

Міністерство освіти і науки України
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису

Лісова Алла Володимирівна

УДК 378.093.2:37].015.31:7 (043.5)

ДИСЕРТАЦІЯ
РОЗВИТОК ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН У ПЕДАГОГІЧНИХ КОЛЕДЖАХ

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Педагогічні науки

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____Лісова А.В.

Науковий керівник: **Бойчук В.М.**,
доктор педагогічних наук, професор

Вінниця – 2021

АНОТАЦІЯ

Лісова А.В. Розвиток творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін у педагогічних коледжах. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – «Теорія і методика професійної освіти» – (015 – Професійна освіта) – Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Вінниця, 2021.

У дисертації теоретично і експериментально досліджено проблему розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін у педагогічних коледжах.

Актуальність проблеми визначається сучасними високими вимогами до учителів мистецьких дисциплін, зокрема до особистості вчителя музики, відповідно до Національної стратегії розвитку освіти України, рекомендацій Європейського парламенту та Ради Європи, ключової реформи «Нова українська школа», що зумовлює необхідність перегляду змісту, форм, методів, створення необхідних умов для розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін у педагогічних коледжах і можливості творчо самореалізовуватися вчителю музики в означеній діяльності.

З аналізу психолого-педагогічної літератури з'ясовано, що проблеми розвитку творчого потенціалу особистості широко обговорюються науковцями. Ідеї формування творчої активності особистості знайшли свій розвиток у працях Д. Богоявленської, Н. Вишнякової, В. Дружиніна, М. Кісіль, Ю. Мороз, В. Романенко, С. Олійника, Я. Пономарьова. В них розглянуті найважливіші умови ефективної організації освітнього процесу, психологічні і педагогічні аспекти виховання творчої активності. Здібності особистості до творчості, їх психологічні аспекти досліджувалися В. Афанасьєвим, Г. Буш, Л. Виготським, Г. Костюком, В. Крутецьким, В. Моляко, Б.Тепловим та ін. У низці досліджень обґрунтовані умови зародження творчості в процесі навчання в школі, засоби і методи активізації творчого потенціалу особистості (С.

Бондаренко, І. Зайченко, С. Сисоєва та ін.). У цих та інших дослідженнях показано, що існують широкі і в той же час маловикористовувані можливості різних видів діяльності здобувача освіти у формуванні його творчого потенціалу.

З літературних джерел відомо, що проводилися дослідження й психолого-педагогічних особливостей творчого процесу в різних видах діяльності (В. Андрієвська, Г. Балл, О. Губка, Л. Долинська, Г. Костюк, З. Огороднійчук, О. Проскура, О. Скрипченко та ін.). Для вивчення здібностей до творчості у здобувачів освіти, як ядра творчого потенціалу особистості важливе значення мають педагогічні дослідження, присвячені проблемам формування цілісної особистості в освітньому процесі (І. Зязюн, Л. Гордін, В. Ільїн, В. Роменець, Н. Яремчук та ін.).

Виховання творчих здібностей здобувачів освіти, їх творчої активності в процесі гурткової діяльності вивчалися М. Вераксою, Н. Литвиною, А. Луком, І. Прус, Треф'як, В. Разумовським та ін. В дослідженнях Е. Веєра, О. Гіна, Б. Общадко вказувалося на розроблення типів творчих завдань і методик їх використання в розвитку творчих якостей особистості здобувача освіти.

У дисертації проаналізовано психолого-педагогічну та методичну літературу з проблеми дослідження, розкрито сутність основних понять: «творчість», «творчий потенціал», «творча діяльність», «мистецька діяльність», «художня діяльність», «художня творчість», конкретизовано поняття «розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя мистецьких дисциплін», «художньо-творчої діяльності майбутнього вчителя мистецьких дисциплін».

Встановлено, що у багатоаспектних трактуваннях науковців міститься спільна думка про необхідність засвоєння фундаментальних знань, набуття умінь та навичок художньо-творчої діяльності як головного показника розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін у педагогічних коледжах, зокрема майбутніх учителів музики до практичного застосування набутих компетенцій та прагнення до розвитку особистого творчого

потенціалу.

У процесі виконання основних завдань дослідження щодо розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін у педагогічних коледжах уточнено такі поняття, як «мистецька діяльність» та «художньо-творча діяльність», де категорію «Arts» дослідники розуміють як гуманітарно орієнтовані напрями знань, як різноманітні види мистецтва (автономні – живопис, архітектура, скульптура, графіка, музика, література і синтетичні – театр, хореографія, балет, кіно, дизайн) та які полягають в успішній організації різновидів освітнього процесу естетичного спрямування засобами різних видів мистецтва та в отриманні відповідних результатів, котрі залежать від певних професійно-творчих знань, умінь, навичок і особистих якостей, що породжують цю діяльність та забезпечують її ефективність.

У дисертації досліджено, що як важливим показником розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін у педагогічних коледжах є художньо-творча діяльність, що може слугувати як педагогічний засіб у структурі професійної освіти (ПО) майбутніх учителів мистецьких дисциплін та як спосіб організації освітнього процесу, спрямованого на оволодіння методами та прийомами організації різновидів означеної діяльності.

Автором проаналізовано структуру художньо-творчої діяльності майбутніх учителів мистецьких дисциплін, визначені та обґрунтовані напрямки підготовки до такої діяльності: пізнавально-дослідницька робота у сфері різновидів мистецтв; трактування (інтерпретація) художніх творів, написання власних творів та їх репрезентація; самостійна методично-практична робота, що реалізується в організації творчих проєктів.

Досліджено, що у розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін у педагогічних коледжах художньо-творча діяльність майбутніх фахівців музичного мистецтва зумовлюється цілеспрямованим розвитком потреб, інтересів, мотивів, творчої спрямованості особистості та характеризується наявністю змістової (синтезу спеціальних професійних знань з психолого- педагогічних, музично-теоретичних, методичних дисциплін) та

операційної складових (наявність професійно-творчих умінь, оволодіння засобами, формами, методами організації означеної діяльності).

У дослідженні доведено доцільність використання основних компонентів розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін у педагогічних коледжах, зокрема майбутніх учителів мистецьких дисциплін до художньо-творчої діяльності: *мотиваційно-пізнавальний*, котрий визначає особливості мотиваційної сфери здобувача освіти під час професійної підготовки до здійснення художньо-творчого процесу в закладах освіти; сформованість позитивного ставлення здобувачів освіти до художньо-творчої діяльності; наявність стійкої мотивації, що забезпечує оволодіння інноваційними технологіями художньо-творчої діяльності; *творчо-діяльнісний*, що визначає розкриття творчої індивідуальності майбутніх учителів мистецьких дисциплін у процесі інтерпретації відомих або створенні нових мистецьких продуктів (музичних, літературних творів, театральних мініатюр, хореографічних композицій) та їх репрезентації, у набутті професійно-творчих умінь (музично-виконавських, сценічно-артистичних, організаційно-конструктивних); *операційно-технологічний*, що передбачає готовність майбутнього фахівця до планування творчого процесу, добору оптимальних організаційних форм для самостійного розв'язання визначених завдань.

Відповідно до структурних компонентів визначено та обґрунтовано систему одноіменних критеріїв, відповідних до них показників і рівнів розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя мистецьких дисциплін до реалізації художньо-творчої діяльності. Так, до показників *мотиваційно-пізнавального* критерію було віднесено: наявність мотивації до творчого самовдосконалення та саморозвитку власного потенціалу, належний рівень знань з основ художньо-творчої діяльності (мистецька освіченість), ініціатива в самостійній організації діяльності, потреба в активній творчій діяльності, зацікавлення художньо-творчим процесом, уміння планувати та організовувати творчу діяльність у закладах загальної середньої освіти. *Творчо-діяльнісний* критерій містить такі показники: наявність художньо-інтерпретаційних умінь, активну участь у

конкурсних програмах, створення власних мистецьких творів, наявність сценічно-артистичних навичок, самостійна творча діяльність. До показників *операційно-технологічного* критерію було віднесено: здатність до генерування творчих ідей, володіння навичками організації концертних програм, досвід режисерської роботи у постановках сценічних мініатюр, володіння сценарною майстерністю, наявність умінь проектувати художньо-творчу діяльність.

Окреслені компоненти і критерії дають можливість визначити поняття «розвиток творчого потенціалу майбутнього учителя мистецьких дисциплін» як складний інтегративний процес, спрямований на розвиток цілого комплексу професійно-творчих знань, умінь і навичок (музично-виконавських, сценічно-артистичних, організаційно-конструктивних) та професійних якостей особистості (розумової активності, образного уявлення, творчої фантазії), що проявляються в системі мотивів, потреб та інтересів до означеної діяльності.

У дослідженні обґрунтована необхідність набуття *музично- виконавських умінь* для вираження власної художньої індивідуальності, виконавського стилю, творчого підходу у виборі виконуваного репертуару, креативної інтерпретації музичних творів; *сценічно-артистичних умінь*, наявність яких сприяє успішній самореалізації особистості та вирішенню різних професійно-творчих завдань; набуття *організаційно-конструктивних вмінь* майбутніми вчителями мистецьких дисциплін пов'язується із вмінням планувати етапи організації художньо-творчого заходу, встановлювати зв'язки між різними видами музичної діяльності та мистецької інтеграції; добирати репертуар виховного заходу, використовуючи художні засоби виразності певних видів мистецтва; проводити репетиції, працювати з учасниками заходу; добирати відповідні методи і прийоми для успішного виконання поставленого завдання.

Визначено, що важливим компонентом професійного розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін у педагогічних коледжах є організація художньо-творчої діяльності здобувачів освіти у позааудиторний час, що передбачає запровадження індивідуальних, групових, колективних та масових форм роботи під час активної взаємодії учасників процесу, високий

ступінь самостійної творчої діяльності.

Обґрунтовано, що розвиток творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін у педагогічних коледжах базується на необхідності упровадження активних форм художньо-творчої діяльності в інтегрованих видах, спрямованих на оволодіння практичними навичками організації відповідної роботи.

З'ясовано, що у розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін у педагогічних коледжах має місце необхідність використання художніх засобів виразності з різних видів мистецтва, що передбачає синтез різних видів мистецтва як інтегративного освітнього розвиваючого засобу.

Обґрунтована доцільність використання ефективних способів організації художньо-творчої діяльності, під час якої майбутній учитель мистецьких дисциплін має можливість спробувати себе у ролі організатора певного виду діяльності, актора, співака, режисера, консультанта, сценариста тощо.

Для реалізації мети, завдань та перевірки гіпотези дослідження була розроблена модель розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін у педагогічних коледжах.

Обумовлена доцільність використання комплексу діяльнісного, креативного, інтегративного, системного підходів до організації означеної діяльності здобувачів освіти та використання принципів мистецької та педагогічної освіти: єдності теорії і практики в художньому розвитку особистості, цілісності, художності, спонукання до творчого самовираження, самореалізації в художньо-творчій діяльності, урізноманітнення видів та форм художньо-творчої діяльності, емоційності, рефлексії.

Розроблено та охарактеризовано відповідні педагогічні умови розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін у педагогічних коледжах, що складають комплекс педагогічних заходів, різних за змістом творчих методів, прийомів, форм організації художньо-пізнавальної роботи здобувачів освіти, спрямованих на успішне здійснення освітнього процесу в

педагогічному коледжі, а саме: доповнення змісту суспільно-гуманітарних та професійних дисциплін у контексті фахової підготовки майбутніх учителів мистецьких дисциплін; розвиток позитивної мотивації майбутніх учителів мистецьких дисциплін шляхом їхньої участі в позааудиторній навчально-виховній роботі; застосування нових педагогічних технологій та інноваційних методик для розвитку творчої особистості майбутніх учителів мистецьких дисциплін.

Виокремлено три навчально-організаційні блоки (етапи) розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін у педагогічних коледжах: мотиваційно-інформаційний, творчо-діяльнісний, творчо-процесуальний.

Перший етап (мотиваційно-інформаційний) пов'язувався із формуванням позитивної мотивації здобувачів освіти до майбутньої професійної діяльності, інтересу до організації художньо-творчої діяльності та набуття мистецького досвіду, стійких переконань щодо доцільності участі в різних формах художньої творчої діяльності, потреби в активній творчій участі в процесі художньо-творчої діяльності під час проведення групового інтерв'ювання, бесід, групових дискусій, спостереження різновидів художньо-творчої діяльності, музичних вистав, використання методів активного та пасивного зацікавлення.

Метою другого етапу (творчо-діялісного) було формування навичок музично-виконавської, сценічно-артистичної діяльності, активізація творчого потенціалу, залучення здобувачів освіти до художніх цінностей світової культури, формування рефлексивних умінь у майбутніх фахівців методом розв'язання творчих завдань, вправ, тренінгів та активної участі у різних формах художньо-творчої діяльності.

Третій етап (творчо-процесуальний) полягав у формуванні організаційних, комунікативних, художньо-конструктивних навичок у складанні сценаріїв, режисури художньо-творчих заходів та реалізовував завдання розвитку у здобувачів освіти здібностей до самостійної активної

художньо-творчої діяльності, формування інтересу до освоєння інтегрованих методів організації різновидів художньо-творчої діяльності відповідно до майбутньої професійної роботи. Доцільним виявилось використання інтегрованих методів театралізації та музичної імпровізації, творчих проєктів для закріплення здобутих знань шляхом самостійної реалізації професійно-творчих умінь майбутніх учителів мистецьких дисциплін, застосування методу інтроспекції для самооцінки власної творчої діяльності.

Було виявлено, що розроблена методика розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін у педагогічних коледжах здатна позитивно впливати на процес розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів та залежить від усвідомлення власної творчої роботи для виховання здобувачем освіти.

Ключові слова: педагогічний коледж, майбутній учитель мистецьких дисциплін, розвиток творчого потенціалу, художньо-творча діяльність, зміст і структура художньо-творчої діяльності, педагогічні умови, модель, методика.

ANNOTATION

Lisova A.V. Development of creative potential of future teachers of art disciplines in pedagogical colleges. - Qualified scientific work on the rights of the manuscript.

Thesis for a Candidate of Pedagogical Sciences Degree, specialty 13.00.04 - "Theory and Methods of Vocational Education" - (015 - Vocational Education) - Vinnitsa State Pedagogical University named after Mikhail Kotsyubynsky, Vinnitsa, 2021.

The problem of future music teachers' professional readiness to artistic and creative activity in pedagogical colleges is theoretically and experimentally studied in the dissertation.

The relevance of the problem is strengthened by the present-day requirements for the personality of the music teacher, according to the National strategy of the education development in Ukraine, recommendations of the European parliament and the Council of Europe, key reform «New Ukrainian school», which necessitate revision of the content, forms, methods, creation of the necessary conditions for the formation of professional readiness of future specialists, who can organize different types of artistic activities and have creative activities for self-realization in the indicated activity.

In the dissertation psychological, pedagogical and methodological literature on the problem of the research is analyzed, the essence of the basic concepts is revealed: «creative activity», «artistic activity», «artistic creativity», «readiness for activity», «professional readiness», the notion «artistic and creative activity of the future music teacher» is concretized.

It has been identified, that the unity of the vision of the need for the acquisition of fundamental knowledge, the acquisition of artistic and creative activity skills, as the main indicator of the professional readiness of future music teachers to the practical application of acquired competences and the desire for personal self-improvement is traced in the works of many scientists.

In order to perform the main task in the aspect of the research the author has

clarified the notion «artistic and creative activity», that is identified in a successful organization of the variety of educational and upbringing process of the aesthetic direction by means of different kinds of art and getting the appropriate results, that depend on certain professional and creative skills and personal qualities, that generate this activity and ensure its effectiveness.

It has been studied in the dissertation, that being an important index of the complete professional readiness, artistic and creative activity can function as a pedagogical means in the structure of future music teacher's professional education and as a means of educational and upbringing process organization, directed on mastering new methods and approaches of the variety of the definite activity organization. The author has analyzed the structure, developed and justified the usage of different approaches of the artistic and creative activity of the future music teacher: cognitive-research work in the field of varieties of arts; interpretation of works of art, writing of own works and their representation; independent methodological and practical work in creative projects organization.

It has been studied, that artistic and creative activity of future music art specialists is predetermined by the purposeful development of needs, interests, motives, creative orientation of the person and is characterized by the availability of content (synthesis of special professional knowledge on psychological and pedagogical, musical-theoretical, methodical disciplines) and operational constituents (the availability of professional and creative skills, mastering the means, forms, methods of organization of the specified activity).

The necessity of the main components usage for the formation of the future music teachers' professional readiness to artistic and creative activity is identified: motivational-cognitive, that presupposes the availability of the integral system of representations (aim, needs, instructions) according to the professional procuring of the artistic and creative process with the pupils of comprehensive educational establishments, formation of the positive students' attitude to artistic and creative activity, availability of stable motivation and accumulates the usage of the technological variability of operating the acquired knowledge and skills in the

process of artistic and creative activity; creative- active, that presupposes the disclosure of the creative individuality of the future music teachers' in the process of famous works interpretation or creating new art products (music, literary works, theatrical miniature, choreographic compositions) and their representations, gaining professional and creative skills (musical-performing, scenic- artistic, organizational and constructive); operational and technological, that presupposes the readiness of the future specialist for planning the creative process, choosing optimal organizational forms in self-dependent solving of the set tasks.

A system of criteria and the levels of the future music teacher's professional readiness for the realization of artistic and creative activity were revealed and justified according to the structural components.

To the indexes of the motivational-cognitive criterion we have attributed the following ones: motivation to creative self-development, the level of knowledge of the basis of artistic and creative activity (artistic education), initiative in independent activity organization, necessity of active creative activity, interest to artistic and creative process, ability to plan and organize creative work with pupils; creative and active criterion has been included: availability of musical and performing experience, active participation in competition programs, creation of art works, the availability of stage-artistic skills, independent creative activity; to the indexes of operational and technical criterion we have attributed: ability to generate creative ideas, skills to organize concert programs, experience of director's work in staging scenic miniatures, mastering stage skills, ability to project artistic and creative activities.

The outlined components and criteria let us identify the notion «formation of future music teachers' professional readiness to artistic and creative activity» as a difficult integrative process, directed on the development of the whole complex of professional and creative skills (musically-performing, scenic-artistic, organizationally-constructive) and professional skills of the personality (mental activeness, image ideas, creative fantasy), that are shown in the system of motives, needs and interests of the defined activity.

In the course of our research we have justified the necessity of gaining musical

and performing skills for revealing personal artistic individuality, performing style, creative approach to the choice of the repertoire, creative interpretation of music works; scenic and artistic skills, the availability of which leads to successful personality's self-realization and solving different professional and creative tasks; gaining by future music teachers organizational and constructive skills is connected with the ability to plan stages of work according to the artistic and creative arrangements, to establish interrelationships between different types of musical activity and artistic integration; to choose the appropriate repertoire of the arrangements, using artistic means of expressiveness of certain types of arts; to organize rehearsals, cooperate with other participants of the arrangement; to choose appropriate methods for the successful performance of the task.

It has been identified, that one of the most important components of the professional readiness of the specialist of the artistic direction is the introduction of artistic and creative activity of students in extra-curricular time with the inclusion of individual, group, collective and mass forms of work in the active interaction of process participants, with a high degree of independent creative activity, in the established order, using certain methods and techniques of the activity.

The necessity of introducing active forms of artistic and creative activity in integrated types aimed at mastering the practical skills of organization of the corresponding work is substantiated.

The necessity of using artistic means of expressiveness of a theatrical type of art, which synthesizes various types of art as an integrative educational developmental tool, is revealed.

The expediency of introducing effective ways of organization of artistic and creative activity, where the future specialist has the opportunity to try himself as a director, consultant, scriptwriter, actor, organizer of a certain kind of activity (trainings, exercises, games, creative tasks), is substantiated.

In order to realize the aim, the tasks and prove the hypothesis of our research the model of professional readiness of future music teachers' formation for the artistic and creative activity has been developed.

The expediency of using a complex of active, creative, integrative, and systematic approaches in the organization of the specified activity of students and the use of the principles of artistic and pedagogical education is substantiated: the unity of theory and practice in the artistic development of the personality, integrity, artistic character, the induction of creative self-expression, self-realization in artistic and creative activity, the diversification of kinds and forms of artistic and creative activity, emotionality and reflection.

The corresponding pedagogical conditions for forming the professional readiness of the future teacher of music for artistic and creative activity, which include a set of pedagogical measures, different in terms of creative methods, techniques, forms of organization of cognitive work of students, aimed at the successful implementation of the educational process in the pedagogical college, namely: orientation of future music teachers to increase knowledge on the basics of artistic and creative activity by forming a positive motivation for this activity; facilitating the mastery of students' professional and creative skills and abilities by their involvement in active creative activity; directing students to the implementation of independent artistic and creative projects.

Three educational and organizational blocks of forming the future readiness of music teachers for artistic and creative activity have been developed: motivationally-informational, creatively-active, creatively-procedural.

The first stage (motivationally-informational) is connected with the formation of students' positive motivation for the future professional activity, interest in organizing artistic and creative activity and gaining artistic experience, persistent beliefs about expediency of participation in various forms of artistic creative activity, the need for active creative participation in the process of artistic and creative activity through conducting group interviewing, conversations, group discussions, observation of varieties of artistic and creative activity, musical performances, use of active and passive interest methods.

The aim of the second stage (creatively-active) was formation of skills of musical-performing, stage-artistic activity, activation of creative potential,

involvement of students in the artistic values of world culture, formation of reflexive skills of future specialists with the use of creative tasks, exercises, trainings and active participation in various forms of artistic and creative activity.

The third stage (creatively-procedural) was connected with the formation of organizational, communicative, artistic and constructive skills (scripting, directing of artistic and creative activities) and subordinated to the development of students' ability to independent active artistic and creative activity, formation of interest in the development of integrated methods of organizing varieties of artistic and creative activity in the projection of the future professional work. The use of the integration of theatricalization and musical improvisation techniques, creative projects to consolidate the acquired skills through the independent realization of the acquired professional and creative skills of the future teacher of music, the use of the method of introspection for self-evaluation of their own creative activity has become peculiar for this stage.

We have found out that the developed method of purposeful formation of the professional readiness of future music teachers to artistic and creative activity can positively influence the process of forming the professional readiness of future music teachers and depends on the awareness of their own creative work for the upbringing of schoolchildren.

Keywords: pedagogical college, future teacher of art disciplines, future teacher of music, development of creative potential, artistic and creative activity, content and structure of artistic and creative activity, pedagogical conditions, model, methodology.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Праці, в яких відображені основні наукові результати дослідження

1. Лісова А.В. Роль сучасних інформаційних технологій у формуванні творчого підходу до навчально-виховного процесу // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми // Зб. наук. пр. – Випуск 49 / редкол. – Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2017. – С. 52–54 (індексується в наукометричній базі Index Copernicus).

2. Лісова А.В. Патріотичне виховання майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі формування творчих музично-виконавських умінь // Проблеми освіти: збірник наукових праць / ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» МОН України. – Вінниця: ТОВ «Нілан – ЛТД», 2018. – Вип. 88 (частина 2). – С. 26–33.

3. Лісова А.В. Взаємозв'язок педагогіки і психології у освітньому процесі, як основа підготовки фахівців // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми // Зб. наук. пр. – Випуск 51 / редкол. – Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2018. – С. 353–359 (індексується в наукометричній базі Index Copernicus).

4. Лісова А.В.. Комунікативна культура як необхідна умова професійного зростання творчої особистості // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми // Зб. наук. пр. – Випуск 53 / редкол. – Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2019. – С. 131–134 (індексується в наукометричній базі Index Copernicus).

5. Лісова А.В. Формування вокально-виконавської культури майбутнього педагога-музиканта в процесі вивчення репертуару патріотичного змісту // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Чернігів, Випуск 145. Серія : Педагогічні науки. – 2018. – 440 с. – С. 72–74.

6. Лісова А.В. Роль музичного мистецтва у національно-патріотичному

вихованні учнів // Проблеми освіти: збірник наукових праць / ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» МОН України. – Вінниця: ТОВ «Нілан – ЛТД», 2018. – Вип. 88 (частина 1). – С. 77–99.

7. Лісова А.В. Формування творчої особистості майбутнього музичного керівника та вчителя музики в процесі практичної підготовки / Наукові записки ВДПУ імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія: Зб. наук. пр. Випуск 56 / Редкол.: В. І. Шахов (голова) та ін. Вінниця : ТОВ «Нілан ЛТД», 2018. С. 60-64.

Статті в зарубіжних наукових періодичних виданнях

8. Лісова А.В. Формування творчих умінь майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі вивчення вокальних творів // MONOGRAFIA POKONFERENCYJNA SPRINCE, RESEARCH, DEVELOPMENT Pedagogy #8. Warszawa, Sp.z.o.o. «Diamond trading tour». - 2018. – S 47-52

9. Лісова А.В. Розвиток творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін у педагогічних коледжах // Herald pedagogiki. Nauka i Praktyka # 65, Warszawa. - 2021.– S 28-31. ISSN 2450-8160.

10. Лісова А.В. Розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя музичного мистецтва в педагогічних коледжах // Zbior artykulow naukowych. Konferencji Miedzynarodowej Naukowo-Praktycznej “Pedagogika. Priorytetowe obszary badawcze: od teorii do praktyki.” (30.05.2019-31.05.2019). Warszawa : Wydawca: Sp. z o.o. “Diamond trading tour”. – 2019. – 107-109 str.

Праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

11. Лісова А.В. Розвиток творчої особистості майбутнього фахівця в процесі практичної підготовки // Актуальні проблеми сучасної науки та наукових досліджень : зб. наук. пр. Вип. 7(10) / редкол. : Р.С. Гуревич (голова) [та ін.]; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. Вінниця : ТОВ фрма «Планер», 2017. – С. 267-271.

12. Лісова А.В. Диференційований підхід у вихованні молодших школярів// Актуальні проблеми сучасної науки та наукових досліджень : зб. наук. пр. Вип. 8(11) / редкол. : Р.С. Гуревич (голова) [та ін.]; Вінницький

державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2017. – С. 245-247.

13. Лісова А.В. Психологічні знання, як складова професійної підготовки фахівців / В.М. Бойчук, О.Ю. Бойчук, А.В. Лісова // Актуальні проблеми сучасної науки та наукових досліджень : зб. наук. пр. Вип. 9(12) / редкол. : Р.С. Гуревич (голова) [та ін.]; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2018. – С. 12-15.

14. Лісова А.В. Використання інформаційних комунікаційних технологій у музично-пізнавальній діяльності учнів/ В.В. Попов, А.В. Лісова, В.М. Бойчук // Актуальні проблеми сучасної науки та наукових досліджень : зб. наук. пр. Вип. 10(13) / редкол. : Р.С. Гуревич (голова) [та ін.]; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2018. – С. 70-72.

15. Лісова А.В. Поняття дистанційного навчання, його переваги і недоліки/ П.М. Спільніченко, А.В. Лісова, В.М. Бойчук // Актуальні проблеми сучасної науки та наукових досліджень : зб. наук. пр. Вип. 11(14) / редкол. : Р.С. Гуревич (голова) [та ін.]; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2019. – С. 83-86.

16. Лісова А.В. Розвиток творчої особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі художньої творчої діяльності // Актуальні проблеми сучасної науки та наукових досліджень : зб. наук. пр. Вип. 12(15) / редкол. : Р.С. Гуревич (голова) [та ін.]; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2019. – С. 90-92.

17. Лісова А.В. Художньо-творча діяльність як педагогічний засіб розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музики / Вісник науково-методичних досліджень Вінницького гуманітарно- педагогічного коледжу / [ред.кол. Слободинська Т. С. (гол. ред.) та інші]. Вінниця : Вінницька міська

друкарня, – 2019. Випуск (27). – С. 32–36.

18. Лісова А.В. Формування творчої особистості майбутнього музичного керівника та вчителя музики у процесі практичної підготовки // Проблема національно-патріотичного становлення особистості в контексті сьогодення: погляд сучасної молоді// Зб. статей Барського гуманітарно- педагогічного коледжу. Вип. 1. Вінниця : Вінницька міська друкарня. – 2016 – С. 38-42.

Праці, які додатково висвітлюють результати дослідження

19. Лісова А.В. Методика розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів музичного мистецтва: [методичні рекомендації]. Вінниця: ТОВ «Друк», 2019. 104 с.

20. Лісова А.В. Особливості організаторської діяльності вчителя мистецьких дисциплін у процесі підготовки художньо-творчого заходу [методичні рекомендації]. Вінниця: ТОВ Друкарня «Діло», 2019. - 86 с.

LIST OF PUBLISHED PAPERS ON THE TOPIC OF THE DISSERTATION

Works that reflect the main scientific results of the study

1. Lisova A.V. The role of modern information technologies in the formation of a creative approach to the educational process // Modern information technologies and innovative teaching methods in the training of specialists: methodology, theory, experience, problems // Coll. Science. etc. - Issue 49 / editor. - Kyiv-Vinnytsia: Planer Ltd., 2017, (52–54) (indexed in the scientometric database Index Copernicus).

2. Lisova A.V. Patriotic education of the future teacher of musical art in the process of formation of creative musical and performing skills // Problems of education: collection of scientific works / DNU "Institute of modernization of the content of education" of the Ministry of Education and Science of Ukraine. - Vinnytsia: Nilan Ltd., 2018. - Issue. 88 (part 2), (26–33).

3. Lisova A.V. The relationship of pedagogy and psychology in the educational

process as a basis for training // Modern information technology and innovative teaching methods in training: methodology, theory, experience, problems // Coll. Science. etc. - Issue 51 / editor. - Kyiv-Vinnytsia: Planer LLC, 2018, (353–359) (indexed in the scientometric database Index Copernicus).

4. Lisova A.V. Communicative culture as a necessary condition for professional growth of creative personality // Modern information technologies and innovative teaching methods in training: methodology, theory, experience, problems // Coll. Science. etc. - Issue 53 / editor. - Kyiv-Vinnytsia: Planer Ltd., 2019, (131–134) (indexed in the scientometric database Index Copernicus).

5. Lisova A.V. Formation of vocal-performing culture of the future teacher-musician in the process of studying the repertoire of patriotic content // Bulletin of the Chernihiv National Pedagogical University named after Taras Shevchenko. Chernihiv, Issue 145. Series: Pedagogical Sciences. – 2018, (72–74).

6. Lisova A.V. The role of musical art in the national-patriotic education of students // Problems of education: a collection of scientific works / DNU "Institute for Modernization of the Content of Education" of the Ministry of Education and Science of Ukraine. - Vinnytsia: Nilan Ltd., 2018. - Issue. 88 (part 1), (77–99).

7. Lisova A.V. Formation of the creative personality of the future music director and music teacher in the process of practical training / Scientific notes of Mykhailo Kotsyubynsky State Pedagogical University. Series: Pedagogy and Psychology: Coll. Science. 56 Issue / Editor: VI Shakhov (chairman) and others. Vinnytsia: Nilan Ltd., 2018, (60-64).

Articles in foreign scientific periodicals

8. Lisova A.V. Formation of creative skills of the future teacher of musical art in the process of studying vocal works // MONOGRAFIA POKONFERENCYJNA SPRINCE, RESEARCH, DEVELOPMENT Pedagogy # 8. Warszawa, Sp.z.o.o. "Diamond trading tour". – 2018, (47-52).

9. Lisova A.V. Development of creative potential of future teachers of art disciplines in pedagogical colleges // Herald pedagogiki. Science and Practice # 65, Warsaw. – 2021, (28-31). ISSN 2450-8160.

10. Lisova A.V. Development of creative potential of the future teacher of musical art in pedagogical colleges // Zbior artykulow naukowych. Conference of the International Scientific and Practical "Pedagogy. Priority areas: from theory to practice. " (30.05.2019-31.05.2019). Warsaw: Publisher: Sp. z o.o. "Diamond trading tour". – 2019, (107-109).

Papers certifying the approbation of the dissertation materials

11. Lisova A.V. Development of the creative personality of the future specialist in the process of practical training // Actual problems of modern science and scientific research: collection. Science. etc. Vip. 7 (10) / ed. : P.C. Gurevich (chairman) [etc.]; Vinnytsia State Pedagogical University named after Mykhailo Kotsyubynsky. Vinnytsia: Planer LLC, 2017, (267-271).

12. Lisova A.V. Differentiated approach in the education of junior schoolchildren // Actual problems of modern science and scientific research: collection. Science. etc. Vip. 8 (11) / ed. : P.C. Gurevich (chairman) [etc.]; Vinnytsia State Pedagogical University named after Mykhailo Kotsyubynsky. Vinnytsia: LLC firm "Planer", 2017, (245-247).

13. Lisova A.V. Psychological knowledge as a component of professional training of specialists / V.M. Boychuk, O.Yu. Boychuk, A.V. Lisova // Actual problems of modern science and scientific research: collection. Science. etc. Vip. 9 (12) / ed. : P.C. Gurevich (chairman) [etc.]; Vinnytsia State Pedagogical University named after Mykhailo Kotsyubynsky. Vinnytsia: LLC firm "Planer", 2018, (12-15).

14. Lisova A.V. The use of information and communication technologies in the musical and cognitive activities of students / V.V. Popov, A.V. Lisova, VM Boychuk // Actual problems of modern science and scientific research: collection. Science. etc. Vip. 10 (13) / ed. : P.C. Gurevich (chairman) [etc.]; Vinnytsia State Pedagogical University named after Mykhailo Kotsyubynsky. Vinnytsia: Planer LLC, 2018, (70-72).

15. Lisova A.V. The concept of distance learning, its advantages and disadvantages / P.M. Spilnichenko, A.V. Lisova, V.M. Boychuk // Actual problems of modern science and scientific research: collection. Science. etc. Vip. 11 (14) / ed. :

P.C. Gurevich (chairman) [etc.]; Vinnytsia State Pedagogical University named after Mykhailo Kotsyubynsky. Vinnytsia: Planer LLC, 2019, (83-86).

16. Lisova A.V. Development of the creative personality of the future teacher of musical art in the process of artistic creative activity // Actual problems of modern science and scientific researches: coll. Science. etc. Vip. 12 (15) / ed. : P.C. Gurevich (chairman) [etc.]; Vinnytsia State Pedagogical University named after Mykhailo Kotsyubynsky. Vinnytsia: Planer LLC, 2019, (90-92).

17. Lisova A.V. Artistic and creative activity as a pedagogical means of developing the creative potential of the future music teacher / Bulletin of scientific and methodological research of Vinnytsia Humanitarian and Pedagogical College / [ed. Slobodynska TS (ed.) And others]. Vinnytsia: Vinnytsia City Printing House, - 2019, Issue (27), (32–36).

18. Lisova A.V. Formation of creative personality of the future music director and music teacher in the process of practical training // The problem of national-patriotic formation of personality in the context of today: the view of modern youth // Coll. articles of Bar Humanitarian and Pedagogical College. Vip. 1. Vinnytsia: Vinnytsia City Printing House. – 2016, (38-42).

Works that further highlight the results of the study

19. Lisova A.V. Methods of developing the creative potential of future teachers of music: [guidelines]. Vinnytsia: Druk LLC, 2019, (104).

20. Lisova A.V. Peculiarities of organizational activity of a teacher of art disciplines in the process of preparation of an artistic and creative event [methodical recommendations]. Vinnytsia: Dilo Printing House Ltd., 2019, (86).

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ.....	2
СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ.....	16
ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	25
ВСТУП.....	26
РОЗДІЛ І ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН У ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНИХ КОЛЕДЖАХ.....	41
1.1. Творчий потенціал особистості як предмет наукового дослідження.....	41
1.2. Сутність і компоненти творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін.....	65
1.3. Аналіз розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін у гуманітарно-педагогічних коледжах Висновки до першого розділу.....	83 109
РОЗДІЛ ІІ ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ТА МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН У ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНИХ КОЛЕДЖАХ.....	112
2.1. Доповнення змісту суспільно-гуманітарних і професійних дисциплін у контексті професійної підготовки майбутніх учителів мистецьких дисциплін у гуманітарно-педагогічних коледжах	112
2.2. Розвиток позитивної мотивації здобувачів освіти шляхом їхньої участі в позааудиторній навчально-виховній роботі.....	124
2.3. Застосування нових освітніх технологій для розвитку творчої особистості майбутніх учителів мистецьких дисциплін	137
2.4. Модель розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів	

мистецьких дисциплін у педагогічних коледжах.....	148
Висновки до другого розділу.....	177
РОЗДІЛ III ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА	
ЕФЕКТИВНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ РОЗВИТКУ	
ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ	
МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН У ГУМАНІТАРНО-	
ПЕДАГОГІЧНИХ КОЛЕДЖАХ	180
3.1. Організація і методика проведення педагогічного	
експерименту.....	180
3.2. Результати педагогічного експерименту та їх аналіз.....	222
Висновки до третього розділу.....	231
ВИСНОВКИ.....	234
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	237
ДОДАТКИ.....	271

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ЕГ – експериментальна група.

ЗО – заклад освіти.

ЗВО – заклад вищої освіти.

ІКТ – інформаційно-комунікаційні технології.

КГ – контрольна група.

ОКР – освітньо-кваліфікаційний рівень.

ОКХ – освітньо-кваліфікаційна характеристика.

ОПП – освітньо-професійна програма.

ПО – професійна освіта.

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Зміни в економічному, політичному, соціальному та духовному житті суспільства, продиктовані євроінтеграційними процесами, зумовлюють реформування і вдосконалення системи освіти в Україні. Ці зміни особливо актуальні для закладів професійної педагогічної освіти, що готують майбутніх вчителів мистецьких дисциплін.

Перехід до ринкової економіки, інтеграція до європейського економічного простору викликає потребу в оновленні змісту навчання здобувачів освіти, розвитку їх творчої компетентності, як однієї з умов конкурентоспроможності фахівців на ринку праці. Лише творча особистість, спроможна створювати, управляти, пропонувати нові теорії, нові технології, нові напрями розвитку, знаходити шляхи виходу зі складних нестандартних ситуацій. Тому забезпечення кожному фахівцю можливості використання свого творчого потенціалу є одним із пріоритетних завдань закладів освіти.

Широка культурна обізнаність і професійна ерудованість є основою становлення майбутнього учителя мистецьких дисциплін, оскільки інтенсивні багатофункціональні умови сучасної освіти вимагають від учителя відповідної етики поведінки і спілкування, культури професійного діалогу, психологічної саморегуляції, емпатійного і толерантного розуміння інших. За цих обставин особливої актуальності набуває проблема розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін у педагогічних коледжах.

Прогресивний розвиток сучасної освітньої системи України спрямований на підвищення якості знань та вмінь здобувачів освіти, враховуючи національні культурні традиції, модернізації педагогічного процесу та інформатизації освітнього простору, що визначається Законом України «Про освіту», Державною національною програмою «Освіта» («Україна XXI століття»), «Національною доктриною розвитку освіти України у XXI столітті», в яких визначені основи реформування освітнього процесу у вищій школі та оновлення змісту фахової підготовки майбутніх спеціалістів.

У Національній стратегії розвитку освіти України на 2012-2021 роки

(2012) одним із стратегічних напрямків є створення умов для формування творчої особистості майбутнього вчителя, реалізації і самореалізації його природних задатків і можливостей в освітньому процесі.

Сьогодні рівень розвитку творчого потенціалу сучасного вчителя мистецьких дисциплін не може в повній мірі задовольнити потреби школи, які збільшилися, а рівень підготовки фахівця залишився на тому ж рівні.

Відповідно до закону України «Про освіту» (2017) та рекомендацій Європейського Парламенту та Ради Європи новій школі потрібен фахівець, здатний керувати творчим процесом як синтезом різновидів мистецтва, формувати культурну компетенцію школяра як динамічну комбінацію знань, умінь і навичок, способів мислення, поглядів, цінностей та інших особистих якостей, що визначають здатність особи успішно соціалізуватися, проводити подальшу навчальну та професійну діяльність.

В положенні про Нову українську школу як ключову реформу МОН України акцентується увага на важливості застосування діяльнісного підходу, інтегративного та проектного навчання, вирішення реальних навчальних проблем, використовуючи знання з різних дисциплін. Так, учителі загальноосвітніх навчальних закладів мають можливість обрати освітній матеріал, імпровізувати, експериментувати, доповнювати або створювати власні програми відповідно до Державних стандартів (Нова українська школа, 2016, с.20- 22).

Сучасна система професійної освіти дотримання нових вимог щодо підготовки фахівця, здатного вносити важливі зміни у освітній процес загальноосвітнього закладу. Перевага надається насамперед умотивованому, творчому та відповідальному вчителю, здатному постійно професійно розвиватися, власноруч обирати засоби та методи навчання, стратегії та способи діяльності, використовувати набутий досвід у самостійній практичній творчій діяльності, що відповідають універсальним загальнолюдським художньо-естетичним цінностям та світоглядним позиціям.

Визначальними компетенціями майбутніх учителів мистецьких

дисциплін є вміння генерувати нові ідеї, втілювати їх в життя, ініціативність та перш за все, обізнаність у галузі культури, що виражається у здатності розуміти твори мистецтва, мати власний мистецький смак, самостійно виражати ідеї, досвід та почуття за допомогою творів мистецтва, що є передумовою глибокого розуміння власної національної ідентичності як підґрунтя відкритого ставлення та поваги до розуміння культурного вираження інших народів.

Уміння творити, вирізнятися оригінальністю та творчістю у навчально-виховній діяльності, що нерозривно пов'язано із особистим розвитком, володіння сучасними технологіями навчання та виховання, вироблення вмінь щодо практичного використання здобутих знань, конструктивне керування емоціями, здатність співпрацювати в команді, розкриття творчого потенціалу кожної дитини є важливим компонентом майбутньої професійної діяльності вчителя музики.

За концепцією Нової української школи, роль майбутнього спеціаліста розуміється не як єдиного наставника та джерело знань, а як коуча, вчителя, здатного за допомогою методів тренінгу допомогти здобувачам освіти у досягненні певної життєвої та професійної мети; фасилітатора для забезпечення успішної групової комунікації учасників освітнього процесу, орієнтованих на досягнення поставлених мети та завдань; тьютора, що вміє розробляти індивідуальні програми навчання; модератора як організатора освітнього процесу, здатного його контролювати та досліджувати в межах освітньої траєкторії дитини.

Важлива роль в забезпеченні належної професійної підготовки педагогічних кадрів для шкільних установ належить педагогічним коледжам та становить значний науковий інтерес, оскільки спричиняє необхідність регулярної розробки нових підходів для формування значущих професійних якостей спеціаліста нового рівня.

Особливо гостро ці завдання формуються в контексті професійної освіти майбутніх спеціалістів, професії яких мають творчу основу та створюють сприятливі умови для розвитку творчих здібностей майбутніх вчителів

мистецьких дисциплін з урахуванням особливостей сучасного полікультурного середовища для розвитку творчого потенціалу фахівця.

Система професійної підготовки майбутніх учителів мистецьких дисциплін в педагогічних коледжах орієнтована на поліінтегрованість мистецької освіти та спроможна адаптуватися та стабілізуватися в умовах прогресивних змін сучасного освітнього процесу, бути в ньому затребуваною, маючи основні професійно-навчальні програми, які забезпечать реалізацію індивідуальних підходів становлення та розвитку особистості майбутнього педагога, його підготовку, підкреслять важливість формування творчої особистості майбутнього фахівця як педагога-вихователя, що відповідає потребам освіти України.

Проблеми розвитку творчого потенціалу особистості широко обговорюються науковцями. Ідеї формування творчої активності особистості знайшли свій розвиток у працях Д. Богоявленської, Н. Вишнякової, В. Дружиніна, М. Кісіль, Ю. Мороз, В. Романенко, С. Олійника, Я. Пономарьова, С. Сисоевої. В них розглянуті найважливіші умови ефективної організації цього процесу, психологічні і педагогічні аспекти виховання творчої активності. Здібності особистості до творчості, їх психологічні аспекти досліджувалися В. Афанасьєвим, Г. Буш, Л. Виготським, Г. Костюком, В. Крутецьким, В. Моляко, Б.Тепловим та ін. У низці досліджень обґрунтовані умови зародження творчості в процесі навчання в школі, засоби і методи активізації творчого потенціалу особистості (С. Бондаренко, І. Зайченко, С. Сисоева та ін.). У цих та інших дослідженнях показано, що існують широкі і в той же час маловикористовувані можливості різних видів діяльності здобувача освіти у формуванні його творчого потенціалу.

Проводилися дослідження й психолого-педагогічних особливостей творчого процесу в різних видах діяльності (В. Андрієвська, Г. Балл, О. Губка, Л. Долинська, Г. Костюк, З. Огороднійчук, О. Проскура, О. Скрипченко та ін.). Для вивчення здібностей до творчості у здобувачів освіти, як ядра творчого потенціалу особистості важливе значення мають педагогічні дослідження,

присвячені проблемам формування цілісної особистості в освітньому процесі (І. Зязюн, Л. Гордін, В. Ільїн, В. Роменець, Н. Яремчук та ін.).

Виховання творчих здібностей здобувачів освіти, їх творчої активності в процесі гурткової діяльності вивчалися М. Вераксою, Н. Литвиною, А. Луком, І. Прус, Треф'як, В. Разумовським та ін. В дослідженнях Е. Веєра, О. Гіна, Б. Общадко розроблені типи творчих завдань і методика їх використання в розвитку творчих якостей особистості здобувача освіти.

В нових умовах розвитку освіти актуалізується проблема зміни моделі підготовки майбутніх учителів мистецьких дисциплін та формування його до здійснення художньо-творчої діяльності.

Художньо-творча діяльність як процес, в якому домінують елементи самореалізації, стає необхідною передумовою для визнання особистості в суспільстві, особистісного та професійного становлення фахівця та містить у собі широкі можливості для розкриття його творчого потенціалу, збагачення естетичного досвіду, розвитку емоційно-чуттєвого самовираження, формування комплексу ключових міжпредметних естетичних і предметних мистецьких компетентностей та виконавської майстерності. Все це потребує від майбутніх учителів мистецьких дисциплін не тільки засвоєння теоретичних знань, практичних навичок, а й вміння реалізувати їх у конкретних педагогічних ситуаціях.

Аналіз теоретико-методичних засад розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін до художньо-творчої діяльності в наукових дослідженнях дає можливість визначити філософські, психолого-педагогічні та мистецтвознавчі аспекти цієї проблеми.

У наукових дослідженнях доведено, що правильно організований освітній процес сприяє формуванню творчої особистості (Б. Брилін, Т. Жигінас, Н. Овчаренко, В. Бутенко, Г. Опарін, Г. Кондратенко, О. Берестенко, Н. Самохіна.

Про актуальність проблеми підготовки фахівців з галузі мистецтва свідчать наукові здобутки А. Козир, Л. Масол, Н. Миропольської, О. Олексюк,

О. Отич, О. Ростовського, О. Рудницької, С. Сисоєвої, Н. Старовойтової, Г. Падалки, О. Щолокової. Питання розвитку мистецької освіти як засобу художньо-естетичного розвитку особистості висвітлені в працях І. Ковальчука, М. Бердяєва, Г. Поспелова, М. Каган, Г. Ніколаї, Г. Шевченко.

Психологічні основи природи творчості розкриваються в наукових дослідженнях О. Тутолміна, П. Енгельмейера, А. Маслоу, Дж. Гілфорда, Е. Фромма, В. Моляко, Л. Виготського, В. Давидова.

Аспекти формування творчої особистості в процесі музично-творчої підготовки фахівців висвітлені в наукових працях Г. Костюка, О. Леонтьєва, С. Рубінштейна, Б. Теплова, Ю. Азарова.

У музичній педагогіці проблема професійної підготовки вчителя відображена у працях Е. Абдуліна, Л. Арчажнікова, які розробили професіограму вчителя мистецьких дисциплін. Вимоги щодо цілісності підготовки майбутнього педагога-музиканта розробляли Г. Падалка, О. Рудницька. Проблеми формування особистості до професійної діяльності висвітлено у працях Н. Кузьміної, К. Платонова, Д. Узнадзе, С. Сластьоніна.

Розкриття загальнотеоретичних основ професії вчителя мистецьких дисциплін висвітлено у наукових дослідженнях І. Гавран, І. Полубояриної, І. Кузьменко, К. Щедролосєвої, О. Кулдиркаєвої, Лю Цяньцян.

Проблема формування мистецької компетенції майбутніх учителів мистецьких дисциплін розглядається у наукових працях Т. Грінченко, С. Гурова, О. Палатайко, Н. Самохіної.

Огляд професійних творчо-виконавських навичок, що відповідають єдності вимог до змісту підготовки професійної діяльності вчителів мистецьких дисциплін спостерігаємо у дослідженнях Б. Бриліна, Н. Мозгальнової, В. Фрицюк, Л. Онофрійчук, О. Ляшенко, Н. Овчаренко, Т. Жигінас.

Проблемі формування професійних умінь та навичок майбутніх учителів мистецьких дисциплін приділяється увага в наукових працях К. Ушинського, А. Макаренка, В. Ільїна, В. Костюкова, І. Шинтяпіної.

Питання розвитку творчих здібностей здобувачів освіти вивчаються у

наукових працях Л. Хлебнікової, О. Нікітіна, О. Новікова, Б. Мейлах, Е. Торенса, С. Сішора.

Основи художньо-творчої діяльності як складової педагогічної підготовки обґрунтовані у працях Н. Скребневої, Р. Храмішкіної, В. Глазкова, Н. Соболя, О. Берестенко, З. Гіптерс, К. Зуба, Ю. Шевченко, К. Калюжної.

Педагогічний пошук і експерименти в галузі творчості спираються на праці вчених-педагогів В. Андрєєва, Ю. Богоявленської, Р. Грановської, Н. Кузьміної, Я. Понамарьова, Н. Тализіної та інших, праці зарубіжних вчених З. Фрейда, А. Бергсона, Е. Фромма, Е. Торренга, К. Юнга.

Значна кількість дослідників намагалися створити теорію творчості, але підходи та трактування їх істотно відрізнялись. Філософія вбачає, що внутрішній світ людини становить те, що вона розвинула та вдосконалила в собі: якості активnodіючих здібностей. Філософський словник трактує творчість як діяльність, що породжує щось якісно нове, чого ніколи не було. Психологи розглядають творчість як вищий рівень логічного мислення, яка є поштовхом до діяльності, «результатом якої є створені матеріальні і духовні цінності».

Визначенню поняття творчої особистості у філософській, педагогічній та психологічній літературі приділяється багато уваги (В. Андрєєв, В. Бойчук, Д. Богоявленська, Р. Грановська, А. Зак, В. Кан-Калик, Н. Кичук, Н. Кузьміна, А. Лук, С. Сисоєва, В. Цапок та інші).

Ідея гармонійного розвитку особистості, її творчої активності із використанням комплексу різних видів музичної діяльності розробляється в працях Ю. Алієва, О. Апраксіної, Б. Асаф'єва, Н. Ветлугіної, Н. Гродзенської, Ж. Далькроза, Н. Ковіна, Д. Колда, Ю. Ласоцького, Ю. Поврожняк, М. Румер, Х. Томсона, В. Шацької, Б. Яворського та ін.

Проблеми музично-творчого розвитку особистості вивчали Е. Абдулін, П. Анісімов, О. Апраксина, В. Белобородова, Н. Ветлугіна, Л. Дмитрієва, Д. Кабалевський, В. Каратигін, О. Олексюк, В. Петрушин, Г. Рігіна, О. Рудницька, Б. Теплов та ін.

Проблеми творчого потенціалу особистості представлена різноманітними теоріями та концепціями, серед яких особливого значення набувають філософські (Арістотель, Платон, М. Бердяєв, Г. Лейбниц, О. Радищев, Б. Спіноза, Ф. Шелінг, Й. Фіхте, Л. Фейербах), психологічні (Г. Адлер, Д. Богоявленська, Дж. Гілфорд, В. Дружинін, Т. Ембайл, Д. Завалишина, В. Клименко, О. Лук, А. Маслоу, О. Матюшкін, Я. Пономарьов, В. Роменець, П. Торренс, Дж. Хейс) та педагогічні (В. Андреев, Т. Баришева, І. Гриненко, О. Мороз, О. Потебня, Д. Треффінджер, К. Урбан, В. Фрицюк, Л. Шелестова, В. Мазін, Т. Сегеда) наукові підходи.

Однак педагогічні умови формування творчої особистості майбутніх учителів мистецьких дисциплін у гуманітарно-педагогічних коледжах залишилися мало дослідженими і проблема їх визначення потребує нагального розв'язання. В таких реаліях розвитку музичної педагогіки потенціал художньо-творчої діяльності сьогодні як ніколи повинен орієнтуватися на пошук ефективних умов педагогічних дій, спроможних забезпечити продуктивність навчально-виховної системи, спрямованої на вивчення особистості здобувача освіти, як суб'єкта соціокультурного життя зі стійким запасом креативних рис, основним джерелом прояву якого і є творчість.

Згідно сучасних наукових досліджень, майже не виявлені узагальнені нові підходи до організації та проведення художньо-творчої діяльності майбутніх вчителів мистецьких дисциплін, адже довгий час система освіти, займаючи позиції предметного технократизму мало сприяла розвитку самостійності, ініціативності, індивідуальної художньої творчості особистості фахівця.

А тому, при всій багатогранності підходів щодо розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін до художньо-творчої діяльності в педагогічних коледжах, ця проблема в спеціальній науковій літературі недостатньо досліджена.

Дослідження стану розв'язання в педагогічній теорії та практиці проблеми розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів педагогічних

коледжів до художньо-творчої діяльності дозволило виявити *суперечності* між: сучасними освітніми вимогами до підготовки вчителя мистецьких дисциплін як успішного організатора художньо-творчої діяльності зі школярами та недостатнім рівнем готовності здобувачів освіти до означеної роботи; необхідністю визначення та реалізації педагогічних умов розвитку творчого потенціалу майбутніх вчителів у педагогічних коледжах та їх недостатнім теоретичним обґрунтуванням; необхідністю оволодіння здобувачами освіти професійними вміннями художньо-творчої діяльності та недостатнім методичним забезпеченням цього процесу в освітньому середовищі педагогічного коледжу.

Художньо-творчий процес можливий лише за умови діяльнісного впливу на особистість засобами мистецьких здобутків. Процес їх сприйняття та опанування ними великою мірою залежить від художньо-естетичного виховання, адже саме рівень творчих здібностей і визначає готовність до художньої діяльності.

Художньо-творча діяльність майбутнього фахівця полягає в умілому цікавому проведенні навчально-виховної роботи, вмінні організовувати різноманітні виховні заходи, диверсифікувати виховні методики, спроможності творити нове та інтерпретувати здобуті знання у практичній діяльності.

Розвиток творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін до художньо-творчої діяльності у пропонованій дослідницько-експериментальній роботі розглядається як складний інтегративний процес, спрямований на виявлення та розвиток цілого комплексу професійно-творчих знань, умінь і навичок (музично-виконавських, сценічно-артистичних, організаційно-конструктивних) та якостей особистості (розумової активності, образного уявлення, творчої фантазії).

Аналіз низки наукових досліджень засвідчив недостатнє вивчення проблеми підвищення рівня професійної підготовки здобувачів освіти педагогічного коледжу та їх готовність до художньо-творчої діяльності. Не в повній мірі розроблені теоретико-методичні засади проблеми та її актуальність у сучасній освіті зумовили вибір теми дисертаційного дослідження «Розвиток

творчого потенціалу майбутнього учителя мистецьких дисциплін у педагогічних коледжах».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами і темами. Дисертаційне дослідження виконане відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри педагогіки і професійної освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського «Теоретико-методичні засади формування загальнопедагогічної компетентності сучасного вчителя в контексті становлення європейського простору вищої освіти» (державний реєстраційний номер 0115U002571); програми науково-методичних досліджень Барського гуманітарно-педагогічного коледжу з проблеми «Інноваційні технології як засіб удосконалення підготовки майбутніх вчителів». Тема дисертації затверджена вченою радою Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (протокол № 18 від 29 червня 2016 року) та узгоджена на засіданні Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень з педагогічних та психологічних наук в Україні (протокол № 5 від 24 вересня 2019 року).

Мета дослідження полягає у визначенні, теоретичному обґрунтуванні й експериментальній перевірці ефективності реалізації педагогічних умов розвитку творчого потенціалу майбутніх вчителів мистецьких дисциплін у педагогічних коледжах.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх учителів мистецьких дисциплін у педагогічних коледжах.

Предмет дослідження – педагогічні умови розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін у педагогічних коледжах.

Гіпотеза дослідження полягає в припущенні, що ефективність розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін у педагогічних коледжах суттєво підвищиться за таких педагогічних умов:

- доповнення змісту суспільно-гуманітарних і професійних дисциплін у контексті професійної підготовки майбутніх учителів мистецьких дисциплін у гуманітарно-педагогічних коледжах;

- розвиток позитивної мотивації здобувачів освіти шляхом їхньої участі в позааудиторній навчально-виховній роботі;
- застосування нових освітніх технологій для розвитку творчої особистості майбутніх учителів мистецьких дисциплін, продуктивної взаємодії і конструктивної критики.

Відповідно до поставленої мети та до підтвердження гіпотези були визначені **завдання дослідження**:

1. З'ясувати стан досліджуваної проблеми й уточнити сутність понять «творчість», «творча особистість», «мистецькі дисципліни», «розвиток творчого потенціалу» у контексті підготовки майбутніх вчителів.

2. Визначити й обґрунтувати компоненти, критерії, показники та рівні розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін у педагогічних коледжах.

3. Визначити, обґрунтувати й експериментально перевірити ефективність реалізації педагогічних умов розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін у педагогічних коледжах.

4. Розробити змістово-технологічне забезпечення розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін у гуманітарно-педагогічних коледжах і методику розвитку їхнього творчого потенціалу.

Для досягнення мети та розв'язання поставлених завдань було використано комплекс наукових **методів** дослідження: *теоретичні* – аналіз наукової літератури, контент-аналіз, порівняльний аналіз, структурний аналіз, елементарно-теоретичний синтез, індукційний синтез, метод теоретичного моделювання для аналізу й узагальнення опрацьованого матеріалу, опрацювання психолого-педагогічних, філософських і мистецтвознавчих наукових джерел, що розкривають проблематику цього дослідження; вивчення передового педагогічного досвіду, аналіз навчального плану спеціальності 5.02020401 «Музичне мистецтво» (нині спеціальності – 014 – середня освіта (музичне мистецтво) та навчально-виховних програм. Під час експериментального дослідження використовувались *емпіричні* методи:

анкетування, тестування, інтерв'ювання, самооцінювання, педагогічне спостереження. У вивченні набутого досвіду в процесі проведення діагностичного дослідження рівня розвитку творчого потенціалу студентів педагогічного коледжу на контрольному та формувальному етапах експерименту використовувалися методи статистичної обробки даних.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота проводилася на базі Барського гуманітарно-педагогічного коледжу імені Михайла Грушевського, Уманського гуманітарно-педагогічного коледжу, Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії. Експериментом було охоплено музично-педагогічні відділення вказаних закладів в якому взяло участь 337 здобувачі освіти та 97 викладачів.

Наукова новизна очікуваних результатів полягає в тому, що вперше:

- *визначено й обґрунтовано* педагогічні умови розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін у педагогічних коледжах: доповнення змісту суспільно-гуманітарних та професійних дисциплін у контексті професійної підготовки майбутніх учителів мистецьких дисциплін у гуманітарно-педагогічних коледжах; розвиток позитивної мотивації здобувачів освіти шляхом їхньої участі в позааудиторній навчально-виховній роботі; застосування нових освітніх технологій для розвитку творчої особистості майбутніх учителів мистецьких дисциплін, продуктивної взаємодії і конструктивної критики;
- *визначено* компоненти, критерії, показники та рівні сформованості творчої особистості майбутніх учителів мистецьких дисциплін у гуманітарно-педагогічних коледжах;
- *розроблено* модель розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін у педагогічних коледжах;
- *розроблено* змістово-технологічне забезпечення розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін у педагогічних коледжах;
- *уточнено* структуру творчого потенціалу здобувачів освіти в гуманітарно-педагогічних коледжах;

- *подальшого розвитку* набули положення щодо удосконалення форм і методів підготовки майбутніх учителів мистецьких дисциплін щодо розвитку творчого потенціалу особистості у гуманітарно-педагогічних коледжах.

Практичне значення результатів дослідження полягає у: розробці та впровадженні в освітній процес педагогічних коледжів методики розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін; розробці методичних рекомендацій «Методика розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів музичного мистецтва» та «Особливості організаторської діяльності вчителя мистецьких дисциплін у процесі підготовки художньо-творчого заходу», матеріали яких можуть використовуватись у практичній роботі викладачів музичних дисциплін і керівників творчих колективів у педагогічних коледжах.

Теоретичні положення та практичні результати дослідження **впроваджено** у навчально-виховну роботу Барського гуманітарно-педагогічного коледжу імені М. Грушевського (№ 267 від 27.10. 2019 р.), Луцького педагогічного коледжу (№ 470 від 29.05.2019 р.), Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (№ 447 від 18.09.2019 р.), Мукачівського державного університету (№ 1855 від 27.09.2019 р.), Бердянського державного педагогічного університету (№ 57-22/910 від 17.09.2019 р.), Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці (№ 289/UA/2019 від 23.09.2019 р.).

Організація дослідження. Дослідження проводилось протягом 2016-2019 років у три етапи:

I етап (2016-2017) – проаналізовано стан вивчення досліджуваної проблеми в психологічних, педагогічних, філософських та мистецтвознавчих наукових джерелах; визначено науковий апарат дослідження (мету, завдання, гіпотезу); вивчено педагогічний досвід художньо-творчої діяльності здобувачів освіти педагогічного коледжу; розроблено програму та методику педагогічного експерименту; розроблено методику діагностування рівнів розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін у процесі художньо-творчої діяльності;

II етап (2016-2018) – проведено констатувальний етап педагогічного експерименту, здійснено математичний аналіз його результатів;

III етап (2017-2019) – здійснювалася підготовка та проведено формувальний етап педагогічного експерименту; узагальнено результати експериментальної перевірки авторських педагогічних умов професійної підготовки здобувачів освіти педагогічних коледжів до художньо-творчої діяльності; засобами математичної статистики доведено позитивні результати.

Вірогідність наукових результатів дослідження та його висновків забезпечується методологічним обґрунтуванням основних положень, використанням комплексу методів відповідно до поставлених завдань, безпосередньою організацією та проведенням експериментальної роботи, забезпеченням методичними матеріалами викладачів, керівників гуртків, зокрема, організаторів художньої творчої діяльності, об'єктивністю критеріїв та показників дослідження, результатами якісного та кількісного аналізу науково-експериментальних даних й ефективністю впровадження їх у практику.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертаційного дослідження, його результати та висновки доповідались на: *міжнародних* науково-практичних конференціях: «Теорія і практика формування та розвитку творчої обдарованості майбутніх фахівців у системі професійної освіти» (Бар, 2017 р.); «Сучасні проблеми підготовки вчителя і його професійного удосконалення» (Чернігів, 2017 р.); *всеукраїнській* науково-практичній конференції молодих учених і студентів «Актуальні проблеми сучасної науки та наукових досліджень» у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського (Вінниця, 2017-2019 р.р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми» (Вінниця, 2018 р.), на засіданнях циклової комісії спеціальних музичних дисциплін та кафедри теорії та методики музичного виховання Барського гуманітарно- педагогічного коледжу, кафедрі педагогіки і професійної освіти та управління освітніми закладами

Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження висвітлено та опубліковано у 20 публікаціях, серед них: 7 у наукових фахових виданнях, 3 – у зарубіжних виданнях, 2- методичні рекомендації та 8 статей у збірниках всеукраїнських та міжнародних конференцій.

Обсяг і структура дисертації. Дисертаційне дослідження складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (417 найменувань, з них – 38 іноземною мовою), додатків. Загальний обсяг дисертації – 352 сторінки. Обсяг основного тексту дисертації складає – 188 сторінок. У роботі наведено 15 таблиць, 4 діаграми, 4 рисунки на 5 сторінках.

РОЗДІЛ І.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН У ГУМАНІТАРНИХ КОЛЕДЖАХ

1.1. Творчий потенціал особистості як предмет наукового дослідження

Сучасні вимоги щодо організації освітнього процесу в закладах вищої педагогічної освіти I-II ступенів акредитації потребують розробки новітніх технологій професійної підготовки висококваліфікованих фахівців, спроможних задовольнити державні потреби та запити вдосконалення професійної діяльності вчителів.

Відповідно до поставлених вимог щодо особистості вчителя мистецьких дисциплін, його здатності використовувати набутий досвід у самостійній практичній творчій діяльності, що відповідає загальнолюдським художньо-естетичним, мистецьким цінностям та його світоглядним позиціям, виникає необхідність у перегляді змісту, форм, методів, створенні відповідних умов для розвитку творчого потенціалу майбутніх фахівців, здатних організовувати різні види художньої творчої діяльності, творчо самореалізовуватися в означеній діяльності, поглиблювати мистецький досвід, використовувати здобуті професійно-творчі знання, вміння, навички у самостійній творчо-проектувальній роботі.

Художньо-творча діяльність в цьому аспекті виступає як процес, в якому домінують елементи самореалізації, практичне спрямування навчання на інтеграцію спеціальних знань, умінь та навичок, які стають необхідною передумовою особистісного та професійного становлення фахівця.

Потреба у перетворенні змісту системи розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів до художньої творчої діяльності зумовлена необхідністю проведення даного дослідження на основі філософського, педагогічного, психологічного, мистецтвознавчого підходів.

Розвиток творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін розкривається та конкретизується в таких поняттях як «творчість», «творчий потенціал», «творча діяльність», «мистецька діяльність», «художня діяльність», «художня творчість», «розвиток творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін», «художньо-творча діяльність майбутніх учителів мистецьких дисциплін».

Розвиток творчого потенціалу особистості майбутніх учителів мистецьких дисциплін обумовлює можливість обґрунтування закономірностей функціонування даного феномену. Фундаментальною основою художньо-творчої діяльності майбутнього вчителя мистецьких дисциплін є творчість.

У різні епохи процес творчості визначався науковцями по-різному. В. Ільїн (2005) В. Кремень (2005), С. Сисоєва (2005) у своїх працях зазначають, що вперше трактування поняття творчості зустрічається у працях давньогрецького філософа Платона, який вказав на універсальність цієї філософської категорії, відзначаючи, що творчість в широкому розумінні означає перехід від небуття в буття, і, таким чином, створення будь-яких творів мистецтва і ремесла можна назвати творчістю, а всіх митців – творцями.

Естетичною думкою ранньої античності були питання щодо співвідношення мистецтва і дійсності, розуміння зв'язку першообразу з його зображенням у художній формі, розвиток творчих можливостей людини. Формулювання теорії ідеалізації дійсності в мистецтві як основної концепції творчого процесу (Сократ) вбачалось у перетворенні дійсності в напрямку більш яскравого, контрастного опису окремих аспектів (Арістотель) Творчість в даний період полягала в людському прагненні до створення досконалих зразків, а творчі здібності розуміли як божий дар (Сисоєва, С.О., 2014).

Період середньовіччя характеризується обмеженістю дій творчої особистості, теоретичне осмислення понять «творчість», «художня творчість» ототожнюється із Божественним діянням, наближенням до канону (Сисоєва, С.О., 2014).

Усвідомлювати віру в безмежні творчі можливості людина почала в

епоху Відродження, коли з'явилося розуміння важливості художньої творчості, окреслилися закономірності її розвитку, процесу творчості.

Вперше виникає інтерес як до авторства, так і до розгляду процесу людської творчості (Леонардо да Вінчі, Галілео Галелей, Джордано Бруно, Френсіс Бекон). Мистецтво розглядається як прояв діяльності, що містить у собі стильові та мовні особливості, несе на собі відбиток традицій і культури, якою митець повинен володіти, певної школи та манери вираження. В епоху Нового часу вчені трактували поняття «творчість» як винахідництво, розвивається теорія «креативного сприйняття» (Дж. Берклі), ідея «продуктивної уяви» (І. Кант, Ф. Шеллінг), творчість сприймається як фундаментальна передумова загального пізнання. В епоху Просвітництва трактування поняття не виводилося за межі протиставлення таланту та генія, вродженості та божественності творчих здібностей, інтелекту та безумності як витоків творчості (Гете, А. Шопенгауер, Ніцше). Г. Гегель проблему творчості обумовлював як творення, яке є діяльністю, стверджував, що вся творчість людини спрямовується абсолютною ідеєю і залежить від неї. Вченим ототожнюється поняття «розвиток» і «творчість» та розглядається як діяльність, що виникла на основі взаємодії внутрішніх протилежностей (Сисоєва, С.О., 2014).

У світовій науці чільне місце посідають дослідження аспектів творчості українськими філософами. Так, Г. Сковорода великого значення надавав розвитку творчих здібностей людини, закладених самою природою, забезпеченню відповідних умов для їх розквіту та творчої самореалізації в будь-якому виді діяльності (Рудницька, О.П., 2010, с. 9). І. Франко зосередив увагу на ролі свідомого і підсвідомого в творчому процесі, що сприяє становленню творчих індивідуальностей (*Старе й нове в сучасній українській літературі*, 1982, с. 11).

У вченні А. Бергсона творчість розглянуто як процес народження, зростання, визрівання, виникнення нових образів та переживань у сфері свідомості особистості, що становить сутність життя, а дійсність – як

«безперервний ріст і нескінченна творчість» (Бергсон, А., 1907)

В екзистенціалістичних філософських дослідженнях поширюється поняття «креативність», яке близьке до поняття творчості, але не тотожне йому. В цьому аспекті «творчість» пояснюється як «процес створення нового», тоді як «креативність» є «потенціалом, внутрішнім ресурсом людини, її здатністю до конструктивного, нестандартного мислення та поведінки, здібностями виявляти нові варіанти вирішення проблем» (Разлогов, К. Э., 2011, с.24). На думку С. Сисоєвої (2006), «чим більшою кількістю креативних рис характеризується людина, тим більших успіхів у творчій діяльності вона може досягти» (с.128).

Екзистенціальний підхід до розуміння змісту художньої творчості визначає її як мистецтво, як неперехідну соціокультурну цінність індивіда у суспільстві, що здатне стати важливим засобом естетичного виховання молоді (Гіптерс, З. В., 1998).

У різних сучасних наукових дослідженнях поняття «творчість» визначається як створення нового результату діяльності, направленої «на удосконалення буття у всій його повноті», генерування існуючих ціннісних смислів та набуття нових, виявлення нестандартних рішень, реалізація людиною власної індивідуальності (Сагатовский, В. Н., 2012., с. 58-63).

Найважливіший сенс людської діяльності, підкреслює І. Бескова (2010) полягає у розширенні багатоманіття людського світу у процесі культурної міграції, а структурована єдність здібностей, які визначають рівень і якість мислительних процесів, спрямована на змінні та невідомі умови їх розвитку (с.18-20).

Багатоманіття дефініцій поняття творчості об'єднуються у розумінні творчості як діяльності людини, орієнтовану на перетворення дійсності, в результаті якої створюється новий оригінальний продукт. Творчість визначається як процес людської діяльності, що створює якісно нові матеріальні і духовні цінності.

Даний феномен є унікальним за своєрідними умовами розкриття та індивідуальними механізмами функціонування, адже впливає на певний аспект

розвитку особистості, яка вирізняється здібністю вирішувати певне коло нових завдань з більш високою якістю.

Творчість в педагогічній діяльності, за визначенням О. Тутолміна (2006), узагальнюється як процес вирішення педагогічних завдань у змінних обставинах, поєднуючи у собі нормативні (що витікають з нормативних документів і правил) та евристичні (створені в процесі власного пошуку) елементи. Педагогічна творчість передбачає наявність у майбутнього вчителя комплексу вмінь, що характеризують будь-яку творчу особистість незалежно від роду діяльності: ерудованості, почуття нового, здатності до аналізу і самоаналізу, гнучкості та широти мислення, активності, волі, розвинутої уяви (с. 17-22).

Аналізуючи процес творчості, варто відзначити дослідження П. Енгельмейера (2010), який вказав на основні його функціональні рушії: бажання, знання та уміння, їх взаємодію як один «триакт», які незалежні від обставин та форм будь-якого виду творчості. Вченим визначено особливості кожного акту дії, до яких належить виникнення задуму (проектування) дії, розробка схеми, плану та конструктивного виконання творіння (с.97-103).

Про важливість дії психофізіологічних механізмів у процесі творчості зауважували Дж. Гілфорд, А. Маслоу, К. Роджердс, Е. Фромм, намагаючись підвести дану проблему на рівень методологічних узагальнень (Рибалка, В. В., 1996).

Взаємозв'язок понять «особистість» та «творчість» визначаються високим рівнем знань, прагненням до створення нового, оригінального, для якого творча діяльність є життєвою потребою.

Поняття «творча особистість» у сучасних наукових дослідженнях розглядається як певний рівень розвитку творчих здібностей; об'єктивація цих здібностей у досягненнях; сформованість ціннісних орієнтацій та життєвих орієнтирів, які сприяють процесу становлення, розвитку, прояву, реалізації творчого потенціалу; відповідна структура характерних рис особистості, що гармонійно поєднується зі здібностями, утворюючи індивідуальний творчий

стиль діяльності (0, с.190-194). Творча особистість є з одного боку об'єктом творчих соціальних відносин і свідомої творчої діяльності, а з іншого – причина творчої діяльності та соціально-творчих значущих дій, що відбувається в певному соціальному середовищі. Визначальною рисою творчої особистості є її здатність до творчої активності (Сисоєва, С. О., 2006, с.123-125).

З філософських позицій І. Полубояриною (2014) визначаються основні риси творчої особистості: гнучкість розуму, наявність почуття новизни; широта мислення – здатність бачити широке поле проблем, якими займається художник; самостійність (с.42-43).

У сучасних дослідженнях, аналізуючи сферу можливих творчих проявів особистості, активно використовується поняття «творчий потенціал людини».

Як ресурс, заряд, запас, (внутрішні, життєві) резерви, можливості тлумачиться «потенціал» у мовно-філологічних джерелах. В етимологічному розумінні “потенціал” – це основа, яка закладає фундамент для подальшого розкриття цієї дефініції з позиції творчості, а в енциклопедичному значенні це винахідливість у науці та мистецтві, вміння бачити нове у звичних речах і наявність вільної гри уяви, рідкісна якість, притаманна не лише талановитим особистостям, але й і звичайним людям, яка реалізується при сприянні освіти в поєднанні з натхненням і наполегливою працею.

Трактування поняття «потенціал» розглядається як «сукупність усіх наявних засобів, можливостей, продуктивних сил, що можуть бути використані в певній галузі діяльності людини (Бусел, В. Т., 2002, с. 902).

У наукових дослідженнях творчий потенціал визначається як «ресурс творчих можливостей людини, здатність конкретної людини до здійснення творчих дій, творчої діяльності в цілому» (В. Моляко, 2008); як творчі можливості особистості, її креативність, що може виявлятися в мисленні, спілкуванні, інших видах діяльності (Курило, Л. С., 2009, с.190).

На думку П. Кравчука (1984), творчий потенціал проявляється насамперед у здатності особистості осмислювати конкретну справу нестандартно, шукати і знаходити найбільш оптимальні шляхи, ефективні

методи вирішення проблем, що виникли (с.24).

Згідно з висловлюванням С. Хмельковської (2005), творчий потенціал виступає сукупністю пов'язаних в систему природних набутих якостей, котрі проявляються через здібності, вміння, психічні процеси, способи мислення та діяльності і дають можливість особистості нестандартно розв'язувати завдання, спрямовані на здобуття в найбільш ефективний спосіб максимального результату (с.7).

На основі цього можна зробити висновок, що творчий потенціал особистості є сукупністю здібностей, можливостей для творчої діяльності.

Таким чином, творчий потенціал виступає частиною ширшого поняття «особистісний потенціал», що характеризується внутрішньою єдністю компонентів. В той же час, зважаючи на специфіку творчості, варто зазначити, що творчий потенціал здобувачів освіти не може бути обмежений тільки їх креативними здібностями, його необхідно розповсюдити й на інші якості особистості кожної людини, її здатності. Можна вважати, що у випадку творчої діяльності здобувачів освіти структура особистісного і творчого потенціалів багато в чому буде тотожною. Вивчаючи базові компоненти творчого потенціалу, можна стверджувати про широку основу його розвитку, при цьому пов'язують її з певними групами здібностей, системою знань, умінь і переконань, на яких будується діяльність, а також готовність особистості до творчої діяльності.

Творчий потенціал людини має особливу психологічну базу, що визначається як «потенціал розвитку» – «системне утворення особистості, що характеризується мотиваційними, інтелектуальними і психофізіологічними резервами розвитку» (Момот, 2016, с.56).

У даному аспекті поняття «творчість» тісно співвідноситься із поняттям «діяльність». На думку К. Платонова (1977), «людина існує, розвивається та формується як особистість шляхом взаємодії з оточуючими, яка здійснюється за допомогою її діяльності. Бездіяльна особистість немислима, тому що у неї є потреби, які потрібно задовольняти» (с.53).

Справжньою особистістю є індивід, який прагне до участі у творчій діяльності, активність у якій і забезпечує реалізацію особистісного потенціалу.

Сучасна філософська думка визначає особистість як індивід, який володіє безмежною внутрішньою свободою у своїх рішеннях та діях, а також не обмеженою відповідальністю за результати цих дій. У християнській філософії ця безкінечність полягає у тому, що особистість виступає як образ, подоба Бога-творця (Сисоєва, С.О., 2014).

На думку С. Сисоєвої (2006), діяльність є основою творчості; сутність людини-творця виражається в діяльності, але повністю проявляється в творчості, що відображає високий рівень активності людини. Діяльність може бути продуктивною і репродуктивною; творчість виступає тільки у взаємозв'язку продуктивного і репродуктивного, охоплюючи результативні дії, мотиви, відношення, погляди, переживання, самосвідомість та інші форми прояву людських якостей, які не виявляються кожен зокрема, але приводять до певного результату (с.103-105).

Творча діяльність особистості не можлива без опори на систематично організовану систему знань і умінь, здобутих у процесі навчання, які є основою творчого потенціалу.

Передумовою людської творчості є активна діяльність на всіх її рівнях. Соціальна значущість творчості, що рухає прогрес, кваліфікується як вища форма творчої діяльності.

Діяльнісний підхід до формування особистості знаходить відображення і у філософському баченні походження та сутності цього феномена.

У філософському аспекті діяльність розуміється як специфічна людська форма активного відношення до навколишнього світу, метою якої є його цільові зміни та перетворення (Огурцов, А. П., & Юдин, Э. Г., 2010, с.389).

М. Каган (1974) пояснює діяльність як атрибутивну властивість суб'єкта, що відрізняє його від об'єкта. Вченим виокремлюються поняття «активність» (атрибут життя), «життєдіяльність» (вища форма біологічної активності) та «діяльність людини», (вища форма активності, яка має соціокультурний зміст,

охоплює і практику і духовні аспекти активності – мислення, уяву, переживання, передбачення). На думку філософа, творчий потенціал діяльності робить її «культурогенною силою».

Проблема діяльності є визначальною проблемою в наукових дослідженнях Л. Рубінштейна, О. Леонт'єва, А. Петровського, Б. Анан'єва, В. Давидова.

С. Рубінштейном (1982) наголошується, що «діяльність та свідомість створюють органічне ціле» та пов'язуються з усвідомленням регулювання самої діяльності (с.14-15).

В. Шадріковим (1982) акцентується індивідуалізація діяльності та вказується, що діяльність як мистецтво приховане в особистості. Будь-яка нормативна діяльність набуває індивідуально вираженого характеру, а тому між розвитком самої діяльності і розвитком особистості людини є діалектичний зв'язок (с. 6).

Будь-яка діяльність засвоюється на фундаменті спеціальних здібностей, які розвиваються в цій діяльності. На думку професора М. Тутушкіна (1998), творчість є проявом та реалізацією здібностей, стаючи однією з найважливіших потреб людини, вона реалізує особистість, розвиваючи її талант (с.198).

Спеціальні здібності не є достатніми для процесу творчості. Творча діяльність з точки зору естетики опирається на здібності, які забезпечують процес сприймання та оцінювання дій, стимулюють та направляють саму діяльність. «Естетичне...означає одну з найбільш доступних людям... систем залучення людини до духовного шляхом оптимальної (творчої) реалізації себе в матеріальному світі» (Бычков, В. В., 2002, с. 157).

Саме рівень творчих здібностей визначає готовність особистості до різних типів естетичної діяльності: репродуктивного (копіювання вже відтвореного естетичного явища) та високого (створення нового та оригінального) 0.

Своєрідність думок у визначенні суті, змісту поняття «здібності», його соціальної значущості та обумовленості в певних видах діяльності

спостерігаємо у наукових дослідженнях вітчизняних психологів Л. Рубінштейна (1986), К. Платонова (1977), Б. Теплова (1985), Е. Ільїна (2012).

В. Шадріков (1982) визначає здібності як властивість функціональних систем, які реалізують окремі психічні функції, що мають індивідуальний характер вираження та проявляються в успішному, якісному, своєрідному овоєнні та реалізації діяльності (с.177).

На думку сучасного науковця О. Нікітіна (2018), здібності є похідним від потреби та мотивації людини та виражає відношення суб'єкта до дійсності у вигляді діяльності. Таким чином, здібності не лише формуються в діяльності, але в ній і розвиваються. На думку вченого, центральною здібністю, що формує установку на продуктивну дію, є художнє мислення, пов'язане з пізнанням, засвоєнням, художньою оцінкою та перетворенням дійсності, відтворенням у художніх образах та художній формі, використовуючи мову того чи іншого виду мистецтва, його матеріалу, художньо-естетичних норм та виразних засобів (с. 98-117).

В аспекті нашого дослідження в структурі художнього мислення варто виділити інтегровані між собою види мислення: образне (конвергентне та дивергентне мислення), художньо-аналітичне (оперування художніми засобами певних видів мистецтва), комунікативне (можливість бути сприйнятим оточуючими, глядачам), рухове (як невід'ємна частина техніки музиканта-виконавця), організаційно-процесуальне (підготовка та репрезентативна дії).

У наукових дослідженнях Е. Торренса, П. Енгельмейера, Е. Клапаред, Е. Торндайк значна увага приділяється вивченню питань обдарованості особистості.

С. Сисоевою (2006) обдарованість розглядається як цілісний вияв здібностей людини в діяльності, як загальна якість інтегрованої в діяльності сукупності здібностей та визначається двома показниками: рівнем вияву окремих здібностей та рівнем інтегрованості окремих здібностей в діяльності (с.130-131).

Б. Яворським розрізнялися типи обдарованості («лірики», «розповідачі»),

педагогом пов'язується здатність «виражати і вражати» з художньою обдарованістю, яка поєднує схильність до художньо-образного мислення та артистичності. Запорукою успіху музиканта, на думку вченого, є наявність інтелектуальних здібностей, активності, здатності до швидкого розвитку (Афанасьєв, Ю. Л., & Джура О. Ф., 2009, с. 31).

У результаті дослідження проблеми діагностики музичної обдарованості, вибудовувалася прогностична шкала перцептивних показників і подавалися пропозиції на основі вивчення цих даних. Б. Теплов (1985) надає перевагу дедуктивному методу, музикальність особистості розглядалася як комплекс індивідуально-особистісних рис та особливостей (с. 53).

Розробкою спеціальних тестових методик для виявлення та прогнозування творчої перспективи у різних категорій людей займалися вчені Дж. Гілфорд (1965), Дж. Кеттел, Е. Торренс (1964). Але їхні тестові методики не враховували мотивацію, інтереси, смаки, установки, морально- етичні орієнтири реципієнтів.

Подальші психолого-педагогічні дослідження доводять, що компоненти, взаємопов'язані з обдарованістю є загальними для різних видів художньо-творчої діяльності : уява, фантазія, художньо-образне мислення, пам'ять.

Довільність та умовність трактування термінів «розвиток творчого потенціалу», поряд із «обдарованістю» і «талантом» у наукових джерелах визначається за єдиним критерієм – успіхом у діяльності та сприймається як синтез особливостей та рис особистості, які характеризують ступінь її відповідності вимогам певного виду навчально-творчої діяльності і обумовлюють рівень результативності цієї діяльності (Сисоєва С. О., 2006).

Діяльність особистості визначається тими визначальними рисами, якими ця особистість володіє і від яких залежить. Кожен вид діяльності вимагає від особистості наявності певної системи якостей, необхідних для її успішного виконання (Зуб, К.К., 2011, с. 140-143). Така діяльність стає засобом розвитку особистості в цілому.

І. Гавран (2013), аналізуючи діяльність учителя музики, виокремлює три

інтегральні характеристики його роботи: спрямованість, компетентність і гнучкість, які за своєю сутністю є характеристиками особистості фахівця як суб'єкта життєдіяльності та обумовлюють не тільки ефективність педагогічної праці в цілому, але й професійний розвиток учителя як динамічний і безперервний процес самопроекування особистості (с.4).

Так, Л. Мітіна (2014) у концепції професійного розвитку вчителя пропонує оптимальну ієрархічну структуру педагогічної спрямованості як систему «домінуючих мотивів особистості вчителя» та виокремлює її види: спрямованість на дитину та інші об'єкти навчальної діяльності; спрямованість на себе для самовдосконалення й самоактуалізації у сфері педагогічної праці; спрямованість на наочну сферу власної професії.

Педагогічна гнучкість в даному контексті є багатовимірною психологічною особливістю, що поєднує у собі змістовні й динамічні характеристики та обумовлює здатність учителя легко відмовлятися від некомфортних ситуацій, завдань, способів мислення, емоційного реагування та виробляти нові, оригінальні підходи до вирішення проблемної ситуації при сталих принципах і естетичних засадах життєдіяльності (Кудрявцев, Т. В. 1988, с.18-34). Саме гнучкість учителя забезпечує можливість успішного виконання поставлених професійних завдань.

Компетентність педагога є загальною здібністю, заснованою на знаннях, досвіді, цінностях, схильностях, які формуються в процесі професійної підготовки та дають можливість успішно вирішувати функціональні завдання, що є основою професійної діяльності (Кузьменко, И. Л., 2012, с.58-60).

У психолого-педагогічних дослідженнях поняття «компетентність» та «вміння» не є ідентичними.

За визначенням В. Сластьоніна (1991), «педагогічні вміння – це системи педагогічних дій, пов'язаних між собою певними відношеннями та спрямованих на вирішення педагогічних завдань у змінних умовах, тобто носять характер свідомого виконання дій з можливістю перетворення їх в творчість» (с.42).

Вміння визначаються як дії в специфічній ситуації, що означають прояв компетентності чи здібностей, загальної підготовленості до дії, тоді як компетенція породжує вміння або самі дії, здатність планувати, регулювати, контролювати професійну діяльність, знаходити нестандартні рішення та самостійно набувати нових знань та вмінь, прагнути до досягнення майстерності у професійній діяльності (Назайкинський, Е. В., 1978, с.7).

О. Леонт'єв (2005) пов'язував діяльність з мотивами. Вченим виокремлюються конкретні види діяльності, які залежні від мотивів. При вивченні мотивації діяльності варто враховувати весь комплекс умінь та високий професіоналізм, що є змістовим показником діяльності (с.21).

Усвідомлення вчителем музики системи цінностей і мотивів, їх реалізація у власній роботі полягає у тому, щоб націлити здобувачів освіти на оволодіння певним видом діяльності та залучити їх до творчого процесу.

У дослідженнях Н. Кузьміної (1970) розглядаються питання аналізу мотивів педагогічної діяльності та шляхів формування інтересу до даного процесу, подолання труднощів, що породжує справжню творчість та майстерність. Вченою поняття «професійна майстерність» визначається як «володіння професійними знаннями, вміннями та навичками, котрі дають змогу фахівцю успішно досліджувати¹ ситуацію (об'єкт та умови діяльності), формулювати професійні завдання, виходячи з даної ситуації, та успішно їх вирішувати відповідно до мети, яка постає перед наукою чи виробництвом».

Процес формування особистості вчителя музики та його професійної майстерності відповідно до структури педагогічної діяльності та закономірностей освітнього процесу в педагогічному коледжі вивчали О. Ростовський (1993), Л. Хлебнікова (1991), К. Щедролоєва (2005), Л. Лимаренко (2004).

І. Гавран (2013) визначає професійну майстерність учителя музики як інтегроване особистісне утворення, що передбачає здатність до досконалого виконання музично-педагогічної діяльності.

У дослідженнях В. Сластьоніна дане поняття трактується як рівень

готовності до професійної діяльності, пов'язаної із формуванням у вчителя загально-педагогічних умінь (Сластенин, В. А., 1991).

Таким чином, майстерність є таким рівнем діяльності, за умови якого вчитель музики успішно вирішує професійні завдання. Професійна майстерність, у свою чергу, – поняття унікальне і неповторне, адже складається з творчості.

У психолого-педагогічних дослідженнях проблеми творчої діяльності О. Леонтьєва (2005), Б. Мейлаха (1985), І. Беха (2012), Л. Виготського (1967), Г. Костюка (1988), С. Рубінштейна (1986), В. Семиченко зазначається, що творчий процес є інтегративним, об'єднує окремі дії в систему поетапно здійснюваних операцій та пов'язаний із пошуком ідеалу, зразка, способів подолання стереотипів.

В основі вітчизняних та зарубіжних наукових досліджень процесу художньо-творчої діяльності лежать багатоманітні визначення феномена художньої творчості, що свідчить про його складність і невичерпність за змістом і характером.

Художня творчість як універсальний процес духовного практичного втілення художньої ідеї через чуттєве сприймання художніх образів складається із пов'язаних між собою форм впливу на особистість різних видів мистецтва.

Поняття «художня творчість» відображає вчення про значимість природи для людської діяльності. Мистецтво є проявом діяльності, основою якої є розумовий акт, створення певного продукту вільно, що приносить моральну насолоду. Закономірно, що мистецтво містить у собі стильові та мовні особливості, несе на собі відбиток традицій і культури, якою митець повинен володіти.

І. Кантом неодноразово стверджувалось, що процес художньої творчості становить собою набагато більшу цінність, аніж його результат (*Кант І. Естетика*, пер. з нім. Богдана Гавришківа, 2007).

В свою чергу, художня діяльність за визначенням О. Новікова (2008), є

самостійною естетичною творчістю у сфері мистецтва та літератури, яка має певні особливості – потреби у специфічних здібностях: розвитку образного мислення, уяви, фантазії, почуття емпатії, натхнення; розуміння синкретизму, як нероздільності, інтегративності художньої діяльності, що охоплює пізнавальну, ціннісно-орієнтаційну, перетворювальну та комунікативну діяльність; у особистісному типі відображення, у якому емоційний момент є характеристикою суб'єкта мистецтва; у вільному виборі мети, жанру, сюжету, стилю в залежності від виду діяльності, просторових і часових меж; у високому ступені готовності до невдачі (в силу суб'єктивних та об'єктивних причин) (с.9-16).

Науковцем Г. Опаріним (2013) виокремлюються різновиди художньої діяльності, яка може реалізуватись: у формі сприйняття художніх творів за допомогою різноманітних засобів художньої комунікації, у відвідуванні закладів культури і мистецтв; на основі сприйняття творів мистецтва як ціннісно-орієнтаційної діяльності, спрямованого на оцінку, обмін враженнями, обговоренням, виробленням власного ставлення до різних творів і видів мистецтва; як різновид дозвілля, що проходить у формах навчальної діяльності з метою набуття художніх навиків та розвитку художньо-творчих здібностей і можливостей; як практична художньо-творча аматорська діяльність, що характеризується створенням мистецьких творів (с. 286-292).

Значення поняття «художня діяльність» тісно пов'язане зі значенням поняття «мистецтво», в основі якого лежить безпосередньо художня творчість з її результатами, художнє сприйняття дійсності та творів мистецтва, що формує художні та духовні цінності особистості.

Вихідним моментом у професійному становленні майбутніх учителів мистецьких дисциплін є художньо-творча діяльність, структура якої визначається специфікою певного виду мистецької освіти. Професіоналізм у учителя музики полягає в тривалому набутті професійно-творчих знань, умінь і навичок для самостійного здійснення художньо-творчого процесу у роботі зі здобувачами освіти та розвитку особистісних якостей, що в подальшому

забезпечить найбільш ефективний рівень вирішення складних професійних завдань.

Про значну роль професіоналізму в діяльності музиканта зауважується В. Ражніковим. Вчений оцінює професіоналізм як діяльність, що не залежить від нового, невідомого; основу самої творчості складають особистісні риси – інтуїція, натхнення, передбачення, новизна. В такому розумінні професіоналізм – досить важливий етап підготовки до творчості (Ражников, В. Г., 1989, с.99).

Професіоналізм визначається як база, підготовка до художньо-творчої діяльності, а професійна підготовка залежить від загального розвитку, що охоплює як загальну професійно-педагогічну підготовку, так і підготовку з музичної культури. При цьому професіоналізм є основою формування майстерності, умовою творчості, а творчість є критерієм готовності до професійної художньо-творчої діяльності (Скребнева, Н. Р., 2005, с.47-49).

Першочерговою умовою успішного виконання будь-якої діяльності є розвинений в особистості певний творчий потенціал.

Аналізуючи погляди багатьох вчених щодо поняття «розвиток творчого потенціалу» можна стверджувати, що в дане поняття вкладається різний сенс. До структури творчого потенціалу, на наш погляд, вчені відносять не будь-які знання, а фонд дієвих знань, не будь-які властивості особистості, а ті, що забезпечують їй необхідну продуктивність.

У різних психолого-педагогічних дослідженнях поняття «творчий потенціал» визначається як: «передстартовий стан» (М. Левітов); «ансамбль властивостей особистості», який визначає успішність діяльності (В. Крутецький); обов'язкова умова успішності будь-якої діяльності, що характеризує кінцеву мету педагогічної освіти (О. Тутолмін, 2006); психологічна настанова, існування якої робить можливим пристосування особистості до ефективного виконання поставлених завдань (С. Марков, 2003), певний психологічний стан, який передуює виконанню певних функцій, інтенсивність якого перебуває у прямій залежності від особистих характеристик та очікувань щодо змісту діяльності (С. Шандрук, 2002); інтегроване системне

утворення особистості, що характеризує її вибіркову активність при підготовці та залученні до діяльності (А. Палій, 2010).

У дослідницькій практиці В. Сластьоніним (2005) обґрунтовано мету педагогічної освіти в професійній підготовці до педагогічної діяльності та створено професіограму сучасного учителя для успішної оптимізації процесу формування особистості майбутнього педагога, в якому особливе значення має розвиток творчого мислення та готовність до самоосвіти. Вчений наголошує, що вирішити завдання, які ставить суспільство перед школою на сучасному етапі, зможе той учитель, у якого розвинуте системне бачення педагогічного процесу як цілісного явища та є готовність до його організації. Тому особливо важливим завданням є пошук умов, які впливають на формування професійності майбутнього вчителя.

У психологічних дослідженнях на наш погляд поняття «творчий потенціал» вивчається у працях Б. Ананьєва (1968), який характеризував людину як суб'єкт діяльності. Також, як результат сформованості мотиву, забезпечення діяльності, наявності пізнавальних потреб, інтересів, захоплень знаходимо у наукових працях П. Скотта (2001), О. Андрієнко (2004).

З точки зору психології, розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя як система професійно важливих якостей особистості необхідних для ефективної педагогічної діяльності виражається у здібності приймати самостійні рішення при виникненні професійних завдань, оцінювати свої можливості у досягненні певних результатів, особливою умовою є мотиваційна готовність, оскільки «без мотиву і тісно з ним пов'язаного смислу не можлива жодна діяльність, не реалізуються ніякі, навіть найзасвоєніші знання та сформовані вміння» (0, с. 21-22).

Розглядаючи працю вчителя мистецьких дисциплін як творчу, ми намагаємося довести, що творчий характер їхньої професійної діяльності значно посилюється саме з особистим розвитком творчого потенціалу, коли в дію вступають соціально зумовлені моральні мотиви: почуття обов'язку, любов до професії, бажання творити добро, прагнення до самоствердження і набуття

певного соціального статусу, визнання успіхів з боку оточуючих і громадськості, прагнення творити за законами краси, бажання відчувати моральне задоволення від результатів праці тощо. Наголошуючи на важливому значенні виховання здобувачів освіти на народних мистецьких традиціях та прилучення їх до національної культури, зазначаємо, що в умовах відкритого інформаційного простору професійно-художня освіта в Україні має бути зорієнтована не лише на розвиток власних традицій, а й на творче використання прогресивних ідей зарубіжного досвіду, зокрема інноваційних технологій, на впровадження загальноєвропейської системи критеріїв і методів оцінювання якості підготовки фахівця.

Окрім мотивації вчителя актуальним є необхідність накопичення високопрофесійного художнього потенціалу майбутнім вчителем мистецьких дисциплін, тієї фундаментальної бази компетентностей, котрі необхідні для творчого розв'язання проблем використання художнього досвіду, як власного так і накопиченого поколіннями митців, а також важливістю оволодіння теоретичними знаннями і практичними навичками сучасних видів і технологій мистецтва, включаючи комп'ютерні технології.

Розвиток творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін у процесі художньо-творчої діяльності розглядається дослідниками як і формування психологічної «готовності» до певного виду діяльності. Так в наукових джерелах це явище описується: як утворення тих необхідних суб'єктивних умов чи властивостей особистості, що забезпечують її свідому роботу в колективі (О. Ковальов, 2001); відносно стійкий стан, що визначається базовими (характерологічними) і програмованими (мотиваційними та інтелектуальними) властивостями особистості (О. Корабліна, 2005); цілеспрямований вияв особистості із залученням системи професійних знань, умінь і навичок, потреб і мотивів, психологічних якостей, що дозволяють успішно здійснювати професійну діяльність (П. Горностай, 1988).

Отже, важливим критерієм для успішного здійснення професійної діяльності майбутніх учителів мистецьких дисциплін в сфері музичного

мистецтва є мотиваційна установка як елемент психологічної готовності, в якій поєднуються конкретні, що відповідають професійним критеріям особисті якості майбутнього фахівця.

Розглядаючи «творчий потенціал» майбутніх учителів мистецьких дисциплін як складову «готовності» цього вчителя до професійної діяльності ми поділяємо погляди К. Дурай-Новакової (1983), яка визначає поняття «готовність» як здатність учителя в потрібний момент активізувати всі свої потенційні можливості і, спираючись на накопичені знання, досвід, вміння, приймати самостійні рішення згідно створеної ситуації і отримати результат діяльності.

Готовність майбутніх учителів мистецьких дисциплін до професійної діяльності виступає показником підготовки рівня його майстерності, в якій важливою умовою є наявність відповідних якостей і, в першу чергу, схильностей та здібностей особистості. У процесі «підготовки» або занять художньо-творчою діяльністю майбутній вчитель мистецьких дисциплін розвиває власний творчий потенціал.

До розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін з точки зору психології можна віднести ідейно-політичну спрямованість, потребу в діяльності і спеціальних знаннях, інтерес до них, внутрішнє прийняття вимог діяльності, усвідомлення відповідності своїх особистісних якостей вимогам діяльності; мотивацію особистісних прагнень до цієї спеціальності. Розвиток творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін потребує підготовленості, потребує глибоких знань, певного рівня розвитку, обізнаності у професійній діяльності, наявності досвіду зі спеціальності, особистісних якостей і здібностей, психологічної підготовленості.

Розвиток творчого потенціалу майбутніх вчителів мистецьких дисциплін є основою професійної підготовки цього фахівця, а тому підготовка майбутнього вчителя в педагогічному коледжі виступає як процес формування достатнього рівня творчого потенціалу фахівця для професійної діяльності.

Аналіз даної проблеми в психолого-педагогічних дослідженнях дає можливість виокремити різні підходи досягнення розвитку творчого потенціалу майбутніх вчителів мистецьких дисциплін в процесі професійної підготовки.

Науковими дослідженнями підготовки фахівців до педагогічної діяльності займалися В. Сластьонін (1991), П. Горностай (1988), Т. Іванова (1983), К. Дурай-Новакова (1983).

Розвиток творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін саме у процесі професійної діяльності є складним соціально- психологічним явищем, що передбачає засвоєння загальних та професійних знань, формування вмінь та навичок, удосконалення сформованих професійно важливих якостей особистості. В даному аспекті науковцями визначається поняття «розвиток творчого потенціалу» у контексті певного виду діяльності та конкретних умов, в яких відбувається діяльність.

Розвиток творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін у психологічних наукових дослідженнях відображається у двох позиціях: функціональної, згідно з якою творчий потенціал вивчається як певний психічний стан, що спонукає до ефективної діяльності, та особистісної, на рівні якої аналізуються особливості та результати підготовки до відповідної діяльності. В такому аспекті творчий потенціал визначається як інтегрована система властивостей і відносин утворення особистості, що характеризує її вибірково прогнозуючу активність при підготовці до діяльності та її виконання, ґрунтується на формуванні позитивного ставлення, усвідомленні мотивів потреб у даній діяльності (Н. Аніщенко (2000), Д. Узнадзе, С. Марков (2003), В. Рибалка (1998), С. Шандрук (2002)).

У наукових дослідженнях поняття «розвиток творчого потенціалу» трактується в контексті тих видів діяльності, які конкретно досліджуються. У наукових джерелах виокремлюються різноманітні підходи у досягненні готовності до педагогічної діяльності. Різноаспектність визначення даного поняття обумовила доцільність розгляду питання «розвиток творчого потенціалу» та його обґрунтування. Поняття «творчий потенціал» та

«професійна підготовка» перебувають у тісному зв'язку. Так, У дослідженнях В. Тюріної (1993), В. Серікова (2000), Н. Конишевої (1979) «професійна підготовка» майбутнього фахівця визначається як цілеспрямований, цілісний, творчий процес формування його готовності до здійснення ним своїх професійних обов'язків.

У психолого-педагогічних дослідженнях питання творчого потенціалу особистості досить добре висвітлено та розглядається як цілісна, інтегративна характеристика особистості, що охоплює мотиваційний, когнітивний, діяльнісний компоненти, що забезпечують соціально-психологічну та функціональну готовність (Ксензова, Г.Ю., 1999, с.136).

У психологічній літературі дефініція поняття «творчий потенціал здобувача освіти» тлумачиться як «особистісна якість, яка проявляється в позитивній самооцінці себе як суб'єкта майбутньої професійної діяльності та в прагненні займатися нею після закінчення вузу, що допомагає молодому фахівцю успішно реалізувати професійні функції, правильно використовувати набуті знання і досвід, зберігати самоконтроль і долати непередбачені перешкоди. Розвиток творчого потенціалу є вирішальною умовою швидкої адаптації випускника до умов праці, подальшого його професійного вдосконалення і підвищення кваліфікації» (Приходько, Ю. О., & Юрченко, В. І., 2012, с.30).

Творчий потенціал є обов'язковою умовою успішності будь-якої діяльності, є кінцевим результатом педагогічної освіти. У процесі розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін формуються такі педагогічні вміння: трансформувати зміст об'єктивного процесу в конкретні педагогічні завдання; вміння побудувати та привести в рух логічно завершену педагогічну систему діяльності; вміння виокремлювати та встановлювати взаємозв'язки між компонентами і факторами виховання, приводити їх в дію; вміння врахувати та оцінити результати педагогічної діяльності. Також, у дослідженнях питань розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін у процесі педагогічної діяльності

можна визначити такі аспекти даного процесу: участь у різноманітних видах діяльності, де тісно переплітаються загально-педагогічні та спеціальні компоненти; визначення змісту, у якому у взаємозв'язку представлені психолого-педагогічні, методичні і спеціальні знання, вміння та навички; методичному оснащенні, що забезпечує набуття загально-педагогічних знань, умінь; у озброєнні вчителів власними методиками, що допоможе підготувати його до організації самостійної художньо-творчої діяльності; у практичному спрямуванні діяльності.

На основі аналізу й узагальнення різних підходів до розуміння сутності творчого потенціалу особистості нами сформульоване визначення. Творчий потенціал здобувача освіти гуманітарної гімназії – це специфічна форма творчої активності особистості, що базується на інтелектуальних можливостях, мотивації творчої діяльності, креативності, і дозволяє здобувачу освіти продукувати суб'єктивно нові способи вирішення творчих завдань, створювати оригінальні образи та ідеї, гнучко й оперативно орієнтуватися у потоці інформації та різних формах педагогічної взаємодії.

Розвиток творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін у процесі художньо-творчої діяльності на наш погляд є важливим показником повноцінної професійної підготовки, а її формування є актуальною метою та результатом професійного навчання. Проблемам художньо-творчої діяльності присвячено дисертаційні дослідження Н. Скребневої (2005), Р. Храмишкіної (2001), О. Отич (2009), В. Глазкова (2017), Л. Онофрійчук (2009), Н. Соболя (2016), Т. Грінченко (2011), С. Гурова (2008), С. Ковальнової (2007), Г. Кондратенко (2006).

Проблеми художньо-творчої діяльності варто узагальнювати як естетичний аспект цінностей особистості, що представлений в наукових дослідженнях М. Бердяєва (2007), Г. Поспелова (1960), Ю. Борєва (2005), А. Зіся (1979), М. Кагана (2018), Л. Столовича (1959), О. Лосєва. Педагогічні основи художньої творчої діяльності як складової професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя вивчали П. Блонський (2016), П. Каптерєв

(1982), А. Макаренко, С. Шацький (1980); у сучасних дослідженнях – В. Бутенко (2012), О. Кулдиркаєвої (2013), Лю Цяньцянь (2010), Н. Самохіної (2013), В. Фрицюк (2012), А. Козир, Ю. Шевченко (2009).

Розглянемо базові визначення поняття «художньо-творча діяльність» у сучасних наукових джерелах, оскільки це важливий аспект проблематики дослідження розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін. Так, К. Калюжна стверджує, що «художньо-творча діяльність» визначається як вид активності, що має потенціал для самоактуалізації особистості, спрямований на створення та/або сприйняття мистецтва, продуктів художньої творчості, з метою генерування нових смислів, внесення новизни в уже наявний продукт діяльності (результат) засобами художнього освоєння» (Калюжная, Е. Г., 2015, с.82-86).

О. Берестенко (2008) зазначає що «художньо-творча діяльність є важливим засобом інформаційного збагачення та формою організованого впливу на формування музично-естетичних смаків здобувачів освіти, що дає змогу комплексно вирішувати завдання художньо-пізнавального, діалогічного, регулятивного, ціннісного, соціокультурного та креативного характеру.

О. Мелік-Пашаєв (1988) вказує на те, що «художньо-творча діяльність є найвищою формою самореалізації і самоствердження людини, в якій беруть участь усі її фізичні та духовні сили, яка забезпечує естетичне сприйняття дійсності (с. 76-82).

Наукові підходи у визначенні поняття «художньо-творча діяльність » у професійній підготовці майбутніх учителів мистецьких дисциплін вказують на психолого-педагогічні аспекти даного феномена. Так, залежно від особистісного розвитку фахівця залежить успіх у професійній діяльності, який не можливий без мистецького спрямування навчання. В свою чергу набуття професійно-творчих умінь організації художньо-творчої діяльності , апробація набутого досвіду шляхом активної творчої участі, самостійної, пізнавальної, художньо-проективної діяльності удосконалює підготовку здобувачів освіти у процесі навчання та сприяє розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя

мистецьких дисциплін, що дасть змогу здійснювати визначені завдання в майбутній професії. Художньо-творча діяльність є комплексною технологією, що інтегрує в собі форми освіти, виховання, естетичного спілкування. Її кульмінація – загальний успіх, що має позитивний вплив як на колектив в цілому, так і на кожного його учасника.

В дослідженнях О. Отич (2008) важливим є естетичний аспект художньо-творчої діяльності, бо надає їй якісного сенсу «надідеї», що проявляється в очікуваннях суб'єкта кінцевих результатів заданої діяльності, які мають відповідати критеріям гармонійності, пропорційності, привабливості, здатності до естетизації простору чи зовнішності людини, створення гарного настрою. Кінцевим результатом художньо-творчої діяльності виступає розвиток творчих сил і художніх здібностей людини, незалежно від конкретного виду діяльності (Беляєва, А. А., 1989, с. 76).

Позитивно впливаючи на розвиток інтелектуальних та творчих здібностей особистості, художня творча діяльність належить до специфічного виду естетичної діяльності, продуктом якої є твори мистецтва. Залучення до різних видів мистецтва є потужним засобом впливу на становлення та естетичний розвиток особистості.

Художньо-творчу діяльність майбутніх учителів мистецьких дисциплін в контексті нашого дослідження вбачаємо в успішній організації різновидів освітнього процесу, естетичного спрямування його засобами різних видів мистецтв та в отриманні відповідних результатів, що залежать від певних професійно-творчих знань, умінь, навичок і особистих якостей, які породжують цю діяльність та забезпечують її ефективність.

1.2. Сутність і компоненти творчого потенціалу майбутнього

учителя мистецьких дисциплін

Професійне становлення майбутніх учителів мистецьких дисциплін має свої характерні риси і особливості. Формування висококваліфікованого професіонала може відбуватися спонтанно, природно, відповідно до задатків особистості, її умов життєдіяльності, а може бути регульованим чіткою стратегією. За такої умови професійний розвиток майбутнього фахівця буде більш успішним і результативним.

У цілеспрямованому розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін у процесі художньо-творчої діяльності в педагогічних коледжах враховуються всі ланки освітнього процесу: організація, зміст, форми, методи навчання.

Означена діяльність є надзвичайно важливим компонентом освітнього процесу, що сприяє не тільки розвитку творчого потенціалу особистості, але і набуттю необхідних спеціальних професійно-творчих знань, умінь і навичок для подальшої педагогічної діяльності в загальноосвітніх закладах.

Розвиток творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін у процесі художньо-творчої діяльності у пропонованій дослідницько-експериментальній роботі описується як складний інтегративний процес, спрямований на виявлення та формування цілого комплексу професійно-творчих знань, (музично-виконавських, сценічно-артистичних, організаційно-конструктивних, професійно-технологічних), якостей особистості (ініціативність, креативність) та можливість їх застосувати в практичній педагогічній діяльності з репрезентацією власних художньо-педагогічних здобутків.

Проблеми розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін у процесі художньо-творчої діяльності з здобувачами освіти порушені у наукових працях багатьох дослідників у галузі філософії, педагогіки, психології, мистецтвознавства.

Концепції щодо організації загальної музичної освіти та художньо-

естетичного виховання молоді обґрунтовано у наукових працях Л. Хлебнікової (1991), О. Ростовського (1993), Г. Падалки (2008), Л. Масол (1994), О. Олексюк (2006), О. Отич (2009), О. Бузової (2012).

Розвиток творчих здібностей, обдарованості, педагогічної майстерності, творчого потенціалу засобами художньо-творчої діяльності опрацьовано науковцями Н. Скребневою (2005), Р. Храмишкіною (2001), В. Глазковим (2007), Н. Соболев (2016), К. Платоновим (1977), Б. Тепловим (1985), О. Мелік-Пашаєвою (1988).

Значну роль в процесі підготовки кваліфікованого спеціаліста відіграє залучення особистості до мистецтва, включення до різноманітних мистецьких практик як зазначає Г. Падалка, – «мистецтво повинне відтворювати цінність буття людини, протистояти руйнаціям технократичного мислення, вузькому підходу до усвідомлення сенсу людського буття з позицій бездушного практицизму і утилітаризму» (Падалка, Г. М., 2008, с.45).

На думку О. Отич (2009), мистецтво, як феномен художньої творчості, наділене потужним людинотворчим (як методологічна основа формування творчої індивідуальності), культуротворчим (вираження змістовно-творчого аспекту людської діяльності), художньо-творчим (творення художніх образів), життєтворчим (розуміння власного життя як творчості) та творчорозвивальним (як процес розвитку ідей, осмислення образів із перетворенням елементів реальності на щось нове) потенціалом для формування цієї інтегративної системи якостей в кожного, хто цілеспрямовано залучається до його опанування.

У дослідженнях Л. Арчажнікової (1980) наголошується, що «особливістю музично-педагогічної діяльності педагога є наявність в нього художньо-творчого потенціалу, який складає самостійну категорію в структурі діяльності вчителя музики» (с. 35).

Мистецтво як художньо-творча діяльність сприяє вдосконаленню здібностей до художньо-образного освоєння світу, здібностей до створення художніх реальностей, здібностей користуватися мовою мистецтва (Б. Ананьєв

(1980), Л. Закс (1990), О. Отич (2009) та поєднує творче й естетичне начала.

Розкриття аспектів взаємодії видів мистецтва як засобу розвитку художньо-творчих здібностей особистості спостерігаємо у наукових дослідженнях А. Зіся (1975), М. Кагана (1974), П. Блонського (2016), С. Шацького (1980).

Зокрема, згідно з дослідженнями С. Морозової, «Б. Яворський висунув на перше місце у вихованні особистості формування творчих здібностей,.... закладаючи основи різних видів художньої діяльності і через них стимулював музичну творчість» (Морозова, С. Н., 1990).

Залучення здобувачів освіти до художньо-творчої діяльності, структура якої визначається специфікою мистецької освіти в процесі навчальної та позанавчальної діяльності є необхідним аспектом для досягнення високого рівня готовності до здійснення даної діяльності.

Відомий вчений М. Каган (1974) зауважував, що художній «ембріон» здатний вирости у повноцінний «організм» лише тоді, коли якісна своєрідність останнього міститься у ньому потенційно.

Творчий початок потенційно закладено у кожній особистості, і основне питання сучасності полягає у тому, як саме він реалізується та стане визначальним у її діяльності.

В загальній характеристиці художньо-творча діяльність, як і будь-якій іншій діяльності, варто визначити основні аспекти: цілеспрямованість, як найважливіша вольова риса, що визначається принциповістю та переконаннями особистості, глибоким усвідомленням поставлених завдань, керуванням не випадковими прагненнями, а постійними переконаннями та принципами; предметність, що визначає процес художньо-творчої діяльності як об'єкт, який має свій зміст, природу та призначення, виконуючи орієнтувальну та регулювальну функції; інструментальність, яка спрямована на виконання цільових функцій художньо-творчої діяльності за допомогою конкретних методів та прийомів для забезпечення даного процесу.

Завдяки потенціалу, що реалізує можливості для самоактуалізації

особистості, що дає можливість їй відчувати себе «джерелом руху», художньо-творча діяльність може виступати засобом творчого, когнітивного, емоційного, естетичного та соціального розвитку молоді, адже особливість даного процесу полягає в художньо-образному освоєнні дійсності через пізнання, творчість, самовираженість суб'єкта діяльності.

У науковій літературі відсутнє єдине трактування поняття «педагогічний засіб» («засіб навчання»). Педагогічними засобами вважають прийоми, будь-які методи взаємодії задля досягнення певного результату та предмети, пристосування (або їх сукупність), необхідні для здійснення діяльності. У педагогічній або навчальній діяльності це можуть бути наочні посібники та технічні засоби, методи навчання та виховання, і багато іншого, навіть інтонація самого викладача (Ильин, В. С., 2012).

Л. Виготський (1984), наприклад, до засобів навчання вносив, поряд з мовою, письмом, схемами, умовними позначеннями, твори мистецтва, а також тексти художньої літератури.

В. Ільїн (2012) стверджував, що для розуміння різних категорій засобів в педагогіці необхідний єдиний у філософському аспекті підхід до характеристики засобу, що залежить від мети його застосування. Педагогічні засоби визначаються за рівнем їхнього позитивного впливу «на розвиток окремих компонентів особистості, що є складовою розвитку особистості в цілому – її цілісності, різносторонності, гармонічності», оскільки такий розвиток особистості і є метою освіти та виховання.

Для досягнення поставленої мети підбір педагогічних засобів повинен складати повноту цінностей сучасного суспільства: освітній процес у педагогічних коледжах необхідно змодельовати так, щоб вмістити в ньому все багатоманіття системи соціокультурних, економіко-виробничих, психолого-керівних процесів сучасного суспільства, що спрямований на реалізацію цілісного підходу до навчання та розвитку особистості фахівця.

В аспекті нашого дослідження художньо-творча діяльність розглядається як педагогічний засіб розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів

мистецьких дисциплін та як засіб організації освітнього процесу.

Художньо-творча діяльність як педагогічний засіб розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін трактується різноаспектно: як спосіб самореалізації особистості у формуванні своєї індивідуальності, прояву творчих здібностей та активності та як фактор формування системи ціннісних орієнтацій, формування стійкого позитивного ставлення до професійного самовизначення.

Художньо-творча діяльність як засіб організації освітнього процесу спрямована на оволодіння майбутніх учителів мистецьких дисциплін методами та прийомами планування та проведення освітньої діяльності, засвоєння досвіду творчої діяльності, максимально наближеної до професійної.

В процесі дослідження поняття «педагогічний засіб» продукується у співвідношенні з поняттями «мета», «суб'єкт діяльності», «мотив», «предмет», «продукт діяльності», що є структурними елементами художньо-творчої діяльності та вказують на певні способи її впровадження.

Сенсом і метою художньо-творчої діяльності є розвиток творчої індивідуальності здобувачів освіти, що розкриває педагогічні можливості майбутніх фахівців, «...відштовхуючись від їхнього реального художньо-творчого й педагогічного досвіду, утилітарного й гедоністичного розуміння значення мистецтва і поступово розширюючи його до формування потреби у прекрасному, спрямованості на перенесення цього прекрасного до своєї професійно-педагогічної діяльності» (Ничкало, Н. Г., 2011, с. 75-131).

Суб'єкт є важливим елементом художньо-творчої діяльності у визначенні ролі даної діяльності в професійному становленні майбутнього вчителя мистецьких дисциплін.

Під суб'єктом художньо-творча діяльність розуміємо особистість з активним творчим сприйняттям світу та мотиваційно-ціннісною орієнтацією на сприймання та створення творів мистецтва з метою генерування нових смислів або обов'язкового внесення новизни в зміст діяльності, використовуючи засоби художнього освоєння світу.

Суб'єкт художньої діяльності втілює колективний досвід людства через призму власної чуттєво-емоційної практики та відображає світ в художніх образах, в яких злиті воєдино художня ідея, художня оцінка, художня емоція.

Вченим І. Гавраном (2013) виокремлюються три інтегральні особливості діяльності суб'єкта: спрямованість, компетентність і гнучкість, які є характерними для особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва, обумовлюють ефективність педагогічної праці, професійний розвиток як динамічний і безперервний процес самопроектування особистості (с.5).

У процесі розвитку творчого потенціалу до художньо-творчої діяльності суб'єктом даної діяльності стає здобувач освіти.

Роль та значення художньо-творчої діяльності особливо зростає в період навчання здобувачів освіти, адже важливою для даної вікової категорії постає потреба втілення в об'єктивній дійсності внутрішніх цінностей, що породжує відповідну самосвідомість, окреслює коло інтересів та відкриває шлях до самостійної предметно-пізнавальної діяльності.

Зважаючи на вікові особливості здобувачів освіти педагогічного коледжу, потрібно зазначити, що даний період характеризується можливістю подальшого формування свідомості особистості, прийняття нею відповідальних рішень, самоствердження у професії, набуваючи професійної майстерності та компетентності.

Позиція суб'єктності спрямована на цілеорієнтувальну та перетворювальну творчу активність у навчально-виховному процесі для особистісного та професійного удосконалення, що досягається завдяки таким характеристикам особистості як ініціативність, креативність, рефлексія, потреба в самореалізації та реалізації власних творчих здібностей (Абульханова-Славская, К. А., 1988, с. 4-19).

Здібності реалізуються, якщо у суб'єкта художньо-творчої діяльності є потреба в естетичному освоєнні дійсності, в творчості. Важливим є наявність «когнітивно-естетичної» установки – певної цілісної спрямованості особистості на визначену активність в естетичному освоєнні дійсності, на реалізацію

творчих здібностей (Шевченко, Л. Н., 2003).

Потреба в отриманні знань у процесі художньо-творчої діяльності стає безумовним засобом в обґрунтуванні світобачення та самоусвідомлення особистості, охоплюючи моральні, естетичні погляди та художні вподобання (Р. Храмишкіна, 2001, с. 191)

Важливо зауважити, що такі потреби детермінуються культурою, вихованням та формуються, по-перше, через визнання потреб – проявів інтересу до творчості, тобто фіксацію ціннісного відношення особистості до сфер діяльності, що здійснюється шляхом емоційного сприйняття навколишнього світу на основі уявлень про гармонію та красу життя.

Для художньої творчості необхідні специфічні особистісні характеристики суб'єкта художньої діяльності, який, в широкому розумінні, є творцем: образне мислення, художньо-педагогічна та творча уява, фантазія, нестандартний підхід до вирішення творчих завдань, прагнення до естетичного перетворення реальності, емоційна лабільність, почуття емпатії, співпереживання.

На основі вищесказаного можна зробити висновок, що педагогічні засоби підпорядковані меті діяльності та залежать від керівництва суб'єктом діяльності. Відповідно до цієї теорії, серед педагогічних засобів можуть бути виокремлені матеріальний засіб – як інструмент та ідеальний засіб – як знак.

«Знаком» у загальному розумінні стає «взятий із природного оточення людини або спеціально створений нею предмет або дія, що наділяється значенням, смислом при особливій, оговореній, а тому відомій учасникам комунікації умові». Однак, знаки, по суті, - «це психічні феномени, тому, що пов'язані колективною свідомістю, погодженістю з предметами через психічні асоціації. Це абстрактні реальності» (Лободанов, А. П., 2007, с.27).

Для психічного феномену є характерним, що одна частина засобу, що стосується предмета, зазвичай усвідомлюється, завдяки чому здійснювана дія в цілому залишається свідомо керованою.

Але психічний феномен, на відміну від засобу-знаряддя, спрямований ще

й на суб'єкт діяльності. Тому у педагогічного засобу як знака первинним являється сенс. Надання сенсу предметам, ситуаціям, діяльності якраз і дає можливість суб'єкту відчутти себе суб'єктом цієї діяльності. «Там, де ми відчуваємо себе джерелом руху, ми приписуємо особистий характер власним вчинкам...» – зауважував Л. Виготський (1984, с.227).

Як ідеальний засіб художньо-творча діяльність характеризується підпорядкованістю меті, наявністю сенсу, «злитістю» із суб'єктом діяльності, усвідомленістю та довільністю творчого процесу.

Удосконалення завдань професійної художньо-творчої діяльності майбутніх учителів мистецьких дисциплін розширюють його професійну майстерність, охоплюючи різні сфери, в тому числі і взаємодію між людьми, виховання через колектив, адже реальний прояв творчих здібностей можна отримати в умовах колективу (Скребнева, Н. Р., 2005, с. 37). На думку Л. Занкова (1999), В. Давидова (1996), максимального розквіту індивідуальності особистість набуває в колективі, адже «індивідуальність є формою існування загального».

Важливим для досягнення психологічної природи процесу художньо-творчої діяльності є визначення провідних мотивів, які зумовлюють творчу спрямованість майбутнього фахівця та надають даній діяльності певного особистісного сенсу: внутрішні потреби, нахили, потяги, прагнення, які підтримують творчий процес навіть при відсутності свідомого наміру митця.

Провідним мотивом у процесі художньо-творчої діяльності є інтерес до мистецтва як сплав інтелектуальних, емоційних та вольових сил особистості, що зумовлюють творчу активність, потребу в сприйманні та осмисленні видів мистецтва, прагненні до глибоких переживань, самостійного вираження почуттів і думок в індивідуально-неповторній формі їх втілення (Олексюк, О. М., 1999, с.50-54).

Мотив співвідноситься з потребою, переживанням цієї потреби та її задоволенням, зовнішніми та внутрішніми мотивами, що викликають активність суб'єкта (С. Рубінштейн, 1982). А. Маслоу (1968) зазначає, що будь-

яка діяльність є полімотивованою, адже викликана одночасно кількома мотивами, а виникнення якомога більшої кількості потреб підвищує загальний рівень мотивації діяльності Олексюк, О. М. (1999).

Отже, в мотивації суб'єкта значну роль відіграють потреби, які спонукають здобувача освіти до художньо-творчої діяльності. Стимулюючими потребами виступають потреба в самореалізації та отриманні естетичного задоволення. Відсутність бажання займатися художньо-творчою діяльністю виникає в результаті незадоволення своїх потреб у означеному виді діяльності, при невпевненості в успішному її виконанні. Та різноманітність форм і методів творчих занять здатні сприяти появі інтересу та стимулювати прояв творчої активності, долаючи формалізм та стереотипи стосунків у колективі.

Потреба є необхідною передумовою діяльності. Цілеспрямоване формування потреби в художньо-творчій діяльності – це необхідна умова розвитку особистісних і професійних якостей. Потреба стає основою активної діяльності, перетворюючись в інтерес, що стимулює активність особистості, надає діяльності захоплюючого характеру і робить її особливо результативною (Л. Арчажнікова, 1980).

За сучасними науковими дослідженнями Т. Буякас (1995), результат активної творчої діяльності полягає в розвитку навичок та здібностей в професійному становленні особистості (с. 53-61).

Процес художньо-творчої діяльності визначається мотивами розвитку, самореалізації в творчій діяльності, підвищенні професійного рівня.

Особливість художньо-творчої діяльності пов'язана з емоційною сферою людини, розуміння емоційно-образного змісту різновидів мистецтва, адже емоції – не лише регулятор діяльності, але і механізм її руху.

Емоції є показником відношення між потребами та успішним здійсненням художньо-творчої діяльності, яка відповідає мотивам особистості.

Л. Бочкарьовим (1997) підкреслюється, що «емоційні явища активно взаємодіють разом з іншими регуляторами діяльності, що керують творчим процесом» (с. 352).

У дослідженнях Л. Виготського (2008) емоції розглядаються як головний компонент творчого процесу. «Емоція володіє.... здатністю підбирати враження, думки й образи, що відповідають тому настрою, який володіє нами в дану хвилину. Це почуття відбирає окремі елементи дійсності і комбінує їх у такий зв'язок, який зумовлений внутрішньо нашим настроєм, а не ззовні, логікою самих цих образів. Цей вплив емоційного фактора ... називають законом загального емоційного знака» (с. 671).

Як різновид духовної діяльності, художня діяльність, на думку Н. Скребневої (2005), стає внутрішнім набуттям особистості у процесі суб'єктно-об'єктних відносин. Головною особливістю художньої діяльності в даному аспекті є те, що вона потребує особливого об'єкта, а предметом діяльності може стати будь-який об'єкт дійсності (с. 35).

Як зазначається А. Леонт'євим (2005), предметність є основною характеристикою діяльності. Вченим виокремлюється предмет двояко: по-перше, в своєму незалежному існуванні, підпорядковуючи та перетворюючи діяльність суб'єкта; по-друге, як образ предмета, як продукт психічного відображення його властивостей, яке здійснюється в результаті діяльності суб'єкта і інакше не може здійснюватися.

Предметом художньо-творчої діяльності є процес розв'язання творчих завдань, пошук особливих засобів (нових способів, методів), творчо-дослідницька робота, самостійне проектування шляхів і способів організації діяльності.

В умовах художньо-творчої діяльності продуктом (результатом) діяльності майбутнього вчителя мистецьких дисциплін є пізнавально-дослідницька робота у сфері різновидів мистецтва; трактування (інтерпретація) художніх творів, написання власних творів та їх репрезентація; самостійна методично-практична робота в організації творчих проєктів.

У процесі художньо-творчої діяльності майбутнього учителя мистецьких дисциплін важливим є використання синтезу засобів художньої виразності для єдності ідейного та художнього змісту виконуваного твору.

Уявлення та набуття знання про засоби художньої виразності у майбутнього вчителя формуються, перш за все через різноманітні види діяльності (сприйняття, виконавстві, творчості).

Особливість пізнавально-дослідницького напрямку роботи у забезпеченні формування творчої індивідуальності майбутніх учителів мистецьких дисциплін у процесі самостійної художньо-творчої роботи, здатність поєднувати різні способи пізнання, що веде до пошуку художніх образів, які співвідносяться з художньою ідеєю творів в естетично визначеній формі.

Художній образ має свої специфічні особливості (метафоричність, асоціативність, парадоксальність) та осмислюється як індивідуалізоване узагальнення, яке розкривається в індивідуальному і через індивідуальне та подається в емоційно-чуттєвій формі (Тушева, В. В., 1997).

Основою здобуття мистецького досвіду у процесі художньо-творчої діяльності є поглиблення мистецтвознавчої компетенції майбутнього учителя у процесі самостійної дослідницької роботи, що закладає основу для збагачення знань новітніми технологіями, інноваційними методиками, формами, видами, методами роботи.

Важливе значення пізнавально-дослідницького напрямку роботи майбутнього учителя мистецьких дисциплін у формуванні індивідуального стилю творчого мислення, що виступає потужним засобом у здобутті мистецтвознавчої інформації та розвиває цілісне бачення творчої дійсності. На думку М. Бахтіна (1979), людина як творець культури здатна знайти спосіб діалогу між різними культурами.

Таким чином художня освіченість майбутнього фахівця включає мистецьке осмислення дійсності, що поєднує різні способи мистецького спілкування. Тому пізнання мистецтва виступає як джерело розвитку художніх здібностей, професійно-творчих умінь та виступає як універсальний засіб формування світоглядних уявлень, ціннісних орієнтацій, творчого потенціалу, художньо-образного мислення особистості.

Якість художньо-творчого процесу залежить від залучення особистості до

найбільш значущих форм діяльності, зразком якої є мистецтво.

Таким чином, пізнавально-дослідницький напрям роботи майбутніх учителів мистецьких дисциплін та мистецька освіченість може бути засобом творчої самореалізації, що забезпечує формування дослідницьких та креативних якостей фахівця.

Художньо-естетичний напрям художньо-творчої діяльності розглядається як фактор особистісного творчого розвитку майбутнього учителя мистецьких дисциплін в педагогічному коледжі, за допомогою потенціалу різних видів мистецтв з використанням активних форм творчого самовираження.

Орієнтування на різні види мистецтва значно розширюють творчі можливості майбутніх фахівців, поглиблюючи їх художні інтереси та потреби. Здатність сприймати мистецтво не пасивно, а активно розвиває в особистості дослідницький пошук (розширення уявлення про різні види та жанри мистецтва, здатність осмислювати художні засоби), творчу ініціативу (вміння виражати власні художні враження), самостійність, критичність, естетичне оцінювання мистецьких творів різних епох і стилів), вміння розв'язувати творчі завдання (інтерпретація художніх творів), індивідуальну творчість (створення власних мистецьких творів).

Музична творчість є загальним, споріднюючим елементом всіх музичних спеціалізацій та охоплює спів, гру на інструменті, імпровізацію, створення музичних творів. Досліджуючи творчий характер музично- педагогічного процесу, Г. Нейгауз (1988) підкреслював, що справжня професійна педагогіка стає справжнім вихованням, але, перш за все, від того, що є чистою формою спілкування та зближення людей на основі спільної відданості та здатності щось створити в мистецтві.

У наукових працях Е. Бриліна (2014) наголошується про необхідність розвитку навичок композиторської творчості майбутнього учителя як найбільш продуктивного виду музичної діяльності (імпровізації, композиції, створення).

Аматорська композиторська діяльність виступає як можливість

самореалізації та творчого розвитку особистості, її специфіка полягає у внутрішній мотивації та визначає характер емоційних реакцій на процес та результат творчої діяльності.

Створення музики як втілення духовно-змістовного задуму звуковими засобами є особливою сферою художньо-творчої діяльності, адже фіксація художніх образів в звуковій формі стає втіленням об'єктивності та змісту твору, його значень і смислів. В свою чергу, виконавська інтерпретація викликає переживання слухачами найтонших відтінків почуттів та вражень.

Масовий прояв музичної творчості – участь у колективних творчих проєктах (конкурсах, фестивалях, творчих зустрічах) є активним засобом самоствердження, розкриття творчих здібностей майбутніх учителів мистецьких дисциплін.

Важливим аспектом у літературній творчості вчителя музики є оволодіння навичками виразного художнього читання, що є необхідним для проведення репетицій хорових колективів, під час яких обов'язковим є хорова декламація творів. Дикція, виразність, емоційність, усвідомленість у виконанні літературних текстів є додатковим джерелом творчого самовираження особистості, а також необхідним вмінням у професійній діяльності, як вчителя-актора, вчителя-ведучого художньо-творчого заходу.

Художня творчість майбутніх учителів мистецьких дисциплін спрямована на емоційно-інтонаційне, сценічно-артистичне відображення художнього образу в процесі виконання творчих завдань, постановки музичних спектаклів (інтерпретації художнього змісту твору), сприяє засвоєнню теоретичних знань технології організації сценічних номерів, вистав та використання практичних навиків застосування набутих вмінь.

Розвиток творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін передбачає виконання активних творчих дій у процесі художньо-творчої діяльності та потребує акторської, режисерської майстерності, включає самостійну роботу над художнім твором, створенням музичних, вокальних, танцювальних, пластичних композицій.

Важливою умовою процесу розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін у процесі художньо-творчої діяльності є розкриття неповторності і унікальності творчої особистості. Важливим засобом у реалізації такого завдання є різні види мистецтв: мистецтво співу, мистецтво хореографії, мистецтво театру, мистецтво живопису, мистецтво скульптури, мистецтво літератури та інш., осягнення яких сприяє розвитку імпровізаційності, творчості.

Художньо-творча діяльність майбутніх учителів мистецьких дисциплін реалізується за допомогою використання різноманітних засобів щодо створення художнього образу, - пантоміма, пластика, що виявляє здібності імпровізувати, виконувати творчі завдання, вдосконалювати пам'ять, увагу, уяву, фантазію, емпатію та є важливим засобом формування творчої особистості.

Організаційний напрям роботи майбутніх учителів мистецьких дисциплін полягає в оволодінні методикою керування художньо-творчими колективами, проведенні позашкільних виховних заходів, та є своєрідною апробацією здобутих здобувачем освіти професійно-творчих знань, умінь і навичок, пов'язана із цілеспрямованими та послідовними діями.

Методичний аспект діяльності майбутніх учителів мистецьких дисциплін у художньо-творчому процесі є результатом використання синтезу отриманих знань із профільної підготовки (знання художньо-творчих методів, прийомів, виконання вправ, проведення тренінгів) та у процесі власної дослідницької діяльності (створення оригінальних програм художньо-творчого розвитку молоді).

Практичний аспект художньо-творчої діяльності майбутніх учителів мистецьких дисциплін пов'язаний із самостійною організацією таких форм роботи, які максимально охоплювали б взаємозв'язок різних видів мистецтва (постановка фрагментів музичних вистав, дитячих опер; режисура різновидів художньо-творчих заходів; створення власних творчих проєктів).

Як культурно-пізнавальна дисципліна художньо-творча діяльність може стати формою організації освітнього процесу.

Сучасними вченими виокремлюються різні види діяльності, які включені в художню творчість. Так, класифікуючи активність суб'єкта в системі суб'єктно-об'єктних відносин, М. Каган (2018) виділяє п'ять видів діяльності: перетворюючу, пізнавальну, ціннісно-орієнтаційну, комунікаційну та художню. Вченим підкреслюється, що художня діяльність синтезує в собі всі інші види діяльності.

Вченим В. Афанас'євим (1980) виокремлюються такі види діяльності: матеріальна та духовна. Саме духовна діяльність має відношення до створення та відтворення ідей та духовних цінностей (с.62-78).

А. Уледовим (1980) виокремлюється два напрямки духовної діяльності: духовно-теоретична та духовно-практична, до останньої вчений відносить і художню діяльність, зауважуючи, що «...результат духовно-практичної діяльності полягає у зміні не просто свідомості, але і її суб'єкта» (с. 68).

Л. Бочкарьов (1997) визначає три види художньої діяльності: створення, виконання, сприйняття художнього твору. Художній продукт творчої діяльності композитора стає предметом діяльності виконавця. Продукт діяльності виконавця стає предметом діяльності слухача.

Педагогічний потенціал такої діяльності надає широких можливостей для формування професійної компетенції майбутніх учителів мистецьких дисциплін.

Значення терміну «педагогічний потенціал в художньо-творчій діяльності» розуміють сукупність характеристик, засобів, умов, необхідних для організації та ведення освітнього процесу з метою розвитку особистих ресурсів – знань, зразків поведінки, моделей трансляції людського досвіду, що забезпечує естетичне виховання та навчання особистості, її розвитку в культурі художньо-творчими засобами.

Ми поділяємо думку Н. Скребневої (2005), яка зауважувала, що особливістю музично-педагогічної діяльності є те, що вона синтезує педагогічну творчість і художню, обумовлену природою мистецтва. В діяльності майбутніх учителів мистецьких дисциплін художньо-творча

діяльність виявляється в умінні образно виконувати твори музичного мистецтва, створенні власної інтерпретації музичного твору, імпровізації, в захоплюючому, емоційному, артистичному поясненні освітнього матеріалу. Майбутню професійну діяльність вчителя музики можна вважати художньо-педагогічною діяльністю, бо вона є синтезом педагогічного мистецтва та художньої творчості (с. 30-31).

Основною характеристикою художньо-творчої діяльності майбутніх учителів мистецьких дисциплін є її усвідомленість.

Художньо-творча діяльність майбутніх учителів мистецьких дисциплін відтворює індивідуальну своєрідність конкретної особистості і проявляється в: комплексному варіативному використанні теоретичних знань і практичних умінь; баченні нової проблеми в знайомій ситуації, її розв'язання різними методами; самостійному комбінуванні і перетворенні відомих способів діяльності на нові; творчому використанні різних поєднань засобів і прийомів навчання і виховання; застосуванні в певних випадках нових способів розв'язання педагогічних завдань.

Роль художньо-творчої діяльності як педагогічного засобу розкривається через розуміння її педагогічного потенціалу. Педагогічний потенціал художньо-творчої діяльності – це сукупність ціннісних підстав, змістовних та науково-методичних засобів розвитку креативного мислення здобувачів освіти, їхньої здатності та готовності до творчого пошуку у вирішенні професійних завдань.

Особливу роль в даному аспекті відіграє взаємозв'язок всіх структурних елементів художньо-творчої діяльності за спрямуванням: суб'єкт художньо-творчої діяльності; потреба в естетичному освоєнні дійсності; створення цілісного образу дійсності (художнього образу); творчий продукт (новий образ) як результат діяльності (Ваганова, Н. А. 2012).

Для визначення змісту, організаційних форм та методів процесу художньо-творчої діяльності на основі аналізу наукових досліджень необхідно виокремити компоненти розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін до художньо-творчої діяльності .

Художньо-творча діяльність майбутніх учителів мистецьких дисциплін зумовлюється цілеспрямованим розвитком потреб, інтересів, мотивів, творчої спрямованості особистості та характеризується наявністю змістової (синтезу спеціальних професійних знань з психолого-педагогічних, музично-теоретичних, методичних дисциплін) та операційної складових (наявність професійно-творчих умінь, оволодіння засобами, формами, методами організації означеної діяльності).

Тому доцільно визначити у творчому потенціалі майбутніх учителів мистецьких дисциплін такі компоненти: мотиваційно-пізнавальний, творчо-діяльнісний, операційно-технологічний.

Мотиваційно-пізнавальний компонент передбачає наявність цілісної системи уявлень (мети, потреб, установок) щодо майбутньої професійної діяльності, зокрема, професійного забезпечення художньо-творчого процесу у роботі зі здобувачами освіти в загальноосвітніх закладах, сформованість позитивного ставлення здобувачів освіти до художньо-творчої діяльності, наявність стійкої мотивації, що акумулює застосування майбутніми фахівцями технологій використання набутих знань і навичок у процесі художньо-творчої діяльності.

Мотиваційно-пізнавальний компонент вказує на інтерес до професії вчителя мистецьких дисциплін, пізнавальну активність, прагнення до набуття культурологічних, мистецьких знань, здатність до творчого, оригінального мислення, сприяє усвідомленню значущості та потреби в оволодінні фахівцем майбутньою професією, спрямуванню здобувачів освіти на потребу в самовдосконаленні, формуванню професійної позиції та стилю художньо-творчої діяльності.

Основою художньо-творчого процесу майбутнього учителя є мотив – внутрішнє спонукання до дії.

Творчо-діяльнісний компонент передбачає розкриття творчої індивідуальності майбутнього учителя в процесі інтерпретації відомих або створенні нових мистецьких продуктів (музичних, літературних творів,

театральних мініатюр, хореографічних композицій та інш.) та їх репрезентації, набутті професійно-творчих умінь (музично-виконавських, сценічно-артистичних, організаційно-конструктивних).

Активна творча участь майбутніх фахівців передбачає опанування різними видами художньо-творчої діяльності, розуміння засобів художньої виразності різних видів мистецтва, художню співтворчість та самостійну творчість.

Операційно-технологічний компонент демонструє рівень оволодіння майбутніми вчителями музики професійно-творчими знаннями, вміннями і навичками, вміння використовувати здобутий досвід, володіння технологічними прийомами в організації різновидів художньо-творчої діяльності. Означений компонент вказує на наявність творчого потенціалу у майбутнього фахівця до планування творчого процесу, добору оптимальних організаційних форм у самостійному розв'язанні поставлених завдань.

Одним із показників розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін у процесі художньо-творчої діяльності за операційно-технологічним компонентом, є створення оригінальних сценаріїв художньо-творчих заходів, режисура та постановка фрагментів музичних казок (дитячих опер), організація творчих проектів (Додатки В, Ж, Щ).

Багатий досвід формування творчого потенціалу особистості був напрацьований у Павлівській середній школі, директором якої багато років був видатний вітчизняний педагог В. Сухомлинський.

Показуючи роль і значення освітньої діяльності, різноманітної позакласної роботи, а також інших засобів формування у особи здатності до творчості, науковець у своїх працях охарактеризував педагогічні умови, що впливають на розвиток творчого потенціалу здобувачів освіти. Серед них такі, як створення ситуації успіху для кожного здобувача освіти, постійне опертя на їхні інтереси і в той же час певний педагогічний вплив на спрямованість їх зусиль, систематичне включення здобувачів освіти у різноманітну колективну діяльність творчого характеру, її раціональна організація, допомога кожному в

знаходженні улюбленої справи. Головним шляхом і вирішальною умовою ефективності цього процесу, як зазначається в статтях і книгах В. Сухомлинського, є організація прояву здобувачами освіти тих або інших елементів творчості в процесі вирішення практичних завдань. Показано, що істотне значення для формування в здобувачів освіти готовності до проявів творчості має розширення і поглиблення знань особистості з різних предметів і включення їх безпосередньо в ту або іншу творчу практичну діяльність.

Отже, запровадження систематичної художньо-творчої діяльності в освітньому процесі педагогічних коледжів є важливим фактором підвищення ефективності навчання здобувачів освіти музично-педагогічних відділень, оскільки їхня майбутня професія пов'язана з творчою складовою, креативною комунікативною діяльністю, у якій процес та результат корелюють зі змістовно-формальними характеристиками професійної освіти.

1.3. Аналіз розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін у гуманітарних коледжах.

Життя висунуло суспільний запит на виховання творчої особистості, здатної, на відміну від людини-виконавця, самостійно мислити, генерувати оригінальні ідеї, приймати сміливі, нестандартні рішення. Але психологи констатують, що випускники шкіл, які приходять на виробництво, ще не здатні самостійно розв'язувати проблеми, не можуть мислити діалектичне, системно, легко переходити від одного виду діяльності до іншого, їм бракує творчої уяви, ініціативи, винахідливості. Такий стан справ потребує якісно нового підходу до підготовки молоді до життя. Орієнтиром змісту освіти є орієнтація на особистість.

Одним із стратегічних завдань реформування освіти в Україні згідно з державною програмою «Освіта» є формування освіченої творчої особистості, становлення її фізичного і морального здоров'я. Розв'язання цього завдання вимагає оновлення змісту і методів навчання, спрямованих на розвиток особистості учня.

Сьогодні здобувачі освіти мають бути готовими жити в умовах постійних змін, непередбачених ситуацій, тому вони мусять бути мобільними, гнучкими, творчими. В організації пізнавальних процесів зростає роль асоціативно-образного типу мислення, механізмів інтуїції. Тому освіта має спрямовуватися на розвиток творчого потенціалу особистості, самостійного критичного мислення, ціннісних орієнтацій, формування спектра життєвих компетентностей, адекватних соціокультурним реаліям.

Педагогічний пошук і експерименти в галузі творчості спираються на праці вчених-педагогів Ю. К. Богоявленської (2002), Н. В. Кузьміної (1970), Я. О. Понамарева (1990) та інших, праці зарубіжних вчених З. Фрейда, А. Бергсона, Е. Фромма, Е. Торренга, К. Юнга.

Багато дослідників намагалися створити теорію творчості, але підходи та трактування їх істотно відрізнялись. Філософія вбачає, що внутрішній світ людини становить те, що вона розвинула та вдосконалила в собі: якості активnodіючих здібностей. Філософський словник трактує творчість як діяльність, що породжує щось якісно нове, чого ніколи не було. Психологи розглядають творчість як вищий рівень логічного мислення, яка є поштовхом до діяльності, результатом якої є створені матеріальні і духовні цінності (Ананьев, Б. Г., 1980).

Визначенню поняття творчої особистості у філософській, педагогічній та психологічній літературі приділяється багато уваги (В. Андреев, Д. Богоявленська, Р. Грановська, А. Зак, В. Кан-Калик, Н. Кичук, Н. Кузьміна, А. Лук, С. Сисоева, В. Цапок та інші).

Ідея гармонійного розвитку особистості, її творчої активності із використанням комплексу різних видів музичної діяльності розробляється в працях Ю. Алієва, О. Апраксіної, Б. Асаф'єва, Н. Ветлугіної, Н. Гродзенської, Ж. Далькроза, Н. Ковіна, Д. Колда, Ю. Ласоцького, Ю. Поврожняк, М. Румер, Х.Томсона, В.Шацької, Б.Яворського та ін.

Проблеми музично-творчого розвитку особистості вивчали Е. Абдулін, П. Анісімов, О. Апраксина, В. Белобородова, Б. Брилін, Л. Василевська-Скупа,

Н. Ветлугіна, Л. Дмитрієва, Д. Кабалевський, В. Каратигін, О. Мозгальова, О.Олексюк, В. Петрушин, Г. Рігіна, О. Рудницька, Б. Теплов та ін.

Заклад освіти має враховувати важливість сприятливих умов і стимулів у підтриманні творчої активності і намагатися організувати освітній процес так, що кожен здобувач мав змогу реалізуватися як творча особистість маючи при цьому значний потенціал сформований педагогом. Актуальність проблеми зумовили вибір теми нашого дослідження щодо розвитку творчого потенціалу особистості, а саме майбутніх учителів мистецьких дисциплін, оскільки довгі роки займаюся підготовкою саме цих фахівців в умовах Барського гуманітарно-педагогічного коледжу.

Творча особистість – це індивід, який володіє високим рівнем знань, має потяг до нового, оригінального. Для творчої особистості творча діяльність є життєвою потребою, а найбільш характерним є стилем поведінки є творчий.

Слід звернути увагу на те, що у психолого-педагогічній літературі поряд із терміном «творча особистість» трапляється термін «креативна особистість». Найбільш вдалий підхід до цього визначення запропонувала С. Сисоєва (1998). Під креативною особистістю слід розуміти таку, яка має внутрішні передумови (особистісні утворення, нейрофізіологічні задатки), що забезпечують творчу активність, тобто нестимульовану ззовні пошукову та перетворювальну діяльність. Але творча активність не завжди є продуктивною. Продуктивну творчу активність називають творчою діяльністю, тобто таким творчим процесом, унаслідок якого виникає нове досягнення.

Творча особистість — це креативна особистість, яка внаслідок впливу зовнішніх факторів набула необхідних для актуалізації творчого потенціалу людини додаткових мотивів, особистісних утворень, здібностей, що сприяють досягненню творчих результатів в одному чи кількох видах творчої діяльності (Сисоєва, С. О., & Поясок, Т. Б., 2005, с.355).

Спираючись на дослідження С. Сисоєвої (2014), можемо назвати такі здібності творчої особистості: проблемне бачення; здібності до висування гіпотез, оригінальних ідей; здатність до виявлення протиріч; уміння

аналізувати, інтегрувати та синтезувати інформацію; пошуково-перетворювальний стиль мислення; здатність до міжособистісного спілкування; здатність до дослідницької діяльності; дивергентність мислення (тип пошуково-проблемного стилю мислення, який характеризується швидкістю, гнучкістю та оригінальністю).

Серед характерологічних особливостей творчої особистості виділяють: відхилення від шаблону; оригінальність; ініціативність; наполегливість; високу самоорганізацію; працездатність.

Формування творчої особистості потребує впровадження нових дидактико-методичних засобів, що допомагають моделювати освітній процес, виходячи із поставленої мети.

У визначенні головних показників творчої особистості учня ми опираємось на дослідження О. М. Пехоти, а саме: ініціативність, активність; впевненість у своїх силах та здібностях; нестандартні дії; вміння довести справу до кінця; потяг до самостійної роботи; логічність мислення; імпровізаційність.

Пропонуємо методику розвитку творчого потенціалу майбутнього учителя мистецьких дисциплін на основі впровадження художньо-педагогічних технологій на заняттях з музичного мистецтва та цілісної системи організації позаурочної діяльності здобувачів освіти у гуманітарно-педагогічному коледжі.

Ми намагаємось організувати освітній процес на занятті з музичного мистецтва на основі інтегративних, проблемно-евристичних, інтерактивних, ігрових художньо-педагогічних технологій. Саме їх застосування, на нашу думку, дає змогу здобувачам освіти реалізуватися як творчим особистостям.

Інтегративні технології сприяють кількісному збільшенню та якісному збагаченню порівнянь, аналогій, розширенню діапазону художньо-естетичних узагальнень. Тому використовуємо різні творчі завдання інтегративного типу: передати лініями характер музики; підібрати кольори відповідним музичним інструментам, музичним образам, характеру музики; «оживити» картини за допомогою звуків, пантоміми, рухів. Прийом «Звучання картини»: здобувачі освіти озвучують репродукції різних художників за допомогою шумових

інструментів, звуків, імпровізують мелодії, відповідають на питання-завдання:

Відомо, що органи зору «пропускають» у мозок в п'ять раз більше інформації, ніж органи слуху, тому максимально унаочнюємо заняття, використовуємо метод – зображально-ілюстративний (показ репродукції картин, опорні схеми, перегляд слайдів, відеофільмів, пізнавальних передач, концертів, фестивалів відповідних темі уроку, відеозаписи використовуємо найчастіше з метою закріплення та узагальнення вивченого матеріалу при вивченні пісні чи творчості композитора, а також для мотивації навчальної діяльності. Наприклад, під час вивчення творчості В. Моцарта, слухаємо частину сьому з «Реквієму» та переглядаємо відеозапис фільму «Амадей»; під час пояснення здобувачам освіти заняття послідовно з'являються опорні слова, символи, малюнки, схеми. Отже на кожну тему створюється певний зоровий ряд. Завдяки цим схемам здобувачі освіти легко роблять підсумок заняття.

Використання проблемно-евристичних художньо-педагогічних технологій обумовлено високою мотивацією всіх учасників освітнього процесу, можливостями реалізації атмосфери діалогу і співробітництва. В умовах їх застосування починає працювати творче мислення, адже проблеми як труднощі, перепони, що виступають у вигляді більш чи менш складних завдань, збуджують розум, примушують мислити, шукати і знаходити відповідні рішення. Проблеми стимулюють творчість. Згідно з психологією, діти молодшого та середнього шкільного віку схильні до фантазування, у них розвинута уява, образно-асоціативне мислення. І це повинен знати майбутній учитель мистецьких дисциплін. Типи завдань на виявлення протиріччя, на проблемне бачення як, навчальне завдання вміщує завдання прихованого питання, завдання на конструювання заданих ситуацій, завдання на викриття уявлених протиріч, а як навчально-творче завдання вміщує завдання-головоломки, завдання-проблеми, завдання-парадокси, завдання на формування проблем.

Ми залучаємо здобувачів освіти в до різних видів творчої діяльності: музичного виконавства, малювання, театралізацій та інсценізацій, імпровізацію

(вокальну, інструментальну, ритмічну, пластичну, творчі завдання на створення мелодій, інструментально-ритмічний акомпанемент, вільне малювання), створення музичних інструментів власноруч.

Проблемно-пошуковий етап – являє собою цілу низку творчих завдань, в яких здобувачі освіти знаходились у пошуках нових оригінальних рішень. Знання, які здобувач освіти здобув самостійно, засвоюються краще, тому ефективними прийомами є: «Знайди помилку», «Неуважний вчитель», «Навпаки», які стимулюють пізнавальну активність здобувачів освіти. З метою розвитку уваги пропоную завдання, спрямовані на виявлення прихованих помилок, які навмисно припущених педагогом із певною дидактичною метою: знайти «зайве» в переліку слів. Наприклад: «Танці» (гопак, мазурка, колискова, полонез); в серії малюнків до твору А. Вівальді «Пори року» «Зима» – знайти зайвий малюнок; виявити приховані помилки під час співу педагогом пісні. Наприклад: виконати колискову використовуючи швидкий темп, або проспівати її дуже голосно.

Стимулюючого характеру набуває освітній процес, що проходить за технологією проблемного навчання. Щоб активізувати пізнавальні інтереси здобувачів освіти та організувати самостійну творчу роботу, треба створювати проблемну ситуацію: висувати гіпотезу, застосовувати прийом «мозкового штурму», ставити запитання чи завдання для колективного обговорення. При цьому точка зору будь-якого здобувача освіти поважається. Ті, хто навчаються, за своєю природою дослідники. Якщо не створювати сприятливих умов для реалізації цієї допитливості, не заохочувати до дослідження проблемних ситуацій, пізнавальні інтереси поступово згасають.

Використання інтерактивних технологій спонукає здобувачів освіти до активної роботи, допомагає виявити знання та почути думку кожного на поставлене питання, знайти шляхи його реалізації. Тому в нашій педагогічній діяльності використовуємо колективну, парну, групову форми навчання. Так, організовуючи роботу здобувачів освіти в групах, пропонуємо здобувачам освіти взяти ролі учасників, які шукають альтернативного вирішення проблеми

партнерів, які вчаться співробітництву, ролі друзів, які піклуються один про одного, допомагають, довіряють, вміють слухати досягають згоди. Роботу здобувачів освіти в групах використовуємо при вивченні творчості та життєвого шляху композиторів; аналізу прослуханих музичних творів, при розучуванні нової пісні та розборі ритмічних вправ з різним навантаженням. При виконанні ритмічної вправи кожна група (7-8 чол.) виконує її, маючи своє завдання: I група – виконує вправу у швидкому темпі; II група- виконує вправу з шумовими інструментами; III група - виконує вправу з 5 такту; IV група – виконує вправу голосно, супроводжуючи її складом «та»- (довготривалості) та «ті» - (короткі тривалості).

Можна, щоб мала група обрала сама наперед, на якому такті зупиниться, та керівника, який вкаже, якій групі продовжити.

Інтерактивна технологія дає можливість створювати умови для самостійного здобуття знань учнями, ліквідує перевантаженість здобувачів освіти, їхню пасивність, бездіяльність на занятті, допомагає здобувачам освіти подолати страх, мовчазність. Збільшує час активного мислення. При роботі в групах формується позитивна мотивація і для слабких, бо вони мають можливість для самовираження.

Ефективно використовуємо також методи «Займи позицію», «Мозкова атака», «Навчаючи вчусь», «Ажурна пилка», «Коло ідей», які дозволяють активізувати усіх здобувачів освіти. Так, за методом «Займи позицію» здобувачі освіти вчаться розглядати полярні позиції, вміння слухати своїх опонентів, розв'язувати конфліктні ситуації. Наприклад, здобувачі освіти захищають свою точку зору, щодо сучасності балету С.Прокоф'єва «Ромео і Джульєтта», або токати і фуги ре мінор Й.-С.Баха. При розучуванні пісні та слуханні музики використовуємо «Мозкову атаку», під час якої здобувачі освіти висловлюють якомога більше ідей, які потім захищають. Після слухання музичного твору (В.А.Моцарт «Реквієм» ч. № 7) здобувачі освіти, після обговорення у малих групах, висловлюють почуття, які викликає цей твір та аргументують, чому і як це виражено в творі. Наприклад: почуття суму

(характер музики сумний, траурний, заупокійна меса); почуття тривоги (характер музики тривожний, зміна динамічних відтінків, відчуття плачу); почуття трагізму (характер музики трагічний, самотність композитора, бідність). За допомогою «Ажурної пилки» або «Роботи в динамічних групах» здобувачі освіти за короткий проміжок часу самостійно засвоюють велику кількість інформації теоретичного матеріалу. Особливо доцільно використовувати цей метод серед тих, хто має досвід роботи в групах при вивченні життєвого та творчого шляху композиторів. Здобувачі освіти в групах самостійно вивчають матеріал, після чого експерти йдуть зі своєю інформацією в інші групи навчають їх і повертаються назад, де отримують інформацію з інших груп. Тема «Відлуння епох у музичному мистецтві». Здобувачі освіти самостійно розглядають творчий і життєвий шлях Л.В.Бетховена або Йогана Штрауса, використовуючи метод «Ажурна пилка». Кожен здобувач освіти має своє завдання в малій групі, активно працює та вчиться спілкуванню, доносити до інших інформацію. Щоб перевірити знання, викладач задає питання цілій групі осіб. Здобувачі освіти працюють в режимі постійного пошуку, вчать самостійно здобувати знання, співпрацювати з колегами з різним рівнем розвитку, типом темпераменту.

Формуванню творчих здібностей сприяє використання проектної технології. Метод проектів застосовуємо на етапах введення в тему, розкриття основного змісту теми, під час узагальнення теми. Враховую, що повноцінна реалізація методу вимагає цілого комплексу соціокультурних компетентностей, тому якомога раніше починаю з елементів цього методу розвиваючи й ускладнюючи їх послідовно від класу до класу. Переважно використовуємо цей метод при вивченні складних тем (джазова музика, рок-музика, українська популярна музика...). Наприклад, використовуємо цей метод при вивченні теми «Відлуння епох у музичному мистецтві». Метод проектів передбачає самостійну роботу здобувачів освіти, вони досліджують інформацію та творчо презентують свій проект. Рівень самостійності і творчості враховується при оцінюванні проектної діяльності, тому поряд із загальною оцінкою колективної

роботи я оцінюю індивідуальний внесок кожного здобувача освіти. Такі форми роботи сприяють розвитку творчого потенціалу особистості. Здобувачі освіти розв'язують завдання творчого характеру в класі чи вдома, індивідуально чи в групах (див. додаток Ф). Для них це цікава робота, тому вони з задоволенням беруть участь у різноманітних творчих заходах, складають і розв'язують музичні ребуси, хрестослови, малюють малюнки до творів, складають пісні, історії, музичні оповідання, сценарії заходів тощо.

Широко використовуємо ігрові технології. Основними прийомами, які сприяють розвитку творчого потенціалу та формуванню творчої особистості в процесі ігрової діяльності є: виділення протилежних властивостей, пошук аналогій, асоціювання понять, ставлення запитань, переформулювання, генерування ідей, зміна альтернативи, комбінування тощо (Г.А. Балл, І. П. Підласий, С. Смірнов та інші). Такі методи і прийоми збагачують урок, вони створюють ситуації, коли вчитель може активізувати здобувачів освіти згідно з їхніми художніми здібностями і можливостями. Тому широко застосовуються рольові ігри – «Я – диригент», «Я – музикант», «Я – слухач»; театралізовані дійства – «Водіння кози», «Вертеп», розігрування уривків з літературних творів; інсценізацію пісень – «За світ встали козаченьки» укр. нар. пісня, «Пісня Наталки» М. Лисенко , пантоміму «Відгадай емоцію», «Відгадай музичний інструмент», хореографічні елементи (танцювальні ігри-пісні, хореографічні фантазії). З метою зняття психологічного та фізичного напруження, запобіганню перевантаження дітей та дискомфорту використовую рухливі музичні ігри.

У практичній діяльності початковим імпульсом для розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін вважаємо мотивацію, адже залучення здобувачів освіти до активної творчої діяльності вимагає розуміння ними мети та завдань заняття, суть її полягає в необхідності підготувати здобувачів освіти, майбутніх учителів мистецьких дисциплін до сприймання творів мистецтва, викликати у них інтерес до подальшої діяльності. На цьому етапі використовую вербально-комунікативні методи (бесіди, діалоги,

емоційно-поетичне читання, дискусії та ін.).

Для розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін необхідне формування творчої особистості. Розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін у процесі художньо-творчої діяльності сприяє один із провідних видів діяльності на заняттях з музичного мистецтва – спів. Це найдоступніша та найулюбленіша для майбутнього вчителя мистецьких дисциплін виконавська діяльність. Він сприяє розвитку співацької культури здобувачів освіти, їх загальному та музичному розвитку, вихованню духовного світу, становленню світогляду, формуванню особистості. Роботу з вокального виховання ми здійснюємо по певній системі та відповідно до дібраного матеріалу з урахуванням закономірностей і особливостей формування співацьких навичок у дитячому віці та використовуємо різні методи розучування пісні: розучування на слух, розучування за допомогою наочних схем, розучування за нотним записом. Вибір методу залежить від рівня музичної підготовки здобувачів освіти, фактури пісні та мети уроку. Переважно використовуємо розучування пісні на слух. Цей метод характеризується тим, що здобувачі освіти вивчають пісню, повторюючи її після того, як виконає вчитель. Якщо здобувачі освіти не запам'ятали або не правильно проспівали свою мелодію, слід проаналізувати з ними напрямок мелодії: вгору, вниз, на одній висоті, стрибок і т. д. Для здобувачів освіти робота над піснею починається з її сприйняття, тому виконувати пісню треба дуже виразно і емоційно. В старших групах розучуємо пісню за допомогою наочних схем. На мою думку, це сприяє більш свідомому засвоєнню пісні, активізуються слухове і зорове сприйняття.

Значну увагу приділяємо настройці і приведенню в робочий стан голосового апарату здобувачів освіти. Для розспівки використовуємо вправи – поспівки зі словами, а також з відповідними складами, уривки з пісень, імпровізації на задані слова або теми. Вважаємо, що такі вправи доцільно виконувати в групах – тоді активно працює кожен здобувач освіти. Кожній групі даємо окреме завдання. Наприклад: І група - виконує уривок з відомої

пісні; II група – цей уривок виконує на складах «ма», «мо»; III група – з ритмічним супроводом. Завдання в групах змінюються.

Позаурочна діяльність є, на нашу думку, ефективною формою самовираження особистості, виявлення та застосування її творчих здібностей. В умовах діяльності музичних гуртків (творчих колективів) ми створюємо умови для розвитку й підтримання талантів та обдарувань у галузі музичного мистецтва за принципом добровільності, зацікавленості. Таким чином, розвиток творчого потенціалу, який здійснюють на уроках музичного мистецтва, здобувачі освіти вдосконалюють та поглиблюють у позаурочний час. Займаючись у музичній студії здобувачі освіти співають, беруть участь у всіх заходах що проводяться в закладі освіти: предметних тижнях, Святах першого і останнього дзвоників, випускних вечорах, концертах до свята 8-го Березня, Дня вчителя, звітних концертах для батьків, благодійних концертах, при проведенні урочистих частин, різноманітних конкурсів, які майже постійно проходять на базі закладу. Учасники студії щороку приймають участь у міських та обласних фестивалях і конкурсах, де неодноразово займали призові місця.

Однією з найбільших творчих майстерень позаурочної роботи є масові фестивалі для здобувачів освіти. Проведення фестивалю, участь у якому беруть всі колективи закладу, дає можливість кожній особистості розкрити свої таланти. Фестиваль є справжнім джерелом творчості, який залучає здобувача освіти до прекрасного: поезії, музики, пісні, танцю. З кожним роком до участі в фестивалі залучається все більше особистостей, зростає рівень їх майстерності, творчості. Фестиваль дає можливість побачити та виявити таланти, з якими пізніше проводиться індивідуальна робота (Додаток Ф).

Наші здобувачі освіти мають стійку потребу в знаннях, прагнуть глибше пізнати явища, спостерігають, аналізують. Вони прагнуть виконувати різноманітні завдання творчого характеру, шукають неординарні рішення, приділяють багато уваги саморозвитку. Ці здобувачі освіти самостійно приймають рішення, допомагають друзям. Самостійно створюють образи, люблять фантазувати, бачать проблеми, ставлять перед собою цілі та

підпорядковуюють їм свою діяльність. Для творчої самореалізації наші здобувачі освіти навчаються все життя і впершу чергу розвивають свої творчі вміння. А вчитель за для цього має бути у постійному пошуку змісту, методів, технологій, умов, які б сприяли успішній творчій діяльності дитини.

Творча особистість визначається як особистість, межі творчості якої охоплюють дії від нестандартного розв'язання простого завдання до нової реалізації унікальних потенцій (індивіду) в певній галузі, і як людину, яка володіє певним переліком якостей, а саме рішучістю, вмінням не зупинятись на досягнутому, сміливістю мислення, вмінням бачити за межи того, що бачать його сучасники і що бачили його попередники.

Слід зазначити, що більшість дослідників, пропонуючи характеристику творчої особистості, наводять перелік якостей, що на їх погляд містить в собі поняття «творча особистість».

Більшість авторів, зокрема Сисоєва С.О. (2006) , погоджуються з тим, що творча особистість – це індивід, який володіє високим рівнем знань, потягом до нового, оригінального, який вміє відкинути звичайне, шаблонне.

На наш погляд, для творчої особистості соціального педагога потреба в творчості є життєвою необхідністю, а творчий стиль діяльності – найбільш характерним головним показником.

Для розгляду творчої особистості слід більш детально визначити такі компоненти, як: мотиваційну спрямованість, характерологічні особливості, творчі уміння і індивідуальні особливості психічних процесів.

Мотиваційні і характерологічні якості творчої особистості більш ефективно формуються в системі соціально-виховної роботи, що не регламентується змістом освітнього матеріалу (на відміну від навчальної роботи) і необхідністю засвоєння певних знань, вмінь та навичок.

Саме тому зміст, форми і методи соціально-педагогічної роботи значною мірою можуть бути спрямовані на формування і розвиток мотиваційних і характерологічних якостей творчої особистості.

Наведемо перелік якостей творчої особистості, що об'єднуються в

підсистему мотиваційних і підсистему характерологічних якостей.

Підсистема мотиваційних якостей: бажання пізнати себе; потяг до процесу творчості; творчий інтерес, допитливість; бажання бути визнаним, отримати високу оцінку діяльності; потяг до пошуку нової інформації, фактів; економічна зацікавленість.

Підсистема характерологічних якостей: сміливість; готовність до ризику; самостійність; ініціативність; впевненість у своїх силах та здібностях; незалежність поведінки; повага до інших; емпатійність; терпляче ставлення до інших; цілеспрямованість; наполегливість; вміння довести почату справу до кінця; працелюбність; вимогливість до себе; почуття гумору; задоволення від процесу творчості; спостережливість; терпляче відношення до критики; енергійність; чесність, прямота суджень; відсутність нетерплячки при очікуванні винагороди; товариськість; самовідданість; впевненість при невизначеності і хаосі; скептицизм; гордість, почуття власної гідності; почуття прекрасного; чулість до аналізу моральних проблем; емоційна активність.

Кожен суб'єкт соціально-педагогічної взаємодії як неповторна індивідуальність характеризується своїм унікальним набором якостей, котрий визначає рівень її творчих досягнень і можливостей. Ці якості, звісно, виявляються нерівномірно, а деякі можуть бути й зовсім відсутні в діяльності. Залежно від мети соціально-педагогічної діяльності, перелік творчих якостей можна змінювати. Це надає можливість приділити увагу найбільш яскравим якостям.

Пріоритетні завдання педагогіки сьогодні пов'язані з пошуком шляхів вирішення проблем формування творчої особистості, розвитку індивідуальних здібностей і талантів молоді, забезпечення умов самореалізації кожного.

Розглянемо сутність понять «творчість» і «творча особистість».

Творчість є родовою властивістю людини і людства в цілому, однак у різні історичні епохи вони реалізуються різною мірою. Суспільство створює певні об'єктивні умови для творчих проявів особистості, яка є тією структурною одиницею суспільства, що здатна до творчого перетворення світу.

Саме на особистісному рівні формуються і реалізуються дійсні людські можливості, з яких у кінцевому підсумку складаються можливості суспільства (Берестенко, О. Г., 2008,167).

Дослідженням сутності творчості, умов її розвитку та інших аспектів займалися і займаються різні науки, в тому числі філософія, психологія та педагогіка. Платон, наприклад, відносив до творчості все, створене людиною, усе, що викликає перехід з небуття у буття-творчість (Бергсон, А. (1907). *Творческая эволюция* (пер. М. Булгакова, перер. Б. Бычковским).

Такий підхід до творчості був характерний і для античної педагогіки в її кращих зразках. Якщо в античній філософії і педагогіці творчість розуміється як відкриття нового, а новизна присутня в усьому, створеному людиною, то "новизна" в інтерпретації І. Канта є чимось рідкісним і вражаючим у таємниці. "Новизна стає тут джерелом і засобом пожвавлення уваги. Творчість усе більше суб'єктивується і з універсальної перетворюється у часткову здібність людини" (Андриєнко, Е. В., 2004).

Б.Спіноза пов'язує творчість безпосередньо з діяльністю людини і переконаний, що вона є сутнісною характеристикою буття (Спиноза Б. Избранные произведения в 2-т.). Як перехід від старої дійсності до нової під дією продуктивної активності творчого "Я" творчість визначає І.Г.Фіхте. Визначенням і осмисленням сутності творчості займалися також такі філософи Ф.Г.Шеллінг, Г.В.Ф.Гегель, Л.Фейєрбах та інші (Азаров, Ю. П., 1985, с. 2-41).

Сьогодні у науковій літературі творчість визначається як діяльність, кінцевим результатом якої є створення якісно іншого, що вирізняється неповторністю, оригінальністю та суспільно-історичною унікальністю (при цьому зазначається, що творчість специфічна для людини, тобто завжди передбачає творця суб'єкта творчої діяльності).

Так В.Цапок (1989), досліджуючи філософські аспекти творчості, стверджує, що творчість сприяє розвитку особистості, її самореалізації в процесі створення матеріальних і духовних цінностей.

Як зазначає С. Сисоєва у своїй монографії (Сисоєва, С.О., 2014),

болгарський філософ Г. Гиргинов (1979) розглядає творчість двох рівнів: перший її рівень притаманний людському мисленню і людській практиці, а другий - пов'язаний із винахідництвом, науковою творчістю тощо. Заперечуючи матеріалістичне визначення творчості як процесу (часто колективного), християнська філософія стверджує, що творчість має не колективний (загальний), а індивідуально-особистісний характер. М.Бердяєв (2007) наголошував, що творчість людини є не її вимогою, а дарунком Бога, її (людини) правом і обов'язком. Із цього випливає, що до творчості здатна кожна людина, життя якої наповнене елементарними формами праці.

Дослідник Я. Г. Пономарев, спираючись на праці С. Грузенберга, розглядає різні напрями теорії творчості: філософські, психологічні, інтуїтивні. Учений, аналізуючи різні її визначення, доходить висновку, що незважаючи на різноманітність уявлень про творчість, багато дослідників (А. Батюшков, В. Бехтерев, П. Енгельмейєр, А. Матейко, В. Савич та ін.) вважають цю проблему комплексною. Він установив зв'язки творчості з психічними якостями особистості, проаналізував структуру її психологічного механізму та визначив цей феномен як «механізм розвитку», «взаємодію, що веде до розвитку». Із цього випливає, що в процесі творчості реалізуються творчі можливості особистості й здійснюється їх розвиток; що перебіг процесу творчості впливає на його результат, який виражається не тільки предметно, а й у зміні самого її об'єкта. Крім того, творчі можливості особистості реалізуються в процесі життя людини, у результаті її самоутвердження - через самовираження й саморозвиток (Л. Сохань, В. Тихонович, В. Шинкарук, О. Феоктистова). При цьому під творчим самовираженням розуміють здатність людини будувати свій внутрішній світ, своє світовідчуття, самого себе в цьому світі. Предметом життєтворчості виступає сам суб'єкт діяльності, який ставить перед собою мету й добивається її здійснення (Сисоєва, С.О., 2014).

Також С.Сисоєва вказує в монографії (Сисоєва, С.О., 2014), що С. Рубінштейн (1982), підкреслюючи суспільну значущість процесу творчості, відзначав її як діяльність у створенні нового, оригінального, що входить не

тільки в історію розвитку творця, а й історію розвитку науки, мистецтва тощо.

Визначаючи виняткову значущість творчого розвитку особистості, Л. Виготський (1967) писав, що творчість - це діяльність людини, спрямована на створення нового: чи то речей зовнішнього світу, чи умовиводів або почуттів, властивих самій людині.

Отже, проаналізувавши цілий ряд філософської та психолого-педагогічної літератури, ми дійшли такого висновку: творчість – це діяльність, яка породжує щось нове, раніше не відоме на основі осмислення вже нагромадженого досвіду та формування нових комбінацій знань, умінь, продуктів. Найголовнішою проблемою при вивченні творчості є проблема носія творчого початку, особистості, яка творить. Визначенню поняття творчої особистості у філософській, педагогічній та психологічній літературі приділяється багато уваги (Б. Ананьєв, В. Андрєєв, Ю. Бабанський, С. Бондаренко, Р. Грановська, В. Кан-Калик, Я. Пономарев, Н. Тализіна, В. Цапок та інші).

Творчу особистість визначають як особистість, межі творчості якої охоплюють дії від нестандартного розв'язку простого завдання до нової реалізації унікальних потенцій індивіда в певній галузі, як Людину, яка володіє певним переліком якостей, а саме рішучістю, умінням не зупинятися на досягнутому, сміливістю мислення, умінням бачити далі того, що бачать його сучасники і що бачили його попередники. Вона повинна володіти мужністю для того, щоб піти проти течії і зруйнувати те, чому вірить сьогодні більшість. Психологічний словник визначає, що творча особистість виникає лише внаслідок наявності у неї "...здібностей, мотивів, знань і вмінь, завдяки яким створюється продукт, який відрізняється новизною, оригінальністю, унікальністю" (*Краткий психологический словарь*).

Серед характерологічних особливостей творчої особистості виділяють: відхилення від шаблону; оригінальність; ініціативність; наполегливість; високу самоорганізацію; працездатність.

Особливості мотивації діяльності полягають у тому, що творча особистість знаходить задоволення не стільки у досягненні мети творчості,

скільки у самому процесі. Найспецифічнішою рисою творця вбачається несамовитий потяг до творчої діяльності. Більшість авторів погоджується з тим, що творча особистість – це індивід, який володіє високим рівнем знань, потягом до нового, оригінального, який уміє відкинути звичайне, шаблонне...Головним показником творчої особистості, її найголовнішою ознакою дослідники вважають наявність творчих здібностей, які розглядаються як індивідуально-психологічні здібності людини, що відповідають вимогам творчої діяльності і є умовою її успішного виконання. Деякі дослідники не дають прямого визначення творчої особистості, а розглядають певні специфічні її риси (інтелектуальні, характерологічні, особливості мотиваційної сфери тощо) і визначають творчу особистість як таку, якій ці риси в тій чи іншій мірі притаманні. Крім того, ряд дослідників (Л.Б. Єрмолаєва-Томіна, В.Н. Козленко, Н.Ю. Посталюк та інші) поняття творчої особистості розглядають через поняття творчого стилю діяльності або творчої активності.

Таким чином, ми бачимо, що визначення творчої особистості характеризується великим розмаїттям. У роботах В.І. Андрєєва (1988), на наш погляд, дається інтерактивний підхід до визначення творчої особистості у плані можливостей практичної педагогічної оцінки та самооцінки рівня її сформованості. Учений подає також одну з найкращих і найбільш універсальних класифікацій творчих особистостей. Теоретик-логік характеризується здатністю до широкого узагальнення, класифікації та систематизації інформації. Люди цього типу чітко планують свою роботу, для них характерна висока обізнаність та інтуїція. Теоретик-інтуїтивіст — це тип творчої особистості, для якої характерна здатність генерувати нові, оригінальні ідеї, фантазії, творча уява. Творці цього типу — це великі винахідники, автори нових концепцій, шкіл і напрямів. Практик — це тип творчої особистості, який завжди прагне до експериментальної перевірки своїх нових гіпотез. Організатор володіє високим рівнем здібностей щодо організації колективу для розробки і виконання нових завдань. Під керівництвом таких людей створюються наукові школи і творчі групи. Ініціатор — це тип творчої особистості, для якої характерні ініціатива і натхнення, особливо на початкових

етапах розв'язання нових творчих завдань.

Швидкість досягнення певного рівня творчих результатів не є рівномірною і цілком залежить від індивідуальних психофізіологічних особливостей конкретної особистості, умов творчої діяльності, соціального оточення. Аналіз філософської та психолого-педагогічної літератури, її осмислення дозволяють нам запропонувати наступний підхід до визначення творчої особистості. Творча особистість – це креативна особистість (особистість, що має внутрішні передумови творчої активності), яка внаслідок впливу зовнішніх факторів набула необхідних для актуалізації творчого потенціалу людини додаткових мотивів, особистісних утворень, здібностей, що сприяють дослідженню творчих результатів в одному чи кількох видах творчої діяльності.

Таким чином, якщо вчитель ставить за мету розвиток потенційних творчих можливостей дитини, формування її як творчої особистості, він повинен оволодіти тими формами, методами і засобами педагогічної діяльності, які забезпечують розвиток креативних рис особистості, а також тих додаткових мотивів, особистісних якостей, здібностей, які сприяють успішній творчій діяльності. Для цього і сам учитель повинен бути творчим, бо як добро виховує добро, так і творчість розвивається через творчість. Тому далі розглянемо, що розуміється під поняттям «педагогічна творчість» і яку роль відіграє у ній творчий педагог.

Центральною ланкою розвиваючого навчання є створення оптимальних умов для розвитку загальних навчальних здібностей здобувачів освіти і їхнього творчого потенціалу. У зв'язку з цим перед кожним учителем стоїть завдання виявити, закріпити у здобувачів освіти прагнення і потяг до творчого самовираження, а також створити всі необхідні умови для їхнього подальшого розвитку. Виховання творчої особистості неможливе без права вчителя на власну творчість, на пошуки своєї технології, яка відповідає його особистісним якостям. Педагогічна творчість має дві сторони: творчість самого організатора освітнього процесу учителя і творчість здобувачів освіти як необхідна умова

удосконалення вчителя і розвитку творчих можливостей дітей. Учитель як суб'єкт педагогічної творчості повинен бути сформований як творча індивідуальність, яка включає в себе творче мислення і здатність до творчої діяльності.

Формування нової генерації освічених, духовно розвинених та естетично вихованих громадян України – завдання, що постало перед вітчизняною педагогічною наукою. Процес реформування загальноосвітньої школи вимагає глибокого вивчення та осмислення надбань, що були створені світочами вітчизняної та зарубіжної педагогіки. Це дає змогу вилучити прогресивні ідеї, зробити аналіз досягнень теорії і практики минулого в аспекті їх потенційного використання в методиці сучасного музично-освітнього процесу.

Активна творча діяльність учителя дає позитивний результат у тому випадку, коли буде базуватися на двох основах: розвитку творчої активності здобувачів освіти у закладі освіти й подальшій організації творчого пошуку вчителя в школі. Тому одним із завдань підготовки майбутніх учителів мистецьких дисциплін є розвиток їхніх творчих здібностей, нестандартного мислення, формування вмінь та навичок здійснювати в майбутньому освітній процес на творчому рівні.

Творчий процес – це створення нових соціально значущих матеріальних і духовних цінностей. Досвід практичної роботи зі здобувачами освіти і результати досліджень доводять, що ефективність формування їхніх творчих умінь і навичок забезпечується комплексним підходом до вирішення цієї проблеми. У зв'язку з цим використовується така система: аудиторна робота, семінарські, лабораторно-практичні заняття; самостійна робота здобувачів освіти; робота проблемних груп, гуртків; спецкурси, спецсемінари; педпрактика; курсові і дипломні роботи майбутніх учителів.

Здобувачі освіти залучаються до різних видів пізнавальної діяльності, пробують себе в процесі багатьох видів творчого пошуку. Подібні види діяльності дозволяють визначити інтереси, нахили, творчий потенціал і можливості, урахування яких допомагає створювати необхідні умови для їх

підтримки й розвитку. Отже, процес навчання організується таким чином, щоб викликати у здобувачів освіти потребу у творчому застосуванні знань, здібностей, нестандартного мислення і подальшого розвитку. Привертає увагу основна форма організації освітнього процесу – аудиторна робота. Розвитку творчого мислення і уяви сприяють проведення занять, на яких аргументується і мотивується тема, чітко визначаються мета і завдання, дається історіографія, використовуються різні рівні проблемного навчання, до структури яких входять елементи дослідницької роботи, розкриваються сучасні підходи і концепції, використовується досвід роботи кращих педагогів, визначаються перспективи розвитку освітньої галузі і педагогіки, здійснюються міжпредметні і внутрішньопредметні зв'язки. На таких заняттях створюється атмосфера пошуку. У процесі дискусій розвивається творчий потенціал її учасників, образне і продуктивне мислення, творча уява, мовлення. Здобувачі освіти вчаться самостійно мислити, робити висновки. Використання наукової методики озброює здобувачів освіти не тільки знаннями, а й методами їх здобуття.

На сучасному етапі в гуманітарно-педагогічних коледжах створюються сприятливі умови для розвитку творчості здобувачів освіти і підвищення на цій основі результативності освітнього процесу.

При плануванні особливу увагу звертається увага на розвиток колективної творчої діяльності викладачів і здобувачів освіти. Основними формами роботи для розвитку колективної творчості вважаємо такі: педагогічна рада; науково-практичні, теоретичні, читацькі конференції; засідання круглого столу; дискусії; методичні об'єднання; творчі групи; підготовка позакласного заходу; науково-дослідницька робота; художня самодіяльність.

На думку фахівців у галузі педагогіки, реалізація принципу врахування вікових та індивідуальних особливостей може значно підвищити ефективність освітнього процесу на уроках музичного мистецтва. Саме на ньому виховуються естетичні почуття, формуються погляди, переконання, духовні потреби здобувачів освіти. Історія розвитку музичного виховання впевнено

доводить, що воно залежить від багатьох чинників: сім'ї, суспільства, народної культури, класичного музичного мистецтва та школи тощо.

На сучасному етапі оновлення освіти існує ряд проблем, які потребують вирішення. Однією із них є проблема врахування вікових та індивідуальних особливостей здобувачів освіти на уроках музики. До проблеми диференціації освітнього процесу в своїх працях зверталися: Ф. Дістервег, Я. Коменський, А. Петровський, В. Сухомлинський, К. Ушинський, М. Ярмаченко та інші.

Але, не зважаючи на досить широке коло досліджень, це питання потребує аналізу проблеми диференціації навчання, розробки диференційованих завдань на уроках музичного мистецтва, узагальнення досвіду вокальної роботи із здобувачами освіти.

Рівень розвитку сучасної шкільної освіти вимагає подальшого, більш ґрунтовного вивчення та визначення методів вирішення досліджуваної проблеми. Здійснення індивідуального підходу (створення умов для успішного навчання і розвитку кожного учня) в навчальному процесі означає передусім виявлення загальної спрямованості особистості учня, його здібностей, змісту інтересів, оскільки це допомагає вчителю підтримувати і стимулювати розвиток позитивних сторін особистості.

Необхідність індивідуального підходу зумовлюється тим, що на одні й ті ж форми і методи навчання кожен здобувач освіти реагує по-різному, залежно від своєрідності рис його характеру, розуму, почуттів, волі, темпераменту, що виникли значно раніше, від того, як почали складатися його стосунки з однокласниками та вчителем на цьому етапі становлення. Відповідні чинники допомагають визначити індивідуальні відмінності у ставленні кожного учня до самих виховних впливів. Ігнорування ними знижує ефективність впливів учителя на учня, а іноді дає протилежні очікувані, небажані, а то й зовсім несподівані наслідки.

Кожному здобувачу освіти притаманні свої, самобутні й неповторні риси й якості, що відрізняють індивідуум за цілим рядом індивідуальних властивостей. Насамперед, це те, що називають «дзеркалом» нервової системи, а саме:

темперамент, нахили, інтереси, здібності, особливості мислення, уява, пам'ять, емоції, вольові дії, життєвий досвід, активність у навчанні і громадському житті, темп роботи, швидкість засвоєння навичок, утворення звичок та інші якості. Щоб досконало володіти науковими знаннями про ці відмінності, вчителів потрібно уважно і систематично спостерігати за учнями (на уроках, на перервах, у позаурочній роботі тощо), вміти відзначати специфічне, своєрідне в діяльності й поведінці кожного з них. (Мойсеюк, Н.Є., 2003, с.153).

Одним з важливих аспектів індивідуального підходу є врахування тих особливостей темпераменту здобувачів освіти, що зумовлюються типом їх нервової системи.

Наприклад, у холерика, враховуючи його невірноваженість, слід формувати стриманість, саморегуляцію своїх дій і вчинків. Цей процес з урахування індивідуальних відмінностей слід розпочинати у ранньому віці (що молодший здобувач освіти – тим кращий результат). У старшому віці прояви темпераменту як природженої особливості людини завдяки вихованню і самовихованню, стають менш виразними.

Важливу роль в індивідуальному підході відіграє також врахування психічних станів учня: настрою, загального фізичного самопочуття, стомлюваності в процесі навчання тощо. Загальною і важливою умовою забезпечення результативності індивідуального підходу є одночасне й органічне поєднання впливів учителя на окремого учня з впливами на нього колективу ровесників. Досвід роботи показав, що переважна більшість впливів учителя на окремого учня досягає своєї мети за умови широкого використання виховних можливостей здобувачів.

В практиці роботи творчого вчителя широко застосовуються, наприклад, додаткові заняття з учнями, які мають ті чи інші прогалини в своїй підготовці. До них відносимо: індивідуальні консультації, індивідуалізовані домашні завдання (з урахуванням сильних і слабких сторін окремих здобувачів освіти), різноманітні методичні знахідки, які використовуються з метою включення в активну роботу тих, хто добре підготовлений, а й тих, хто не має належної підготовки. Такий

підхід необхідний з кількох причин, але найголовнішою є колективна робота не «вибраних», а всього класу: Індивідуалізацію навчальних завдань і взагалі диференційований підхід до здобувачів освіти важливо здійснювати в такий спосіб, щоб не порушувалася, не руйнувалася спільна, колективна робота. В зв'язку з цим і розмежування здобувачів освіти за рівнем їхнього розвитку та підготовки («сильні», «середні», «відсталі») не повинно мати закостенілого характеру, всі здобувачі освіти без винятку мають опановувати передбачені державними навчальними програмами знання, навички й уміння, досягти високого рівня успішності (Загвязинский, В.И., 1987).

Особливий вплив на розвиток дитини мають уроки музичного мистецтва. Саме тому під час підготовки до проведення уроків музичного мистецтва потрібно враховувати фізичні, розумові й емоційні можливості дітей та особливості кожного класу. На уроці музичного мистецтва мають місце різноманітні види діяльності, тісно пов'язані один з одним, що дозволяє утримати інтерес дітей до матеріалу, який вивчається. Слід зазначити, що вчитель музики має бути свідомим того, що після вивчення важких музично-ритмічних рухів не можна переходити до співу, який потребує спокійного, врівноваженого дихання (Абдуллин, Э. Б., 1998).

Якість професійності сучасного уроку музичного мистецтва в значній мірі залежить від відомих традиційних чинників: різнобічної підготовки, високої майстерності, компетентності та професійності, духовної культури, особистих якостей учителя. Багато залежить від уміння здійснювати індивідуальний підхід до кожного учня. Особливості навчальної програми з музики передбачають зустріч учителя з учнями лише раз на тиждень. Урок музичного мистецтва, як відомо, – це особлива творча діяльність, перевага фронтальної робота з класом, що вимагає не тільки знань про своїх вихованців, а й компетенцію про їх «слабкі» й «сильні» сторони, інтереси і здібності, завдяки чому вчитель може об'єктивно оцінювати можливості кожного. На уроці музичного мистецтва використовується ціла низка прийомів: навідні питання, підказки врівголоса, запитуючий погляд, жести та міміка вчителя, що відіграють важливу роль у зацікавленні учня,

привертають його увагу, спонукають до виконання завдань.

Індивідуальний підхід до здобувачів освіти передбачає різні види музичної діяльності. Особливо впливовим він є під час вивчення та засвоєння 2х-3х-голосих пісень або при супроводі мелодій з використанням дитячих музичних інструментів. У цей час учитель виконує самостійні партії відповідно до природних можливостей дітей. Диференційовані завдання, які включає вчитель, викликають інтерес, що дозволяє успішно виконати завдання, сприяють активному музичному розвитку дитини. Окрім того, допомагаючи чисто заспівати або правильно виконати ритмічний супровід, можна розвивати в здобувачів освіти навички самоконтролю.

Важливою ділянкою роботи в питаннях індивідуального розвитку здобувачів освіти є психологічні умови та особливості організації роботи з хором, особливо з хором хлопчиків. Такі заняття стимулюють та коригують природний розвиток хлопчиків, оскільки під впливом почуттів радості та задоволення, які виникають при спілкуванні з музикою, у них зростає напруженість та активність психічних процесів: «Спілкування з музикою веде до розвитку інтелекту, привчає до спостереження, збагачує уяву, розвиває пам'ять та мислення, впливає на розвиток світогляду та волі здобувачів освіти» (Загвязинский, В.И., 1987, с.18).

Можливість вольової регуляції уваги здобувача освіти, керування нею впливають на якість засвоєння матеріалу та кінцевий результат як у співочій діяльності, так і в процесі опанування технічними навичками. Для одних, наприклад, виступ на класі або спів у колективі є активним стимулом і пов'язаний з великим емоційним піднесенням. Одні здобувачі освіти на концерті співають краще, ніж за перших спроб, інші дуже збуджуються чи, навпаки, переживають страх перед показовим виступом і співають значно гірше.

Головною метою, що стоїть перед учителем музики в школі, є завдання навчити дітей правильно відтворювати мелодійну виразність. Практика шкільного навчання виявила і зацентрувала нашу увагу на серйозних труднощах, що пов'язані з прищепленням навичок правильного відтворення

мелодії. Однією з найбільших перешкод, яку має подолати вчитель музики, працюючи з дітьми, спів окремих дітей не в тон з класом, що проявляється як ритмована мова, майже без музичної інтонації, коли основна частина здобувачів освіти співає пісню майже інтонаційно правильно, окремі діти «гудуть» (проводять спів на одному-двох низьких звуках, у межах ре і сі малої октави). Причини цього явища, що вивчалися рядом науковців, пов'язані з недостатньою співочою практикою таких дітей у дошкільному віці або її відсутністю взагалі, а також із порушенням в цей період природного голосового режиму або певними захворюваннями голосового апарату.

У своїй праці Н. Гродзенська (1969) пропонує особливу увагу приділяти дітям, що не співають в тон із класом. За її методикою роботи з так званими «тимчасово невстигаючими» учнями в результаті правильно поставлених і систематичних занять майже всі діти виправляють свій інтонаційний стрій, що є надзвичайно важливо. Авторка наводить випадки, коли ті здобувачі освіти, які не інтонували в тон із класом, починають співати зовсім чисто, але не ті звуки, що їх співає більшість класу в тональності запропонованій учителем, а звуки тільки високі або низькі. Спостереження за першокласниками, які «гудуть», проведені в процесі хорового співу цих дітей разом з класом (а також під час індивідуальних і додаткових занять з ними), значною мірою підтверджують встановлені Н. Гродзенською причини неоднорідності цього явища.

Звертає на себе увагу ще один фактор, на який у науково-методичній літературі мало хто вказує. Незважаючи на вік дітей – «гудошників» у них відзначається низький розмовний голос. Це може бути пов'язано з природними, психофізіологічними, індивідуальними особливостями або з перенесеними в дитинстві захворюваннями, що призвели до порушень деяких функцій голосового апарату. Слід відмітити, що у тій групі дітей, у яких переважає низький розмовний тон у найбільш емоційно насичених місцях бесіди або декламації чути іноді високі «головні» звуки. В інших дітей, як в розмові так і в декламації чути один монотонний звук і, які б прийоми не застосовував вчитель, вони не можуть одразу змінити цю монотонність.

У світлі висловлених положень слід певною мірою уточнити питання про взаємозв'язок музично-слухових уявлень та інтонацій, оскільки цей взаємозв'язок безпосередньо стосується не тільки з'ясування природи цього явища, а й методики роботи з тими учнями, що тимчасово не встигають зі співів. Б.М. Теплов зазначає, що всі діти вчаться співати шляхом численних спроб, у процесі яких у них створюється вміння володіти голосовим апаратом і виробляються музичні слухові уявлення. Якщо ж використовувати в роботі з дітьми лише слухання правильного співу, то це може дати негативні наслідки. З досвіду кращих вчителів – практиків, які організовують спеціальні додаткові заняття з дітьми, що не співають в тон, а спонукають цих дітей співати на уроках музики, можна зробити висновок, що цей підхід найбільш передовий і правильний. Він заснований на визнанні здібностей до співу, на правильному розумінні процесу музично-вокального розвитку дітей, на впевненості правильно навчатись відтворювати мелодію в тон з класом у природному діапазоні дитячого голосу (Теплов, Б. М., 1985) .

Спостереження пробних уроків музичного мистецтва під час проведення практики в загальноосвітніх школах міста Бара Вінницької області дозволили зробити ряд висновків: а) здобувачів освіти, що відмінно інтонують, небагато; б) переважна більшість дітей інтонує більш – менш правильно; в) в здобувачів освіти добре розвинене бажання співати. Виходячи з даних результатів проведеного дослідження, на заняттях з методики музичного виховання в школі ми наголошуємо на наступному: особливу увагу на уроці музичного мистецтва приділити тим, хто може стати лідером у співі; працювати з тими, хто вміє (навіть частково) відтворити мелодію; давати можливість проявити себе тим, хто бажає співати, але це їм не зовсім вдається. Вчитель у процесі занять повинен саме таким дітям приділяти належну увагу, в іншому випадку їх вокально-слуховий недолік закріпиться і вони дедалі більше відставатимуть від усього класу, вважаючи себе «немузичними». Заняття з методики музичного виховання в школі у коледжі включають вивчення різних форм, методів, прийомів здійснення диференційованого підходу до вокально-виконавського

виховання молодших здобувачів освіти. Під час проходження практики в школі здобувачі освіти коледжу мають можливість апробувати та втілити в життя найбільш розповсюджений і дійовий метод розвитку слуху – спів пісень. При цьому здобувач освіти-практикант має враховувати неодмінні умови: мелодії пісень мають бути зрздобувачі освіти за теситурою, цінні за художньою якістю, легкі для сприймання та відповідати віку дітей.

Як підтверджує практика, головне завдання диференційованого навчання - максимальний розвиток не лише сильних, а й слабших здобувачів освіти. Суть індивідуалізації та диференціації, особливо на уроках музичного мистецтва, полягає в тому, щоб якнайповніше реалізувати не тільки вікові, а й індивідуальні можливості здобувачів освіти. Для цього необхідно як на уроках, і в позаурочній роботі піклуватися про розвиток творчих здібностей кожного школяра. Адже виявлення проблеми і дбайливе їх вирішення – одне з найголовніших завдань учителя музики в школі.

Диференційоване навчання у всій своїй різноманітності гуманізує освітній процес, створює умови для задоволення потреб та інтересів дитини, орієнтує на оптимальний її розвиток. Сьогодні диференційоване навчання розглядають як форму індивідуалізації навчання, яка дає змогу знизити перевантаження здобувачів освіти, врахувати у процесі навчання регіональні особливості.

Висновки до першого розділу

Проаналізовано психолого-педагогічну та методичну літературу з проблеми дослідження, розкрито суть основних понять: «мистецька діяльність», «творча діяльність», «художня діяльність», «художня творчість», конкретизовано поняття «творчість», «творча особистість», «мистецькі дисципліни», «розвиток творчого потенціалу». Художню творчість розглянуто як складний комплекс різних видів і типів людської діяльності, дискурсивного та інтуїтивного пізнання, думок і почуттів. Поняття «творчість» потрактовується як: створення нового результату діяльності, генерування наявних ціннісних смислів і набуття нових, виявлення нестандартних рішень, реалізація людиною власної індивідуальності, єдність здібностей, що визначають рівень і якість розумових процесів, спрямована на змінні та невідомі

умови їх розвитку; процес людської діяльності, що створює якісно нові матеріальні і духовні цінності.

Розвиток творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін до художньо-творчої діяльності визначається як інтегрована властивість особистості, що включає комплекс професійно-творчих знань, умінь, навичок (музично-виконавських, сценічно-артистичних, організаційно-конструктивних), якостей особистості (ініціативність, креативність) та досвіду їх застосування в практичній педагогічній діяльності з репрезентацією власних художньо-педагогічних здобутків.

До основних напрямів використання художньо-творчої діяльності майбутнього вчителя мистецьких дисциплін у контексті розвитку їхнього творчого потенціалу віднесено: пізнавально-дослідницьку роботу в галузі мистецтва; трактування (інтерпретація) художніх творів; написання власних творів і репрезентація їх здобувачами освіти; самостійну методично-практичну роботу у художньо-творчих проектах.

Досліджено, що художньо-творча діяльність майбутніх учителів мистецьких дисциплін спрямована на розвиток власного творчого потенціалу зумовлена цілеспрямованим розвитком потреб, інтересів, мотивів, творчої спрямованості особистості та характеризується наявністю змістової (синтезу спеціальних професійних знань з психологічних, педагогічних, музично-теоретичних, методичних дисциплін) та операційної складових (наявністю професійно-творчих умінь, оволодіння засобами, формами, методами організації означеної діяльності).

Визначення сутності поняття розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін до художньо-творчої діяльності дозволило виокремити основні компоненти, до яких віднесено: *мотиваційно-пізнавальний*, котрий визначає особливості мотиваційної сфери здобувача освіти під час професійної підготовки до здійснення художньо-творчого процесу в закладах освіти; сформованість позитивного ставлення здобувачів освіти до художньо-творчої діяльності; наявність стійкої мотивації, що забезпечує оволодіння інноваційними технологіями художньо-творчої діяльності; *творчо-діяльнісний*, що визначає розкриття творчої індивідуальності майбутніх учителів мистецьких дисциплін у

процесі інтерпретації відомих або створенні нових мистецьких продуктів (музичних, літературних творів, театральних мініатюр, хореографічних композицій) та їх репрезентації, у набутті професійно-творчих умінь (музично-виконавських, сценічно-артистичних, організаційно-конструктивних); *операційно-технологічний*, що передбачає готовність майбутнього фахівця до планування творчого процесу, добору оптимальних організаційних форм для самостійного розв'язання визначених завдань.

Відповідно до структурних компонентів визначено та обґрунтовано систему критеріїв, відповідних до них показників і рівнів розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя мистецьких дисциплін до реалізації художньо-творчої діяльності. До показників *мотиваційно-пізнавального* критерію було віднесено: наявність мотивації до творчого самовдосконалення та саморозвитку власного потенціалу, належний рівень знань з основ художньо-творчої діяльності (мистецька освіченість), ініціатива в самостійній організації діяльності, потреба в активній творчій діяльності, зацікавлення художньо-творчим процесом, уміння планувати та організовувати творчу діяльність у закладах загальної середньої освіти. *Творчодіяльнісний* критерій містить такі показники: наявність художньо-інтерпретаційних умінь, активну участь у конкурсних програмах, створення власних мистецьких творів, наявність сценічно-артистичних навичок, самостійна творча діяльність. До показників *операційно-технологічного* критерію було віднесено: здатність до генерування творчих ідей, володіння навичками організації концертних програм, досвід режисерської роботи у постановках сценічних мініатюр, володіння сценарною майстерністю, наявність уміння проектувати художньо-творчу діяльність.

Розвиток творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін відбувається під впливом найрізноманітніших ланок у системі виховання: сім'ї, освітнього закладу, установ додаткової освіти і виховання, культурно-просвітницьких установ, громадських організацій. Центральне місце серед них займає гуманітарно-педагогічний коледж як державна установа, що забезпечує позитивну соціалізацію особистості.

РОЗДІЛ II.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ТА МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН У ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНИХ КОЛЕДЖАХ

2.1. Доповнення змісту суспільно-гуманітарних і професійних дисциплін у контексті професійної підготовки майбутніх учителів мистецьких дисциплін у гуманітарно-педагогічних коледжах

Майбутній учитель мистецьких дисциплін за період навчання безперечно здобуває комплекс знань, умінь та навичок, необхідних для здійснення педагогічної діяльності. Відтак, щоб забезпечити вимоги професійної освіти потрібно зауважити, що спектр діяльності фахівця в загальноосвітніх школах значно ширший.

Так, майбутньому вчителеві мистецьких дисциплін необхідно оволодіти художньо-творчою підготовкою та практичною спрямованістю такої роботи – опанувати професійно-творчі вміння та форми здійснення художньо-творчою діяльністю із закріпленням цих умінь у власній активній творчості.

Варто зауважити, що розвиток творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін повинен відбуватися в активному творчому середовищі, що забезпечить накопичення естетичного задоволення та мистецького досвіду, полягатиме в систематичному використанні найбільш ефективних поєднань різноманітних типів і видів самостійних творчих завдань.

Зважаючи на думку вченої Л. Онофрійчук (2009), раціональне планування художньо-творчого процесу повинне бути зведене до виокремлення умінь, необхідних для забезпечення реалізації художньо-творчої діяльності» (с. 54). В аспекті нашого дослідження основними професійно-творчими вміннями, що створюють фундамент процесу художньо-творчої діяльності та сприяють розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін вважаємо музично-виконавські, сценічно-артистичні, організаційно-конструктивні вміння.

У наукових дослідженнях Б. Бриліна, Е. Бриліна, А. Ковальова, О. Ляшенко, Н. Прушковсько, І. Шентяпіно, Л. Онофрійчук різноаспектно розкрито сутність та методи розвитку художніх та творчих умінь та навичок майбутнього вчителя в процесі музичної та творчої діяльності в системі професійної освіти. Означені вміння визначаються як інтегративна властивість особистості, яка володіє системою усвідомлених, цілеспрямованих розумових і практичних дій для успішного виконання логічно-евристичних, комунікативно-творчих та художньо-виконавських функцій (Шинтяпіна, І. В., 2005).

Набуття музично-виконавських умінь у процесі художньо-творчої діяльності ґрунтується на виявленні власної художньої індивідуальності, виконавського стилю, творчого підходу у виборі виконуваного репертуару, креативної інтерпретації музичних творів.

Разом з набуттям музично-виконавських умінь у процесі художньо-творчої діяльності у майбутніх учителів мистецьких дисциплін формуються риси творчої особистості (творчого фахівця), здатність творчо, яскраво, емоційно сприймати і відтворювати музичний твір, виробляється рельєфне художнє бачення, з'являється висока емоційність у передачі змісту художнього образу, розвивається художній смак, технічна майстерність, професійна виконавська культура.

Основою професійного росту, розвитку та удосконалення є найбільш повне розкриття творчого потенціалу майбутнього фахівця. Формування сценічно-артистичних умінь у процесі художньо-творчої діяльності сприяє успішній самореалізації особистості та вирішенню різних професійно-творчих завдань.

Велику роль у розвитку професійних даних майбутніх учителів мистецьких дисциплін відіграють спеціальні дисципліни (постановка голосу, хорове диригування, основний та додатковий інструменти, концертмейстерський клас), де замало часу відводиться сценічній діяльності здобувачів освіти, вміння керувати собою на сцені.

Майбутній педагог мистецької спеціалізації «має бути не лише носієм знань і

умінь у галузі музичного мистецтва, але і яскравою творчою особистістю» (Костюков, В. В., 2017).

У наукових джерелах особливе значення надається розвитку артистичних умінь як нагальної потреби у формуванні особистості фахівця та формуванню акторсько-сценічних вмінь у педагогічній діяльності.

Згідно з науковими дослідженнями, формування сценічно- артистичних умінь має практичне спрямування та нерозривно пов'язане із формуванням особистості в цілому, адже створює творчу атмосферу в колективній діяльності та розкриває творчий потенціал всіх учасників художньо-творчого процесу.

Художньо-творчий процес спрямований на набуття майбутнім учителем мистецьких дисциплін організаційно-конструктивних умінь, які є визначальними для майбутньої професійної діяльності вчителя та передбачає планування та організацію різновидів творчої діяльності, творчих проєктів, а також набуття знань про основні форми, зміст діяльності в позаурочній системі роботи.

О. Олексюк (2006) зазначається, що «конструктивна діяльність музиканта- педагога полягає в проєктуванні художньо-творчого та художньо-педагогічного процесу та органічно пов'язана з теоретико-пізнавальною та волевою активністю, спрямованою на здобуття нової інформації з метою створення концептуальних моделей» (с. 165).

Так, організаційно-конструктивні вміння тісно пов'язані із творчим мисленням та опираються на попередньо здобуті знання.

В аспекті нашого дослідження набуття організаційно-конструктивних умінь майбутнім учителем мистецьких дисциплін полягає в умінні планувати етапи роботи над художньо-творчим заходом, враховуючи відведений час на підготовку; встановлювати взаємозв'язки між різними видами музичної діяльності та мистецькою інтеграцією; добирати відповідний репертуар заходу, використовуючи художні засоби виразності певних видів мистецтв; проводити репетиції, працювати з учасниками заходу; добирати відповідні методи і прийоми для успішного виконання поставленого завдання.

Всі вміння нерозривно пов'язані між собою. Набуття професійно-творчих умінь сприяє розвитку індивідуально- творчих можливостей здобувачів освіти, здатності самостійно працювати, сприймати нову інформацію, самостійно проектувати власну діяльність.

Художньо-творча діяльність майбутніх учителів мистецьких дисциплін є пріоритетним напрямком роботи у позааудиторний час та, як зауважує Н. Овчаренко (2016) є важливим компонентом професійної підготовки фахівця. Така робота, на думку науковця, пронизує всі види практики здобувачів освіти та охоплює індивідуальні, групові, колективні та масові форми, а за кількістю учасників – консультації, репетиції, концерти, конкурси, фестивалі, творчі проекти, майстер-класи.

Навчання у вільний час максимально сприяє виявленню у здобувачів освіти ініціативи, самостійності, творчого потенціалу, здібностей та враховують індивідуальні потреби і запити майбутніх фахівців.

Як зазначає В. Черкасов (2014), створення відповідного культурно-освітнього середовища, яке не залишило б байдужих до сприймання та розуміння творів музичного мистецтва і викликало б позитивні емоції та бажання подальшого спілкування з мистецтвом, є важливим компонентом у діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва (с.391).

Формою художньо-творчої діяльності є спеціально організована активна з високим ступенем самостійності творча взаємодія викладача та здобувачів освіти, яка відбувається у встановленому порядку та в відповідному режимі із використанням спеціальних способів (методів і прийомів) діяльності, місця проведення.

Згідно з потребами освітнього процесу в педагогічних коледжах, впровадження різних форм художньо-творчої діяльності займає вагоме місце у розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін.

У наукових дослідженнях наголошується на необхідності впровадження активних форм художньо-творчої діяльності, спрямованих на творчий розвиток особистості та обов'язковому оволодінні практичними навичками, потрібними

для організації відповідної творчої роботи в школі майбутніми вчителями, що являється підґрунтям сучасного естетичного виховання (Ніколаї, Г. Ю., 2007, с. 159).

У сучасній педагогічній літературі майже не вивчені різноманітні форми і види організації художньо-творчої діяльності здобувачів освіти.

До активних форм організації художньо-творчої діяльності доцільно віднести творчо-практичні заняття, які охоплюють групові та індивідуальні заняття, творчі семінари, мистецькі веб-квести, заняття-репетиції, тренінги, ігри.

Творчі заняття є специфічною формою організації навчально-виховної діяльності, яка допомагає, крім оволодіння певними знаннями, вміннями та навичками розвивати особистісні творчі риси фахівців. Залежно від рівня розвитку творчих можливостей здобувачів освіти, творчі завдання (вправи) характеризуються наявністю репродуктивних та власне творчих ситуацій (Сисоєва, С. О., 2006, с. 186-187).

В аспекті нашого дослідження, згідно із дослідженнями С. Сисоєвої, до найбільш актуальних творчих завдань відносяться: проблемно-творчі задачі, виконання яких передбачає самостійний пошук ще невідомих закономірностей і засобів діяльності, розв'язання протиріч між набутими знаннями і вимогами завдання, виявлення нових елементів знань, засобів оперування ними, оволодіння методами пізнання; творчо-оптимізаційні, спрямовані на вибір оптимального розв'язання, на оптимізацію процесу художньо-творчої діяльності; творчо-винахідницькі задачі, спрямовані на пошук оригінального рішення, нових засобів діяльності; творчо-організаційні задачі, що охоплюють розробку мети, стратегії діяльності, нормування часу діяльності, оцінки результатів; творчо-комунікативні задачі, спрямовані на розподіл обов'язків у процесі колективної творчої діяльності, пошук засобів співробітництва; творчі задачі на розвиток фантазії та уяви; творчо-естетичні задачі, спрямовані на формування художнього смаку, естетичних критеріїв, оцінки поезії, музичних творів, написання віршів, творів, пісень, музичних творів (Сисоєва, С. О., 2006).

Творчо-стилізовані заняття як інтегрований вид, охоплюють пізнавальну сферу діяльності та пов'язані із театральним та музичним мистецтвом, де здобувачі освіти мають можливість «приміряти» образ улюбленого персонажу зі спектаклю або побути у ролі композитора певної епохи. Такі заняття сприяють удосконаленню знань здобувачів освіти про історію, зміст теми та втілити це засобами мистецтва.

Творчо-практичні заняття сприяють формуванню у майбутніх учителів мистецьких дисциплін професійно-творчих умінь (музично-виконавських, сценічно-артистичних, організаційно-конструктивних) та є такою формою освітнього заняття, де детально розглядаються виокремлені теоретично-методичні положення з основ художньо-творчої діяльності та зорієнтовані на поглиблення та розширення здобутих спеціальних професійних знань мистецьких дисциплін (вокально-інструментальних, диригентсько-хорових, зокрема з методики музичного виховання здобувачів освіти та методики організації свят та розваг у загальноосвітніх закладах) та відповідними для цих дисциплін практичними навичками.

Однією із особливих активних форм творчо-практичних занять є творчі семінари, що передбачають самостійне опанування майбутніми учителями мистецьких дисциплін окремих мистецтвознавчих питань або тем із наступним творчо-презентаційним виступом, що передбачають оформлення повідомлення у вигляді доповіді із фрагментами власних творчих виступів.

Проведення занять в інтерактивній, груповій формі дає можливість поділу здобувачів освіти на невеликі групи для розв'язання однакових або різних завдань. Так, організація роботи у міні-колективах (творчих групах) становить двоступеневу форму діяльності, що залучає до планування, виконання, аналізу діяльності всіх учасників. Таким чином, у художньо-творчому процесі задіяні викладач, як керівник діяльності, творча група (актив) – здобувач освіти-сценарист, здобувач освіти-режисер, здобувач освіти-звукорежисер, мікрогрупи (організатори окремих номерів) (Додаток М.).

Залучення до діяльності кожного учасника творчого колективу,

використовуючи одночасно різноманітні види діяльності, сприяє підвищенню інтересу до спільної праці, розвиває активність, нове ставлення до даного процесу, дає можливість спільного планування, організації та аналізу діяльності, накопичування, осмислення пропозицій, ідей, розвитку власних поглядів, почуття поваги, взаєморозуміння.

Використання мистецького веб-квесту дозволяє максимально використати інтеграцію інтернет-ресурсів у художньо-творчому процесі майбутніми учителями мистецьких дисциплін на різних рівнях навчання та сприяє самостійно-дослідній роботі здобувачів освіти у вивченні та творчій (у міні-групах) презентації заданого матеріалу. Така форма роботи сприяє розвитку у здобувачів освіти імпульсу до творчості, формує навички сценічно-виконавської майстерності та, при охопленні великого об'єму інформації займає невеликий проміжок часу.

Індивідуальні заняття проводяться задля підвищення рівня музично-виконавських та сценічно-артистичних навичок майбутніх учителів мистецьких дисциплін з метою розкриття їх індивідуальних творчих здібностей (у написанні власних мистецьких творів та майбутньої їх репрезентації), таким чином охоплюючи знання з декількох музичних та методичних дисциплін.

Упровадження різноманітних творчо-практичних завдань у нетрадиційних ситуаціях дає можливість майбутньому фахівцеві спробувати себе у ролі режисера, консультанта, сценариста, актора, організатора певного виду художньо-творчої діяльності.

У формуванні естетичної свідомості майбутніх учителів мистецьких дисциплін, вмінь застосовувати набутий педагогічний та мистецтвознавчий досвід з основ художньо-творчої діяльності доцільним є проведення художньо-творчого заходу як активної організаційної форми позааудиторної роботи, що передбачає задоволення інтересів та запитів молоді, розвитку творчого потенціалу, творчих нахилів та здібностей, формування у здобувачів освіти навичок партнерських стосунків, потреби в самостійному творчому пошуку шляхів самовираження через виконавську й організаторську діяльність.

Використання різних форм художньо-творчих заходів сприяє удосконаленню навиків слухацької, виконавської, пізнавальної, творчої діяльності майбутніх фахівців та допомагає зберегти творчий зв'язок між усіма профільюючими дисциплінами. Від якості та різноманітності здобутих творчих вражень здобувач освіти залежить якість педагогічної роботи майбутніх учителів мистецьких дисциплін.

В аспекті дослідження, до видів художньо-творчих заходів відносимо: організації творчих зустрічей з відомими діячами культури і мистецтв, проведення концертно-освітніх програм, постановки фрагментів музично-театральних вистав.

Організації творчих зустрічей з відомими діячами культури і мистецтва влаштовуються для пропаганди творчих здобутків та сприяють більшій концентрації уваги на мистецьких творах, на сприйнятті художніх засобів виразності, осмисленні музичної та художньої форми. Такі заходи зосереджують увагу здобувачів освіти, розвивають пізнавальний інтерес, адже містять цікаву інформацію про життя і творчість митця.

Змістовність такого заходу залежить від художнього осмислення власної інтерпретації здобувач освіти авторських творів, що таким чином виражають індивідуальне ставлення до мистецького твору. Значимим у професійному розвитку є живе спілкування з відомими митцями, заохочення та позитивні настанови яких сприяють стимулюванню до активної творчої діяльності та створенню власних мистецьких досягнень.

Організація концертно-освітніх програм може відбуватись у різноманітних формах. В даному аспекті доцільним є вивчення наукових праць Т. Жигінас (2014), яка запропонувала класифікацію форм концертно-освітньої діяльності в межах таких блоків: за характером взаємодії суб'єктів концерту (концерти-лекції, концерти-бесіди, концерти-дискусії); за кількістю учасників концертного дійства (моноконцерт, концерт-діалог, концерт-співтворчість); за тематичною спрямованістю (концерт-казка, концерт-біографія, концерт-загадка, концерт-спогад, концерт-ілюстрація), за специфікою сценічного

оформлення (театралізовані концерти, концерти- експозиції, концерт-поетична сторінка).

Мистецька спрямованість художньо-творчого процесу сприяє організації будь-яких форм концертної діяльності. В ракурсі нашого дослідження найефективнішими є використання інтеграції вищеназваних форм.

Інтеграція є важливою умовою розвитку сучасної освіти та вважається необхідним засобом навчання. Поняття «інтеграція» означає поновлення, об'єднання частин в ціле, взаємопроникнення, взаємодія (*Педагогика: Большая современная энциклопедия*, 2005).

У педагогічній практиці поряд із поняттям «інтеграція» вживається термін «міжпредметні зв'язки». Перше явище більш глибоке, тоді як поняття «міжпредметний» властиве набору предметів, об'єднаних спільними рисами, функціями, підходами (А. Ліферов, 1997).

Метою застосування інтегрованих форм є оптимізація процесу пізнавальної художньо-творчої діяльності майбутнього учителя мистецьких дисциплін для розвитку творчого потенціалу до здійснення такої діяльності здобувачем освіти в майбутній роботі.

В умовах інтеграції художня діяльність формує творчу особистість майбутнього фахівця, забезпечує розвиток його самосвідомості, створюючи можливість самореалізації, формування стійких взаємин співтворчості в колективі.

Відстоюючи принципи колективізму у творчій діяльності, С. Ейзенштейн (1956) підкреслював її можливості у «єдності стилю, стилістичного передбачення та втілення речі», що є важливим у співпраці режисера, актора, композитора.

Під час підготовки художньо-творчого заходу до майбутніх учителів мистецьких дисциплін ставиться ціла низка конкретних професійних вимог: оволодіння методикою музичного виховання, удосконаленні техніки гри на музичному інструменті, вміння орієнтуватися в сучасних методичних нововведеннях, використання власного пошуку. Тематика художньо-творчих

заходів може бути різноманітна – від невеличких оповідань з музичними ілюстраціями, до масових фестивалів творчості.

Метою підготовки сценарію художньо-творчого заходу є не досягнення художнього ефекту, новизни чи оригінальності, а спрямування на удосконалення якісної підготовки майбутніх учителів мистецьких дисциплін, що полягає у підвищенні пізнавальної активності здобувачів освіти, стимулюванні інтересу до освітнього процесу, розвитку ініціативи, творчого потенціалу особистості, вироблення у майбутніх учителів установки на творчу професійну діяльність, на постійний пошук.

Головним завданням подібних заходів є активізація творчої діяльності майбутніх учителів мистецьких дисциплін, стимулювання пізнавальних процесів, що допомагає збагнути зміст музичних та художніх образів.

Інтерпретування в художньо-творчій діяльності є зверненням до змісту художнього твору, його розуміння, тлумачення, пояснення, коментування. На думку Є. Волкової (1988), це «відтворення вже наявного судження, розкриття змісту чийогось висловлення, тексту, вчення, ступінь розуміння їх, одночасна умова й результат такого розуміння» (с. 129).

Здатність майбутніх учителів мистецьких дисциплін до художньо-інтерпретаційної діяльності залежить від особистісних рис фахівця – наявності емоційно-образного мислення (художнього), співпереживання, індивідуальної неповторності, творчого самовираження, здібностей до сценічно-діалогового спілкування, індивідуального художнього виміру, рефлексивності, яка вказує на вміння добирати та володіти комплексом художньо-інтерпретаційних засобів виразності, акумулюючи артистизм, експресію, емпатійно-художнє перевтілення, здатність до самостійної творчої, художньо-проектувальної діяльності (імпровізація, складання власних творів, самостійного добору і вивчення творів, здійснення інтеграційних зв'язків, створення художніх проектів) (Стратан-Артишкова, Т. Б., 2014).

Художньо-творча діяльність майбутніх учителів мистецьких дисциплін охоплює активну творчу діяльність та самодіяльну творчість, що робить її

важливим засобом освітнього процесу в педагогічному коледжі.

Про важливе значення організації активних творчих форм зауважується у наукових дослідженнях Т. Жигінас (2014), Н. Овчаренко (2016), О. Берестенко (2008), Е. Гайдабури (2012), Г. Альтшуллера (1979), В. Рибалки (1996).

Для розвитку творчої активності здобувачів освіти, на думку Е. Гайдабури (2012), потрібна ціла система психологічних контактів, педагогічних технологій, форм, прийомів роботи. Виокремлюються найважливіші методи і прийоми стимулювання творчої активності: стимулювання зацікавленості, творчого інтересу, цікавих аналогій, розвивальних ігор, методів відкриття, створення ситуацій з можливістю вибору (с. 71-74).

В даному аспекті роботи важливим є використання методу моделювання концертних ситуацій, що використовується задля адаптації здобувачів освіти до публічних виступів, отримання задоволення від сценічної творчості.

Моделювання концертних ситуацій сприяє адаптації здобувачів освіти до публічних виступів та отримання задоволення від сценічної творчості (Овчаренко, Н. А., 2016, с. 340).

Особливим методом активізації творчої діяльності майбутніх учителів мистецьких дисциплін у процесі художньо-творчої діяльності є метод співтворчості у підготовці та проведенні заходів. Такий метод характеризується роботою здобувачів освіти у малих творчих групах, коли кожен виконує свою ділянку роботи та є активним учасником у створенні задуму, а участь кожного здобувача освіти у розробці творчого заходу передбачає цікаві та продуктивні репетиції.

На думку В. Тушевої (2015), розвиток творчої активності залежить від способів діяльності. Найбільш ефективними є способи, які сприяють залученню учасників до активної, самостійної творчої діяльності. Таким чином, способи вказаної діяльності в єдності із систематичним застосуванням завдань художньо-естетичного спрямування забезпечують більш ефективне формування і розвиток якостей творчої особистості.

Важливою ділянкою роботи у розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін є оволодіння навичками організації визначених видів художньо-творчих заходів, а опанування професійно-творчими знаннями, уміннями і навичками в процесі художньо-творчої діяльності вимагає залучення здобувачів освіти до виконання різних завдань, побудованих на принципах взаємозв'язку різних видів мистецтва та сприяють розширенню можливості реалізації творчого потенціалу здобувач освіти.

С. Русовою надаються методичні вказівки щодо організації різноманітних народно-календарних свят, до яких обов'язково потрібно залучати молодь. Так, на Різдво влаштовувати Вечір колядок, Вертеп, Свято ялинки; на весняні свята – День закоханих, Міжнародний жіночий день, Свято веснянки, під час підготовки яких великого значення надавати використанню різновидів мистецтва (Коваленко, Є. І., 1997).

Забезпечення виховного впливу мистецтва може здійснюватися за умови вибору педагогічно ефективних форм і методів освітнього процесу, способів організації художньо-творчої діяльності, опануванням методикою естетичного виховання підростаючого покоління (див. Додаток Ф).

Особливого значення набуває думка Г. Ващенко (1994) про те, що мистецька творчість, навіть за відсутності великих природних здібностей відіграє певну роль у діяльності кожної людини і часто є джерелом моральної втіхи і чистих радощів. Окрім того, людина, яка здатна сама щось творити в галузі того чи іншого виду мистецтва, може глибше розуміти мистецькі твори, ніж людина, яка зовсім не володіє технікою творчості (с. 187).

Проведення творчих занять надає можливість здобувачу освіти проявити себе в позиції творчого суб'єкта, захопитися діяльністю з метою самореалізації своїх можливостей, проявити інтерес та активність, розвинути сфери міжособистісного спілкування.

До активних групових форм художньої творчої діяльності належать акторські тренінги, впровадження яких набуває суттєвого значення в педагогічній здобувач освітиській практиці.

Тренінг, як спеціально організований творчий процес навчання за чітко розробленої системи вправ, забезпечує систематичне проведення занять для досягнення художньої, педагогічної мети.

Тренінг є ефективною формою роботи над вдосконаленням індивідуальних художньо-творчих навичок та особистісних рис фахівця, позитивно впливає на можливість реалізації творчих здібностей у процесі активної участі у театральних постановках, зокрема, музичних виставах.

Так, використання вправ з художньо-сценічного мовлення сприяють відпрацюванню гучності голосу, чіткої дикції, правильного розставлення акцентів в тексті та дає можливість висловити почуття та емоції під час відображення художнього образу.

Майбутній учитель є не тільки професіоналом своєї справи, але й актором, щоб зуміти залучити здобувачів освіти до досягнення художніх образів, навчити бачити, слухати, мислити, переживати. Виконання творчих вправ має велике значення для набуття навичок і вмінь сценічної культури, засвоєння елементів сценічної лексики, що в комплексі сприяє розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін.

2.2. Розвиток позитивної мотивації здобувачів освіти шляхом їхньої участі в позааудиторній роботі.

До проблеми формування творчої особистості суспільство зверталось постійно впродовж всієї історії свого розвитку, адже саме у творчій діяльності закладені перспективи соціального прогресу. Сьогодні в умовах докорінної реорганізації всіх галузей життєдіяльності проблема формування творчої особистості набуває особливої актуальності. Створення умов для формування освіченої, творчої особистості громадянина, реалізації і самореалізації його природних задатків визначається одним із стратегічних завдань розвитку всієї системи освіти, адже могутність держави визначається насамперед кількістю висококваліфікованих фахівців, що творчо ставляться до своєї справи, здатних своєю працею сприяти успішному розвитку науки, техніки, мистецтва. Проте

формування творчої ініціативної особистості нерозривно пов'язане із проблемою професійної підготовки вчителя, його умінням організувати процес навчання за принципово новими, нестандартними, інноваційними технологіями. Суспільні тенденції гуманізації змісту, методів і форм педагогічного процесу, орієнтація на вияв індивідуальності кожного учня ставлять високі вимоги й до особистості самого педагога, розвитку його творчого потенціалу. Сучасна школа потребує педагогічних кадрів, які характеризувалися б високою освіченістю і культурою кваліфікованих фахівців, здатних до самореалізації у творчій діяльності, професійного саморозвитку, мобільності в освоєнні й впровадженні новітніх технологій. Тільки творчий учитель здатен сформувати творчу особистість вихованця, допомогти йому виявити свої нахили та здібності, самоактуалізуватися. Тобто без творчості немає натхненної, вмотивованої педагогічної діяльності та активної взаємодії між вихователем і вихованцем. Творчий потенціал особистості відображає здатність людини до перетворень у будь-якій з соціальних форм життєдіяльності. Його визначають як інтегруючу якість особистості, що характеризує міру її можливостей ставити і вирішувати нові завдання у сфері своєї діяльності, яка має суспільне значення. При цьому результати такої діяльності, оцінені залежно від значущості досягнутої новизни, можуть слугувати показником рівня використання творчого потенціалу особистості. Творчий потенціал характеризується й здатністю людини до саморозвитку, створення нового не тільки в навколишньому світі, а й у самому собі. Формування і ступінь реалізації цієї здатності визначаються рядом зовнішніх і внутрішніх чинників, оптимальністю їх поєднання і узгодженістю в життєдіяльності особистості. На процес розвитку і реалізації творчого потенціалу особистості впливають перш за все такі особистісні підструктури як природні передумови (загальна обдарованість, задатки); досвід (знання, уміння, навички); характерологічні особливості (самостійність, ініціативність, вольові якості тощо); мотивація (цілепокладання, самопрограмування, саморегуляція). Характер виконує у процесі взаємодії згаданих підструктур функцію засобу

відносно природних обдарувань, допомагаючи перетворенню останніх у досвід творчої діяльності. З такої взаємодії виростає творчий потенціал, тобто якості особистості, що визначають її творчі можливості.

Творчий потенціал, що являє собою певну композицію особистісних якостей, слугує засобом розвитку особистості відносно її цілей, що організують розвиток і реалізацію цих здібностей у соціально-часовому і соціально-просторовому аспектах. Таким чином, без урахування особливостей ціннісної підструктури, її динаміки, спрямованості у майбутнє неможливо адекватно оцінити творчий потенціал особистості. Отже, творчий потенціал особистості визначається як об'єктивними можливостями, так і внутрішньо-особистісними чинниками, серед яких провідну роль відіграють творчі здібності (Апраксина, О. А., 1983, с.169-170).

Творчий потенціал – головна характеристика сучасного вчителя. Це сукупність систематизованих природних і набутих якостей, які визначають здатність педагога виконувати свої обов'язки на належному рівні. Це певна база професійних знань і умінь, поєднаних із розвиненою здатністю педагога активно мислити, творити, діяти, втілювати свої наміри у життя, досягати запроектованих результатів.

Для творчої особистості характерними є оригінальність, ініціативність, мотивація, висока працездатність, задоволеність від самого процесу праці більше, ніж від її результатів. Учителя можна назвати творчим, якщо йому властиві певні педагогічні здібності, фізіологічною основою яких є природні задатки, що проявляються в особливостях уваги (стійкість і переключення), пам'яті, її спрямованості на проблеми виховання і навчання, а також мислення (високий рівень інтелекту, критичність мислення, його об'єктивна цінність). Але якими б феноменальними не були здібності, самі собою поза діяльністю вони розвиватись не можуть.

Хорошим педагогом може стати той, чий педагогічний таланти буде доповнений спеціальною педагогічною освітою і розвинений у практичній педагогічній діяльності. Невмотивований педагог, який сподівається тільки на

свій талант або ж тільки на отриману ним педагогічну освіту не буде йти до вершин розвитку, не буде реалізовувати свій творчий потенціал. На думку академіка І.А.Зязюна (2004), який багато років присвятив проблемі формування педагогічної майстерності та розвитку педагогічної творчості майбутніх учителів, не можна очікувати закінчення вищого педагогічного освітнього закладу, щоб потім у практичній діяльності стати справжнім творцем і майстром своєї справи. Потрібно саме у студентські роки набувати професіоналізму, адже це фундамент для подальшої педагогічної діяльності. Це і є мотивація. Потрібна щоденна і наполеглива праця над розвитком своїх здібностей до педагогічної діяльності, формуванням професійної позиції, виховуванням уміння спілкуватися з людьми, у процесі органічної взаємодії розв'язувати завдання навчання та виховання. Тому поняття навчання у педагогічному навчальному закладі означає не лише засвоєння знань, а й розвиток творчих здібностей, формування професійних якостей і вмінь, що допоможуть самореалізуватися особистості майбутнього педагога.

Така система навчання складна і навчальними планами не завжди передбачена, проте сьогодні це найактуальніше завдання педагогічного освітнього закладу. Одним з провідних завдань підготовки вмотивованого вчителя є розвиток творчої індивідуальності майбутнього педагога. Мотивація здобувачів освіти повинна бути спрямована на їхню індивідуальність, а саме на напрацювання цієї індивідуальності для подальшої успішної педагогічної діяльності. Індивідуальність педагога передбачає: сформованість творчих здібностей, наявність творчого потенціалу, потреби у творчій діяльності з метою самореалізації, самоствердження; диференціацію творчої праці, її визначеність у певному виді діяльності (зокрема, у професійній); певний рівень творчих досягнень людини; особистісний стиль творчості; наявність особливої ієрархії мотивів, серед яких мотив творчого самоствердження займає провідне місце. Необхідність індивідуально-творчого розвитку здобувачів освіти визначається цільовими орієнтирами сучасної системи освіти. Головним завданням яких є розвиток особистості, створення умов для творчого її

саморозвитку, розкриття всіх її обдарувань, самореалізації у професійно-педагогічній діяльності.

До особистісних якостей, що визначають мотивацію майбутніх учителів мистецьких дисциплін до ефективного формування творчих професійних здібностей, належать:

1. Внутрішня єдність, цілісність особистості, яка сприяє побудові чіткої ієрархії мотивів, що визначають її спрямованість. Ця спрямованість характеризується домінуючими цілями й завданнями, що ставить перед собою людина, її керівною ідеєю.

2. Пізнавальні потреби й інтелектуальна активність, які характеризуються емоційним сприйняттям явищ і процесів творчої або педагогічної дійсності, любов'ю до дітей і прагненням їх зрозуміти, спілкуватися з ними, захопленістю справою й докладанням максимабудній учительу зусиль для виконання дорученої справи на високому рівні, постійними роздумами над можливістю самовдосконалення, активністю в організації студентського життя тощо.

3. Здатність до професійної рефлексії, яка охоплює процеси самопізнання й самоаналізу, можливості подивитися на свої дії „чужими очима”.

На сучасному етапі актуалізуються пошуки нових моделей організації освітнього процесу у ЗВО, спрямованих на досягнення максимального розвиваючого ефекту у процесі розвитку позитивної мотивації особистості майбутнього вчителя та реалізацію його творчого потенціалу. Ґрунтуючись на підходах до розвитку творчої індивідуальності майбутнього педагога, запропонованих П.Є.Решетніковим (2000, с.176-185), у процесі професійної підготовки здобувачів освіти до педагогічної діяльності, можна виділити наступні ключові моменти.

1. Цілеспрямована організація формуючого середовища, основою якого виступає навчально-професійна діяльність здобувачів освіти. Майбутніх вчителів мотивують залученням до різноманітності відносин, пов'язаних із професійною діяльністю. Цьому сприяє використання таких форм та методів організації освітньої діяльності як ділові та рольові ігри, методи

мікрОВикладання та моделювання фрагментів виховних проєктів, навчальні конференції, методичні семінари, різноманітні конкурси, самостійна робота здобувачів освіти по написанню рефератів, доповідей, наукових статей, пошуковий і дослідницький підходи до засвоєння знань, умінь та навичок, педагогічні практики тощо. Тривале занурення майбутніх учителів мистецьких дисциплін шляхом моделювання до реальної професійно-педагогічної діяльності сприяє їх адаптації до умов та вимог майбутньої професії, демонструє (свідомо чи несвідомо) сильні й слабкі сторони особистості, сприяє реалізації творчого потенціалу.

2. Пред'явлення вимог до діяльності й відносин здобувачів освіти, що відповідають рівню якісного викладання й виховання у сучасній школі. Вимоги до діяльності зростають поступово, відповідно до рівня розвитку здобувача освіти. Для цього використовуються психолого діагностичні методики (зокрема методики Г.Гарднера, присвячені дослідженню множинних здібностей людини і шляхів їх ідентифікації та урахування у навчальному процесі), які дозволяють виявити домінуючі здібності здобувачів освіти, на основі яких майбутнім учителям мистецьких дисциплін пропонуються ті види роботи, що є для них значущими, цікавими, посильними. Кожного разу рівень цих вимог відповідає зоні найближчого розвитку особистості.

3. Формування операційно-технологічного фонду для здійснення навчально-професійної діяльності. Здобувачів освіти знайомлять з різними технологічними та виховними системами, досвідом діяльності творчо працюючих педагогів. При цьому переважає питома вага самостійної діяльності здобувачів освіти у вивченні інноваційних підходів до професійної діяльності. Майбутні учителі мистецьких дисциплін під керівництвом викладачів цілеспрямовано накопичують базу даних про форми, методи, прийоми, засоби роботи з дітьми шляхом ознайомлення з методичними розробками, діагностичними методиками, популярною літературою, вивченням та створенням власних наочних засобів (опорних схем, таблиць, малюнків, роздаткового матеріалу тощо). Під час проведення занять здобувачам освіти

надається можливість вибору тих засобів навчання і тих технологічних систем, методів та форм роботи, які найбільше відповідають їх індивідуальним особливостям. Отже, робота здійснюється у двох напрямках: розширення простору для вибору методичного інструментарію та можливість вибору свого вирішення навчально-професійних завдань. Такий підхід дозволяє здобувачам освіти бути вмотивованими, постійно навчатися компенсувати слабкі сторони своєї особистості за рахунок своїх сильних якостей.

4. Надання своєчасної допомоги та корекція діяльності здобувачів освіти під час реалізації ними фрагментів професійної діяльності з метою забезпечення успіху і формування відповідних умінь та навичок. Перед проведенням чергового заняття кожному здобувачу освіти обов'язково надається методична допомога з боку викладачів. Кожне проведене заняття обов'язково аналізується самим здобувачем освіти, оцінюється як майбутніми учителями мистецьких дисциплін, так і присутніми на занятті викладачами.

5. Цілеспрямоване залучення здобувачів освіти до спілкування та спільної діяльності з творчими педагогами. Під час такого спілкування та знайомства з педагогічною творчістю відбувається свого роду „творче зараження”, виникає натхнення, з'являється мотивація, - величезне бажання творити самому..

6. Розвиток творчого мислення здобувачів освіти. Особлива увага під час проведення занять приділяється такій організації процесу, яка б постійно стимулювала майбутніх учителів мистецьких дисциплін до фантазування, конструювання, необхідності проявляти ініціативу, вигадувати, винаходити щось нове. Так, при нагородженні кращих здобувачів освіти, що відзначилися під час проведення заходів, виникла пропозиція самостійного виготовлення призів. З цього часу всі запрошення, нагороди, оздоблення приміщення, рекламні реквізити виготовляються виключно руками самих здобувачів освіти. І скільки вигадки, творчості, душі вкладається ними у ці, казалось б, незначні деталі.

7. Можливість удосконалення існуючих підходів до організації процесів навчання і виховання. Здобувачі освіти під час занять намагаються віднайти

нові форми і методи роботи з дітьми, незвичайні засоби навчання, які б дозволили підвищити ефективність результатів. Викладачі намагаються ознайомити майбутніх учителів мистецьких дисциплін з найновішими концепціями розвитку школи, ідеями педагогів-новаторів, навчають здобувачів освіти самостійно проектувати та конструювати навчальні заняття, створювати наукові проекти, захищати їх, відстоювати свої думки. Ще В. Сухомлинський (1981) підкреслював, що лише творчий учитель здатен запалити в учнях жагу до знань, тому кожному педагогу необхідно розвивати креативність, яка є незаперечним показником його професійної компетентності.

Процеси демократизації і гуманізації суспільства створюють можливість вибору шляхів життєдіяльності його членів, сприятливі умови для творчості кожного. У гуманному цивілізованому суспільстві з'являється мотивація і на розвиток особистості, її творчих можливостей, що стає самоціллю всіх суспільних відносин. Розв'язання проблеми формування творчої особистості майбутніх учителів мистецьких дисциплін значною мірою залежить від вмотивованого вчителя, творча педагогічна діяльність якого стає міцним засобом формування та всебічного розвитку особистості.

На думку О. Леонтьєва (2005), найважливішим завданням сучасної системи освіти є формування у здобувачів освіти настанови на творчість, на вільний, проте відповідальний вибір.

При всьому розмаїтті вивчення проблеми формування майбутнього вчителя як творчої особистості, підготовки його до творчої професійної діяльності, аспект формування у здобувачів освіти педагогічних навчальних закладів умінь і навичок виховання творчої особистості учня в навчально-виховному процесі, розвитку потенційних можливостей дитини недостатньо досліджений у теоретично-методичному та методичному плані. Разом із цим, у системі професійної підготовки майбутнього вчителя на початкових етапах його залучення до педагогічної праці виникає особливо велика потреба в поглибленні теоретичної та практичної підготовки до творчої професійної діяльності, в озброєнні майбутніх учителів технологією орієнтації освітнього

процесу на розвиток творчих можливостей учня (Сисоєва С., 1996).

В умовах зростання соціальної ролі вчителя підготовка педагогічних кадрів повинна ґрунтуватися на мотивації до глибокого засвоєння основ теоретичних фахових знань та набуті здобувачами освіти практичних умінь і навичок, вміння застосовувати ці знання у майбутній педагогічній діяльності. Це визначає основу професійної підготовки майбутнього вчителя у закладах різних рівнів акредитації.

Розв'язання проблеми мотивації майбутніх учителів мистецьких дисциплін в аспекті творчої професійної підготовки має велике практичне значення. Школі необхідні не просто вчителі високої кваліфікації, а вчителі-творці, учителі-майстри, учителі-новатори.

В умовах інноваційності сучасної парадигми освіти, учитель найчастіше виконує роль організатора різноманітних видів діяльності пізнання учня – як компетентний консультант і помічник. Його професійні вміння повинні бути спрямовані не просто на контроль знань і умінь здобувачів освіти, а на діагностику їхніх потреб, діяльності, особистісних якостей, створення сприятливих умов для їх реалізації, розвитку. Це значно складніше, ніж традиційна освіта (Саєнко Т., 2007).

Педагогічна творчість майбутніх учителів мистецьких дисциплін формується як у процесі навчання, так і у процесі проходження педагогічних практик, ознайомлення з досвідом роботи видатних педагогів, у процесі самоосвіти, що загалом стимулює творче мислення і, як результат, сприяє готовності до педагогічної творчості. Формуванню творчої особистості майбутнього учителя мистецьких дисциплін в цілому сприяє впровадження у закладах освіти педагогічних технологій, які ефективно моделюють систему знань здобувачів освіти, освітній процес, його методичне управління, перелік вимог, яким повинен відповідати майбутній учитель.

Педагогічна творчість зумовлюється педагогічною технологією, яка охоплює такі компоненти: когнітивний - орієнтовні основи знань про педагогічний процес, знання технології педагогічної діяльності; мотиваційно-

ціннісний – усвідомлення педагогічних цінностей і операційно-діяльнісний – оволодіння технологією педагогічної дії як системою інваріантних педагогічних умінь, необхідних для виконання педагогічних завдань, і вмінь моделювання освітнього процесу на концептуальному, нормативному й технологічному рівнях (уміння моделювати зміст професійної підготовки, адекватний основним вимогам соціальної дійсності та особливостям різних професій і рівнів підготовки; уміння моделювати систему й послідовність власних дій з урахуванням особливостей процесу і результатів своєї діяльності) (Сисоєва С., 1998).

Використання нетрадиційних форм і методів роботи сприяє формуванню професійної психолого-педагогічної та методичної компетентності, яка становить фундамент творчого ставлення майбутніх учителів мистецьких дисциплін та орієнтує на вироблення комплексу вмінь як спеціальних, так і фундаментальних, таких, як уміння вчитися, узагальнювати, аналізувати, усвідомлювати знання і творчо використовувати їх на практиці, критично ставитися до інформації, уміння добирати найбільш педагогічно доцільні методи та методичні прийоми. Така фронтальна робота не зорієнтована на якогось «середнього» здобувача освіти, а стає особистісно зорієнтованою. Вона передбачає активізацію творчих здібностей здобувачів освіти і створення сприятливих умов для їх виявлення у процесі професійної підготовки педагога у виші, тобто створює умови для оволодіння здобувач освіти методами методикою формування творчого мислення через власну навчальну діяльність.

Від нинішнього вмотивованого здобувача освіти залежить досягнення поставлених цілей. Від свідомості, активності майбутніх учителів мистецьких дисциплін залежить збереження й розвиток сучасної педагогічної науки. Від мотивації сучасного здобувача освіти залежить якість освіти молодого покоління. Від бажання й уміння побудувати свою самостійну роботу, роботу над собою, від креативності й творчості, від особистісної ініціативи здобувача освіти залежить якість його навчання, а в подальшому - результати його роботи. Майбутнє України залежить від багатьох чинників, але найважливішим із них є

інтелектуальна могутність, творчий потенціал молодого покоління, його бажання засвоювати нові знання, створювати інноваційні технології, творчо мислити й виробляти конструктивні рішення, а отже, бути конкурентоспроможним у світовому просторі.

Позааудиторна робота вимагає глибокого вивчення та осмислення надбань, що були створені світочами вітчизняної та зарубіжної педагогіки. Це дає змогу вилучити прогресивні ідеї, зробити аналіз досягнень теорії і практики минулого в аспекті їх потенційного використання в методиці сучасного музично-освітнього процесу.

З власного досвіду роботи зауважимо, що кожному здобувачу мистецької освіти притаманні свої, самобутні й неповторні риси й якості, які вирізняють майбутнього митця за низкою індивідуальних властивостей.

Одним з важливих аспектів позааудиторної роботи є індивідуальний підхід. Основою індивідуального підходу є врахування тих особливостей темпераменту здобувачів освіти, що зумовлюються типом їх нервової системи.

Наприклад, у холерика, враховуючи його неврівноваженість, слід формувати стриманість, саморегуляцію своїх дій і вчинків. Цей процес з урахування індивідуальних відмінностей слід розпочинати у ранньому віці (що молодший здобувач освіти – тим кращий результат). У старшому віці прояви темпераменту як природженої особливості людини завдяки вихованню і самовихованню, стають менш виразними.

В практиці роботи творчого вчителя широко застосовуються, наприклад, додаткові заняття з здобувачами освіти, які мають ті чи інші прогалини в своїй підготовці. До них відносимо: індивідуальні консультації, індивідуалізовані домашні завдання (з урахуванням сильних і слабких сторін окремих здобувачів освіти), різноманітні методичні знахідки, які використовуються з метою включення в активну роботу тих, хто добре підготовлений, а й тих, хто не має належної підготовки. Такий підхід необхідний з кількох причин, але найголовнішою є колективна робота не «вибраних», а всіх здобувачів освіти в цілому.

Особливий вплив на розвиток особистості мають заняття музичним мистецтвом. Саме тому під час підготовки до проведення уроків та заходів музичного мистецтва потрібно враховувати фізичні, розумові й емоційні можливості здобувачів освіти. На заходах з музичного мистецтва мають місце різноманітні види діяльності, тісно пов'язані один з одним, що дозволяє утримати інтерес здобувачів освіти до матеріалу, який вивчається.

Якість професійності сучасного заходу з музичного мистецтва в значній мірі залежить від відомих традиційних чинників: різнобічної підготовки, високої майстерності, компетентності та професійності, особистих якостей учителя. Багато залежить від уміння здійснювати індивідуальний підхід до кожного здобувача освіти. Особливості навчальної програми з музики передбачають зустріч учителя з учнями лише раз на тиждень. І майбутні учителі мистецьких дисциплін повинен бути готовим до цього, оскільки неодмінно доведеться брати участь у різноманітних позаурочних заходах.

Індивідуальний підхід до здобувачів освіти передбачає різні види музичної діяльності. Особливо впливовим він є під час вивчення та засвоєння 2х-3х-голосих пісень або при супроводі мелодій з використанням музичних інструментів. У цей час учитель пропонує самотійні партії у відповідності з природними можливостями здобувачів освіти. Диференційовані завдання, які включає вчитель у освітній процес, викликають інтерес в здобувачів освіти, що дозволяє успішно виконати завдання, сприяють активному музичному розвитку особистості.

Важливою ділянкою роботи в питаннях індивідуального розвитку здобувачів освіти є психологічні умови та особливості організації роботи з хором. Такі заняття стимулюють та коригують природний розвиток особистості, оскільки під впливом почуттів радості та задоволення, які виникають при спілкуванні з музикою, у здобувачів освіти зростає напруженість та активність психічних процесів.

Майбутньому учителю мистецьких дисциплін потрібно акцентувати на слабкості довірливої уваги у здобувачів освіти, що позначається на якості здобуття

знань. Можливість вольової регуляції уваги, керування нею особливо у молодшому віці обмежені, окрім того увага здобувача освіти потребує короткої, інакше кажучи близької мотивації. Як у співочій діяльності, так і в процесі опанування технічними навичками здобувачі освіти по-різному переживають спів. Для одних, наприклад, виступ на класі або спів у колективі є активним стимулом і пов'язаний з великим емоційним піднесенням. Одні здобувачі освіти на концерті співають краще, ніж за перших спроб, інші дуже збуджуються чи, навпаки, переживають страх перед показовим виступом і співають значно гірше. Все це повинен враховувати майбутній учитель мистецьких дисциплін у позааудиторній освітній роботі.

Спостереження пробних уроків музичного мистецтва під час проведення практики в загальноосвітніх школах міста Бар Вінницької області дозволили зробити низку висновків: а) здобувачів освіти, що відмінно інтонують, небагато; б) переважна більшість здобувачів освіти інтонує більш – менш правильно; в) в здобувачів освіти добре розвинене бажання співати. Виходячи з цих результатів проведеного дослідження, під час проведення заходів з музичного виховання ми наголошуємо на наступному: особливу увагу потрібно приділити тим, хто може стати лідером у співі; працювати з тими, хто вміє (навіть частково) відтворити мелодію; давати можливість проявити себе тим, хто бажає співати, але це їм не зовсім вдається. Вчитель у процесі занять повинен саме таким здобувачам освіти приділяти належну увагу, в іншому випадку їх вокально-слуховий недолік закріпиться і вони дедалі більше відставатимуть від усього класу, вважаючи себе «немузичними». Заняття музичним мистецтвом у коледжі включають вивчення різних форм, методів, прийомів здійснення диференційованого підходу до вокально-виконавського виховання здобувачів освіти. Під час проходження практики в школі здобувачі освіти коледжу мають можливість апробувати та втілити в життя найбільш розповсюджений і дійовий метод розвитку слуху – спів пісень. При цьому здобувач освіти-практикант має враховувати неодмінні умови: мелодії пісень мають бути зрозумілі для здобувачів освіти за теситурою, цінні за художньою якістю, легкі

для сприймання та відповідати віку дітей.

Як підтверджує практика, головне завдання диференційованого навчання - максимальний розвиток не лише сильних, а й слабших здобувачів освіти. Суть індивідуалізації та диференціації, особливо на уроках музичного мистецтва, полягає в тому, щоб якнайповніше реалізувати не тільки вікові, а й індивідуальні можливості здобувачів освіти. Для цього необхідно в позааудиторній роботі піклуватися про розвиток творчих здібностей кожної особи. Адже виявлення проблеми і дбайливе їх вирішення – одне з найголовніших завдань учителя мистецьких дисциплін.

2.3. Застосування нових освітніх технологій для розвитку творчої особистості майбутніх учителів мистецьких дисциплін

У час цифрових технологій та освітньої революції в Україні докорінних реформ вимагає система освіти. Чимало комбінаторних та модифікаційних нововведень останніх десятиліть посилили знаннєву парадигму та впровадження компетентнісного підходу. На сучасному етапі актуалізується значення аксіологічного та середовищного підходів, відповідно до яких система цінностей особистості визначає суспільну та індивідуальну значущість засобів, результатів і наслідків майбутньої професійної діяльності, а професійно-особистісне становлення майбутнього учителя мистецьких дисциплін відбувається в освітньому середовищі коледжу.

Нових підходів вимагає також фахова підготовка майбутнього учителя мистецьких дисциплін, який має стати не лише компетентним, але і творчим успішним педагогом, має бути не просто транслятором важливої професійної інформації, а і бути готовим формувати ціннісний світогляд у здобувачів освіти крізь призму музичного мистецтва, здатним формувати різнобічно розвинену духовну творчу особистість. Аксіологічний підхід стає умовою підвищення якості освіти, адже цінності визначають основні вектори поведінки і професійного становлення.

Освітні реформи мають відбутися не тільки в удосконаленні методик викладання, розробці інноваційних технологій, а й у зміні мислення як педагогів, так і здобувачів освіти.

Вимоги сучасності спонукають розглядати процес формування і розвитку творчої індивідуальності кожного здобувача освіти як ключову умову їх подальшої успішної професійної діяльності. Академічна система освіти у поєднанні з інноваційними процесами спрямовані на підвищення якості професійної підготовки майбутніх учителів мистецьких дисциплін. Разом із тим, спостерігається недостатня розробка змісту професійно-особистісної технології, спрямованої на формування цінностей освітнього середовища гуманітарно-педагогічного коледжу. Сучасні реалії вимагають вивчення питань формування творчої особистості в освітньому мистецькому середовищі коледжу, де спостерігаються принципово нові умови функціонування, що забезпечує якісний рівень підготовки конкурентоздатних музикантів-педагогів. Успішне засвоєння ціннісного нормативного досвіду суспільства і професії сприяє формуванню власного досвіду діяльності, творчості, спілкування. Саме мистецьке середовище є умовою ефективного формування професійно-особистісного ціннісного ядра майбутнього фахівця, де глобальним є вплив музичного мистецтва на формування та переживання духовних цінностей, втілених у художні образи, а також здатності до творчої самореалізації.

Професійну освіту майбутні учителі мистецьких дисциплін отримують, опановуючи спеціальність «Музичне мистецтво». Комплексне формування музичної та педагогічної складових освітнього процесу надають можливості підготовки унікального педагога-музиканта, який поєднує виконавську, викладацьку та управлінську діяльності. Така багатoproфільність на сучасному етапі доповнюється чималою кількістю спеціалізацій, які дають майбутнім учителям мистецьких дисциплін більше можливостей для самореалізації та успішного працевлаштування. Враховуючи специфічність творчого середовища педагогічної діяльності, пов'язаної з навчанням і вихованням засобами

музичного мистецтва, особливого значення набуває формування і розвиток творчої особистості майбутнього фахівця-музиканта.

Фундаментом творчої особистості є її креативність, детермінантою якої виступає творча активність індивіда у її визначенні як нестимульованої зовні пошукової і перетворюючої діяльності». Освітнє мистецьке середовище спонукає до творчого самовираження, створює можливості творчої співпраці між педагогами і здобувачами освіти, представниками різних видів мистецтва. Воно формує відповідні уміння, які дозволяють передавати власні знання, цінності, емоції та розуміти інших суб'єктів творчого середовища.

Музикант-педагог нового покоління – успішний професіонал, творчий лідер і менеджер, звільнений від стереотипів, який вміє самоудосконалюватись і працювати в команді. Успішність майбутнього учителя мистецьких дисциплін визначається його реалізованістю. Підготовка такого успішного музиканта-педагога – спільна мета як педагогів, так і здобувачів освіти, об'єднаних системою цінностей та комплексом дій у напрямку до вдалого майбутнього результату. Тому важливим доповненням до всіх складових професійної підготовки майбутніх учителів мистецьких дисциплін є опанування стратегією успішної людини з урахуванням сучасних освітніх технологій.

Формування творчої особистості майбутнього учителя мистецьких дисциплін в освітньому середовищі гуманітарно-педагогічного коледжу здійснюється в різних формах організації – в аудиторній та позааудиторній, серед яких відіграють значну роль сучасні освітні технології.

Заняття з методики музичного виховання – своєрідного «тренажера» для здобувачів освіти. Специфіка цієї дисципліни полягає у синтезі виконавського і педагогічного компонентів, де втілюються різноманітні методики – методика роботи з дитячими голосами, гри на інструментах, диригування тощо. Підкреслимо результативність проведення занять з методики музичного виховання у формі творчої майстерні – інтенсивної технології навчання, яка включає кожного із учасників у самобудову знань через самостійне вирішення творчих завдань і критичне ставлення до інформації, яку отримує від

викладача. Відбувається комплексне формування фахових компетентностей: методичної, психолого-педагогічної, виконавської, комунікативної та медіа-компетентності.

Формат творчої, креативної майстерні може включати елементи різних технологій, серед яких найрезультативнішими ми визначаємо: особистісно-орієнтовану технологію на компетентнісних засадах, проектну, ігрову та мультимедійну технології. Творчому розвитку майбутніх учителів мистецьких дисциплін сприяє використання інтерактивних конспектів уроків музичного мистецтва, музичних флеш-ігор, відеофільмів, презентацій; творчих завдань зі створення медіа-супроводу до уроку музичного мистецтва, презентацій уроку та флеш-анімацій до пісні; створення власного ресурсного центру електронних посібників, програм.

Серед царини комп'ютерних та цифрових технологій важливою і незамінною залишається особистісно-орієнтована технологія, коли у творчих тренінгах треба навчити здобувачів освіти спілкуватись, виходити з різних педагогічних ситуацій, моделювати освітній процес і передбачати його результати. Семінари-тренінги можна проводити з різних тем з методики викладання музичного мистецтва, серед яких: розробка алгоритму та проведення слухання – сприймання музики як фрагменту уроку музичного мистецтва; розучування хорового твору з визначенням оптимальних методів і прийомів роботи як фрагменту уроку музичного мистецтва; аналіз відеофрагментів уроків музичного мистецтва та позакласних заходів тощо.

Активізації творчого мислення сприяють творчі завдання: розробка авторської програми з музичного мистецтва; написання есе на актуальні теми музичної педагогіки та виховання; розробка завдань для розвитку дитячої творчості в різних видах музичної діяльності. До того ж, здобувачі освіти мають виконати ті творчі завдання, які запропоновані у підручниках для дітей (відповідно до діючих програм). Виконання таких завдань сприяють розвитку креативності і самостійності, готують до подальшої професійної діяльності крізь призму дитячої творчості.

Проектна діяльність передбачає набуття знань та вмінь у ході планування й виконання практичних завдань (проектів), що поступово ускладнюються. Проектна технологія має забезпечити високий рівень знань, уміння самостійно набувати і застосовувати їх на практиці; розвивати кожного здобувача освіти як творчу особистість, здатну до практичної роботи; залучати всіх до активної творчої діяльності; грамотно працювати з музичним матеріалом. Серед найбільш популярних є проектування фрагменту уроку музичного мистецтва та презентація його в групі здобувачів освіти; підбір музичного матеріалу та розробка сценарію позакласного сценічного заходу. На прикладі запропонованих мистецьких проектів відповідно до діючої програми «Мистецтво» здобувачам освіти доречно підготувати власні проекти. Наприклад мистецький проект «На крилах пісні» передбачає виконання наступних завдань: «Оберіть і дослідіть творчість відомих вітчизняних виконавців народної, авторської або естрадної пісні. Підготуйте презентацію зі звучанням пісенних зразків. Обговоріть з однокласниками особливості музики, манеру співу» або «Знайдіть в Інтернеті твори мистецтва на міфологічні сюжети. Послухайте музику творів, які вас зацікавили найбільше, поділіться своїми враженнями з однокласниками. Проаналізуйте міфологічні образи. Створіть відповідні тематичні колекції».

Виконання таких проектів готує майбутніх учителів мистецьких дисциплін до професійної діяльності через активні форми роботи, які потім можна апробувати на педагогічній практиці. Відбувається формування умінь організації позитивної міжособистісної взаємодії, умінь і навичок виконання різних видів педагогічної діяльності у стандартних і нестереотипних ситуаціях; умінь творчого мислення у процесі вирішення професійних завдань; навичок роботи у команді.

Позанавчальна діяльність має стати продовженням аудиторної, у вигляді творчих музично-сценічних форм. Така діяльність стає результатом виявлення творчої активності та обдарованості кожного здобувача освіти в умовах публічного сценічного виступу, виступає важливим засобом удосконалення

музичної підготовки.

Можливість самореалізації творчого потенціалу, професійної майстерності, набутої в процесі занять, участі в різноманітних творчих колективах реалізується у різних формах музично-сценічної діяльності. Максимальне використання активного музикування учасників цих заходів, творча інтерпретація музичних творів у поєднанні з акторською майстерністю, синтез діяльності актора і музиканта сприяють розвитку творчої активності майбутніх учителів мистецьких дисциплін, забезпечують основи сценічної майстерності, готують до майбутньої професійної діяльності в організації позакласної роботи, що у свою чергу удосконалює систему музичного виховання здобувачів освіти.

Прикладами таких форм (див. Додаток Ф) є фестивалі хорових колективів «Пісня скликає друзів», концерти «Малої філармонії», виступи на концертах корпоративного спрямування, конкурси авторської пісні тощо.

Аналіз навчальних планів і програм підготовки фахівців музичного мистецтва свідчить про тенденцію залучення до них гуманітарних, зокрема, психолого-педагогічних знань. Пов'язано це, насамперед, із стратегічною лінією гуманізації освіти, що впроваджується провідними педагогами та психологами України та закріплюється у Національній доктрині розвитку освіти України.

Тому, важливим є врахування у формуванні змісту підготовки майбутніх учителів мистецьких дисциплін принципу інноваційності. За своєю суттю, принцип інноваційності має гарантувати підготовку, що ґрунтується на міцному природничо-науковому та гуманітарному фундаменті знань, високому рівні творчого потенціалу та знань методології творчості, а також діапазоні міждисциплінарних системно-інтегрованих знань про нововведення у техніці, технологіях, економіці, соціумі тощо. Тому принцип інноваційності передбачає створення, поширення і використання нових засобів (нововведень) для розв'язання педагогічних проблем. Як зауважує С. Сисоєва (2005), реалізація цього принципу здійснюється через такі заходи: систему удосконалення та

модернізацію змісту, форм і методів освітнього процесу; радикальні нововведення, пов'язані із трансформацією традиційної системи в альтернативну; комплексні нововведення, які охоплюють такі елементи: удосконалення, трансформацію освітнього процесу. Дослідниця вважає, що цей принцип варто поєднувати з поняттям «випередження», щопередбачає створення і розвиток зон випереджувальної освіти на ґрунті найбільш «просунутих» курсів і створення механізмів випереджувальної підготовки фахівців вищої кваліфікації за актуальних напрямів (с.237).

Соціально-економічні зміни, які відбуваються в Україні, ставлять перед освітою нові завдання, щодо відродження інтелектуального потенціалу народу, піднесення вітчизняної науки на світовий рівень. В законі України «Про освіту» (2017) зазначено, що важливим в нашій державі є всебічний розвиток людини, як особистості та найвищої цінності нашого суспільства. У зв'язку з цим заклади освіти подбати про підвищення якості навчання та виховання. Щоб досягти цього потрібно постійно вдосконалювати зміст освіти, методи, прийоми, форми і засоби навчання. Серед них важливе місце належить сучасним інформаційним технологіям.

Думка про те, що техніка спроможна удосконалювати освітній процес не є новою. Сучасні наукові дослідження, досвід найкращих педагогів довели, що застосування ІКТ сприяє удосконаленню освітнього процесу, покращенню якості знань, умінь і навичок здобувачів освіти. Активне застосування інформаційно-комунікаційних технологій стає потребою та дозволяє на більш високому рівні організувати освітній процес, особливо уроки музичного мистецтва, підвищити їх ефективність.

Використання інформаційних технологій на уроках музичного мистецтва сприяє всебічному і гармонійному розвитку особистості, насамперед розвитку її творчих здібностей.

Вивчення сучасного стану цієї проблеми вказує на те, що якість знань учителів мистецьких дисциплін із застосування ІКТ в закладах освіти залишається недостатньою, процес навчання потребує забезпечення

спеціальною методичною літературою та комплексного підходу до розвитку творчої особистості здобувача освіти.

Питання використання мультимедійних технологій на уроках музичного мистецтва розглянуто у працях О. Базелюка, Н. Белявіної, О. Бороздіна, Т. Зятяміної, І. Красильнікова, Л. Масол, Ю. Петеліна, О. Тарачевої, Г. Тарасвої, О. Чайковської.

В умовах навчання з використанням сучасних засобів ефективніше відбувається взаємопроникнення й систематизація знань здобувачів освіти, розвиток їх творчих здібностей і гнучкого мислення. Таким чином, формується особистість з новими властивостями.

Сучасний комп'ютер, інші електронні засоби навчання – невичерпне джерело відкриттів для здобувачів освіти. За ним можна не лише розважатися, а й навчатися за спеціальними програмами, зокрема музиці. Вже сьогодні в закладах освіти України, використовуючи музичні навчальні програми на уроках музичного мистецтва, здобувачі освіти за допомогою музичних редакторів вчать створювати музику, розширювати свої знання з теорії та історії музики (програми енциклопедичного напрямку). Такі програми дають багато можливостей для музичного навчання, а їх застосування дозволяє зробити вивчення матеріалу захоплюючим, цікавим, наочним. Активна робота з комп'ютером формує в здобувачів освіти більш високий рівень самоосвітніх навичок і вмінь, аналізу та структурування отриманої інформації. При цьому нові засоби навчання дозволяють органічно поєднувати інформаційно-комунікативні, особистісно - орієнтовані технології з методами творчої та пошукової діяльності.

На жаль, для масової музичної освіти проблема всебічного використання сучасних засобів не вирішена. Процес гальмується тим, що багато музикантів-педагогів частково ознайомлені з ІКТ та їх можливостями, а це вимагає від них нових практичних знань та умінь, складністю організації предметних уроків в комп'ютерних класах, відсутністю «універсальних» навчальних програм, що відповідають сучасним вимогам учителя. З іншого боку, педагоги

висловлюють новаторські ідеї в галузі музичної освіти і шукають нові підходи у навчанні музики з широким використанням мультимедійних програм.

Інтернет – система електронних мереж, яка дозволяє користувачеві одержати доступ до різних банків інформації і довідкових систем, а також обмінюватися інформацією зі своїми кореспондентами в режимі діалогу. Одержання через інтернет різноманітної музичної інформації та ознайомлення з новітніми розробками та використання комп'ютеризованих курсів з музикознавства сприяє оптимальному використанню творчих можливостей і здібностей здобувачів освіти. Дає можливість створення умов для підвищення якості музичного навчання, виховання і розвитку індивідуальності здобувачів освіти. Використання всесвітньої мережі здійснює забезпечення продуктивної трансформації змісту освітнього процесу. Мультимедійна технологія музичного навчання передбачає використання програм: «Музичний клас», «Шарманщик», «Чарівна музична сходинка», «Музична скринька», серія «Енциклопедія музичних інструментів», серія «Класична музика» тощо.

Програма початкового виховання «Музичний клас» є засобом активізації творчих здібностей здобувачів освіти і реалізується як процес засвоєння і використання сукупності спеціальних знань та вмінь, які дають здобувачу освіти змогу включатися в цілеспрямовану музичну діяльність: добір знайомої мелодії, складання власної мелодії, добір гармонійного супроводу, організація акомпанементу в простих фактурних формах, оволодіння нотацією і основами музичної грамоти. Вона складається з таких розділів: «Теорія музики», «Історія розвитку музичних інструментів», «Комп'ютерне фортепіано», «Кіберсинтезатор».

Музичний редактор «Шарманщик» дозволяє записати знайому мелодію, скласти власну та прослухати її. Серія програм «Енциклопедія музичних інструментів» ознайомлює здобувачів освіти з класичними музичними інструментами, демонструє їх вигляд та звучання, надає інформацію про відомих виконавців, містить віртуальну клавіатуру фортепіано, що надає

можливість музикувати за допомогою клавіатури ПК, вибравши тембр пропонує інструментів.

З метою популяризації національної культури Олена Чайковська створила мультимедійну енциклопедію «Українські музичні інструменти», зміст якої включає огляд історії становлення і розвитку народного музичного інструментарію. Велика дитяча енциклопедія «Мистецтво» у текстовому режимі з яскравими ілюстраціями вводить здобувача освіти у світ класичного та сучасного музичного мистецтва: балету, сучасного бального танцю, народно-сценічного танцю різних народів. Здобувачі освіти можуть ознайомитися з життєдіяльністю видатних вітчизняних та зарубіжних композиторів різних часів.

Сучасний урок неможливий без використання програмного засобу Microsoft Power Point. Використовується інформація в формі тексту, таблиці, діаграми, слайду, відео та аудіо фрагменту. При цьому викладач дає змогу проявити свою творчість, компонувати матеріал на свій розсуд. В літературі не існує загальновизнаної класифікації презентацій за типом змісту та оформленням.

Використання мультимедійних презентацій має свої переваги, оскільки вони: дають змогу учителеві зацікавити здобувачів освітиську аудиторію змістом освітнього матеріалу та викликати інтерес до вивчення предмету; можуть використовуватися, як для занять з участю вчителя, так і без його участі (самостійна робота, передбачена навчальною програмою навчальної дисципліни); можуть створюватися не тільки для показу на великому екрані, але й з метою перегляду на ПК; забезпечують маневреність при доборі потрібної послідовності відображення навчальної інформації; легко тиражуються та розповсюджуються; забезпечують гуманізацію освіти, що передбачає ціннісне ставлення до різних особистісних проявів учня, тобто знання виступають не як мета, а як спосіб та засіб розвитку особистості; сприяють інтенсифікації освітнього процесу, його динамічності та різнохарактерності унаочнення, підвищуючи якість знань здобувачів освіти;

дозволяють забезпечити заняття великою кількістю змістовних, суворо відібраних організованих завдань; сприяють розвитку в здобувачів освіти інтелектуальних, творчих здібностей, умінь самостійно здобувати нові знання, працювати з різноманітними джерелами інформації (здобувач освіти самостійно визначає темп своєї пізнавальної діяльності, оскільки сам керує роботою програм за комп'ютером, має можливість здійснити різнорівневий підхід до навчання); дозволяють організувати інтегроване, інтерактивне навчання, встановити на занятті міжпредметні зв'язки; сприяють логізації, структуруванню освітнього матеріалу.

Використання Microsoft Power Point вносить необхідну новизну в плани занять, посилює мотивацію до навчання в здобувачів освіти, сприяють кращому розумінню та запам'ятовуванню освітнього матеріалу. Створення презентацій здобувачами освіти за допомогою таких програмних засобів, як My Slide Show, Quick Slide Show тощо. Найбільш популярними з комп'ютерних засобів є програми запису звуку Audio CD (Ahead Nero), програми нотного набору і верстки музичного тексту (Finale 2003), програми запису та обробки звуку (Adobe Audition, Sound Forge), нові комп'ютерні технології активізують творчу уяву здобувачів освіти, розвивають внутрішню музичну пам'ять, зацікавленість музикою.

Технічний прогрес сьогодення супроводжується накопиченням інформації, значна частина якої є звукова, що репродукується через систему комп'ютерів й опосередковано та безпосередньо впливає на стан розвитку особистості, її смакових уподобань, музично-естетичну вихованість.

Невідворотнім процесом сучасного суспільства є інформатизація, що передбачає впровадження в освіту інформаційних завдань, методів, технологій. Створення інноваційного освітньо-розвивального середовища, спрямованого на підвищення творчого потенціалу здобувача освіти та покращення освітнього процесу. Комп'ютер на уроці музики допомагає створити високий рівень засвоєння знань, умінь та навичок здобувачів освіти, сприяє їх творчо-пошукового розвитку, формування інформаційної

компетентності, що забезпечить універсальність їх освіти.

Застосування мультимедійних технологій підвищує ефективність активних методів навчання для всіх форм організації освітнього процесу: на уроках під час самостійних, практичних та контрольних робіт, на всіх етапах проведення уроку, у ході проведення виховних та позашкільних заходів. Звісно, комп'ютер не замінює вчителя, а є лише засобом здійснення педагогічної діяльності, його помічником, що активізує навчально-пізнавальну діяльність здобувачів освіти. Мультимедійні засоби навчання є перспективним і високоефективним інструментом, що дозволяє надавати інформацію у більшому обсязі, ніж традиційні джерела інформації. Завдяки цій технології можна підняти процес навчання на якісно новий рівень.

Отже, застосування інформаційно - комунікативних технологій для розвитку творчої особистості майбутніх учителів мистецьких дисциплін під час проведення заходів з музичного мистецтва та застосування новітніх методик робить цей захід пізнавальним, різноманітним, цікавим, доступним, творчим, позитивним, сучасним. Використання ІКТ музичному мистецтві дає можливість підвищення інтересу здобувачів освіти до творчої і пізнавальної діяльності.

2.4. Модель розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін у педагогічних коледжах.

З метою підвищення якості професійної підготовки майбутніх учителів мистецьких дисциплін потребують удосконалення зміст та інноваційні форми організації художньо-творчої діяльності в освітньому процесі педагогічних коледжів. Для реалізації мети, завдань та перевірки гіпотези дослідження було розроблено модель розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін, цільове призначення якої – художньо-творча спрямованість фахівця, пов'язана із використанням змістовного творчого співробітництва та із самостійним проектуванням різновидів художньо-творчої діяльності.

Розроблена нами модель сприяє формуванню у фахівців умінь і навичок художньо-творчої діяльності та створює умови для особистісного творчого розвитку в процесі систематичних занять, де й здійснюється розвиток творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін.

Дослідницько-експериментальна робота пов'язана із організацією позанавчальної роботи зі здобувачами освіти у педагогічних коледжах, побудована на основі комплексу діяльнісного, культорологічного, компетентнісного, особистісно-орієнтованого, креативного, інтегративного, синергетичного, акмеологічного та системного підходів.

За визначенням І. Бека (2013), поняття «підхід» консолідує загальні положення, систему правил, на основі яких організовується та здійснюється освітній процес (с. 2-5). Про необхідність створення якісно нових підходів у сучасній музично-педагогічній освіті для розвитку розумово-творчої активності особистості, орієнтування та «знання-центризм» та творчу самореалізацію зауважувала О. Щолокова (2007, с. 13).

Діяльнісний підхід передбачає здатність особистості до творчого саморозвитку, стимулювання пізнавальних процесів, актуалізацію творчого потенціалу здобувачів освіти, формування вмінь обирати методи та форми художньо-творчого процесу для реалізації визначеної мети.

Загальнопсихологічну теорію діяльності розроблено О. Леонтьєвим (2005), який вивчав структуру діяльності та зміни в процесі розвитку особистості. Вчені визначали такі рівні діяльності: рівень особливих видів діяльності; рівень дій, що відповідають усвідомленій меті як осмисленому результату діяльності; рівень операцій, що визначаються як автоматизовані дії; рівень психофізіологічних функцій. Особливість діяльності О. Леонтьєв пов'язував із потребами і мотивами людини.

Сутність діяльнісного підходу вивчав С. Рубінштейн (1986), стверджуючи, що знання не можна пізнати як просту передачу мудрості в готовому вигляді, навчатися означає оволодіння власним пізнанням. Згідно з теорією вченого особистість народжується з діяльності та формується в ній (с.

101-107).

У психолого-педагогічних дослідженнях В. Давидова, С. Рубінштейна, А. Брушлинського зазначається, що розвиток особистості відбувається в процесі діяльності через усвідомлення її необхідності та визначення своєї ролі в ній на основі діалогічного емоційного контакту з іншими людьми.

Діяльнісний підхід, як основна умова ефективного здійснення освітнього процесу в педагогічному коледжі, характеризується використанням активних методів та прийомів навчання, розвитком професійно-творчих умінь для самостійного здійснення художньо-творчої діяльності, здатністю до рефлексивного аналізу власної діяльності.

Діяльнісний підхід у розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін забезпечується підбором творчо-практичних дій під час вивчення теоретичного матеріалу з основ організації означеної діяльності та складається із творчих завдань, вправ та тренінгового навчання.

Згідно з педагогічними дослідженнями діяльнісного підходу, навчання творчості може відбуватися через діяльність, педагогічний процес повинен відбуватися на основі дії. Про важливе значення використання різних форм діяльності наголошував К. Ушинський. І. Зимняя (2004) стверджує, що сутність діяльнісного підходу відбувається на основі засвоєння знань, а також із опануванням способів діяльності.

Вивчення поняття «діяльнісний підхід» є актуальним у сучасних наукових дослідженнях Г. Атанова, Н. Гузій, Г. Іванюк, Т. Севустьяненко, В. Лозової, В. Серікова.

Організувати творче середовище, що поєднує вивчення навчально-практичного матеріалу та застосування сучасних форм і методів навчання, а також передбачає використання різновидів художньо-творчих заходів для творчого самовдосконалення шляхом репрезентації власних творчих продуктів допомагає саме діяльнісний підхід.

Досліджуючи особливості освітнього процесу, Ю. Бабанський (1982) наголошував на необхідності поєднання навчання та виховання. Формування в

цілісному навчально-виховному процесі всебічно розвиненої особистості готової до пізнавальної активності досліджувала В. Лозова (2002).

Здібності до самостійної пізнавальної діяльності, оригінальність мислення у процесі розв'язання поставлених завдань є постійними атрибутами педагогічної діяльності вчителя. Особливий стиль мислення формується під час спеціально організованої діяльності, яка поєднує процеси засвоєння знань, умінь і навичок та способи розв'язання навчальних завдань. Це означає, що формування креативного мислення фахівця забезпечує успіх в його діяльності.

У наукових джерелах сутність креативності розглядається по-різному. Я. Понамарев (1990) поняття «креативність» описує як психологічну властивість особистості, яка зводиться до інтелектуальної активності. Д. Богоявленська (2002) визначає креативність як здатність адаптивно реагувати на потребу нових підходів і продуктів, здатність породжувати незвичайні ідеї, що відрізняються від традиційних схем мислення, швидко вирішувати проблемні ситуації. Зарубіжні вчені Дж. Гілфорд (1965) та П. Торренс (1964) трактують креативність як здатність до творчого (дивергентного) мислення.

У своїх працях В. Сластьонін і С. Перевалов (2005) аналізують проблему педагогічної діяльності як творчого процесу та наголошує на тому, що ні загальний рівень культури вчителя, ні його ерудиція, ні любов до дітей не є показниками, на підставі яких його можна вважати творчим учителем. Показником творчого підходу, на думку вченого, є здатність педагога модифікувати, комбінувати, аранжувати власну діяльність за допомогою нестандартних методів та прийомів (с. 25-34).

Креативний підхід означає створення нових творчих продуктів колективної діяльності, що є стимулом до подальшої творчої діяльності майбутніх учителів мистецьких дисциплін, адже процес співробітництва і творчості – запорука успішних досягнень в майбутній професії.

Для забезпечення умов реалізації креативного підходу важливим є така організація навчальної діяльності, що вимагає від майбутніх фахівців прояву інтуїції, імпровізації, прагнення і здатності до рефлексії, прогнозування і

передбачення (Назайкинський, Е. В., 1978, с. 4).

Застосування креативного підходу в організації художньо-творчої діяльності сприяє формуванню знань та способів їх використання шляхом оволодіння новими технологіями, методиками і видами діяльності та забезпечує вміння творчо та свідомо обирати оптимальні способи перетворюваної діяльності, планувати власну і колективну діяльність, прогнозувати і передбачати її результати, оцінювати ефективність роботи, мислити системно та комплексно, самостійно оновлювати інформацію, здійснювати проектну діяльність.

У реалізації потреб освоєння майбутніми спеціалістами різновидів та форм художньо-творчої діяльності сприятливими умовами є впровадження інтегрованого підходу.

Про доцільність використання інтегрованого підходу свідчать наукові дослідження сучасних вчених І. Беха (2002), О. Тутолміна (2006), Т. Жигінас (2014).

Застосування цього підходу спрямоване на поєднання сценічних, виконавських та педагогічних аспектів у навчанні. Відповідно до такої методики підготовка майбутніх учителів мистецьких дисциплін до художньо-творчої діяльності має перспективу значних досягнень у педагогічному та виконавському плані, бо створює умови для самореалізації здобувачів освіти в подальшій педагогічній діяльності, що передбачає здатність застосовувати професійно-творчі вміння для організації навчання та управління творчим процесом, налагодження художньо-творчого діалогу зі здобувачами освіти.

Інтеграційний підхід передбачає застосування інтеграції різних видів мистецтва, адже саме мистецтво є джерелом художньо-творчої діяльності.

Мистецтво, як людська діяльність, здатне задовільнити естетичні потреби духовного життя особистості та є вищою формою естетичних відносин. Як зазначав М. Бахтін (1979), «естетичне в повній мірі реалізується лише в мистецтві», а емоційна рефлексія набуває креативного статусу художньої творчості (с. 22).

Як зазначає О. Щолокова (2009), у процесі спілкування з художніми творами людина не тільки перебуває під їхнім впливом, а й сама виступає генератором ціннісного ставлення, надаючи певного забарвлення духовному зв'язку з мистецтвом, визначаючи характер його сприймання та оцінки (с. 61).

Специфічність мистецтва вивчав Л. Виготський (1998), вважаючи його своєрідною моделлю людської культури, концентрованим ідеалом епохи, наголошуючи, що залучення особистості до мистецьких цінностей розвиває потребу в активній діяльності за законами краси, особливо це важливо у підлітковому віці, коли на перший план виступає потреба у практичній дії.

Цю потребу найбільш повно можна реалізувати в художньо-творчій діяльності, яка сприяє розвитку активності, самостійності мислення, уяви, виховання емоційної і вольової сфер у процесі спілкування з мистецтвом.

Комплексний вплив мистецтва на людину, в свою чергу, посідає важливе місце в розвитку художньо-творчих здібностей, що розкривається у наукових дослідженнях А. Зіся (1979), М. Кагана (2018), Л. Масол (1994), О. Олексюк (1999), О. Отич (2009), Г. Падалки (2008), О. Рудницької (1983), О. Ростовського (1993).

Використання різних видів мистецтва сприяє досягненню різних художніх засобів для активізації уяви, асоціативного мислення, збагачення чуттєвої сфери сприйняття (Рабинович, Д. А., 1979, с. 66).

Застосування інтеграції мистецтв сприяє отриманню системних художньо-естетичних знань, формуванню чітких творчих переконань, мистецьких інтересів цілісного естетичного спрямування та створює умови для всебічного розвитку особистості. Тільки в поєднанні різних видів мистецтв можна підкреслити специфіку кожного та оволодіти формами різних видів художньо-творчої діяльності.

Застосування інтеграційного підходу допомагає в реалізації нових методів та прийомів художньо-творчого навчання. Впровадження даного підходу передбачає засвоєння мистецьких знань через відчуття, емоції в процесі активної творчої діяльності. Завдяки інтеграції, потреба в творчому прояві

виражається у прагненні репрезентації здобутих умінь та навичок, професійному самоствердженні, що досягається в результаті участі в різновидах художньо-творчої діяльності. Можливість використати самостійні дії формують цілеспрямованість особистості на власний професійно-творчий розвиток.

Концепція інтегративного підходу передбачає його реалізацію у єдності із системним підходом, а для функціонування системи важливим є взаємозв'язок її елементів.

Поняття «система» у наукових дослідженнях І. Блауберга (1978), Р. Гуревича (1999) є загальнометодологічним терміном та підпорядковане сукупності якісно визначених елементів, між якими існує закономірний зв'язок, спрямований на досягнення певної мети, від якої залежить успішність підготовки майбутнього фахівця. Загальна теорія системи узагальнено описує системи різних класів і типів, розробляє специфічні методи їх аналізу.

У нашому дослідженні розуміємо системний підхід як загальний метод дослідження, який полягає в розумінні об'єктів як систем та вживається для позначення упорядкованості розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін.

У професійній музичній освіті за Л. Арчажніковою (1989) системний підхід означає взаємозв'язок та взаємообумовленість змісту, форм та методів навчання в їх сукупності, спрямованих на розвиток пізнавальних сил та творчих здібностей здобувачів освіти та оптимальне оволодіння їх спеціальними знаннями.

Згідно з науковими дослідженнями, в основі системного підходу є визначення елементів системи, їхніх зв'язків, що вибудовує інтеграцію знань з метою створення теорії функціонування системи, розробки програми управління нею.

Застосування системного підходу передбачає проведення системного аналізу підготовки майбутніх учителів у педагогічних коледжах. Для розробки загальної системи готовності фахівців до художньо-творчої діяльності було

проаналізовано та визначено декілька систем різного рівня.

Проаналізована система вищої освіти, у складі якої є педагогічні коледжі, що забезпечують фундаментальну наукову, професійну і практичну підготовку, здобуття освітньо-кваліфікаційних рівнів, відповідно до покликання, інтересів і здібностей та сприяють удосконаленню професійної підготовки фахівців.

Організація освітнього простору в системі вищої освіти здійснюється відповідно до Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», Положення про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту).

У державних нормативних документах, зокрема, освітньо-кваліфікаційній характеристиці (ОКХ) випускника та освітньо-професійних програмах (ОПП) підготовки молодшого спеціаліста педагогічного коледжу висвітлено мету освітньої та професійної підготовки, вимоги до його компетентностей та інших соціально важливих властивостей та якостей.

У вимогах до якості підготовки фахівця як соціальної особистості у ОКХ та ОПП вказано на гуманістичну спрямованість змісту освіти, головною метою якої є захист життя людини, створення належних умов для життя і діяльності, спілкування, залучення до досягнень світової культури, формування моральних та естетичних цінностей, залучення до активної участі реалізації ідей розвитку людського суспільства.

Окреслені окремі вимоги до якості освіти в педагогічних коледжах: сформувати випускників як особистостей, здатних вирішувати певні проблеми і завдання соціальної діяльності за допомогою вироблених конкретних умінь; нести відповідальність за якість освітньої та професійної підготовки випускників, що має відповідати рівню, встановленому кваліфікаційною характеристикою.

«Мистецтво» (нині – 014 «Середня освіта» (музичне мистецтво) згідно з Державним стандартом вищої освіти характеризується багатоплановістю його діяльності, що виявляється в оволодінні циклом дисциплін культурологічного, педагогічно-психологічного, методично-практичного, музично-теоретичного та практично-виконавського напрямків підготовки (Додаток П).

Найбільша кількість годин (73, 06%) у навчальних планах підготовки майбутніх учителів мистецьких дисциплін відводиться дисциплінам художньо-естетичного спрямування (музично-теоретичного (26, 01%), музично-виконавського (47,05%) напрямів): «Історія музики», «Українська народна музична творчість», «Сольфеджіо», «Хоровий клас та практика роботи з хором», «Ритміка і основи хореографії», «Основний та додатковий музичний інструмент» (фортепіано, баян, акордеон, бандура, скрипка), «Оркестровий клас» (інструменти духового та народного оркестру).

До додаткових дисциплін самостійного вибору належать: «Організація свят і розваг в ДНЗ та загальноосвітніх закладах», «Методика виховної роботи», «Естетика і етика», «Теорія і методика українського народного танцю». Факультативні програми для роботи з обдарованими здобувач освіти обумовлюють роботу гуртків художньої самодіяльності та творчих колективів, які орієнтовані на організацію освітнього процесу в контексті міждисциплінарної інтеграції та забезпечують методичне та практичне художньо-естетичне спрямування.

У циклі професійної орієнтаційної підготовки нормативною частиною визначені дисципліни, які забезпечують формування мистецьких знань, умінь і навичок для здійснення художньої творчої діяльності майбутніх учителів, до них належать: «Методика музичного виховання в школі», «Організація свят і розваг у школі», «Основи педагогічної майстерності», «Ритміка і основи хореографії», «Українська музична література», «Історія музики», «Українська народна музична творчість», «Аналіз музичних форм», «Хорове диригування», «Хоровий клас та практика роботи з хором», «Постановка голосу», «Основний музичний інструмент», «Акомпанемент».

Підґрунтям формування професійних творчих умінь і навичок, розвитку музичних здібностей та базової складової підготовки є дисципліна «Методика музичного виховання», метою якої є засвоєння теоретичних знань та специфіки викладання уроків музичного мистецтва учням різного шкільного віку, знання змісту шкільних програм, уміле використання ефективних методів музичного

виховання, розвитку гуманістичного сприйняття світу, почуття прекрасного у житті та мистецтві, оволодіння методикою проведення позакласної та позашкільної виховної роботи.

Навчальні програми з дисципліни «Організація свят та розваг у загальноосвітніх закладах» передбачають підготовку здобувачів освіти до здійснення організації та проведення позакласних виховних заходів. Завданнями курсу є ознайомлення із сутністю та змістом музично-виховної роботи зі здобувачами освіти, аналіз передового досвіду вчителів музики, виробляти вміння творчо організовувати позакласну виховну роботу, керівництва діяльністю та спілкуванням дітей у процесі підготовки свят, а також виявляти та розвивати музичні здібності здобувачів освіти. Програма передбачає вивчення теоретичних положень щодо сучасних вимог організації свят та вироблення вмінь оперувати отриманими знаннями, проводити дискусії, створювати сценарії.

Вивчення курсу «Основи педагогічної майстерності» передбачає оволодіння знаннями про сутність педагогічної майстерності, основи педагогічної техніки, суть педагогічного спілкування, основи педагогічного мовлення, театральної педагогіки, творчого задуму заняття, елементів передового та класичного педагогічного досвідів, про розвиток умінь розв'язання педагогічних завдань, вирішення педагогічних ситуацій.

Програма «Ритміка та хореографія» передбачає поєднання видів мистецтва – музики та хореографії. Здобувачі освіти набувають навиків освоєння різних танцювальних естрадних та народних жанрів (вальсу, галопа, польки та інших); освоюють танцювальні вправи; музичну та хореографічну термінологію; вивчають основи класичного, народного, естрадного танців; вивчають методику побудови танцювальних етюдів; специфіку навчання елементів ритміки та хореографії здобувачів освіти загальноосвітніх закладів. Майбутні учителі мистецьких дисциплін таким чином набувають професійних якостей організації художньої діяльності, творчого розвитку здобувачів освіти.

Аналіз навчальних програм дисциплін «Українська музична література»,

«Світова музична література», «Українська народна музична творчість», які вивчаються на музично-педагогічних відділеннях, засвідчив, що вказані предмети розширюють знання про історичний шлях розвитку музичної культури, художньо-творчу діяльність митців музичного мистецтва; важливим фактором дослідження є вивчення фольклорних матеріалів, особливостей розвитку музичного мистецтва в різних країнах світу; забезпечують усвідомлення індивідуальних композиторських стилів, сприймання художніх особливостей музичних творів. Вивчення таких теоретичних і практичних курсів сприяє формуванню у здобувачів освіти необхідних теоретичних знань в галузі історії музики, вивченню ідейно-художніх та стильових цінностей музичних творів композиторів.

Практичні заняття з «Аналізу музичних творів» розкривають теоретичні питання про виникнення, структуру, змісту музичного твору, його жанрові, тематичні та композиційні особливості і закономірності побудови. Основна увага приділяється набуттю вмінь оцінювати музичні твори.

Розвиток творчого потенціалу майбутнього учителя мистецьких дисциплін охоплює комплекс навчальних дисциплін, які сприяють засвоєнню теоретичного, практичного матеріалу та виконанню творчих завдань.

Аналіз навчальної програми з «Хорового диригування» визначив мету даного курсу: відпрацювання диригентських навичок та вмінь організації та проведення вокально-хорової роботи з учнями загальноосвітніх закладів. Вивчення курсу передбачало: набуття професійних умінь і навичок хорового мистецтва; засвоєння необхідних знань, умінь та навичок практичної роботи з дитячими колективами; розвиток музичних здібностей; ознайомлення з кращими зразками хорової літератури і народнопісенної творчості.

Навчальна дисципліна «Хорове диригування» забезпечує розвиток інтонаційно-слухових здібностей освоєння музики; співу хорових партій, голосів та акордів; навчання гри партитури на фортепіано; здійснення музично-теоретичного і вокально-хорового аналізу музичних творів. Аналіз завдань курсу дає можливість зробити висновки про те, що формування художньо-

творчих умінь та навичок є необхідною умовою у формуванні розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя мистецьких дисциплін.

Аналіз програми курсу «Хоровий клас і практикум роботи з хором» дає інформацію про потреби фахівця у розвитку здібностей свідомого трактування художніх образів хорових творів, що забезпечується системою методів та прийомів вивчення хорових творів, засвоєнням кращих зразків хорового музичного мистецтва, а також організації хормейстерської практики.

На заняттях із хорового класу вивчаються та виконуються класичні та сучасні музичні твори зарубіжних та вітчизняних композиторів В. Моцарта, Л. Бетховена, П. Чайковського, Ф. Колесси, М. Лисенка, М. Леонтовича та інших. Особлива увага приділяється вивченню хорових обробок українських народних пісень. Хорова творча діяльність розвиває не лише вокальні виконавські здібності, але й сприяє усвідомленню внутрішнього змісту художніх творів, розвитку музичного мислення, пізнання закономірностей та співвідношення форми і змісту музичних творів, розвитку тематизму.

Проведений аналіз програми з «Постановки голосу» дав можливість визначити такі основні завдання: розвиток вокально-технічних умінь та навичок, набуття знань із вокально-естетичного виховання здобувачів освіти загальноосвітніх закладів, формування відчуття прекрасного, усвідомлення та оцінка краси вокального мистецтва, співацької майстерності, розвиток художніх, творчих, виконавських здібностей. Майбутні фахівці усвідомлюють біофізіологічні механізми співацького процесу, вчать визначати критерії якості співу, виконавської майстерності, розвитку активного вокального слуху, координації свідомого володіння голосом.

Програмою «Постановка голосу» передбачається заохочення майбутніх учителів до самостійної творчої діяльності, підвищення вокально-педагогічної майстерності в умовах практичної діяльності. Вивчення даної дисципліни полягає у засвоєнні знань теорії та методики «Постановки голосу», що є основою сформованості критеріїв визначення якості співацького голосу, ритму, тембральної окраси голосів, оволодіння вокально-технічними та художньо-

виконавськими вміннями і навичками.

Програма курсів «Основний музичний інструмент» та «Акомпанемент» забезпечити підготовку здобувачів освіти у набутті навичок володіння музичним інструментом, розвитку виконавської художньої майстерності і методикою навчання музики в школі. Основними завданнями вказаних навчальних програм є розвиток художніх виконавських даних; засвоєння і накопичення музичного репертуару, набуття навичок і вмінь читання з аркушу; систематичне збагачення художнього досвіду у вивченні методичної та нотної літератури; використання прослуховування аудіозаписів творів, накопичення художніх творчих умінь. Таким чином, загальна ефективність музичної виконавської художньої діяльності забезпечується поєднанням різних видів музичної творчості, виконавськими вміннями та навичками професійної педагогічної діяльності, використовуючи засоби музичного мистецтва.

Цілісна система формування творчого потенціалу фахівця інтегрує увесь комплекс педагогічних та спеціальних знань, умінь, навичок і здібностей та дає можливість змістовного узагальнення практичної музично- педагогічної діяльності, сприяє підвищенню рівня знань із різних дисциплін а особливо удосконаленню професійно-творчих умінь, завдяки яким і відбувається практична підготовка здобувачів освіти педагогічних коледжів до художньо-творчої діяльності.

Формування творчої особистості майбутніх учителів мистецьких дисциплін в педагогічному коледжі ґрунтується на оволодінні активними художньо-творчими методами навчання; вмінні використовувати творчі вправи та тренінги для розвитку творчих здібностей здобувачів освіти; в оволодінні основами сценічної та виконавської інтерпретації, музичної імпровізації; вмінні створювати музичні твори малих форм, пісень шкільного репертуару; здійсненні постановки музичних вистав та оперет; володінні знаннями сценарної роботи та режисурою різновидів художньо-творчих заходів; створенні власних програм для художньо- творчого розвитку молоді, згідно з державним стандартом освіти; участі у дослідницькій та проектній діяльності у

сфері художньо-творчого розвитку молоді (Додаток Ф).

Впровадження моделі розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін в систему освітнього процесу педагогічного коледжу забезпечить оволодіння комплексом професійно-творчих умінь – музично-виконавських, сценічно-артистичних, організаційно-конструктивних), що впливають на підвищення рівня сформованості творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін.

Успішність художньо-творчої діяльності залежить від таких факторів: цілісного емоційного розвитку і його взаємозв'язку з розумовим розвитком; чиннику осягнення художнього смислу та засвоєння об'єктивної інформації про мистецтво; образного мислення у взаємозв'язку із логічним; усвідомлення образного змісту мистецького твору (Станиславский К. С., 1961).

Специфіка художньо-творчої діяльності та реалізація компонентів готовності майбутніх учителів мистецьких дисциплін до даного процесу передбачає визначення спеціальних принципів навчання.

Специфіку мистецької освіти досліджено і викладено у наукових працях В. Лугового (1977). Вчений зауважував, що «якщо під освітою... потрібно розуміти процес і результат засвоєння систематизованих знань, умінь і навичок, ... тоді одразу виявляється обмеженість такого поняття для опису, наприклад, художньої (музичної, образотворчої, акторської, тощо) освіти, де знання та вміння з навичками важливі і необхідні, але їх недостатньо. Більше того, знання тут не головні, а допоміжні, в основі ж лежить не пізнання, а творення, продукування й освоєння художніх образів, тобто художня творчість»(с. 156).

Мистецька освіта, як основа професійного формування майбутніх учителів мистецьких дисциплін, передбачає розвиток природних здібностей фахівця, творчої фантазії, оволодіння змістовними знаннями.

У дослідженнях загальнодидактичних принципів мистецької освіти, які конкретизують та опосередковують вибір змісту, форм і методів навчання і виховання, Масол, Л. М., Гайдамака, О. В., Белкіна, Е. В. (2006) виділяють принцип активності, самостійності, творчості, саморозвитку, стверджує про

доцільність єдності художнього і технічного, емоційного і раціонального, свідомого та інтуїтивного принципів.

Важливим, на думку В. Черкасова (2014), є необхідність урізноманітнення музичної діяльності за допомогою активної, різнобічної роботи. Нами під час проведення занять за системою розроблених авторських навчально-методичних матеріалів з дисциплін «Постановка голосу», «Хорове диригування» та у процесі керівництва педагогічною практикою з метою розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін в педагогічних коледжах використано принципи мистецької та педагогічної освіти: єдності теорії і практики для художнього розвитку особистості, цілісності, художності, прагнення до творчого самовираження, самореалізації в художньо-творчій діяльності, урізноманітнення видів та форм художньо-творчої діяльності, емоційності, рефлексії.

У реалізації принципу єдності теорії і практики для художнього розвитку особистості важливим є значущість змісту професійної освіти та мистецький профіль професійного навчання. Це означає, що музично-теоретичні, методичні знання, вміння і навички, які засвоюють здобувачі освіти згідно з навчальними програмами, тісно переплітаються із художньо-творчим процесом, що стимулює пізнавальну та творчу діяльність майбутніх учителів мистецьких дисциплін, удосконалюючи їх професійну готовність до продуктивного здійснення художньо-творчої діяльності в майбутній професії.

У процесі художньо-творчої діяльності майбутній учитель мистецьких дисциплін в педагогічних коледжах оволодіває творчим досвідом застосування знань, способами практичної діяльності, досвідом виконання специфічних особистісних функцій, нешаблонним типом мислення. Професійно-художній напрям діяльності передбачає вдосконалення культурного розвитку особистості, естетичного виховання засобами мистецтва.

Г. Падалка (2008) відзначає, що принцип цілісності передбачає спрямованість змісту, всіх форм і методів навчальної роботи на забезпечення єдиної мети – особистісно-художній розвиток, відбір найдоцільніших

матеріалів у їхній взаємозалежності, структурування методичного забезпечення, взаємодія аудиторних та позааудиторних занять, відбір тих чи інших форм художньо-виховної роботи.

Використання принципу художності, як одного із найважливіших принципів мистецької освіти, сприяє розвитку важливих професійних якостей особистості: емпатії, що виявляється у здатності розуміння та переживання стану художніх образів різних видів мистецтва; рефлексії – усвідомлення та регулювання свого емоційно-психологічного стану у процесі художньо-творчої діяльності, осмислення мотивів та взаємин у процесі колективної творчості.

Дослідницею Л. Масол (1994) «творчість» визначається як провідний загально-дидактичний принцип та художньо-педагогічний принцип мистецького навчання, в основі якого – емоційно-духовна насиченість уроків музичного мистецтва, спрямована на досягнення катарсису в процесі сприйняття світових художніх шедеврів і власної художньо-творчої діяльності. Навчити творчості неможливо, але необхідно сформулювати передумови до творчої діяльності, пізнавальної активності майбутнього фахівця (с.34).

Дотримання принципу спонукання до творчої самовираженості передбачає здатність до самостійних творчих дій, внутрішнього прагнення до неповторності, індивідуальності, унікальності, що є ознакою творчої особистості.

Мистецтво здатне сформувати стійку систему цінностей у процесі творчої діяльності і породжує прагнення до творчої самореалізації, збагатити свідомість особистості прикладами високого гуманізму.

Принцип самореалізації в художньо-творчій діяльності майбутніх учителів мистецьких дисциплін передбачає здатність художньо мислити, фантазувати, створювати образи у різновидах мистецтва. Низький рівень творчої самореалізації обмежує успішність навчання, адже є однією із головних умов професійного удосконалення майбутнього учителя мистецьких дисциплін. Тому у формуванні творчого потенціалу майбутніх фахівців мистецького профілю є важливим використання активних творчих видів художньо-творчої

діяльності .

У підготовці майбутніх учителів мистецьких дисциплін доцільним є урізноманітнення видів та форм художньо-творчої діяльності. Різні види творчої діяльності необхідно використовувати, дотримуючись встановлених вимог: порівнювати частини й ціле у музичному матеріалі та в педагогічній діяльності, розрізняти свідоме та підсвідоме, емоційне й раціональне, підходити цілісно до формування духовної культури особистості.

Розвиток внутрішніх якостей та професійно-творчих умінь особистості досягається завдяки її реалізації у різновидах художньо-творчої діяльності, що відповідає поставленій меті.

У коригуванні і контролюванні власної художньо-творчої діяльності майбутніх учителів мистецьких дисциплін важлива роль відводиться принципу емоційності, як регулятора діяльності людини.

Художньо-творча діяльність вирізняється творчою організацією освітнього процесу, під час якого діяльність майбутніх фахівців характеризується поєднанням музично-творчого досвіду та емоційно-ціннісного ставлення до мистецьких творів.

Захоплення художнім матеріалом, емоційне забарвлення діяльності перетворює формальний процес у живе спілкування, активізує сприймання, викликає індивідуально-забарвлену, емоційно-оцінну реакцію на нову інформацію (Черкасов, В. Ф., 2014).

Розвиток емоційно-чуттєвої сфери майбутніх учителів мистецьких дисциплін є основою успішного художньо-естетичного виховання здобувачів освіти у його майбутній професійній діяльності.

Специфічна особливість діяльності педагога характеризується рефлексивними процесами. Поштовхом до рефлексії стають ситуації, коли учитель отримує завдання, що вимагають нестандартних рішень і творчості, саме вони є механізмом самовдосконалення та саморозвитку особистості фахівця.

Використання принципу рефлексії сприяє стимулюванню до бажання

проявити ініціативу, творчість, зацікавлення, налагодити взаєморозуміння між суб'єктами творчого процесу, бути причетним до колективної справи. Рефлексія допомагає осмислити власну діяльність, свої можливості, сприяє самоконтролю, самооцінці, саморозвитку фахівця від цілеспрямованого до повної професійної самореалізації. Досягнення високого рівня рефлексивної культури вчителя є одним із важливих завдань професійної освіти.

Дотримання означених принципів сприяє успішній організації змісту та структури процесу розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін.

В основі реалізації визначеної моделі є педагогічний процес в системі вищої освіти на базі педагогічних коледжів, де здійснюється підготовка педагогічних працівників, зокрема, майбутніх учителів музики.

Для забезпечення процесу удосконалення професійно-творчих умінь здобувачів освіти велике значення має позанавчальна діяльність, що урізноманітнює професійну підготовку фахівця, підносить на високий рівень розвитку його творчу активність.

Згідно з Концепцією національного виховання учнівської молоді (2009), саме за таких умов забезпечується високий рівень професійності та вихованості молоді людини, розвиток індивідуальних здібностей, таланту та самореалізації (с. 80-82).

Розкриваючи теоретичні основи процесу художньо-творчої діяльності в системі професійної підготовки майбутніх учителів мистецьких дисциплін у відповідно створених умовах було розроблено модель розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін.

В основу моделі було покладено структуру, яка складається із сукупності взаємопов'язаних елементів.

Згідно з науково-дослідницькою роботою розроблена модель розглядається як єдність взаємопов'язаних основних компонентів (мети, змісту, методів, форм, засобів) освітнього процесу, організованого на засадах діяльнісного, креативного, інтегративного та системного підходів з

урахуванням принципів мистецької та педагогічної освіти: єдності теорії і практики для художнього розвитку особистості, цілісності, художності, спонукання до творчої самовираженості, урізноманітнення видів та форм художньо-творчої діяльності, емоційності, рефлексії.

У реалізації розробленої моделі виокремлюються такі компоненти: мотиваційно-пізнавальний, творчо-діяльнісний та операційно-технологічний.

Мотиваційно-пізнавальний, визначає особливості мотиваційної сфери здобувача освіти під час професійної підготовки до здійснення художньо-творчого процесу в закладах освіти; сформованість позитивного ставлення здобувачів освіти до художньо-творчої діяльності; наявність стійкої мотивації, що забезпечує оволодіння інноваційними технологіями художньо-творчої діяльності.

Творчо-діяльнісний, визначає розкриття творчої індивідуальності майбутніх учителів мистецьких дисциплін у процесі інтерпретації відомих або створенні нових мистецьких продуктів (музичних, літературних творів, театральних мініатюр, хореографічних композицій) та їх репрезентації, у набутті професійно-творчих умінь (музично-виконавських, сценічно-артистичних, організаційно-конструктивних);

Операційно-технологічний, передбачає готовність майбутнього фахівця до планування творчого процесу, добору оптимальних організаційних форм для самостійного розв'язання визначених завдань.

Всі компоненти взаємопов'язані та спрямовані на формування означених професійно-творчих знань, умінь і навичок для здійснення процесу художньо-творчої діяльності.

У наукових джерелах зазначається, що де б не здійснювався освітній процес, повний дидактичний цикл як упорядкована сукупність названих компонентів, які реалізуються при взаємодії суб'єктів навчання, залишається інваріантним, універсальним (Гіптерс, З. В., 1998).

Взаємозв'язок компонентів є суттєво необхідною умовою для досягнення високого рівня підготовки майбутніх учителів мистецьких дисциплін і

відповідно розвитку їхнього творчого потенціалу у процесі художньо-творчої діяльності.

Мотиваційно-пізнавальний компонент є основою для інших компонентів, адже від рівня потреб, інтересів та ставлення до майбутньої професії залежить усвідомленість отриманих знань та результативність засвоєння змісту навчання. У поєднанні з творчо-діяльнісним компонентом, мотиваційно-пізнавальний компонент впливає на рівень творчої активності майбутніх фахівців, на прийняття ними самостійних рішень у розв'язанні творчих завдань, вибір способів реалізації творчого потенціалу.

Творчо-діяльнісний та операційно-технологічний компоненти, маючи наслідковий характер взаємозв'язку, перебувають у тісній залежності із мотиваційно-пізнавальним компонентом та не лише демонструють рівень та результати творчих досягнень, сформованість комплексу професійно-творчих знань, умінь і навичок для самостійного здійснення різновидів художньо-творчої діяльності, але і сприяють самостійному прогнозуванню власного творчого розвитку в майбутній професійній діяльності.

Ефективний розвиток творчого потенціалу мабутнього вчителя мистецьких дисциплін до художньо-творчої діяльності значною мірою залежить від дослідження та вивчення педагогічних умов.

Поняття «умова» трактується як «те, від чого залежить дещо інше (зумовлене); як істотний компонент комплексу об'єктів (речей, їх станів, взаємодій), за наявності якого, як необхідність, впливає існування цього явища». У філософському словнику І. Фролова (1996) «умова» тлумачиться як категорія, що відображає ставлення предмета до навколишніх явищ.

Ю. Бабанський (1982) «педагогічні умови» визначає як чинники ефективності функціонування педагогічної системи.

Дотримуючись наукової думки про те, що умова – це певні стабільні обставини, що оточують об'єкт, впливаючи на його розвиток, вважаємо це поняття фундаментальним у забезпеченні високого рівня педагогічного процесу, цілеспрямовано зорієнтованого на досягнення результативності

процесів навчання, виховання та розвитку майбутнього фахівця.

Досліджуючи педагогічні умови підготовки вчителя мистецької спеціалізації, звернемося до визначення умов навчання мистецтву Г. Падалкою (2008). Вченою зазначається необхідність створення та використання відповідних обставин мистецького навчання для результативності навчально-виховного процесу (с. 160).

Таким чином, педагогічні умови розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін у процесі художньо-творчої діяльності є комплексом педагогічних заходів: різних за змістом творчих методів, прийомів, форм організації художньо-пізнавальної роботи здобувачів освіти, спрямованих на успішне здійснення освітнього процесу в педагогічному коледжі.

Забезпечення ефективності та результативності процесу розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін під час художньо-творчої діяльності відбуватиметься за допомогою створення відповідних умов:

- доповнення змісту суспільно-гуманітарних і професійних дисциплін у контексті професійної підготовки майбутніх учителів мистецьких дисциплін у гуманітарно-педагогічних коледжах;

- розвиток позитивної мотивації здобувачів освіти шляхом їхньої участі в позааудиторній навчально-виховній роботі;

- застосування нових освітніх технологій для розвитку творчої особистості майбутніх учителів мистецьких дисциплін, продуктивної взаємодії і конструктивної критики.

Процес реалізації першої умови *«доповнення змісту суспільно-гуманітарних і професійних дисциплін у контексті професійної підготовки майбутніх учителів мистецьких дисциплін у гуманітарно-педагогічних коледжах»* передбачає визначення системи потреб, інтересів, а також актуалізації опорних знань майбутніх учителів мистецьких дисциплін, що є основою у формуванні готовності до оволодіння методикою організації художньо-творчої діяльності.

З цього випливає, що мотиваційна сфера та зміст професійно-педагогічного спрямування майбутніх учителів мистецьких дисциплін є чинниками формування особистості педагога. Мотив є опредмеченою потребою, прагненням, бажанням оволодіти конкретними знаннями, вміннями та навичками.

Важливим мотивом діяльності, відповідно до сучасних наукових досліджень, є інтерес. Інтерес – це потреба особистості займатися тією діяльністю, яка приносить задоволення, під час якої всі психічні процеси проходять найбільш інтенсивно, а діяльність стає продуктивною.

У наукових дослідженнях інтерес пояснюють як своєрідний показник прагнень особистості, її активного ставлення до життя та пов'язують з поняттями пізнавальної потреби людини та пізнавальної діяльності. Тому стійкі потреби формуються саме на основі пізнавальної потреби та пізнавальних інтересів людини.

Пізнавальні інтереси підлітків різні, адже творчий розвиток сучасної молоді проходить нерівномірно.

Володіючи високим рівнем активності та витривалості, молоді люди віком до 18 років мають найсприятливіший вік для формування характеру, світогляду та інтелектуальних можливостей. Це період найбільш активного розвитку особистості, розкриття її талантів та здібностей. З початком навчання в педагогічному коледжі інтереси молоді зорієнтовані на майбутню професію, а тому важливо, щоб освітній матеріал, який вони опановують, був якісним.

Майбутні учителі мистецьких дисциплін під час навчання в педагогічному коледжі стикаються з багатьма труднощами, серед яких – невміння зорієнтуватися у професійній спрямованості процесу навчання, відсутність вміння працювати з людьми, складнощі у формуванні організаторських навичок.

Особливість юнацького віку полягає і в прагненні до самостійності, що сприятливо впливає на організацію самоосвіти та саморозвитку.

Підвищена активність, стимульована допитливістю, бажання розвиватися

та демонструвати власні здібності, розв'язувати складні завдання – притаманні риси підліткового віку. Тому навіть необхідність розв'язувати прості завдання інколи викликає емоційно-негативну афективну реакцію та відмову від такої роботи (Гіптерс, З. В., 1998).

Для даного віку характерною є динамічність розвитку індивідуальних здібностей, творчості, самостійності, гнучкості. У вирішенні творчих завдань підлітки спроможні оперувати гіпотезами, як зазначається у наукових дослідженнях І. Кулагіної (2004), що свідчить про високий розвиток творчих здібностей, які проявляються у гнучкості мислення та пильності у пошуках проблем. Як зазначає науковець, потреба у творчості в підлітковому віці виникає тоді, коли вона не бажана або не можлива через зовнішні обставини, коли свідомість провокує активність несвідомого, породжуючи творчий продукт; психічне життя особистості є процесом зміни двох форм внутрішньої та зовнішньої активності: творчості і діяльності, що збуджується певною мотивацією (с. 150).

Н. Моревою (2008) виокремлюють різні типи юнаків та дівчат. В одних юність характеризується серйозними емоційними та поведінковими труднощами, у інших все відбувається легко та послідовно, вони швидко адаптуються до дорослого життя, помірно активні, але їхні механізми пристосування блокують формування самостійності. До третього типу належать молоді люди, які досить рано визначають життєві цілі, у них доволі високий рівень самодисципліни та самоконтролю, вони активно формують власну особистість, але для цього типу характерні швидкі стрибкоподібні зміни, слабка інтроспекція та емоційне життя (с. 50).

Опираючись на вікові особливості здобувачів освіти, варто відзначити, що для розвитку творчих здібностей особистості необхідне своєрідне середовище, яке можна створити завдяки організації процесу художньо-творчої діяльності з ознаками оптимальної мотивації та стимулюванням до прояву оригінальних творчих ідей.

При правильній організації художньо-творчого процесу на музично-

педагогічному відділенні педагогічного коледжу інтерес до творчої діяльності та майбутньої професії будуть впливати один на одного. Емоційно-позитивне ставлення до діяльності, зацікавлення процесом перетворюватиметься на життєву потребу та внаслідок оволодіння загальними, спеціальними та професійно-творчими знаннями, вміннями та навичками буде усвідомлюватися життєва позиція фахівця.

Тому мотиви навчання, які здатні впливати на характер художньо-творчої діяльності, є важливою умовою для творчо-інтелектуального розвитку майбутнього вчителя.

Характерними методами для забезпечення результативності художньо-творчого процесу є активне та пасивне зацікавлення, метод «навчання на помилках», методи аналізу художньо-творчих заходів та музично-теоретичного аналізу музичних вистав, метод популяризації творчості митців, «мистецького тестування», спостереження, творчі семінари, колективні творчі справи, методи порівняння та аналізу музичних інтерпретацій, методи закріплення позитивного враження.

Орієнтування здобувачів освіти на розширення мистецького досвіду як системної, інтегрованої якості потребує особливої уваги, адже в сучасній освіті визначені вимоги до формування компетентного, конкурентоспроможного фахівця (Сисоєва, С.О., 2014).

В даному аспекті роботи значний потенціал має художньо-творча діяльність, адже накопичення знань з основ художньо-творчої діяльності сприяє усвідомленню мистецтва як явища суспільного життя, засвоєнню основних закономірностей художньо-творчого процесу, видів, форм, оволодінню засобами втілення художніх образів у процесі виконавства, а особливо у застосуванні отриманих знань у майбутній професійній діяльності зі здобувачами освіти.

Результатом реалізації педагогічної умови є більш активне використання здобувач освіти здобутих знань, умінь і навичок у художньо-творчій діяльності, досвід якої сформує відповідну мотивацію та готовність до її

здійснення.

Організація успішної художньо-творчої діяльності в умовах запровадження нових освітніх стандартів у професійній підготовці фахівців відбуватиметься за умови *«розвитку позитивної мотивації здобувачів освіти шляхом їхньої участі в позааудиторній навчально-виховній роботі»*.

Якість готовності фахівця до педагогічної праці залежить від ефективності розв'язання ним поставлених вимог та результативності його діяльності.

Активізація процесу художньо-творчої діяльності стимулює творчу активність майбутнього вчителя мистецьких дисциплін та забезпечує ефективне засвоєння навчального матеріалу.

Для активізації художньо-творчої діяльності здобувачів освіти характерним є такі чинники: оптимізація змісту підготовки через розширення сфери художнього спілкування з різними жанрами музичного мистецтва; раціональне використання взаємозв'язків різних видів мистецтва, методів та прийомів навчання; опора на міждисциплінарну інтеграцію; збагачення досвіду художньо-творчої діяльності здобувачів освіти.

За В. Андрущенко (2000), розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя до музично-освітньої діяльності визначається наявністю у здобувачів освіти знань у галузі музичного мистецтва, здатністю до самостійного аналізу музичних творів, умінням передавати емоційний досвід учням, формуванням у здобувачів освіти навичок художньо-естетичного сприймання, естетичних почуттів, музичного смаку (с. 6).

Отож, формування навичок музично-виконавської, сценічно-артистичної діяльності, активізація творчого потенціалу, залучення здобувачів освіти до художніх цінностей світової культури відбуватиметься шляхом залучення здобувачів освіти до тренінгів, розв'язання творчих завдань, що сприятиме формуванню мотиваційної сфери, розширенню діапазону знань, умінь і навичок, створенню власних творчих продуктів.

Для активізації формування сценічно-виконавських умінь у процесі

художньо-творчої діяльності використовувались методи інтерпретації, інсценізації, тренінги, сценічні мініатюри, імпровізації, театральні ігрові вправи.

У дослідженнях Н. Желябіної (2007) зазначається, що доцільно використовувати педагогічне планування у системі позааудиторної діяльності задля ефективності виховного процесу, який буде вказувати на орієнтири діяльності, а їх зміст та обсяг допоможе створити сприятливе середовище, в якому здобувачі освіти зможуть розкрити свій внутрішній світ та досягнуть успіхів у професійному зростанні.

Систематизована та спланована художньо-творча діяльність здобувачів освіти сприятиме розширенню креативної ерудиції під час педагогічного процесу, підвищенню професійно-творчої компетенції майбутніх учителів мистецьких дисциплін та головне – активізує його творчу діяльність.

Суть реалізації третьої умови *«застосування нових освітніх технологій для розвитку творчої особистості майбутніх учителів мистецьких дисциплін, продуктивної взаємодії і конструктивної критики»* полягає в удосконаленні процесу художньо-творчої діяльності, орієнтування на підвищення професійного рівня готовності майбутніх учителів мистецьких дисциплін.

Реалізація умови спрямована на формування організаційних навичок, конструктивних умінь майбутніх фахівців, а також на розвиток інтелектуально-творчих якостей особистості (інтуїції, креативного мислення, творчої уяви (самостійного створення нових образів, здатності генерувати ідеї). Головним орієнтиром є спрямування роботи на активізацію та актуалізацію отриманих художньо-творчих знань та їх використання для проектування власних творчих здобутків здобувачів освіти.

Систематичність і послідовність необхідні у підготовці здобувачів освіти до самостійної роботи як важливі засоби подальшого самовдосконалення, розвитку навичок організованого та послідовного самостійного здобуття професійних знань (Афанасьєв, Ю. Л., & Джура О. Ф., 2009, с. 11).

Готовність до самостійного проектування різновидів художньо-творча

діяльність характеризується розвиненими творчими здібностями, інтелектуальним потенціалом, інтересами, переконаннями, прагненнями особистості до творчості, що проявляється у творчій позиції здобувачів освіти щодо пізнання мистецьких явищ.

У наукових працях П. Харченка (2004) зазначається, що професійний саморозвиток педагога-музиканта є умовою досягнення вершин досконалості у музично-педагогічній діяльності загалом та тісно пов'язаний із особистісним розвитком, професійним досвідом і наявністю навичок самовдосконалення.

Для формування організаційних, художньо-конструктивних та комунікативних, рефлексивних умінь майбутнього фахівця доцільним є використання інтегрованих методів театралізації та музичної імпровізації, творчих проєктів з метою закріплення здобутих умінь шляхом самостійної роботи професійно-творчих умінь майбутніх учителів мистецьких дисциплін, застосування методу інтроспекції для самооцінки його творчої діяльності.

Для вирішення завдань удосконалення процесу розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів до художньо-творчої діяльності та врахування сучасних освітніх потреб у творчому, конкурентоспроможному фахівцеві, здатному до саморозвитку, нами було розроблено методичні рекомендації «Методика розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів музичного мистецтва» та «Особливості організаторської діяльності вчителя мистецьких дисциплін у процесі підготовки художньо-творчого заходу», матеріали яких можуть використовуватись у практичній роботі викладачів музичних дисциплін і керівників творчих колективів у педагогічних коледжах..

Методичні рекомендації спрямовані на розвиток умінь виконувати різноманітні завдання у художньо-творчому процесі, адже в ньому визначені методичні аспекти організації різновидів виховних заходів, різних форм творчих проєктів, подається методика написання сценаріїв, основні форми роботи з учасниками цього процесу, розробки творчих вправ, тренінгу з вироблення навичок сценічно-виконавської майстерності.

Оволодіння методикою організації художньо-творчої діяльності сприятиме

забезпеченню якісної навчально-виховної роботи зі здобувачами освіти у майбутній професійній діяльності, самостійному використанню отриманих теоретико-методичних знань із організації різновидів художньо-творчого процесу, інтенції процесу формування творчого потенціалу в режим саморозвитку.

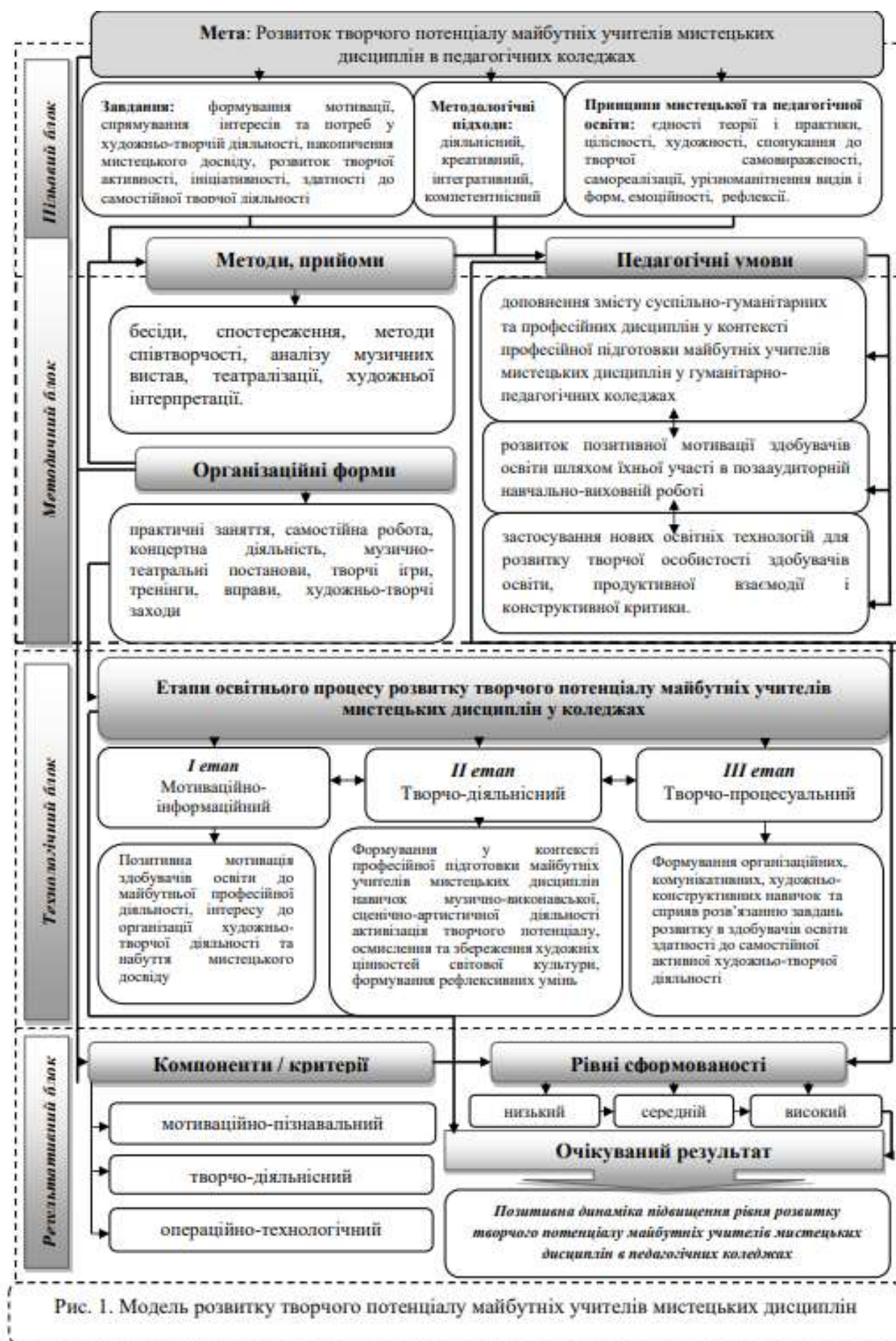
Готовність майбутніх учителів мистецьких дисциплін до здійснення художньо-творчої діяльності означає, що метою його роботи є розвиток творчого потенціалу здобувачів освіти засобами художньо-творчої діяльності, педагогічне обґрунтування способів його досягнення.

Для успішного впровадження пропонованої моделі важливим є усвідомлення мети та цілей професійно-творчого розвитку здобувачів освіти в процесі творчої взаємодії та співтворчості. Зміст підготовки майбутнього учителя мистецьких дисциплін, можливості розвитку творчого потенціалу до художньо-творчої діяльності регламентується організацією освітнього процесу в педагогічних коледжах, фіксується в навчальних планах, програмах, сформованих за принципами системності, наступності, гнучкості, варіативності, відповідно до Державного стандарту вищої освіти України.

Реалізація змісту навчання за розробленою моделлю максимально сприяє удосконаленню процесу професійної підготовки майбутніх учителів мистецьких дисциплін до художньо-творчої діяльності, оптимізуючи їхню творчу активність, самостійність творчих дій в залежності від мотивації творчого зростання.

Результативність упровадженої моделі полягає у підвищенні рівня розвитку творчого потенціалу фахівців до організації художньо-творчої діяльності у майбутній професійній діяльності, а саме: розвиток умінь оригінально створювати сценарії та самостійно проектувати художньо-творчі заходи, інтерпретувати музичні та художні твори, створювати дитячі пісні, добирати форми та методи роботи відповідно до поставлених завдань.

Теоретичне обґрунтування об'єкта дослідження дало нам можливість створити графічне зображення моделі розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін в педагогічних коледжах (Рис. 1.)

Висновки до другого розділу

Нами розроблено модель розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін, визначено і обґрунтовано педагогічні умови та представлено методику їх реалізації.

Розроблена модель розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін містить: 1) *цільовий блок*, котрий включає постановку мети та завдань (формування мотивації, спрямування інтересів та потреб у художньо-творчій діяльності, накопичення мистецького досвіду, розвиток творчої активності, ініціативності, здатності до самостійної творчої діяльності); методологічні підходи (діяльнісний, креативний, інтегративний); принципи мистецької та педагогічної освіти (єдності теорії і практики, цілісності, художності, спонукання до творчої самовираженості, самореалізації, урізноманітнення видів і форм, емоційності, рефлексії); 2) *методичний блок* – педагогічні умови; методи, прийоми (бесіди, спостереження, методи співтворчості, аналізу музичних вистав, театралізації, художньої інтерпретації); організаційні форми (практичні заняття, самостійна робота, концертна діяльність, музично-театральні постанови, творчі ігри, тренінги, вправи, художньо-творчі заходи); 3) *технологічний блок* – методика реалізації педагогічних умов формування професійної готовності майбутніх учителів мистецьких дисциплін у педагогічних коледжах до художньо-творчої діяльності; 4) *результативний блок* – компоненти / критерії (мотиваційно-пізнавальний, творчо-діяльнісний, операційно-технологічний); рівні сформованості (високий, середній, низький); очікуваний результат (підвищення рівня професійної готовності майбутніх учителів музики до художньо-творчої діяльності в педагогічних коледжах).

Визначено, обґрунтовано й експериментально перевірено ефективність методики реалізації *педагогічних умов* розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін (доповнення змісту суспільно-гуманітарних і професійних дисциплін у контексті професійної підготовки майбутніх учителів мистецьких дисциплін у гуманітарно-педагогічних коледжах; розвиток позитивної мотивації здобувачів освіти шляхом їхньої участі в позааудиторній навчально-

виховній роботі; застосування нових освітніх технологій для розвитку творчої особистості майбутніх учителів мистецьких дисциплін, продуктивної взаємодії і конструктивної критики). Реалізація запропонованих умов включала комплекс педагогічних заходів, творчих методів, прийомів, форм організації художньо-пізнавальної роботи здобувачів освіти, спрямованих на здійснення освітнього процесу в педагогічному коледжі.

Обґрунтовано необхідність набуття *музично-виконавських умінь* виявлення власної художньої індивідуальності, виконавського стилю, творчого підходу у виборі виконуваного репертуару, креативної інтерпретації музичних творів; *сценічно-артистичних умінь*, наявність яких сприяє успішній самореалізації особистості та розв'язанню різних професійно-творчих завдань; набуття *організаційно-конструктивних умінь* майбутніми вчителями музики, котрі вимагають сформованих умінь планувати етапи роботи над художньо-творчим заходом, установлювати взаємозв'язки між різними видами музичної діяльності та мистецької інтеграції; добирати відповідний репертуар заходу, використовуючи художні засоби виразності певних видів мистецтв; проводити репетиції; добирати відповідні методи і прийоми для успішного виконання поставленого завдання.

Розроблена методика реалізації педагогічних умов розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін реалізовувалася в три етапи: мотиваційно-інформаційний, творчо-діяльнісний і творчо-процесуальний.

Перший етап (мотиваційно-інформаційний) був спрямований на формування позитивної мотивації здобувачів освіти до майбутньої професійної діяльності, інтересу до організації художньо-творчої діяльності та набуття мистецького досвіду, стійких переконань щодо доцільності участі в різних формах художньо-творчої діяльності, потреби в активній творчій участі під час художньо-творчої діяльності шляхом проведення бесід, групових дискусій, спостереження й аналізу різновидів художньо-творчої діяльності.

Метою другого етапу (творчо-діялісного) було формування у контексті

професійної підготовки майбутніх учителів мистецьких дисциплін навичок музично-виконавської, сценічно-артистичної діяльності, активізація творчого потенціалу на основі залучення здобувачів освіти до осмислення та збереження художніх цінностей світової культури, формування рефлексивних умінь у майбутніх фахівців із застосуванням творчих завдань, вправ, тренінгів та активної участі в різних формах художньо-творчої діяльності.

Третій етап (творчо-процесуальний) полягав у формуванні організаційних, комунікативних, художньо-конструктивних навичок (складання сценаріїв, режисури художньо-творчих заходів) та сприяв розв'язанню завдань розвитку в здобувачів освіти здатності до самостійної активної художньо-творчої діяльності із застосуванням нових освітніх технологій; формування навичок застосування інтегрованих методів організації художньо-творчої діяльності з метою розвитку їхнього творчого потенціалу, продуктивної взаємодії і конструктивної критики.

РОЗДІЛ III.

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН У ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНИХ КОЛЕДЖАХ

3.1. Організація і методика проведення педагогічного експерименту.

Для перевірки теоретичних та методичних узагальнень, що містяться у наукових джерелах, щодо доцільності впровадження у освітній процес музично-педагогічних відділень педагогічних коледжів пропонованих форм, видів та методів роботи для розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін у процесі їхньої художньо-творчої діяльності виникла необхідність діагностувати стан сформованості професійно-творчих знань, умінь і навичок здобувачів освіти шляхом проведення відповідної дослідницько- експериментальної роботи.

Дослідно-експериментальна робота проводилася на базі Барського гуманітарно-педагогічного коледжу імені Михайла Грушевського, Уманського гуманітарно-педагогічного коледжу, Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії. Експериментом було охоплено музично-педагогічні відділення вказаних закладів в якому взяло участь 337 здобувачі освіти та 97 викладачів.

Дослідження проводилось протягом 2016-2019 років у три етапи:

I етап (2016-2017) – проаналізовано стан вивчення досліджуваної проблеми в психологічних, педагогічних, філософських та мистецтвознавчих наукових джерелах; визначено науковий апарат дослідження (мету, завдання, гіпотезу); вивчено педагогічний досвід художньо-творчої діяльності здобувачів освіти педагогічного коледжу; розроблено програму та методику педагогічного експерименту; розроблено методику діагностування рівнів розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін у процесі художньо-

творчої діяльності;

II етап (2016-2018) – проведено констатувальний етап педагогічного експерименту, здійснено математичний аналіз його результатів;

III етап (2017-2019) – здійснювалася підготовка та проведено формувальний етап педагогічного експерименту; узагальнено результати експериментальної перевірки авторських педагогічних умов професійної підготовки здобувачів освіти педагогічних коледжів до художньо-творчої діяльності; засобами математичної статистики доведено позитивні результати.

У період 2019-2020 років проводилася робота над оформленням узагальнених результатів експерименту в тексті дисертації, зокрема в розділах та додатках.

Мета констатувального експерименту полягала у визначенні стану розвитку творчого потенціалу здобувачів освіти педагогічних коледжів до художньо-творчої діяльності.

До визначених завдань відносились:

1. Розробка критеріїв та рівнів оцінки розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін до художньо-творчої діяльності, відповідно визначених компонентів.
2. Визначення методів констатувального етапу дослідження.
3. Проведення педагогічної діагностики стану розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів до художньо-творчої діяльності.
4. Проведення аналізу результатів констатувального експерименту.

Констатувальний експеримент ґрунтувався на теоретичних положеннях, розглянутих у першому розділі дослідження та передбачав визначення та характеристику рівнів розвитку творчого потенціалу майбутніх вчителів мистецьких дисциплін до художньо-творчої діяльності в педагогічних коледжах на основі попередньо розроблених компонентів (мотиваційно-пізнавального, творчо-діяльнісного та операційно-технологічного).

Відповідно до структурних компонентів виявлена та обґрунтована система критеріїв та рівні розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів

мистецьких дисциплін до реалізації художньо-творчої діяльності:

1. *Мотиваційно-пізнавальний* характеризується спрямованістю інтересів та потреб особистості у художньо-творчій діяльності; накопиченням знань та творчого досвіду з різних видів мистецтва.

2. *Творчо-діяльнісний*, спрямований на визначення ступеня творчої активності, ініціативності та здатності до самостійної творчої діяльності майбутніх учителів мистецьких дисциплін.

3. *Операційно-технологічний* характеризується спроможністю майбутніх учителів мистецьких дисциплін до самостійної організації різновидів художньо-творчої діяльності.

Розвиток творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін передбачає цілеспрямований та комплексний процес розвитку творчої особистості, набуття здобувачами освіти мистецького досвіду, опанування методикою організації різновидів художньо-творчої діяльності.

Для здійснення діагностики визначених компонентів на етапі констатувального експерименту використовувались наступні методи: спостереження-аналіз, анкетне опитування, тестування, колективні бесіди, групове інтерв'ювання, групова дискусія, методи статистичної обробки даних.

На початковому етапі констатувального дослідження нами було здійснено спостереження-аналіз художньо-творчої діяльності майбутніх вчителів мистецьких дисциплін на контрольних та залікових заняттях музично-педагогічних відділень педагогічних коледжів.

Так, досліджуючи залікові заняття гуртків художньої самодіяльності (хорових, вокально-інструментальних, хореографічних, театральних), було визначено високий технічний рівень виконання навчальної програми, емоційне забарвлення виступів, достатньо високий рівень сформованих артистичних здібностей, творчої активності майбутніх учителів, що свідчить про величезну і кропітку роботу керівників гуртків художньої самодіяльності, високу працездатність художніх колективів, але низький рівень спрямованості майбутніх учителів мистецьких дисциплін до самостійної художньо-творчої

діяльності.

Наступним кроком експериментального дослідження стала перевірка рівня засвоєння навчальної програми та ступеня оволодіння художньою майстерністю виконання програм з дисциплін художньо-естетичного циклу (основного та додаткового музичного інструменту, постановки голосу) здійснювалась в межах контрольних занять, на яких здобувачі освіти виконували музичні твори перед аудиторією своєї групи. Зміст завдань визначався вимогами, які включали практичні творчі дії під час публічних виступів.

За результатами контрольних занять на констатувальному етапі експерименту було визначено високий рівень технічного виконання (73,8 %), осмисленість та логічність творчих дій (64,1 %), чіткість музично-слухових уявлень до початку виконання музичних творів (71,9 %), емоційність (87,6 %), стресостійкість та самопрезентація під час публічного виступу (49,1 %), але недостатній рівень сформованих у здобувачів освіти індивідуальних художньо-інтерпретаторських навичок (інтерпретаторської осмисленості виконання, жанрового відчуття музичного твору, драматургії цілісної музичної форми) (35,7 %), володіння елементами художньої майстерності (рухами, мімікою, жестами), артистичністю виконання (41,3 %), обмеженість використання художніх засобів виразності у процесі виконання музичних творів (створенні та передачі художнього образу глядачам, настрою, відповідність створюваного образу із особистими переживаннями, використанні художнього перебільшення для передачі найхарактерніших рис створюваного образу) (39,5 %).

Для визначення ставлення майбутніх учителів мистецьких дисциплін до виконавської діяльності як головного елемента художньо-творчого процесу було проведено тестування. Здобувач освітиам пропонувалось дати відповідь «так», «ні» або «інколи» на пропоновані твердження. У випадку збігу відповідей, визначених у ключі, респондент отримував 1 бал, якщо відповідь не співпадає – 0 балів. У сумі кількість балів показав рівні ставлення здобувачів освіти до виконавської діяльності, їх ініціативності та готовності до художньо-

творчої діяльності. Так, було визначено низький рівень (38,2 %) за отриманих 10-14 балів, середній рівень (32,7 %) – 15-20 балів та високий рівень (29, 1 %) – 21-30 балів.

До низького рівня були зараховані ті твердження здобувачів освіти, які засвідчили не повне розуміння значення процесу виконавської діяльності, індиферентне ставлення до обраної професії, пасивність до прояву активних творчих дій, відсутність бажання виступати на сцені, надання переваги використовувати під час педагогічної практики записи музичних творів, а не власного виконання.

Середній рівень визначив наявність заохочувальних мотивів виконавської діяльності, прагнення розширити власні знання та внесення власних ідей під час самостійної творчої роботи, але недостатній інтерес до виконавської діяльності, репродуктивність творчих дій за порадою викладачів.

Високий рівень показав значну творчу активність здобувачів освіти у процесі виконавської діяльності, їхню потребу у постійній репрезентації власної творчої діяльності перед глядачами, усвідомлення значення майбутньої професії, ретельної самостійної творчої роботи.

За результатами спостережень та проведеного тестування було визначено фрагментарність самостійної художньо-творчої діяльності у роботі майбутнього учителя, засвоєння навчальних програм індивідуальних виконавських дисциплін лише за поставленими вимогами.

Для визначення ступеня сформованості організаторських здібностей та застосування їх в умовах педагогічної практики проводилося дослідження поза навчальної виховної роботи в загальноосвітніх закладах, яка здійснювалася здобувач освіти-практикантами.

У відгуках учителів музичного мистецтва, методистів та керівників гуртків художньої самодіяльності вказувалося на слабкий рівень організаторських здібностей та комунікативних вмінь здобувачів освіти-практикантів, що виявлений під час проведення уроку музики та позанавчальної художньо-виховної роботи, в процесі підготовки шкільного

свята, а також спостерігалось недостатній рівень володіння вокально-інструментальною майстерністю, педагогічною імпровізацією, інтерпретацією музичних та художніх творів.

Особливі проблеми здобувачі освіти-практиканти відчували у процесі створення сценарію свята, проведенні репетицій, під час керівництва творчим колективом або гуртком, організації та проведенні свята, а також відчували труднощі у процесі роботи над художнім образом виконавців, мали низький рівень володіння мистецьким тезаурусом (оперування жанровими, стильовими термінами), недостатній рівень знань про види, форми та жанри художньо-творчої діяльності.

Відчувалась також відсутність уявлень про єдиний алгоритм роботи над організацією художньо-творчого заходу в загальноосвітніх закладах та про шляхи оптимізації творчого процесу в позанавчальній діяльності.

Додаткову інформацію про недосконалість організації художньо-естетичного навчання здобувачів освіти музично-педагогічних відділень дало анкетне опитування здобувачів освіти для визначення самооцінки рівня розвитку творчого потенціалу до художньо-творчої діяльності (Додаток X).

Аналіз відповідей полягав у перевірці на перевірку професійно-творчих знань, умінь та навичок і питань готовності майбутніх вчителів мистецьких дисциплін до художньо-творчої діяльності. Особлива увага приділялась дослідженню творчої активності здобувачів освіти як важливого компонента для здійснення художньо-творчої діяльності.

Аналіз анкетування щодо самооцінки рівня розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін до здійснення художньо-творчої діяльності визначив 59,7 % позитивних відповідей, що свідчить про низький рівень активної творчої участі у художньо-творчій діяльності, обмежений пасивною участю в колективах художньої самодіяльності, фрагментарному виконанні творчих завдань, малому досвіду в інтерпретації музичних та художніх творів, інсценізації дитячих пісень.

На середньому рівні (27,1 %) відзначилась ініціативність у виконанні

творчих завдань під час проведення уроків музичного мистецтва, розробці творчих ігор зі здобувачами освіти, створення сценарію до дитячих свят, невеликий досвід в організації художньо-творчих заходів, часткове виконання ролі режисера-постановника художнього номеру.

І лише 13,2 % реципієнтів, які зазначили, що мають досвід майже в усіх елементах художньо-творчої діяльності, надаючи позитивні відповіді на 12-16 запитань анкети, що свідчить про високий рівень самооцінки розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін до здійснення художньо-творчої діяльності.

Були підготовлені опитувальники для викладачів мистецьких дисциплін та керівників гуртків художньої самодіяльності для визначення загальної думки з питань стану розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін до здійснення художньо-творчої діяльності, важливими аспектами якої виокремлювались організація художньо-творчих заходів та активна творча участь у позааудиторній роботі коледжу (участь у концертах, конкурсах, змаганнях) (Додаток Ц).

На запитання анкети відповіли 97 викладачів вокально- інструментальних дисциплін, 23 керівники художньої самодіяльності з 3 педагогічних закладів освіти нашої держави, у складі яких функціонують музично-педагогічні відділення та які здійснюють підготовку за спеціальністю 5.02020401 «Музичне мистецтво».

Аналіз анкет показав, що робота викладачів, керівників гуртків та здобувачів освіти пов'язана з певними труднощами, серед яких: не достатньо високий рівень мистецького досвіду участі у художньо-творчих заходах реципієнтів та володіння ними вокально-інструментальною майстерністю у зв'язку з тим, що значна кількість вступників приходять на навчання без музичної освіти (44,3 %); недосконалість навчальних планів і програм, а також відсутність належного науково-методичного забезпечення для проведення занять з художньо-творчої діяльності здобувачів освіти.

Однак, більшість педагогів вважають, що майбутні фахівці музично-

педагогічних відділень здатні кваліфіковано проводити позанавчальну роботу в загальноосвітніх закладах, в тому числі і організовувати художньо-творчу діяльність з учнями. Перевагу мали здобувачі освіти з попередньою музичною освітою, здобутою в музичних школах, саме вони були активними учасниками концертної діяльності, реалізуючи власний творчий потенціал.

Аналізуючи відповіді викладачів та керівників гуртків художньої самодіяльності щодо залучення здобувачів освіти до створення сценаріїв художніх заходів та їх підготовки, було визначено, що більшість здобувачів освіти не проявляють активності в даному виді роботи, надаючи перевагу репродуктивному виконанню доручених їм обов'язків (вони готові до ролі ведучих мистецького заходу за уже складеним сценарієм, або ж до участі у ролі виконавця концертного номера) – 39,5 %. Також було зауважено, що невелика частина здобувачів освіти спроможні самостійно створювати сценічні мініатюри для розважальних заходів на задану тематику, використовуючи елементарні засоби виразності різних видів мистецтва (15,2 %).

Варто відмітити, що, вказуючи на шляхи удосконалення підготовки майбутніх учителів до самостійного здійснення художньо-творчої діяльності в педагогічних коледжах, педагоги звертають увагу на особливе значення використання методичних прийомів здійснення художньо-творчої діяльності здобувачами освіти як одного з основних компонентів змісту навчання (91,2 %).

Результати анкетування були підтверджені вивченням досвіду організації позааудиторної діяльності здобувачів освіти, зокрема, функціонування гуртків художньої самодіяльності, під час роботи яких майбутні вчителі мистецьких дисциплін мають найбільшу можливість проявити власний творчий потенціал, здобуваючи освіту на музично-педагогічних відділеннях Барського гуманітарно-педагогічного коледжу імені Михайла Грушевського, Уманського гуманітарно-педагогічного коледжу, Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії.

Ознайомлення з організацією позааудиторної роботи, технологіями творчо-виховного процесу, а також вивчення досвіду провідних викладачів

вокально-інструментальних дисциплін, які займаються підготовкою здобувачів освіти до участі у художньо-творчих заходах відбувалося під час бесід із завідувачами музично-педагогічних відділень, викладачами та керівниками гуртків художньої самодіяльності, в процесі обміну інформацією на конференціях та семінарах.

Для виявлення рівня розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін до художньо-творчої діяльності на завершальному етапі констатувального дослідження із загальної кількості реципієнтів було обрано 99 здобувачів освіти, поділених на дві групи, Барського гуманітарно-педагогічного коледжу (49 здобувачів освіти) та Уманського гуманітарно-педагогічного коледжу (50 здобувачів освіти), що склали відповідно контрольну (КГ) та експериментальну групи (ЕГ).

Для визначення провідного мотиву участі здобувачів освіти у художньо-творчій діяльності було проведено групове інтерв'ювання, яке складалося з трьох етапів.

На першому етапі була проведена колективна бесіда з групами здобувачів освіти на тему «значення художньо-творчої діяльності у професійному становленні майбутніх учителів мистецьких дисциплін», під час якої визначалися професійні проблеми, з якими стикаються молоді фахівці в перші роки педагогічної роботи, суть та значення художньо-творчої діяльності, методика організації та проведення художньо-творчих заходів зі здобувачами освіти загальноосвітніх закладів, зв'язок з різними видами мистецтва, перспективи особистісного творчого розвитку.

Проведення колективної бесіди про значення готовності до художньо-творчої діяльності сприяло усвідомленню значущості професійного становлення майбутніх учителів мистецьких дисциплін, викликало інтерес до процесу художньо-творчої діяльності та зацікавлення можливістю отримати мистецький досвід та удосконалити професійно-творчі вміння. Комунікативна спрямованість такого дослідження сприяла творчому самоствердженню особистості в колективі.

На другому етапі було проведена групова дискусія «Доведіть, що Ви здатні самостійно провести художньо-творчий захід (тему обирали здобувачі освіти)», у процесі якої учасники повинні дійти спільної думки про доцільність вивчення методики організації різновидів художньо-творчої діяльності.

Третім етапом групового інтерв'ювання було анкетне опитування, яке складалося з трьох блоків запитань, що відповідають раніше визначеним компонентам, спрямованих на виявлення потреб здобувачів освіти, перевірку рівня знань про основи здійснення художньо-творчої діяльності, професійної грамотності та компетентності, визначення рівня творчої активності здобувачів освіти для здійснення означеного процесу.

Перший блок запитань визначав мотиваційну та пізнавальну спрямованість здобувачів освіти до процесу художньо-творчої діяльності з метою визначення рівня знань здобувачів освіти про сутність художньо-творчої діяльності, його види, розуміння такого процесу, інтересу, творчих потреб майбутнього фахівця, його мистецького досвіду, усвідомлення ним значення процесу організації та проведення художньо-творчих заходів.

Аналіз відповідей на перше запитання «Опишіть, що на Вашу думку означає поняття «Художньо-творча діяльність майбутніх учителів мистецьких дисциплін?» дав змогу перевірити знання здобувачів освіти про сутність поняття «художньо-творча діяльність», виявити рівень мистецького тезаурусу майбутнього учителя.

Було визначено, що 11,4 % реципієнтів даний процес пов'язували з використанням творчих методів та прийомів на заняттях музичного мистецтва в загальноосвітніх закладах, 25,3 % здобувачів освіти указували, що це процес навчання, який переплітається з розважальною діяльністю, 15,3 % реципієнтів пов'язували творчість з діяльністю у різних видах мистецтва, 10,3 % опитуваних вважали, що художньо-творча діяльність є активним творчим процесом, важливим для розвитку пізнавальних потреб особистості, 15,5 % вважають, що це – відвідування різних заходів в коледжі.

Аналіз відповідей засвідчив, що більшість випускників фрагментарно

орієнтується в сутності процесу художньо-творчої діяльності, вважаючи його пасивним методом роботи із застосуванням елементарних практичних творчих дій. Обґрунтовано визначення поняття «художньо-творча діяльність», але конкретизували різновиди даного поняття лише 22,2 % респондентів.

Друге питання («Які види художньо-творчої діяльності Вам найбільше подобається?») дало можливість визначити професійні переваги майбутніх учителів мистецьких дисциплін, їхній практичний досвід в означеному процесі.

Так, високим рівнем (24,2 %) оцінені відповіді здобувачів освіти, які мали можливість спробувати себе у різних видах художньої творчої роботи (у написанні сценарію свята, проведенні репетицій, під час керівництва творчим колективом чи гуртком, в організації та проведенні свята) та здобули хороший досвід для подальшої професійної діяльності. Також здобувач освіти зазначалося, що часто доводилося проявляти ініціативу під час проведення свята у школі, щоб зробити його більш вдалим та емоційно насиченим.

Середнім рівнем (54,5 %) позначені відповіді випускників, які обмежувалися лише певними видами художньо-творчої діяльності (проведенням репетиції перед святом, гурткового заняття), а також зазначалося, що найбільше задоволення приносить процес імпровізації під час проведення репетицій з учнями.

Низьким рівнем (21,3 %) відзначено відповіді здобувачів освіти, які мають пасивний досвід художньо-творчої діяльності, адже перебували у ролі спостерігача або у ролі помічника організатора даного процесу. Відповіді на запитання свідчать про достатньо великий інтерес здобувачів освіти до художньо-творчої діяльності, відчутна необхідність в продуктивному опануванні мистецькими знаннями та професійними вміннями, а також в їхньому удосконаленні.

Аналіз відповідей на третє запитання анкети («Які художньо-творчі заходи в коледжі чи в міських закладах культури і мистецтва Ви любите відвідувати?») дало можливість визначити інтерес майбутніх вчителів музики до художніх заходів, які проводяться у коледжі та поза ним.

Так, 48,5 % опитуваних цікавляться мистецьким життям свого міста, відвідують міські концерти, конкурси, театральні вистави, художні виставки відомих діячів мистецтва, а також із особливим інтересом відвідують коледжні мистецькі заходи та отримують значне естетичне задоволення від процесу спілкування з мистецтвом.

Конкретизуючи вид улюбленого культурно-мистецького заходу було виявлено, що 31,5% опитуваних надають перевагу масовим заходам, які проводяться в місті з метою патріотичного виховання суспільства («День Європи», «День міста», «День вишиванки»), 23,1% реципієнтів інколи полюбляють відвідувати театральні вистави, 15,3% здобувачів освіти рідко відвідують філармонію, міські або коледжні конкурси, змагання, фестивалі, картинні галереї, музеї.

Варто зауважити, що частиною здобувачів освіти (28,3%) було зазначено: «Подобається відвідувати всі культурні заходи, а особливо брати участь в них», що свідчить про високий рівень зацікавленості та позитивного ставлення до художньо-творчого процесу.

Так, на четверте запитання «Чи відчуваєте Ви потребу брати активну участь у художньо-творчій діяльності?», 62,7 % здобувачів освіти відповіли позитивно, зазначивши наявність естетичного задоволення та емоційного піднесення під час проведення репетицій до концертів, конкурсів, організації різноманітних заходів, під час виконання різноманітних творчих завдань.

Аналізуючи п'яте запитання («Що спонукає Вас до участі в художньо-творчих заходах?») здобувач освітиам пропонувалось обрати відповідь або ж відповісти самостійно. Так, нами було визначено мотиви майбутніх вчителів музики до даного процесу. Високий рівень (30,3 %) отримали відповіді здобувачів освіти, які вважають необхідною участь у художньо-творчих заходах, адже це дає можливість самоствердження, самовдосконалення, можливість реалізувати власний творчий потенціал, потребу в активній діяльності, крім того, випускники усвідомлюють, що даний процес має велике значення у здобутті професійних знань і вмінь для майбутньої педагогічної

праці.

Середній рівень (35,4%) склали відповіді випускників, які безпосередньо виконують доручені їм обов'язки педагогів, батьків, розуміють естетичне значення концертних виступів, усвідомлюють необхідність власного професійно-творчого розвитку. 34,3 % здобувачів освіти зазначили, що вкрай рідко беруть участь у художньо-творчих заходах, оскільки не відчують у собі творчих задатків для сценічної роботи.

Таким чином, відповіді на четверте запитання дали змогу виявити мотиви здобувачів освіти і зауважити, що майже всі випускники на репродуктивному рівні виконують поставлені завдання і лише деякі з них мають стійкі мотиви до професійного самовдосконалення, усвідомлюють значення художньо- творчого процесу для розвитку їх професійних умінь та навичок.

Шосте питання («Хто з відомих діячів мистецтв Вам відомий та найбільше подобається?») дало змогу визначити рівень пізнавальної діяльності майбутніх учителів мистецьких дисциплін. Так, із пропонованих варіантів назвати відомого сценариста, режисера-постановника, актора театру чи кіно, відомого конференсьє або художніх керівників вокального чи інструментального жанрів третина здобувачів освіти – 37,5 % – утрималася від більшої частини відповідей, назвавши лише улюблених акторів та керівників колективів коледжу, що свідчить про недостатню освіченість здобувачів освіти в цьому питанні, 47,2 % реципієнтів показали посередній рівень, обмежившись знаннями про відомих керівників місцевих хорових колективів, адже мали можливість відвідувати їх концерти у філармонії.

На високому рівні – 15,3 % – відзначились відповіді здобувачів освіти на всі поставлені запитання, у яких згадувалися такі відомі особистості як актор театру і кіно Б. Ступка, Л. Сердюк, О. Сумська, Б. Бенюк, режисери О. Довженко, В. Ілленко, Л. Левицький, сценаристи Й. Банаш, Л. Єфименко, С. Сміт, Л. Биков, конференсьє А. Райкін, І. Ноябрьов, Г. Антоненко, відомий державний музичний колектив О. Фокіна «RadioBand», національний залужений академічний хор імені Верьовки (художній керівник А. Авдієвський,

нині – 3. Корінець (*прим. автора*).

Результати аналізу першого блоку запитань сприяв отриманню даних та визначенню критеріїв мотиваційно-пізнавального компоненту.

Так, мотиваційно-пізнавальний критерій вказує на стійку потребу та зацікавлення процесом художньо-творчої діяльності, прагнення оволодіти мистецькими знаннями та інтерес до пізнавально-творчої роботи.

До показників було віднесено:

1. Наявність мотивації до творчого самовдосконалення та саморозвитку.
2. Рівень знань з основ художньо-творчої діяльності (мистецька освіченість).
3. Ініціатива самостійної організації діяльності.
4. Потреба в активній творчій діяльності.
5. Зацікавленість художньо-творчим процесом, вміння планувати та організовувати творчу діяльність зі здобувачами освіти.

Показники кількісного аналізу рівня сформованості потреб у процесі художньо-творчої діяльності (мотиваційно-пізнавальний компонент) висвітлені у додатку К.

Результати кількісного аналізу показали високий рівень за такими показниками: потреба майбутніх учителів у активній творчій діяльності (36%); зацікавленість художньо-творчим процесом та вміння організовувати власну творчу діяльність (28%); ініціативність в самостійній організації діяльності, що передбачає прагнення оволодіти базовими знаннями з методики організації художньо-творчої діяльності та набутті мистецького тезаурусу, вміти скласти систему засобів та методів для досягнення мети діяльності (24%).

Опитування показало зацікавленість здобувачів освіти процесом художньо-творчої діяльності та усвідомлення необхідності в оволодінні професійними знаннями з методики її організації.

Характеристика рівнів сформованості розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін до художньо-творчої діяльності (за мотиваційно-пізнавальним компонентом) показано у додатку Л.

Другий блок запитань анкети спрямовувався на визначення рівня сформованості розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін в межах творчо-діяльнісного компоненту. Було досліджено рівень творчої активності, самостійної творчості, творчий потенціал, музично-виконавський досвід здобувачів освіти.

Аналіз відповідей на перше запитання («Чи брали Ви активну участь у художньо-творчих заходах як ведучий або сольний виконавець? Назвіть, які найбільше запам'яталися?») показав рівень творчої активності та досвіду участі майбутніх учителів у сценічно-виконавській роботі. Було очевидно, що всі здобувачі освіти (100%) під час навчання неодноразово брали участь у різних видах музично-концертної діяльності в коледжі, але переважали виступи масових форм організації (хор, оркестр, ансамбль).

Тому, високий рівень професійної сформованості за творчо- діяльнісним компонентом показали 23,2 % відповідей опитуваних, які мали можливість брати участь у художньо-творчому заході в ролі ведучого або сольного виконавця музичних творів не лише у коледжних заходах, але і на місцевому, регіональному, обласному та державному рівнях та пишаються своїми творчими здобутками.

47,5% реципієнтів зазначили, що мали досвід ведучого концертних програм або іноді виступали із сольними номерами з ініціативи викладачів, керівників гуртків, адміністрації освітнього закладу. Відповіді показали середній рівень вираження досліджуваної ознаки.

У частини опитуваних – 29,3% – визначено низький рівень, адже можливості виступити у ролі ведучого або виконавця у них не було, що свідчить про можливе навмисне уникнення участі у художньо-творчому процесі та, насамперед, незацікавленість чи низьку усвідомленість здобувачами освіти художніх цінностей мистецьких проєктів.

Відповіді на друге запитання («Чи мали Ви можливість брати участь у конкурсних програмах із власної ініціативи?») показали рівень виконавської майстерності опитуваних, адже для конкурсних програм будь-якого рівня це є

найвищим критерієм.

Опрацювання відповідей показало такі результати: на високому рівні (24,2%) відповіли здобувачі освіти, які неодноразово брали участь у подібних заходах та готуються до майбутніх випробувань із власної ініціативи; на середньому рівні (43,5%) опинилися відповіді реципієнтів, які брали участь у творчих конкурсах рідко та з ініціативи батьків або викладачів.

Низький рівень (32,3 %) показали відповіді здобувачів освіти, які не брали участі у подібних заходах, адже не відчують у цьому потреби, не мають творчого стимулу та не впевнені у своїх силах, що свідчить про недостатню усвідомленість власної творчої індивідуальності та небажання розвивати свій творчий потенціал.

Аналіз відповідей на третє запитання («Чи створюєте Ви власні мистецькі твори і які саме? Чи репрезентували Ви їх публіці?») дав можливість визначити творчий потенціал, авторську аматорську діяльність, як найвищий прояв творчої активності майбутніх учителів мистецьких дисциплін.

В цьому аспекті дослідження при визначенні рівнів розвитку творчості здобувачів освіти значна увага приділялася професійному спрямуванню творчого процесу, адже більшість здобувачів освіти зазначила, що займаються вони різножанровою творчою діяльністю (вишиванням, в'язанням, ліпленням, дизайном одягу, малюванням і подібним).

Тому, високим рівнем було оцінено 19,2% відповідей опитуваних, це ті здобувачі освіти, які створюють музичні твори малих форм (переважно дитячі пісні); (серед них – 8,3 % – пишуть власний літературний текст (вірш) та періодично виступають зі своїми творами на сцені). 52,5% мають власні творчі доробки на тексти відомих поетів, але соромляться їх репрезентувати, бо не впевнені в їхній якості, і 28,3 % ніколи не створювали власних творів, хоча інколи намагалися спробувати створити фрагменти мелодій або ж інтерпретувати відомий твір.

Аналіз даного питання засвідчує наявність творчого потенціалу у більшій частини опитуваних, що є міцним фундаментом для розвитку творчого

потенціалу майбутнього учителя до художньо-творчої діяльності.

Опрацьовуючи відповіді на четверте запитання («Чи брали Ви участь у постановках фрагментів музичних вистав?»), було визначено наявність такого досвіду, що передбачає набуття здобувач освіти елементами сценічно-артистичних навичок, адже музична вистава об'єднує засоби виразності різних видів мистецтва, таким чином сприяючи всебічному формуванню артистичних якостей, удосконаленню виконавських умінь, розвитку творчих здібностей особистості, сприяє розвитку інтересу до творчого процесу, що є вкрай важливим для майбутньої професійної діяльності вчителя мистецьких дисциплін.

За результатами аналізу, високим рівнем – 25,3% – вважалися відповіді опитуваних, які неодноразово брали участь у фрагментах дитячих опер, виконували головні ролі; середнім рівнем – 48,4% – відзначилися відповіді здобувачів освіти, які одноразово брали участь у масових сценах.

До низького рівня (26,3%) було віднесено відповіді опитуваних, які жодного разу не брали участі в художніх постановках. Таким чином, недостатній рівень досвіду активної участі здобувачів освіти у фрагментах музичних вистав або дитячих опер здобувач освіти свідчить про малу ймовірність набуття сценічно-артистичних навичок та усвідомлення значення процесу організації означеної діяльності.

Аналіз відповідей на п'яте запитання («Чи працюєте Ви самостійно над творами мистецтва (не за програмою) для майбутньої репрезентації?») показав рівень самостійної творчої діяльності, ініціативність, творчо-пізнавальну діяльність майбутніх учителів мистецьких дисциплін.

Так, високий рівень (29,3%) було визначено за відповідями здобувачів освіти, які свідчать про те, що вони багато часу приділяють творчому саморозвитку та завжди знаходять можливість продемонструвати власні досягнення без додаткових стимулів.

Середній рівень (45,4%) отримали відповіді здобувачів освіти, що свідчать про репродуктивне виконання доручених батьками або викладачами

завдань, які вони робили за потребою та інколи брали участь у публічних виступах.

До низького рівня (25,3%) було зараховано відповіді здобувачів освіти, які не відводять вільного часу на самостійне опрацювання додаткових мистецьких творів. Аналіз опрацьованих відповідей свідчить про недостатню зацікавленість здобувачів освіти у власному творчому саморозвитку, творами мистецтва, неусвідомлення професійної значущості власного творчого розвитку.

Відповіді на шосте запитання «Які професійно-творчі здібності Ви прагнете розкрити або удосконалити у процесі художньо-творчої діяльності?» дали можливість визначити, чи усвідомлюють майбутні вчителі мистецьких дисциплін свою професійну спроможність щодо організації процесу художньо-творчої діяльності.

Здобувачам освіти пропонувались варіанти відповідей. Так, частина здобувачів освіти (37,4 %) зазначала, що їм не вистачає впевненості у собі, організованості, наполегливості, емоційності, але є прагнення здобути навички інтерпретаційно-виконавської діяльності та бажання удосконалити навички сценічної майстерності; 43,3 % реципієнтів прагнули розвинути навички комунікативно-організаційної діяльності. І лише 19,3% здобувачів освіти зазначили, що бажають продуктивного опанування комплексом мистецьких знань та професійно-творчих умінь для подальшого їх удосконалення в процесі художньо-творчої діяльності.

Аналіз результатів другого блоку запитань посприяв визначенню критеріїв творчо-діяльнісного компоненту.

Так, творчо-діяльнісний критерій є індикатором ставлення до мистецтва та самого себе, прагнення до самовдосконалення, самореалізації у художньо-творчій діяльності, написанні музичних творів (пісень, композицій, музичних казок), активної творчої діяльності.

Для даного критерію характерні такі показники: наявність музично-виконавського досвіду; активна участь у конкурсних програмах; створення

власних мистецьких творів; наявність сценічно-артистичних навичок; самостійна творча діяльність.

Показники кількісного аналізу рівня сформованості творчого потенціалу майбутнього учителя за творчо-діяльнісним компонентом висвітлені у додатку А.

За результатами кількісного аналізу визначено високий рівень, виражений такими показниками: самостійна творча діяльність (29,3%); володіння сценічно-артистичними навичками (25,3%); активна участь у конкурсних програмах (24,2%).

Результати опитування показали високу творчу активність майбутніх учителів мистецьких дисциплін, потребу у виконавській діяльності та наявність здібностей до творчої самореалізації (Додаток Х).

Третій блок запитань передбачав визначення рівнів розвитку творчого потенціалу майбутній учитель до художньо-творчого діяльності за операційно-технологічним компонентом та дослідження організаційних вмінь здобувачів освіти, а також вміння керувати художньо-творчим процесом на прикладі організації художньо-творчих заходів як фундаменту формування професійно-творчих умінь майбутніх учителів мистецьких дисциплін для здійснення художньо-творчої діяльності.

Аналіз першого запитання («Чи пропонували Ви власні оригінальні ідеї щодо теми та форми проведення художньо-творчого заходу для здобувачів освіти загальноосвітніх закладів під час проходження педагогічної практики? Які саме?») засвідчив фрагментарне розуміння поставленого запитання, але допоміг виявити певні ідейні спрямування здобувачів освіти (у 27,3 %), що свідчить про низький рівень оригінального мислення, 54,5 % відповідей реципієнтів зазначали наявність ідей щодо форми проведення виховних творчих заходів у вигляді квест-ігор, творчих подорожей.

Цікавою була пропозиція залучення до художньо-творчих заходів представників різних професій, інтегруючи таким чином спрямування теми заходу, проведення конкурсу з театральної майстерності, а також прояв

ініціативи та оригінальності ідей, наприклад у проведенні свят «Зустріч Нового року на новий лад», «Сім чарівних пелюстків», через відео- спілкування залучили до творчої співпраці гостей, використавши технічні засоби навчання, що слугувало яскравим засобом художньої виразності та сприяло створенню повного художнього образу, що засвідчив високий рівень (18,2%) оригінальності мислення майбутніх учителів мистецьких дисциплін.

Аналіз відповідей на друге запитання «Чи маєте Ви досвід організації концертних програм? Яку саме роботу Ви виконували?» дав можливість визначити наявність організаційних навичок в майбутнього учителя мистецьких дисциплін, досвіду роботи в означеній діяльності.

Було визначено, що майже всі здобувачі освіти мають досвід організації свят у дитячих та загальноосвітніх установах, що передбачено навчальними програмами педагогічної практики, але відповіді здобувачів освіти щодо їх ролі в такому процесі були різними.

Так, високий рівень роботи було визначено у 16,2 % відповідей опитуваних, у яких виявлена здатність самостійно організовувати дитячі свята, створювати різні концертні програми та бути у ролі керівника творчого процесу, але, здебільшого, на рівні дитячого садка.

Середній рівень охопив відповіді здобувачів освіти, які мали досвід помічника керівника творчого колективу під час організації художньо-творчого заходу, зокрема, 28,3% мають досвід підготовки сольних або інструментальних концертних номерів, проведення репетицій.

Низький рівень – 55,6% – визначено у відповідях, в яких вказувалося, що здобувачі освіти частіше виконували пасивні види завдань за дорученням наставників, могли бути лише глядачами заходів та безініціативно обмежувались конкретно поставленими завданнями, що свідчить про умовне володіння організаторськими здібностями.

Третє запитання («Чи займалися Ви режисурою сценічних театралізованих мініатюр (інсценізацією, постановкою фрагментів дитячих вистав, у тому числі – музичних або лялькових)?») дало можливість виявити

режисерські здібності майбутнього учителя, вміння організовувати театралізовані дійства або їх фрагменти, естрадні мініатюри.

До високого рівня було враховано 15,2 % відповідей здобувачів освіти, які зазначали про наявність досвіду подібної роботи під час педагогічної практики, зокрема, в організації лялькових вистав, режисурі жартівливих сценічних мініатюр для конкурсів КВК (Додаток Ф).

Майбутніми фахівцями було зазначено про невеликий досвід подібної роботи, зокрема в інсценізаціях дитячих пісень та створенні театралізованих музичних композицій, виконували роль помічника режисера заходів, що свідчить про середній рівень розвитку творчого потенціалу здійснення визначеної діяльності (25,3 %).

До низького рівня (59,6 %) було зараховано відповіді опитуваних, які свідчать про обмеженість подібного досвіду. Аналіз всіх відповідей показав, що в сценічних мініатюрах як актори брали участь 45,1 % здобувачів освіти, що свідчить про наявність високої творчої активності, інтересу до творчого процесу та низький рівень знань режисерської роботи.

Аналіз четвертого запитання («Чи намагалися Ви написати оригінальний сценарій до будь-якого художньо-творчого заходу?») визначив рівень оволодіння майбутніми вчителями мистецьких дисциплін сценарною майстерністю.

Лише у невеликій частини здобувачів освіти відповіді показали досить високий рівень готовності до такої роботи (12,1 %); було зазначено, про наявність в них досвіду самостійного створення сценарію, зокрема театралізованих свят із сучасною інтерпретацією.

Частина реципієнтів вказала, що має досвід створення імпровізованого сценарію концертної програми на основі вже готових номерів, що визначило їхній середній рівень готовності до такої діяльності (26,3 %).

На низькому рівні (61,6 %) виявилися відповіді опитуваних, які зазначили, що завжди користуються готовими сценаріями художньо-творчих заходів, а це свідчить про відсутність творчої самостійної роботи здобувачів

освіти та не володіння прийомами роботи в створенні оригінального сценарію.

П'яте запитання («Вам поставлене завдання організувати та провести художньо-творчий захід для здобувачів освіти загальноосвітнього закладу. Який алгоритм дій Ви оберете?») являло собою конструктивне завдання, в якому здобувачі освіти мали вказати почерговість дій процесу організації та проведення художньо-творчого заходу.

Так, високий рівень (14,1%) показали здобувачі освіти, які правильно визначили всі етапи підготовки до проведення заходу. У 22,2 % здобувачів освіти було виявлено середній рівень, оскільки їхні відповіді були не точними, випускники правильно вказали порядок дій першого етапу, а далі – плутались у їх почерговості.

До низького рівня – 63,6% – було віднесено відповіді здобувачів освіти, які продемонстрували хаотичне розміщення дій алгоритму процесу підготовки та проведення заходу. Аналіз відповідей на запитання засвідчив, що більшість здобувачів освіти не вміє планувати процес підготовки до мистецького заходу, у них не вистачає конструктивних знань для художньо-творчої діяльності.

Аналіз шостого запитання («Чому важливо на Вашу думку, оволодіти майстерністю організації будь-якого виду художньо-творчої діяльності ?») показав рівень усвідомлення професійної значущості процесу художньо-творчої діяльності майбутніх учителів мистецьких дисциплін, засвідчивши позитивні відповіді: 65,4 % реципієнтів зазначили про важливість опанування новими творчими підходами для вдалого проведення уроків музики зі здобувачами освіти, необхідність розвитку власного творчого потенціалу засобами художньо-творчої діяльності, розуміння художніх засобів виразності різних видів мистецтва та активного їх використання у творчій діяльності. 34,6% опитаних не змогли конкретно відповісти на запитання та показали пасивне ставлення до оволодіння професійною майстерністю організації художньо-творчої діяльності.

Отримані результати третього блоку запитань вказали на досить невисокий рівень організаційних умінь майбутніх учителів мистецьких

дисциплін в процесі художньо-творчої діяльності, фрагментарне розуміння планування даного процесу, але усвідомленість професійної необхідності опанування потрібними для даного процесу методичними знаннями.

Аналіз результатів дав можливість визначення критеріїв діяльнісно-результативного компоненту, що виявляється в умінні організовувати і здійснювати постановку невеликих музичних вистав, створення сценарію та режисури різновидів художньо-творчих заходів.

Для даного критерію характерні такі показники: здатність до генерування творчих ідей; володіння навичками організації концертних програм; досвід режисерської роботи у постановках сценічних мініатюр; володіння сценарною майстерністю; наявність вміння проектувати художньо-творчу діяльність.

Показники кількісного аналізу рівня сформованості розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів до художньо-творчої діяльності за творчо-діяльнісним компонентом висвітлені у додатку С.

За результатами кількісного аналізу визначено високий рівень за такими показниками: здатність до генерування творчих ідей (18%), володіння навичками організації концертних програм (16%), наявність досвіду режисерської роботи у постановках сценічних мініатюр (15%), вміння проектувати художньо-творчу діяльність (14%) та володіння сценарною майстерністю (12%).

Результати опитування показали рівень готовності майбутніх учителів мистецьких дисциплін здійснювати організаційну роботу в творчому колективі, володіння професійно-творчими вміннями та навичками для здійснення даного процесу. Показники рівнів сформованості розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін за творчо-діяльнісним компонентом представлено у Додатку У.

Компоненти розвитку творчого потенціалу у процесі художньо-творчого діяльності об'єднуючись у єдине ціле, створюють систему розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін до якісного проведення художньо-творчої діяльності.

Відповідно до визначених критеріїв було обґрунтовано суттєві ознаки низького, середнього та високого рівнів розвитку творчого потенціалу майбутнього учителя до художньо-творчої діяльності.

Здобувачів освіти з низьким рівнем розвитку творчого потенціалу до художньо-творчої діяльності характеризує низька мотиваційна установка на активний творчий процес, стереотипність мислення (нездатність висувати творчі ідеї та варіанти творчих рішень), слабо розвинена творча уява, погані знання мистецтвознавчої термінології, невеликий досвід власної художньо-творчої діяльності, нездатність до самостійної сценічно-виконавської роботи, безініціативність в активній творчій діяльності, поверхові знання з методики організації художньо-творчих заходів, невміння планувати творчий процес, репродуктивний характер власної творчої діяльності.

Таблиця 3.1

Стан розвитку творчого потенціалу майбутнього учителя мистецьких дисциплін (до експерименту)

Критерії		Рівні (n=99)					
		Високий		Середній		Низький	
		к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%
1	Мотиваційно-пізнавальний	28	28,3	43	43,4	28	28,3
2	Творчо-діяльнісний	24	24,2	47	47,5	28	28,3
3	Операційно-технологічний	15	15,2	31	31,3	53	53,5
	<i>Середнє</i>	22,3	22,5	40,3	40,8	36,3	36,7

Середній рівень розвитку творчого потенціалу майбутнього учителя до художньо-творчої діяльності характеризується такими ознаками: наявність змістовно-спонукальних мотивів у художньо-творчій діяльності (мотиваційна сфера підпорядковується зовнішньому контролю), бажання до самовдосконалення та розширенні знань із методики організації художньо-творчої діяльності, фрагментарність прояву творчої ініціативи у вивченні та репрезентації творів мистецтва, оригінальне творче мислення за умов

додаткового стимулювання, достатній розвиток творчої уяви, часткове оволодіння теоретичними знаннями з основ організації художньо-творчої діяльності, позитивне ставлення до здійснення проектування художньо-творчої діяльності, демонстрація достатньої методичної підготовки в організації художньо-творчої роботи.

Таблиця 3.2

**Рівні розвитку творчого потенціалу до художньо-творча діяльність
за результатами вхідного зрізу в КГ і ЕГ**

Компоненти	Рівні											
	КГ (n=50)						ЕГ (n=49)					
	Високий		Середній		Низький		Високий		Середній		Низький	
	К-	%	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%	К-	%	К-ть	%
Мотиваційно-пізнавальний	15	30	21	42	14	28	13	26,5	22	44,9	14	28,6
Творчо-діяльнісний	13	26	22	44	15	30	11	22,5	25	51	13	26,5
Операційно-технологічний	8	16	15	30	27	54	7	14,3	16	32,7	26	53
<i>Середнє</i>	12	24	19,3	38,6	18,7	37,4	10,3	21	21	43	17,7	36

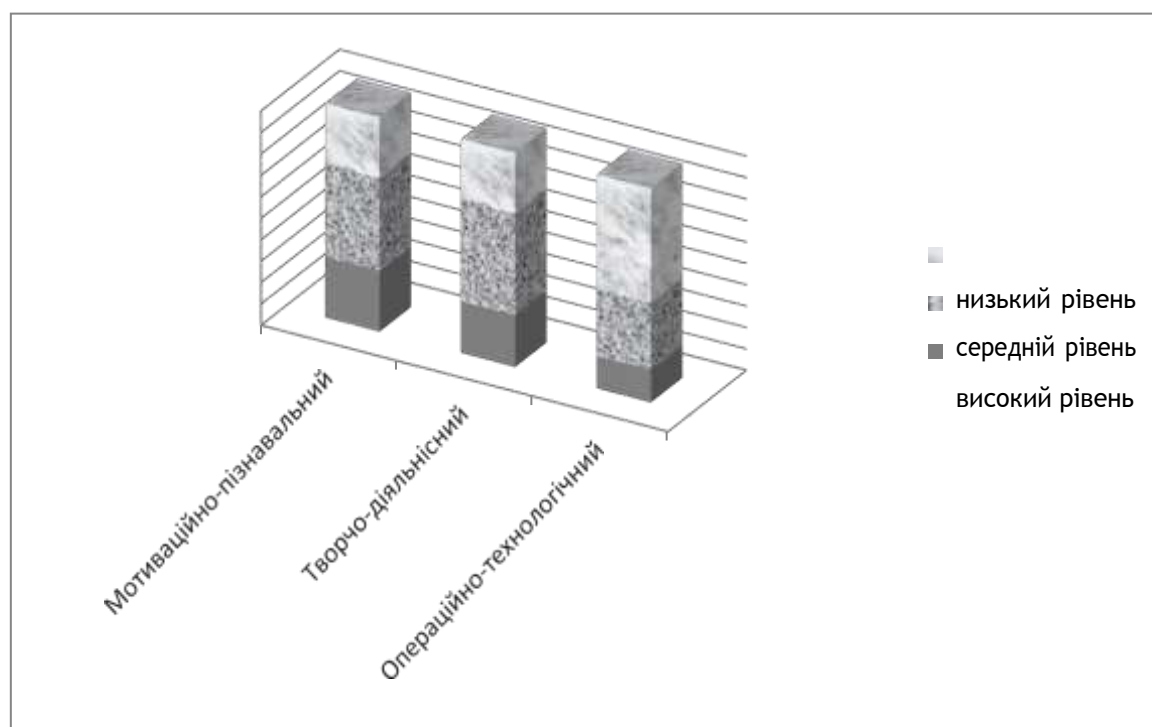
Для здійснення експерименту і підтвердження ефективності впровадження методики розвитку творчого потенціалу майбутнього учителя в педагогічних коледжах до художньо-творчої діяльності здобувачів освіти було поділено на дві групи: контрольну (КГ) та експериментальну (ЕГ).

Про високий рівень свідчать такі показники розвитку творчого потенціалу майбутнього учителя до здійснення художньо-творчої діяльності: пріоритет творчо-сміслових мотивів у художньо-творчій діяльності (яскраво виражена мотивація до творчого самовдосконалення та саморозвитку), нестандартне вирішення творчих завдань, володіння мистецтвознавчим

категоріальним апаратом, оволодіння теоретичними знаннями з основ організації художньо-творчої діяльності, наявність інтересу до такого виду діяльності, потреба у спілкуванні з творами мистецтва, розвиток сценічно-виконавських умінь, здатність до нестандартних творчих рішень, творча активність у різних видах художньо-творчої діяльності, оволодіння операційним порядком дій, принципами відбору способів дій у процесі проектування художньо-творчої діяльності, високий рівень володіння організаторськими навичками, стійкий творчий характер практичної роботи.

Гістограма 1

Відсоткове співвідношення рівнів розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів до художньо-творчої діяльності

На завершальному етапі констатувального експерименту на основі отриманих якісних і кількісних даних за визначеними компонентами (мотиваційно-пізнавального, творчо-діяльнісного та операційно-технологічного) здійснено порівняльний аналіз та визначено середнє значення стану розвитку творчого потенціалу майбутнього учителя мистецьких дисциплін.

Результати співвідношення показників рівнів сформованості розвитку

творчого потенціалу майбутнього учителя до художньо-творчої діяльності узагальнені в гістограмі 1.

Аналіз результатів комплексної діагностики, проведених спостережень та опитувань здобувачів освіти та викладачів вокально-інструментальних дисциплін та керівників гуртків художньої самодіяльності музично-педагогічних відділень педагогічних коледжів виявив значну кількість недоліків у здійсненні професійної підготовки здобувачів освіти до художньо-творчої діяльності та дав можливість зробити висновки про необхідність розробки моделі розвитку творчого потенціалу майбутнього учителя до означеної діяльності та експериментальної методики для забезпечення позитивних результатів даного процесу.

Формувальний етап експерименту передбачав моделювання змістовно-процесуальних аспектів у відповідності з метою дослідження та аналізу отриманих діагностичних даних констатувального етапу та полягав у розробці відповідної методики на основі структурної моделі розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін.

Розробка та впровадження нової методики в освітній процес ґрунтувалася на врахуванні специфіки виявлення професійно-творчих умінь в організації художньо-творчої діяльності майбутніх учителів мистецьких дисциплін, що свідчить про потребу удосконалення системи заходів щодо оновлення змісту педагогічної підготовки здобувачів освіти.

Формувальний етап дослідницько-експериментальної роботи проходив у 2017-2019 рр. на базі експериментальної групи музично-педагогічного відділення Барського гуманітарно-педагогічного коледжу, сформованої під час констатувального етапу (2016-2018), коли було проведено перевірку й уточнення гіпотези дослідження; педагогічних умов, потрібних для забезпечення ефективності процесу розвитку творчого потенціалу майбутнього учителя; апробовано модель розвитку творчого потенціалу майбутніх вчителів мистецьких дисциплін.

На початку формувального експерименту викладачі та керівники гуртків

художньої самодіяльності були ознайомлені з метою, завданнями та методикою проведення даного етапу дослідницько-експериментальної роботи. Додатково викладачам та керівникам гуртків надавався пакет методичних матеріалів розроблених педагогічних умов та методичних рекомендацій «Методика розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів музичного мистецтва» та «Особливості організаторської діяльності вчителя мистецьких дисциплін у процесі підготовки художньо-творчого заходу».

Діагностика проводилася у групах здобувачів освіти, які навчаються на III-IV курсах за спеціальністю «Музичне мистецтво» на початку першого семестру (вересень, 2018 р.) та наприкінці другого семестру (травень 2019 р.) в період формувального етапу експерименту.

Організація формувального експерименту здійснювалася на основі висновків попередньо вивченої проблематики та аналізу результатів констатувального етапу експерименту.

Метою даного етапу експерименту стало створення та апробація моделі розвитку творчого потенціалу майбутнього учителя мистецьких дисциплін, розкриття змісту процесу розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін до художньо-творчої діяльності на кожному етапі, виявлення педагогічних умов, активних форм навчання здобувачів освіти та особливостей контролю його результатів під час досліджуваного процесу, створення опису умов організації, перебігу дослідно-експериментальної роботи та проведення аналізу її ефективності, оцінювання рівня розвитку творчого потенціалу майбутніх фахівців до художньо-творчої діяльності.

Основними завданнями вказаного етапу було розробка, апробація та уточнення авторської методики, метою якої було розвиток творчого потенціалу майбутнього учителя мистецьких дисциплін до художньо-творчої діяльності.

В процесі експерименту вирішувалися такі завдання: перевірка доцільності обраних методичних підходів до формування компонентів професійної готовності; застосування різновидів художньо-творчої діяльності, творчих завдань, тренінгів, які складають основу методики; використання в

навчальному та позанавчальному процесі розробленого автором методичних рекомендацій «Методика розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів музичного мистецтва» та «Особливості організаторської діяльності вчителя мистецьких дисциплін у процесі підготовки художньо-творчого заходу» з метою здобуття теоретичних знань та практичних умінь і навичок організації різних видів художньої творчої діяльності; розвиток творчих здібностей та професійно-творчих умінь майбутнього учителя мистецьких дисциплін у процесі художньо-творчої діяльності; залучення майбутніх учителів мистецьких дисциплін до активної участі у різних формах художньо-творчої діяльності (участі у різноманітних художньо-творчих заходах, керівництві творчим колективом, в організації різновидів художньо-творчих заходів, креативній діяльності); аналіз динаміки змін рівнів розвитку творчого потенціалу до художньо-творчої діяльності; систематизація результатів експериментального дослідження перевірки ефективності впливу пропонованої методики на розвиток творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін у процесі художньо-творчої діяльності.

Для визначення рівня розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін до художньо-творчої діяльності на основі складових компонентів було виокремлено контрольну (КГ = 50 осіб) та експериментальну (ЕГ = 49 осіб) групи.

Обрані для експерименту групи мали приблизно однаковий рівень розвитку творчого потенціалу до вирішення художньо-творчих завдань.

Здобувачам освіти ЕГ, відповідно до визначених педагогічних умов, крім вивчення спеціальних дисциплін за навчальним планом та відвідування різних гуртків художньої самодіяльності, було заплановано відвідувати позааудиторні заняття з методики організації художньо-творчої діяльності, опановувати технології творчих тренінгів, брати активну творчу участь в організації та проведенні художньо-творчих заходів на відміну від КГ, в якій проводилися традиційні форми навчання, здобувачі освіти відвідували гуртки художньої самодіяльності та мали змогу брати участь у концертній діяльності (переважно

як виконавці вокального або інструментального жанрів музичного мистецтва).

Робота в групах відрізнялася тим, що в експериментальній групі процес розвитку творчого потенціалу майбутнього учителя мистецьких дисциплін до художньо-творчої діяльності здійснювався за запропонованою методикою.

Важливою педагогічною умовою було поетапне засвоєння здобувачами освіти теоретичного та практичного освітнього матеріалу, що надавало можливість поступово ускладнювати творчі завдання, спрямовані на розвиток творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін у процесі художньо-творчої діяльності.

У дослідницько-експериментальній роботі доведена доцільність цілеспрямованого застосування інтеграційних форм і методів навчальної та позааудиторної роботи у формуванні кожного компоненту для розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін до художньо-творчої діяльності у відповідності до визначеної мети, принципів та етапів навчання.

Під час проведення формувального етапу експерименту передбачалось виокремлення етапів освітнього процесу: мотиваційно-інформаційний, творчодіяльнісний, творчо-процесуальний.

Перший етап (мотиваційно-інформаційний) пов'язаний із формуванням позитивної мотивації до майбутньої професійної діяльності, з ознайомленням з різновидами художньо-творчої діяльності, із формуванням інтересу до організації даного процесу, стійких переконань щодо доцільності участі у різних її формах та потреби в активній творчій роботі. Передбачалось використання аналізу художньо-творчих заходів, музичних вистав та їх критичного судження.

Одним із провідних завдань було розширення мистецької ерудиції здобувачів освіти, вироблення чіткого розуміння ними сутності і значення художньо-творчої діяльності, розвиток практичних умінь і навичок для розв'язання різноаспектних творчих завдань.

На цьому етапі доведено результативність таких методів: активного та

пасивного зацікавлення, метод «навчання на помилках», методи аналізу художньо-творчих заходів та музично-теоретичного аналізу музичних вистав, метод популяризації творчості митців, «мистецького тестування», спостереження, творчих семінарів, колективних творчих справ, методів порівняння та аналізу музичних інтерпретацій, методів закріплення позитивного враження.

Для набуття здобувачами освіти відповідного рівня мистецької компетенції використовувався метод аналізу художньо-творчих заходів. Здобувачам освіти пропонували перегляд концертно-освітніх програм, які проводяться на місцевому рівні та в освітніх закладах міста (свята, фестивалі, конкурси, театральні вистави), відбувалось заохочення майбутніх учителів мистецьких дисциплін до самостійного художньо-методичного мислення в плані вибору, аналізу та оцінювання мистецьких об'єктів, придатних для художньо-творчих заходів, а також спостереження та музично-теоретичний аналіз музичних вистав та оперет у виконанні дітей шкільного віку, як яскравого представника музичного жанру з використанням різноманітних засобів музичної та художньої виразності, значимих та актуальних за змістом, що сприяє кращому сприйняттю музичного мистецтва дитячою аудиторією.

До методів популяризації творчості митців належали творчі зустрічі з відомими діячами мистецтва різних жанрів (додаток Г, додаток И).

Також здобувачам освіти пропонувалися для виконання творчопізнавальні завдання методом «мистецького тестування» як одного із методів активного зацікавлення (модифікована методика за Т. Грінченко).

Метою даного методу є пізнання здобувачами освіти зразків світового мистецтва як основи формування мистецького досвіду майбутніх учителів мистецьких дисциплін, розвиток інтелектуальних та творчих здібностей здобувачів освіти.

Спосіб проведення такого завдання є цікавим, творчим етапом, сприяє розвитку пізнавального інтересу та образно-асоціативного мислення майбутніх фахівців. Здобувачам освіти пропонували набори карток «Митці різних країн

світу» (композитори, відомі виконавці різних музичних жанрів (в тому числі диригенти, оперні співаки), художники, театральні актори, хореографи), «Імена», «Національна приналежність», «Епоха», «Галузь мистецтва (напрям, жанр)» та було поставлене завдання знайти відповідність поданої інформації.

Здобувачам освіти потрібно було зібрати якнайбільше відповідей, максимальна кількість – 20. Групи карток здобувачі освіти складали у спеціальні конверти та подавали для перевірки.

Застосування *методу «навчання на помилках»*, метою якого була колективна самоперевірка виконаних мистецьких тестів способом колективного обговорення результатів. Таким чином, здобувачі освіти усвідомлювали прогалини у знаннях мистецтва і навчалися за допомогою усунення власних помилок.

Метод «навчання на помилках» та варіативність тестів характерний для будь-якого етапу перевірки та накопичення мистецького досвіду впродовж усього циклу занять у процесі художньо-творчої діяльності для закріплення знань шляхом обов'язкового колективного обговорення результатів.

Використання *методів активного*, а надалі і *пасивного зацікавлення* відбувалося у процесі створення здобувачами освіти колективного мистецького колажу із зображень вивченого матеріалу (портретів діячів певного виду мистецтва) як засобу наочності для закріплення знань в результаті пізнавальної діяльності та систематичної актуалізації вивченого матеріалу. У процесі творчих занять колаж доповнювався новими портретами творчих особистостей.

Формування мистецько-теоретичних знань щодо організації різних форм художньо-творчої діяльності відбувалося під час проведення *творчих семінарів*, на яких здобувачі освіти презентували різновиди і жанри мистецьких заходів різних історичних етапів розвитку масової художньої творчості, яскраво демонструючи самостійну пізнавальну діяльність.

Ведення *щоденника (кейс-метод)* майбутніх учителів мистецьких дисциплін з художньо-творчим глосарієм сприяло накопиченню здобувачами освіти основної мистецької термінології, пов'язаної з художньою творчою

діяльністю, який був свідченням власного творчого зростання майбутнього фахівця.

Використання *колективних творчих справ* сприяло формуванню вмінь працювати у мікрогрупах. Так, здобувачі освіти отримували завдання створити мистецькі *веб-квести* на теми: «Ритм у мистецтві», «Педагог – як актор».

Застосування різноаспектних творчих завдань та методів мотиваційно-інформаційного змісту сприяло об'єктивності оцінки виявлення творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін до художньо-творчої діяльності, рівня мистецького досвіду майбутнього учителя мистецьких дисциплін, його потреби у творчому самовдосконаленні, професійного інтересу у відстоюванні власних творчих ідей та пропозицій щодо створення нових продуктів творчості.

Використання методу порівняння та аналізу музичних інтерпретацій сприяло формуванню усвідомлення здобувач освіти класичної музики у сучасній інтерпретації, яка не лише надає нового звучання, нового стилю, нового характеру їй, завдяки інтеграції різноманітних жанрів, а й забезпечує збереження встановлених та набуття нових позицій розуміння класичної музики.

Мета застосування вказаного методу – у навчанні оцінювати музичні інтерпретації класичних творів, формуванні слухацької культури та естетичного смаку.

Здобувачі освіти здійснювали аналіз сучасних жанрових обробок класичних творів (Л. Бетховена, В. Моцарта, П. Чайковського, А. Вівальді) з метою опанування різними музичними жанрами (джазу, рок-музики), що були актуальними для використання під час проведення художньо-творчих заходів, а також творів сучасних композиторів – для набуття високого рівня мистецького досвіду.

Здобувачі освіти отримували знання про види виконавської інтерпретації, вміння аналізувати сучасні виконавські інтерпретації, вчилися розмежовувати традиції та новаторство в музиці.

Здобувачам освіти пропонувалось знайти відмінності між оригінальним музичним твором та його сучасною обробкою. Цей метод сприяв активно використовувати зразкові твори музичного мистецтва, які у традиційній формі стають все більше популярними, але досить часто використовуються твори, що містять елементи сучасної музичної інтерпретації.

Метою *другого етапу* (творчо-діяльнісного) було формування навичок музично-виконавської, сценічно-артистичної діяльності, активізація творчого потенціалу, залучення здобувачів освіти до художніх цінностей світової культури шляхом активної участі їх у різновидах художньо-творчої діяльності, набуття ними навичок рефлексії.

На даному етапі застосовувалися методи інтерпретації, інсценізації, тренінги, сценічних мініатюр, імпровізація, а також використовувалися театральні-ігрові вправи. Було визначено зміст різних форм художньо-творчої діяльності.

Для розвитку професійно-творчих умінь використовувалися різновиди художньо-творчих заходів, які передбачали максимальне використання самостійної творчої роботи здобувачів освіти як виконавців з елементами сценарної, акторської, режисерської роботи.

Здобувачів освіти залучали до активної участі у фрагментах музичних вистав та дитячих оперет за творами митців сучасності та минулого.

Для накопичення мистецького досвіду здобувачів освіти, розвитку творчих, акторських здібностей, активності та ініціативності в художньо-творчій діяльності та вихованні професійного усвідомлення майбутніх учителів мистецьких дисциплін значну роль відіграла підготовка здобувачів освіти музично-педагогічного відділення Барського гуманітарно-педагогічного коледжу найяскравіших фрагментів музичної казки «Як зима з весною зустрічається» (Додаток В).

В організації заходу «Творча зустріч з відомим композитором» роль режисерів-постановників виконували автор та здобувачі освіти ЕГ (Додаток И). Виконавці музичної казки композитора були дещо схвильовані, зустріччю адже

не так часто мали можливість поспілкуватися наживо з сучасним композитором. Та, з повною творчою самовіддачею та ініціативністю, здобувачі освіти влаштували справжнє свято для всіх присутніх і приємно вразили всіх, зокрема й знаних фахівців мистецтва. Подяка, похвала та творчі настанови відомих композиторів сприяли формуванню усвідомлення власної творчої самореалізації та професійної спроможності до музично-педагогічної діяльності.

Використання інтерпретаційних вправ (*метод інтерпретації*) виконує не тільки репродуктивну функцію, а й містить значний потенціал критичного ставлення до твору, заглиблення в авторське відчуття образу та найповніше відтворення його у власному трактуванні, вираження свого розуміння тексту, особистих почуттів, відтворення особливостей власного сприйняття мистецьких творів.

Важливим для розвитку творчої активності майбутніх учителів мистецьких дисциплін у процесі художньо-творчої діяльності став *метод інсценізації*, який сприяє розвитку музично-виконавських та сценічно-артистичних навичок, оскільки передбачає використання мистецьких творів з конкретним сюжетом, певними образами, елементами діалогу або прямої мови, які можна вивчати методом драматизації.

Реалізація *методу сценічних мініатюр*, як тренінгової форми, відбувалася за допомогою застосування *театрально-ігрових вправ*, що передбачають використання засобів виразально-зображувального мистецтва для передачі емоцій та почуттів (мови, інтонації, міміки, пантоміми).

У формуванні навичок музично-виконавської діяльності майбутніх учителів мистецьких дисциплін використовувались творчі вправи на розвиток культури сценічного мовлення та культури музичного мовлення (майстерність вокального та інструментального інтонування), (вправа «Вокальна імпровізація»).

На цьому етапі роботи застосовувалися творчі тренінги для розвитку професійно-творчих умінь (організаційних, комунікативних, конструктивних);

творчі вправи на використання елементів театральної педагогіки для розвитку інтелектуальної, емоційно-вольової сфери особистості, формування морально-ціннісних орієнтацій (емпатії), підвищення мовленнєвого рівня (техніки вимови, словесної виразності), використовувалися сценічні вправи та етюди для набуття навичок та вмінь сценічної культури, засвоєння елементів сценічної лексики, розвиток апарату педагогічного впливу (емоції, голос (тон, сила, інтонація), жести, міміка), проводилася робота над художнім образом; завдання цього етапу – поєднати різні засоби сценічної дії, досягти рівнозначності усіх її компонентів (словесно-образного, музично-образного, пластичної координації, взаємодії з партнерами).

Використання «сценічної імпровізації» забезпечило процес самоактуалізації та мобілізації творчих сил і здібностей здобувачів освіти (вправи на розвиток розподілу уваги, розвиток уяви, інтуїції, творчого самопочуття (натхнення, творчого пошуку), вміння перевтілюватися, рефлексивні вміння, вміння переходити від запланованого до експромтного і навпаки, вміння спілкуватися).

Важливим досвідом набуття високого рівня інтерпретаторських умінь майбутнього учителя мистецьких дисциплін для сучасної обробки музичних творів стало використання тренінгових занять на відпрацювання навичок роботи з музичною апаратурою, адже самостійна творча діяльність здобувачів освіти у підготовці оригінальних художньо-творчих заходів спонукала до пошуку власних методів та форм подачі матеріалу.

Так, на високому рівні варто оцінити виокремити використання здобувач освітиами мультимедійних технологій, зокрема комп'ютерних програм (Sound Forge 9.0 – для роботи з аудіо, Windows Movie Maker – для роботи з відео) з освітньою метою, працювати зі звуковим обладнанням для забезпечення проведення художньо-творчого заходу (системою озвучення, до яких належать трансляційні посилювачі звуку, акустичне приладдя, інсталяційні сабвуфери, мікшерні пульти, навушники, мікрофони, караоке- системи, аксесуари для звуку), а також вміння використовувати електронні музичні інструменти

(синтезатори) для написання фонограм дитячих пісень. Це необхідні професійно-технологічні вміння для успішної організації творчого процесу та створення емоційного середовища в майбутній професійній діяльності фахівця з мистецтва.

Третій етап (творчо-процесуальний) полягав у розвитку професійно-творчих умінь (організаційних, комунікативних, художньо-конструктивних (навичок складання сценаріїв, режисури художньо-творчих заходів) та підпорядковувався завданням розвитку у здобувачів освіти здатності до самостійної активної художньо-творчої діяльності, формування інтересу до освоєння інтегрованих методів організації різновидів художньо-творчої діяльності в проекції на професійну діяльність в майбутньому.

На цьому етапі характерним було використання інтеграції методів театралізації та музичної імпровізації, творчих проектів для закріплення здобутих знань шляхом самостійної реалізації професійно-творчих умінь майбутніх учителів мистецьких дисциплін, застосування методу інтроспекції для самооцінки власної творчої діяльності.

Особлива увага зосереджувалася на самостійному проектуванні різновидів художньо-творчих заходів (написанні сценарію, режисури свят, проведенні репетицій).

Третій етап у дослідницько-експериментальній роботі є системотворчим, що орієнтований на підпорядкування змісту кожного етапу єдиним вимогам для забезпечення цілісності процесу розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін.

На цьому етапі використовувались *методи інтроспекції* (самоспостереження) для розвитку навичок рефлексивного аналізу, усвідомлення змін у власному творчому саморозвитку майбутніх учителів мистецьких дисциплін, а в майбутньому і саморегуляції, як фундаменту будь-якої професійної діяльності, застосування якої передбачало *аналіз відеозаписів* власних виступів на заняттях з художньо-творчої діяльності, *рефлексивного аналізу*; написання *есе* здобувачами освіти («Що мене приваблює у художній

творчій діяльності», «Якби я був учасником художньо-творчого заходу, то виконував роль ...»).

Під час цього етапу необхідне опосередковане педагогічне втручання в самостійний творчий процес здобувачів освіти для забезпечення стимулювання творчої активності майбутніх учителів мистецьких дисциплін, розвитку самостійності.

Впровадження варіативних підходів у процес художньо-творчої діяльності сприяв значному поширенню самостійних творчих пошуків здобувачів освіти. Велика увага приділялася колективній творчій праці та полягала в підготовці та організації різноманітних художньо-творчих заходів за вказаною послідовністю етапів роботи.

Так здобувачам освіти було обрано підготувати захід «Вишиванка». Для виконання цього завдання здобувачі освіти обирали творчу групу, актив (здобувач освіти-сценарист, здобувач освіти-режисер, здобувач освіти-звукорежисер) та сформувалися мікрогрупи по 7 студентів гуманітарно-педагогічного коледжу для підготовки окремих номерів художньо-творчого заходу. Кожен здобувач освіти мав можливість реалізувати себе в найбільш привабливій для нього діяльності, використовувалися творчі вправи на розвиток конструктивних умінь здобувачів освіти.

Самостійна творча діяльність здобувачів освіти реалізовувалася у створенні творчих проєктів (*метод творчих проєктів*) та позитивний вплив їх на розвиток емпатії, комунікативних здібностей та накопичення мистецького досвіду (захід «Прес-конференція композиторів-пісенників XIX століття», беручи участь у якому здобувачі освіти мали можливість випробувати себе у ролі композиторів та журналістів окремих рубрик) (Додаток. Ф).

Для виявлення здібностей до самостійної творчості, творчої активності здобувачам освіти пропонувалось взяти участь у конкурсі створення та репрезентації кращої дитячої пісні. Відбулося використання творчого завдання для виявлення самодіяльних композиторів та поетів, а також визначення рівня композиторських й імпровізаційних навичок створення пісенного дитячого

репертуару та стимулювання інтересу до майбутньої професійної діяльності.

Умови конкурсу передбачали підбір здобувачами освіти віршів, написаних для дітей відомими поетами або талановитими людьми, аналіз тексту дібраного щодо відповідності його змісту особливостям музичного розвитку дітей відповідної вікової категорії, враховуючи діапазони голосів, принципи мелодичного розвитку, фактуру акомпанементу, гармонічні зворотів, типи тональних співвідношень – цікавої та доступної тематики для створення дитячої пісні.

Композиторсько-виконавський конкурс із елементами інтерпретації нових творів проходив в три етапи: підготовчий (безпосереднє написання здобувачами освіти авторських пісень); репрезентаційний (участь здобувачів освіти у конкурсі); підсумковий (визначення результатів конкурсу та презентація збірника здобувачами освіти творів (Додаток Г).

Критеріями оцінювання конкурсних творів були: відповідність музики і слова, розкриття художнього та музичного образу, емоційність, проникливість, артистизм виконання, грамотність музично-сценічної та мовної культури.

Для оцінки рівня композиторських та імпровізаційних навичок під час проведення конкурсу головуючим журі необхідно запрошувати професійного композитора, а також викладачів-композиторів Барського гуманітарно-педагогічного коледжу.

Переможцями конкурсу стали здобувач освіти експериментальної групи Діана О. та Аліна С. Дитячі пісні які ввійшли до збірника неодноразово виконуються багатьма здобувачами освіти на контрольних заліках, у концертній та практичній діяльності загальноосвітніх закладах міста (Додаток Г).

Застосування *методу театралізації та музичної імпровізації* з метою виявлення рівня сформованості навичок розкриття художнього образу у процесі сценарної роботи та музичного образу відобразилось у постановці театралізованої вистави «Новорічний експрес», що складалася зі створеного театралізованого сценарію та з музичних імпровізацій пісень на різноманітні

теми (Додаток Щ).

Під час формувального експерименту в рамках коледжного конкурсу «Битва відділень» в жанрі КВК. Так, команда здобувачів освіти музично-педагогічного відділення «Новий формат» здобув перемогу. Участь у змаганні брали здобувачі освіти експериментальної групи. Тема заходу – «Моє відділення – найкраще», умова конкурсу – демонстрація та розкриття у малих сценічних формах особливостей освітнього процесу відділення коледжу, на якому навчаються здобувачі освіти команди (Додаток Ф).

Участь здобувачів освіти у КВК сприяла розкриттю у майбутніх учителів конструктивних умінь колективного створення оригінального сценарію, підбору вдалих музичних та відеоматеріалів та сприяло яскравому виявленню творчих, артистичних, музичних здібностей, інтелекту, почуття гумору. Емоційне піднесення як результат активної діяльності такої форми заохочувало та мотивувало здобувачів освіти до творчих здобутків у майбутньому.

Завершальним етапом експериментальної роботи стала організація творчого залікового проекту здобувачами освіти-випускниками «Концерт-подяка викладачам», під час якого здобувачі освіти репрезентували здобуті професійно-творчі уміння та навички.

Здобувачі освіти самостійно визначали сценарний план та розподіляли ролі. Під час заходу були презентовані кращі творчі здобутки здобувачів освіти за період експерименту. Були використані різноманітні види роботи: ролі ведучих (в традиційній і нетрадиційній формі – звичайний образ ведучих для урочистої частини заходу та образ конферансьє, за допомогою якого, акторським, театралізованим способом здобувачі освіти представляли художній образ глядачам); використання пантоміми (на тему «Чи важко навчатися на музично-педагогічному відділенні?»); сучасний ляльковий театр (на тему «У світі музичного мистецтва», за допомогою якого здобувачі освіти демонстрували гру на дитячих музичних інструментах, власноруч виготовлювали реквізит); малі сценічні імпровізовані форми (розігрування сценок на теми «Одного разу на занятті з хорового класу», «Як учитися

розспівуватись», «Наша мрія»); пародія на улюблену телепередачу; читання створених здобувачами освіти віршів («Така, як ви», присвяченому улюбленому викладачеві, «Ми – музиканти», у виконанні студентів Барського гуманітарно-педагогічного коледжу); виконання авторських пісень («Веснянки» на музику та слова Лісової А.В.), переспівів на створені здобувачами освіти тексти, актуальні для заходу такого формату («Любимо ми музику», «Наш коледж», «Дякуємо Вам, викладачі»); проведення конкурсу для глядачів «Чарівна ліра»; танцювально-вокальні композиції, уривки мюзиклів та зразкових творів музичного мистецтва; інтерв'ю з окремими викладачами (Додаток Ф).

У заліковому проекті були використані різноманітні технічні та мультимедійні засоби, пропонувались до перегляду відеоролики здобувачів освіти про їхнє життя, цікаві відео-інтерв'ю з викладачами. Заліковий проект, насичений різноманіттям творчих номерів створив сприятливу емоційну атмосферу в залі, справив незабутнє враження на глядачів та виконавців високим рівнем професійно-творчих умінь, отриманих у процесі художньо-творчої діяльності в коледжі.

Проведений захід був своєрідним іспитом досконалості процесу розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін до художньо-творчої діяльності та дав можливість отримати результат формування творчої особистості майбутнього учителя мистецьких дисциплін, а також порівняти його з попередніми даними. Здобувачі освіти презентували не лише гарну вокально-інструментальну та теоретичну підготовку, а й продемонстрували високий рівень розвитку творчого потенціалу до організації художньо-творчої діяльності, що підтверджує ефективність запропонованої методики.

Проведені під час формувального експерименту художньо-творчі заходи мали свою специфіку організації та проведення, що залежала від тематики та змісту. Основна увага приділялася самостійній художньо-творчій діяльності здобувачів освіти, у процесі якої вони мали можливість проявити вміння постановки творчої мети та підпорядковувати свою творчу діяльність її

досягненню, вміння планувати та контролювати власну художньо-творчу діяльність, вміння творчо, активно та ініціативно розв'язувати поставлені завдання.

Особлива увага приділялася якості репертуару, який характеризувався чітко вираженими художніми ознаками, естетичною досконалістю та змістовністю.

Використані методи та форми роботи були професійно спрямованими, завдяки чому були виявлені сформовані творчі здібності, мотиви, знання та вміння майбутніх учителів мистецьких дисциплін для здійснення нових оригінальних продуктів художньо-творчої діяльності.

На основі аналізу специфіки організації художньо-творчої діяльності, етапів підготовки та проведення художньо-творчих заходів, як основного показника набуття відповідного рівня розвитку творчого потенціалу до художньо-творчої діяльності, розроблено методичні рекомендації, які призначені для розвитку творчого потенціалу до здійснення художньо-творчої діяльності у майбутній педагогічній роботі, підвищення якісного рівня фахівця.

Зважаючи на специфіку процесу художньо-творчої діяльності здобувачів освіти педагогічних коледжів, вважаємо доцільним для її проведення залучення компетентних творчих викладачів, керівників гуртків художньої самодіяльності, кураторів академічних груп, які володіють елементами акторської, режисерської роботи, методикою проведення різноманітних заходів. Залучення творчих педагогів сприятиме розвитку творчого потенціалу здобувачів освіти до художньо-творчої діяльності на високому рівні.

Підтримка та емоційне підживлення ініціативності з боку викладачів самостійної творчої роботи здобувачів освіти, сприяння розкриттю їх таланту, відсутність критики підсилуватиме постійний інтерес до художньо-творчої діяльності.

Вибір різноманітних нетрадиційних форм проведення художньо-творчих заходів, створення умов власного вибору ролі у художньо-творчій діяльності,

колективна праця, проведення емоційно насичених репетицій з цікавими творчими іграми, вправами, тренінгами, здійснення самоаналізу власної діяльності, застосування (за бажанням здобувачів освіти) сучасних мультимедійних технологій з освітньою метою, надання переваги організації та проведенню творчих проектів із використанням та популяризацією різних видів мистецтва, використання різних систем стимулювання (подяк, відзнак, подарунків) забезпечує позитивні емоції, інтерес до діяльності, мотивує до професійного самовдосконалення та створює умови для розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін до художньо-творчої діяльності.

В кінці формульовального експерименту був проведений контрольний зріз з метою виявлення проміжних результатів.

3.2. Результати педагогічного експерименту та їх аналіз.

Результати дослідницько-експериментальної роботи з розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін в педагогічних коледжах дали можливість довести ефективність впровадженої методики.

Діагностика рівня розвитку творчого потенціалу у майбутніх учителів педагогічних коледжів здійснювалася за мотиваційно-пізнавальним, творчо-діяльнісним та операційно-технологічним критеріями.

Методи розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін за відповідними критеріями подані у додатку Д.

Визначення рівня сформованості розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів базувалося на зіставленні показників КГ та ЕГ, порівнянні діагностичних зрізів, на аналізі результатів констатувального і формульовального експериментів.

Для визначення змін структурних компонентів розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя проводилися спостереження, бесіди та опитування здобувачів освіти, аналіз рівня професійно-творчих умінь у процесі

виконання здобувач освіти пропонує творчих завдань, перевірка рівня виконання творчих вправ за розробленим тренінгом, аналіз активної творчої діяльності у художньо-творчих заходах, групові інтерв'ювання, статистичні обробки експериментального матеріалу (Гуров, С. Ю., 2008).

В експериментальному дослідженні було проведено три педагогічні зрізи – початковий, проміжний і підсумковий.

Початковий діагностичний зріз дозволив констатувати рівень сформованості майбутнього учителя мистецьких дисциплін до здійснення художньо-творчої діяльності за визначеними компонентами.

Аналіз даних засвідчив не досить високий рівень знань із основ організації та проведення художньо-творчої діяльності, володіння мистецькою термінологією, зацікавленість процесом активної творчої діяльності, проектуванням художньо-творчих заходів. За результатами проміжного діагностичного зрізу виявлено, що здобувачі освіти ЕГ, в якій впроваджувалася пропонує методика, продемонстрували вищі результати у порівнянні із КГ. Так, в ЕГ на 18,4 % збільшилась кількість здобувачів освіти високого рівня сформованості творчого потенціалу до художньо-творчої діяльності та на 6,4% зменшився показник низького рівня.

Варто відзначити, що особливо високого результату досягли 28,3% реципієнтів за результатами самостійної творчої діяльності. Розкриття власного творчого потенціалу під час створення дитячих пісень, як одного зі складних творчих завдань для майбутніх учителів мистецьких дисциплін (22,5%), а також у режисурі сценічних мініатюр (16,3%) виявлено незначні зміни.

Аналізуючи показники КГ, потрібно зазначити про формальні зрушення в межах 0,8-1,8 %.

Аналізуючи проміжні результати дослідження, помічаємо незначний зріст зацікавленості здобувачів освіти до процесу художньо-творчої діяльності (34,7 %), складним завданням для здобувачів освіти виявилось створення оригінального сценарію художньо-творчого заходу (14,3 %) та самостійного проектування художньо-творчої діяльності (16,3%). Узагальнення отриманих

даних проміжного зрізу подані у таблиці 3.3.

Таблиця 3.3

Рівні розвитку творчого потенціалу за результатами проміжного зрізу

Компоненти	Рівні											
	КГ(n=50)						ЕГ (n=49)					
	Високий		Середній		Низький		Високий		Середній		Низький	
	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%
Мотиваційно-пізнавальний	16	32	21	42	13	26	22	44,9	18	36,7	9	18,4
Особистісно-рефлексивний	14	28	22	44	14	28	20	40,8	16	32,7	13	26,5
Діяльнісно-результативний	8	16	16	32	26	52	16	32,7	21	42,8	12	24,5
<i>Середнє</i>	2,7	5,4	9,7	9,4	7,6	5,2	9,3	9,4	8,4	7,6	1,3	3

Підсумковий діагностичний зріз засвідчив підвищення інтересу у майбутніх учителів мистецьких дисциплін до художньо-творчої діяльності, розширення теоретичних знань із основ організації та проведення даного процесу, усвідомлення потреби в активній творчій діяльності, прагнення до реалізації власного творчого потенціалу.

Значні позитивні зміни показників відзначались у розвитку професійно-творчих знань, умінь і навичок, а саме – у формуванні музично-виконавських, сценічно-артистичних, професійно-технологічних умінь, а також організаторських та конструктивних навичок у майбутніх учителів мистецьких дисциплін під час виконання творчих завдань з інтерпретації музичних та художніх творів, інсценізації пісень дитячого репертуару, активної участі в музичних виставах,

конкурсних програмах, а особливо, у створенні власних дитячих пісень.

Особливого значення набули результати операційно-технологічного компоненту, показником якого стало набуття навичок написання оригінальних сценаріїв художньо-творчих заходів, режисури сценічних мініатюр, використання сучасних музичних технологій та програм, взаємодії з партнерами художньо-творчого процесу.

Рівень розвитку творчого потенціалу до художньо-творчої діяльності за результатами третього зрізу висвітлений у таблиці 3.4.

Таблиця 3.4.

Рівень розвитку творчого потенціалу до художньо-творчої діяльності

Компоненти	Рівні											
	КГ (n=50)						ЕГ (n=49)					
	Високий		Середній		Низький		Високий		Середній		Низький	
	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%
Мотиваційно-пізнавальний	16	32	22	44	12	24	27	55,1	16	32,7	6	12,2
Особистісно-рефлексивний	15	30	23	46	12	24	28	57,1	14	28,6	7	14,3
Діяльнісно-результативний	9	18	17	34	24	48	20	40,8	18	36,7	11	22,5
<i>Середнє</i>	13,3	26,6	20,7	41,4	16	32	25	51	16	32,7	8	16,3

На основі якісних показників мотиваційно-пізнавального компоненту розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін і та кількісних даних таблиці 3.4. було відзначено підвищення показника високого рівня в ЕГ на 28,6 % та зниження показника низького рівня на 16,3 %, що свідчить про появу підвищеного інтересу здобувачів освіти до процесу художньо-творчої діяльності, наявності мотивації в отриманні відповідних

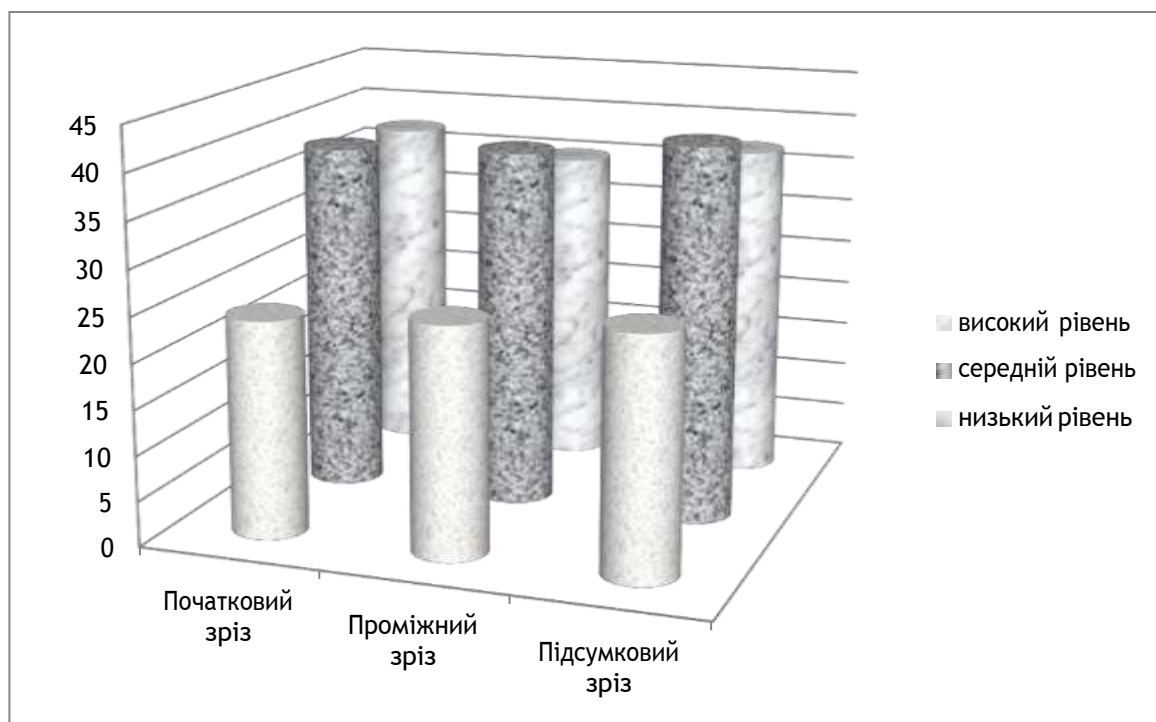
мистецьких знань.

Аналізуючи динаміку змін творчо-діяльнісного компоненту, потрібно відзначити підвищення показників високого рівня творчої активності, як одного із найважливіших показників результативності творчо-діяльнісного компоненту майбутніх учителів мистецьких дисциплін, що визначився у самостійному пошуку засобів виразності та прийомів створення інтерпретації музичного та художнього твору, інсценізації пісень дитячого репертуару та готовності до виконання ролей у театралізованих виставах, що є досить складним завданням розвитку творчого потенціалу до художньо-творчої діяльності. Відзначимо, що показники підвищилися на 34,7 %. Зниження показника низького рівня відбулося на 12,2 %.

Найвищий рівень розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін до художньо-творчої діяльності демонструють кількісні показники операційно-технологічного критерію, як необхідного фактора творчого самовдосконалення, що визначає рівень готовності здобувачів освіти до створення оригінальних сценаріїв, режисури сценічних мініатюр, організації художньо-творчих заходів, коли проявляються навички самостійної творчої, теоретичної, пізнавальної роботи.

Вивчення рівня розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін до художньо-творчої діяльності за операційно-технологічним критерієм демонструє значне збільшення показників на всіх рівнях – від 26,5 % до 30,6 % в ЕГ та наявність незначних змін в КГ – в межах 6%.

Аналіз результатів порівняння даних констатувального дослідження з підсумковими даними формувального етапу експерименту засвідчив значно вищі результати здобувачів освіти ЕГ, в яких відбувалася цілеспрямована робота з розвитку творчого потенціалу до художньо-творчої діяльності на всіх рівнях у порівнянні зі здобувачами освіти КГ, які не були залучені до формувального експерименту.

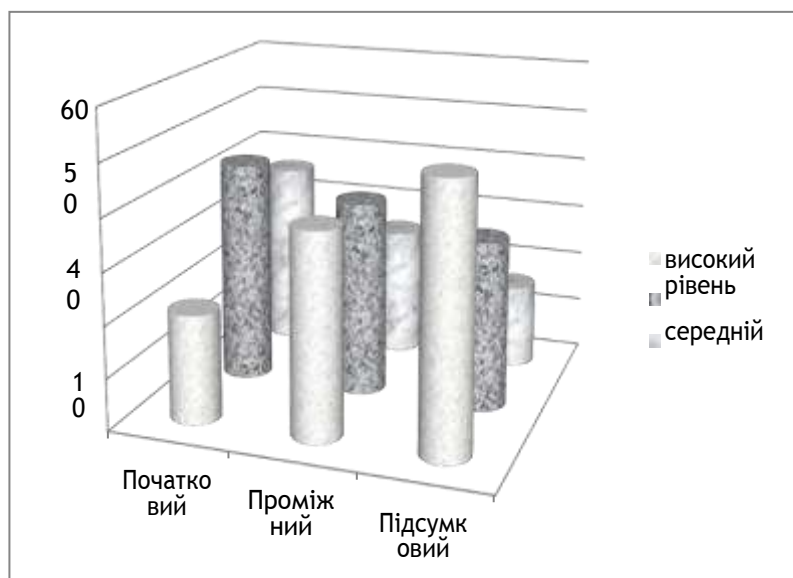
Динаміка розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін в контрольній групі

У процесі експериментального дослідження у роботі здобувачів освіти ЕГ, порівняно з КГ, відбулися важливі зміни.

За даними анкетування визначилось зміни у формуванні професійно-творчих інтересів майбутніх учителів мистецьких дисциплін, відбулося розширення мистецького досвіду та набуття нових знань в процесі самостійної організації художньо-творчої діяльності, з'явилася потреба у творчому самовираженні.

Для забезпечення достовірності порівняння даних педагогічного експерименту на констатувальному етапі було здійснено розподіл здобувачів освіти на ЕГ та КГ групи випадковим методом із генеральної сукупності.

Розподіл здобувачів освіти за рівнями розвитку творчого потенціалу до художньо-творчої діяльності обох обраних груп був приблизно однаковим, що дало можливість зробити висновок про репрезентативність вибірки.

Динаміка рівнів розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін в експериментальній групі

Для перевірки ефективності проведеного експериментального дослідження було використано статистичний критерій однорідності χ^2 , що допомагає перевірити достовірність відмінностей між даними ЕГ ($n=49$) та КГ ($n=50$). Було сформульовано нульову та альтернативну гіпотези.

Нульова гіпотеза (H_0) – це припущення про те, що в групах, які порівнюються, відсутня різниця в розподілі частот, тобто, різниця даних показників не є статистично достовірною, що свідчить, що показники рівнів розвитку творчого потенціалу майбутнього учителя до художньо-творчої діяльності в педагогічних коледжах в порівнюваних групах є подібними.

Для того, щоб спростувати H_0 , вирахований критерій відповідності (χ^2) повинен бути рівним або більшим табличного значення χ^2 (Дод. X) при ймовірності H_0 $p = 5\%$ (0,05).

Альтернативна гіпотеза (H_1) полягає в тому, що різниця між дослідженими показниками є статистично достовірною, тобто показники рівнів розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін до художньо-творчої діяльності в педагогічних коледжах відрізняються між

собою, що може свідчити про ефективність розробленої методики.

Для здійснення підрахунків за критеріями $\chi^2_{емп}$ було використано такі формули:

1. Для однорідної вибірки (перевірка отриманих результатів КГ та ЕГ до та після експериментально-дослідницької роботи):

$$\chi^2_{емп} = \sum_i \frac{(n_i - n_i')^2}{n_i'}$$

де n_i , n_i' – показники кожної вибірки.

2. Для неоднорідної вибірки (перевірка результатів КГ та ЕГ до та після експерименту):

$$\chi^2_{емп} = N \cdot M \cdot \sum_{i=1}^{df} \frac{\left(\frac{n_i}{N} - \frac{m_i}{M} \right)^2}{\frac{n_i}{N} + \frac{m_i}{M}},$$

де N , M – об'єм вибірок, n_i , m_i – показники вибірки, df (degrees of freedom) – число ступенів свободи.

Було перевірено нульову гіпотезу методом зіставлення одержаних даних до і після експерименту окремо в КГ та ЕГ.

Ступінь достовірності відмінностей результатів експерименту дослідження визначався методом порівняння даних, одержаних в КГ та ЕГ до і після формувального експерименту.

На початковому етапі статистичної перевірки поставленої гіпотези стало визначення $\chi^2_{емп}$ для КГ та ЕГ.

Результатом вимірювання $\chi^2_{емп}$ для КГ та ЕГ до експерименту визначено:

$$\chi^2_{емп} = 49 \cdot 50 \left[\frac{\left(\frac{10,3}{49} - \frac{12}{50} \right)^2}{\frac{10,3+12}{49+50}} + \frac{\left(\frac{21}{49} - \frac{19,3}{50} \right)^2}{\frac{21+19,3}{49+50}} + \frac{\left(\frac{17,7}{49} - \frac{18,7}{50} \right)^2}{\frac{17,7+18,7}{49+50}} \right] \approx 0,22$$

Згідно з таблицею критичних точок розподілу χ^2 з рівнем значимості 0,05 та $df=2$, знаходимо $\chi^2_{кр}(0,05; 2) = 6,0$.

Оскільки $\chi^2_{\text{емп}} = 0,22 < 6,0 = \chi^2_{\text{кр}}$, H_0 приймається на рівні значимості 0,05, а тому відсутні підстави стверджувати про неоднорідність незалежних вибірок. Оскільки відібрані для експерименту групи несуттєво відрізняються від генеральної сукупності, то можуть її репрезентувати під час формувальної частини експерименту.

Оскільки H_0 підтвердилась, можна стверджувати, що показники рівнів розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів до художньо-творчої діяльності в педагогічних коледжах у досліджуваних групах є подібними.

$\chi^2_{\text{емп}}$ для КГ до та після експерименту визначено таким чином:

$$\chi^2_{\text{емп}} = \frac{(12 - 13,3)^2}{13,3} + \frac{(19,3 - 20,7)^2}{20,7} + \frac{(18,7 - 16)^2}{16} \approx 0,68$$

На основі отриманих даних КГ до та після експерименту $\chi^2_{\text{емп}} = 0,68$. Згідно з таблицею критичних точок розподілу χ^2 з рівнем значимості 0,05 та числом ступенів свободи $df = n-1$ ($3-1=2$) знаходимо критичну точку $\chi^2_{\text{кр}}(0,05; 2) = 6,0$

$\chi^2_{\text{емп}} = 0,68$ – результат менший за табличний, що підтверджує нульову гіпотезу та засвідчує той факт, що традиційна методика навчання не сприяє підвищенню рівня розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін до художньо-творчої діяльності в педагогічних коледжах.

$\chi^2_{\text{емп}}$ для ЕГ до та після експерименту:

$$\chi^2_{\text{емп}} = \frac{(10,3 - 25)^2}{25} + \frac{(21 - 16)^2}{16} + \frac{(17,7 - 8)^2}{8} \approx 21,97$$

Оскільки $\chi^2_{\text{емп}} = 21,97 > 6,0 = \chi^2_{\text{кр}}$, одержаний результат більший за табличний критерій, H_0 заперечується, тому що вона не підтвердилась. Береться до уваги альтернативна гіпотеза про те, що показники рівнів розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін до художньо-

творчої діяльності в педагогічних коледжах в КГ та ЕГ відрізняються між собою, що вказує про ефективність розробленої методики. На завершальному етапі розрахунок χ^2 КГ і ЕГ проводився таким чином:

$$\chi^2_{\text{емп}} = 49 \cdot 50 \left[\frac{\left(\frac{25}{49} - \frac{13,3}{50} \right)^2}{25 + 13,3} + \frac{\left(\frac{16}{49} - \frac{20,7}{50} \right)^2}{16 + 20,7} + \frac{\left(\frac{8}{49} - \frac{16}{50} \right)^2}{8 + 16} \right] \approx 6,83$$

Згідно з таблицею критичних точок розподілу $\chi^2_{\text{кр}}(0,05; 2) = 6,0$. Оскільки $\chi^2_{\text{емп}} = 6,83 > 6,0 = \chi^2_{\text{кр}}$, H_0 заперечується, а береться до уваги H_1 (альтернативна гіпотеза), яка підтверджує, що показники рівнів розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін до художньо-творча діяльність в педагогічних коледжах в КГ і ЕГ відрізняються між собою.

Проведений аналіз даних експериментального дослідження у порівнюваних групах (КГ і ЕГ) засвідчив статистично значимі відмінності між рівнями розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін до художньо-творча діяльність в педагогічних коледжах. Цей факт підтверджує ефективність запропонованої методики.

Висновки до третього розділу

Аналіз науково-педагогічних джерел досліджуваної проблеми та впровадження теоретико-практичних положень із врахуванням результатів констатувального експерименту сприяло вирішенню головної мети та завдань дослідницько-експериментальної роботи – сприяння розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін до здійснення художньо-творчої діяльності на основі систематичних занять із використанням творчих вправ, тренінгів, завдань з опорою на самостійну творчу діяльність здобувачів освіти.

Так, у процесі констатувального експерименту було визначено загальний рівень розвитку творчого потенціалу здобувачів освіти до означеної діяльності (високий – 22,5%; середній – 40,8%; низький – 36,7%), що дає підстави стверджувати про необхідність розробки спеціальної моделі розвитку творчого

потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін з більш детальним дослідженням освітнього процесу підготовки здобувачів освіти в педагогічних коледжах із обґрунтуванням необхідних педагогічних умов та з подальшою розробкою відповідної методики.

Упровадження розробленої комплексної методики розвитку творчого потенціалу майбутнього учителя мистецьких дисциплін до художньо-творчої діяльності дало можливість отримати позитивні результати.

Формувальний експеримент проходив на базі Барського гуманітарно-педагогічного коледжу за трьома етапами: мотиваційно-інформаційним, творчо-діяльнісним, творчо-процесуальним. Особливістю кожного етапу стало послідовне ускладнення творчих завдань.

Було виявлено, що педагогічні умови та розроблена методика цілеспрямованого розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін у педагогічних коледжах позитивно вплинули на рівень розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін..

Математична обробка та аналіз результатів формувального етапу експериментального дослідження доводять наявність позитивних змін у рівнях сформованості професійно-творчих інтересів майбутніх учителів мистецьких дисциплін; розширення мистецького досвіду та набуття нових знань у процесі самостійної організації художньо-творчої діяльності та відповідного розвитку власного творчого потенціалу. На основі якісних показників мотиваційно-пізнавального компоненту розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін до художньо-творчої діяльності та кількісних даних було виявлено підвищення високого рівня в ЕГ на 28,6 % та зниження низького рівня на 16,3 %, що свідчить про наявність підвищеного інтересу здобувачів освіти до процесу художньо-творчої діяльності, позитивної мотивації в одержанні відповідних мистецьких знань та розвитку власного творчого потенціалу.

Аналіз динаміки змін творчо-діяльнісного компонента доводить підвищення високого рівня творчої активності як одного із найважливіших у розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя мистецьких дисциплін (на прикладі

вчителя музики) та визначенні результативності творчо-діяльнісного компонента майбутнього вчителя, що виявився у самостійному пошуку засобів виразності та прийомів створення інтерпретації музичного та художнього твору, інсценізації пісень дитячого репертуару та готовності до виконання ролей у театралізованих виставах як одного зі складних завдань формування готовності до художньо-творчої діяльності. Виявлено підвищення високого рівня на 34,7 %, зниження низького рівня відбулося на 12,2 %.

Найвищий рівень розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін продемонстрували кількісні показники операційно-технологічного компонента як необхідного фактора творчого самовдосконалення, що визначає рівень готовності студентів до створення оригінальних сценаріїв, режисури сценічних мініатюр, організації художньо-творчих заходів, в процесі яких виявляються навички самостійної творчої, теоретичної, пізнавальної роботи, що вказує на реалізацію творчого потенціалу здобувачами освіти. Вивчення рівня розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін за операційно-технологічним компонентом показало підвищення середнього та високого рівнів від 26,5 % до 30,6 % в ЕГ і наявність незначних змін у КГ – в межах 6%.

Аналіз результатів експериментального дослідження засвідчує позитивні зміни у стані розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін ЕГ та доводить успішність створених нами педагогічних умов і результативність моделі. Отже, мета дослідження досягнута, гіпотеза підтверджена, завдання виконані.

ВИСНОВКИ

1. На основі аналізу наукової літератури здійснено теоретичне обґрунтування проблеми розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін у педагогічних коледжах до художньо-творчої діяльності.

Відповідно до сучасної концепції педагогічної професійної освіти спрямованість освітнього процесу педагогічних коледжів орієнтована на позитивну динаміку росту показників формування творчого потенціалу майбутніх учителів загальноосвітніх закладів та базується на принципі взаємозв'язку та взаємообумовленості освітніх цілей.

Теоретичний науковий аналіз проблеми розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів музичного мистецтва містить розкриття значимості понять «мистецька діяльність», «творча діяльність», «художня діяльність», «художня творчість», «художньо-творча діяльність», конкретизовано поняття «творчість», «творча особистість», «мистецькі дисципліни», «розвиток творчого потенціалу». Згідно з поставленими вимогами до майбутнього вчителя мистецьких дисциплін, художньо-творчу діяльність розглядаємо як процес, в якому домінують елементи творчої самореалізації особистості, практичне спрямування на інтеграцію знань, умінь і навичок як необхідних передумов розвитку творчого потенціалу, особистісного та професійного становлення фахівця.

Визначено, що розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя мистецьких дисциплін неможливий без систематично організованого процесу на основі взаємозв'язків різних видів мистецтва та системи знань і вмінь, здобутих у процесі навчання. Як важливий показник повноцінного розвитку творчого потенціалу особистості художньо-творча діяльність може функціонувати як педагогічний засіб у структурі професійної освіти майбутнього вчителя мистецьких дисциплін та як спосіб організації освітньому процесу, спрямованого на оволодіння методами та прийомами організації різновидів означеної діяльності.

2. Відповідно до другого завдання - визначити й обґрунтувати компоненти, критерії, показники та рівні розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін у педагогічних коледжах у дослідженні визначено основні компоненти формування розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін: мотиваційно-пізнавальний, творчо-діяльнісний, операційно-технологічний, що забезпечують ефективність набуття відповідних знань, умінь і навичок, підвищення професійного рівня, розвиток індивідуальних творчих здібностей здобувачів освіти та сприяння активізації творчого процесу, набуття самостійного художнього стилю організації діяльності.

3. У процесі формувального етапу дослідження було: обґрунтовано та експериментально перевірено ефективність методики реалізації педагогічних умов розвитку творчого потенціалу здобувачів освіти педагогічного коледжу до художньо-творчої діяльності (доповнення змісту суспільно-гуманітарних і професійних дисциплін у контексті професійної підготовки майбутніх учителів мистецьких дисциплін у гуманітарно-педагогічних коледжах; розвиток позитивної мотивації здобувачів освіти шляхом їхньої участі в позааудиторній навчально-виховній роботі; застосування нових освітніх технологій для розвитку творчої особистості майбутніх учителів мистецьких дисциплін, продуктивної взаємодії і конструктивної критики); з'ясовано компоненти, критерії (мотиваційно-пізнавальний, творчо-діяльнісний, операційно-технологічний) та показники та рівні сформованості розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін до художньо-творчої діяльності в педагогічних коледжах; розроблено модель розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін.

4. Розроблено змістово-технологічне забезпечення розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін у педагогічних коледжах. Впроваджено у навчально-виховний процес педагогічних коледжів методики розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін, а саме – розроблено методичні рекомендації, матеріали яких можуть

використовуватись у практичній роботі викладачів музичних дисциплін та керівників творчих колективів в педагогічних коледжах. На цій основі розроблена методика розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін, що здатна позитивно впливати на процес розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін та залежить від усвідомлення власної творчої роботи для виховання здобувачів освіти.

Наше дослідження, звісно, не претендує на повне вирішення означеної проблеми, подальшої уваги потребує глибоке дослідження критеріїв, форм, методів діагностики ефективності художньо-творчої діяльності та визначення її впливу на рівень розвитку творчих та індивідуальних якостей особисті майбутнього вчителя мистецьких дисциплін. Предметом подальших досліджень, на наш погляд, можуть стати пошуки нових форм організації художньо-творчої діяльності майбутніх учителів мистецьких дисциплін у педагогічних коледжах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Абдуллин, Э. Б. (1998). Модель методологической подготовки учителя музыки. *Методологические проблемы музыкальной подготовки: материалы научной конференции*, С.108-113. Москва: МПГУ
- Абрамова, С.В. (2011). Сучасні наукові підходи до визначення поняття соціальної активності особистості. *Освіта на Луганщині: наук.-метод. Журнал*, № 2, С. 128-133
- Абульханова-Славская, К. А. (1988). Проблемы активности личности. Методология и стратегия познания // Активность и жизненная позиция личности. Москва, С. 4–19.
- Азаров, Ю. П. (1985). *Искусство воспитывать: книга для учителя*. Москва: Просвещение, 448 с.
- Акімова, О.В. (2010). *Теоретико-методичні засади формування творчого мислення майбутнього вчителя в умовах університетської освіти*. (Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук: спец. 13.00.04). Тернопіль, 44 с.
- Алиева, Н. Ю. (2016). Проблема художественно-творческой деятельности в художественно-педагогическом образовании. *Современные проблемы науки и образования*, № 3. URL: <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=24593>
- Алтухова, М. А. (2010). Структура и содержание принципов впедагогике. *Инновации в образовании*, № 8, С. 45-58.
- Альтшуллер, Г. С. (1979). *Творчество как точная наука : Теория решения изобретательских задач*. Москва : Советское радио, 174 с.
- Ананьев, Б. Г. (1968). *Человек как предмет познания*. Луганск : ЛГУ, 338с.
- Ананьев, Б. Г. (1980). *Избранные психологические труды*. Москва: Наука, Т.1. 230 с.
- Андреев, В. И. (1988). *Диалектика воспитания и самовоспитания творческой личности*. Казань. 228 с.

- Андрейченко, В.І. (2008). *Діалектика виховання і самовиховання творчої особистості*. Київ: Основа, 234 с.
- Андриенко, Е. В. (2004). *Социальная психология: учеб. пособ.* (ред. В. А. Сластенин) – 3-е изд. Москва : Академия, 264 с.
- Аніщенко, Н. В. (2000). Історико-філософські основи процесу формування педагогічної майстерності у США . *Наук. вісн. каф. ЮНЕСКО. Держ. лінгв. ун-ту*, Київ, № 3, С. 789–793.
- Андрущенко, В. П. (2000). *Педагогічні умови розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів до музично-естетичної діяльності*. (Автореф. дис ... канд. пед. наук :13.00.04). Одеса, 20 с.
- Антонова О.Є (2012). Сутність поняття креативності: проблеми та пошуки В Дубасенюк, О.А. (ред.). *Теоретичні і прикладні аспекти розвитку креативної освіти у вищій школі: монографія*. Житомир: Вид-во ім. І. Франка, С. 14-41.
- Апраксина, О. А. (1983). *Методика музыкального воспитания в школе : уч. пособие*. Москва : Просвещение, С. 160-200
- Арчажникова, Л. Г. (1980). *Совершенствование подготовки учителя музыки в условиях высшего заочного педагогического образования: методические рекомендации*. Москва, 46 с.
- Арчажникова, Л. Г. (1989). *Профессия – учитель музыки*. Москва: Просвещение, 111 с.
- Асафьев, Б. В. (1973). *Избранные статьи о музыкальном просвещении и образовании*. Ленинград : Музыка, С. 20-95.
- Атанов, Г. А. (2001). *Деятельностный подход в обучении*. Донецк: ЕАИ-прес, 160 с.
- Афанасьев, В. Г. (1980). О целосных системах. *Вопросы философии*, № 6, С. 62–78.
- Афанасьев, Ю. Л., & Джура О. Ф. (2009). *Професійна підготовка музиканта: уроки Болеслава Яворського*. Київ: ДАКККиМ, 128 с.
- Бабанский, Ю. К. (1997). *Оптимизация процесса обучения: монография*. Москва: Педагогика, 256 с.

- Бабанский, Ю. (1982). *Оптимизация учебно-воспитательного процесса*. Москва: Просвещение, 192 с.
- Балл Г.О., Мединцев В.О. Особистість як індивідуальний модус культури і як інтегративна якість особи. *Горизонти освіти*. 2011. №3. С. 7-14.
- Барановська, І. Г. (2007). *Методичні засади художньо-творчої самореалізації підлітків в умовах діяльності ансамблю народної музики*. (Автореф. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.02). Київ. – 20 с.
- Барановська, Л. (2010). Дозвольте мені стати прекрасним: худож.-естет. виховання дітей. *Шкільний світ*, № 40, Вкладка. С. 1-3.
- Барташнікова, І. А. & Барташніков, О. О. (1998). *Розвиток уяви та творчих здібностей у дітей 5-7 років*. Тернопіль: Богдан, 88 с.
- Батечко, Н.Г. (2012). Синергетичний підхід до підготовки фахівців в умовах магістратури. *Педагогічний процес: теорія і практика*, Вип. 4, С. 5-15.
- Бахтин, М. М. (1975). *Вопросы литературы и эстетики*. Москва, С. 22.
- Бахтин, М. М. (1979). *Эстетика словесного творчества : сб. избр. трудов*. Москва : Искусство, 423 с.
- Беляева, А. А. (ред.) (1989). Деятельность эстетическая. *Эстетика : словарь*. Москва : Политиздат, С. 76.
- Бергсон, А. (1907). *Творческая эволюция* (пер. М. Булгакова, перер. Б. Бычковским). Т.1. Санкт-Петербург: Издание М. Семенова, URL : <http://psylib.org.ua/books/bergs01/txt03.htm>).
- Бердяев, Н. А. (2007). *Смысл творчества*. Москва : Хранитель, 668с.
- Берестенко, О. Г. (2008). *Формування музично-естетичних смаків здобувачів освіти педагогічних університетів у процесі ХТД* (Автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04), Луганськ, ЛНПУ ім. Т. Шевченка.
- Беркли, Дж. (1978). *Трактат о принципах человеческого знания*. Москва : Наука, С. 152-247.
- Бескова, И. А., & Касавин И. Т. (2010). *Творчество. Новая философская энциклопедия*. URL: <https://iphlib.ru/greenstone3/library?el=&a=d&c=newphilenc&d=&rl=1&href=http:%>

2f%2f29 5 7.html (дата звернення: 24.06.2017)

- Бех, І. Д. (2002). Інтеграція як освітня перспектива. *Початкова шкільна освіта*, № 5, С. 5–6.
- Бех, І. (2012). Своєрідність художньої творчості особистості: психологічні акценти. *Мистецтво та освіта*, № 1, С. 20–21.
- Бех, І. (2013). Курс на діяльнісно-компетентнісний підхід. *Дошкільне виховання*, № 1, С. 2–5.
- Бизяева, А. А. (2004). *Психология думающего учителя : Педагогическая рефлексия*. Псков : ПГПИ им. С. М. Кирова, 216 с.
- Біла І. М. (2012). Ранній розвиток як передумова становлення здібностей : (приклад виховної концепції Японії). *Обдарована дитина*, № 4, С. 43–51.
- Білодід, І. К. (1970). Проблеми сучасного життя мови. *Усне побутове літературне мовлення*. Київ : Наук. думка, С. 5–14.
- Блауберг, И. В. (1978). Философский принцип системности и системный подход. *Вопросы философии*, № 8, С. 29–52.
- Блонский, П. П. (2016). *Психология и педагогика*. Избранные труды. Москва Юрайт, 164 с.
- Богоявленская, Д. Б. (2002). *Психология творческих способностей*. Москва: Академия, 320 с.
- Бодалев, А. А. (1982). *Восприятие и понимание человека человеком*. Москва: Изд-во Моск. ун-та, 200 с.
- Бондар, С. П. (ред.) (2003). *Перспективні педагогічні технології в шкільній освіті : навчальний посібник*. Рівне : Редакційно-видавничий центр «Тетіс» Міжнародного університету «РЕГІ», 200 с.
- Бондар, В. І. (2005). *Дидактика*. Київ: Либідь, 264 с.
- Борев, Ю. (2005). *Эстетика: Отношение к действительности. Творчество. Произведения. Природа и виды искусства. Художественный процесс. Обращение с искусством*. Москва : Русь-Олимп, 829 с.
- Бочкарев, Л. Л. (1997). *Психология музыкальной деятельности*. Москва : Издательство «Институт психологии РАН», 352 с.
- Братко, М.В. (2015). Структура освітнього середовища ЗВО. *Наукові записки*.

- Випуск 135, С. 67–72. Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка
- Брилiна, В. Л. (2013). *Вокальна професiйна пiдготовка вчителя музики : методичний посiбник для викладачiв та здобувачiв освiти вищих педагогiчних i мистецьких закладiв*. Вiнниця : Нова Книга, 120 с.
- Брилiн, Б. А. (1998). *Педагогiчні основи музично-творчого розвитку учнiв старших класiв у сучасних формах дозвiлля*. (Автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01) АПН України; Інститут педагогiки. Київ.
- Брилiн, Е. Б. (2002). *Формування навичок композиторської творчостi у здобувачiв освiти музично-педагогiчних факультетiв*. (Дис. канд. пед. наук : 13.00.02). Київ, 282 с.
- Брилiн, Е. Б. (2014). Активiзацiя музично-творчої дiяльностi здобувачiв освiти ЗВО як полiкультурна проблема. *Науковi записки ВДПУ iменi М. Коцюбинського. Серiя: Педагогiка i психологiя : Зб. наук. праць*. Вип. 42-41, С. 77–80, Вiнниця : Тов «Нiлан ЛТД».
- Бруно, Дж. (2000). *Избранное* (пер. с итал.) Самара : Агни, 296 с.
- Брушлинский, А. В. (2001). Деятельностный подход и психологическая наука. *Вопросы философии*, № 2, С. 89–95.
- Бугаєць, Н., Волчукова, В., Пiнчук, М. (2009). *Методика роботи з хореографiчним колективом*. Харкiв : ХНПУ iменi Г. С. Сковороди, 98 с.
- Бузова, О. Д. (2012). *Удосконалення музичної пiдготовки майбутнiх учителiв музики засобами полiхудожнього виховання : монографiя*. Бердянськ : БДПУ, 167 с. (с. 122–142).
- Бусел, В. Т. (ред). (2002). *Великий тлумачний словник сучасної української мови* Київ; Iрпiнь : Перун, 1428с.
- Бутенко, В. Г. (2012). *Музична педагогiка (пiдготовка майбутнiх учителiв мистецьких дисциплiн до органiзацiї художньо-творчої дiяльностi дитячих музично-iнструментальних колективiв) : монографiя*. Херсон : Грiнь Д. С., 239 с.
- Бухвалов, В.А. (2000). *Развитие учащихся в процессе творчества и сотрудничества*. Москва: Педагогический поиск, 144 с.

- Буякас, Т. М. (1995). О феномене наслаждения процессом деятельности и условиях его возникновения (по работам М. Чиксентмихайи). *Вестник Московского университета. Серия 14. Психология*, № 2, С. 53–61.
- Бычков, В. В. (2002). *Эстетика : учебник*. Москва : Гардарики, С.157.
- Вавіліна, Н. (2012). Комплексний підхід до формування творчої особистості. *Світ дит.* б-к, № 4-5, С. 26- 27.
- Ваганова, Н. А. (2012). Развитие эстетического художного восприятия в дошкольному віці. *Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України*. Т. XII. Психологія творчості. Випуск 15. Ч. I. С. 68-76. Київ: Фенікс,
- Варій, М. (2009). *Загальна психологія: підручник*. Київ: Центр учбової літератури, 1007 с.
- Ващенко, Г. (1994). Виховний ідеал. *Полтавський вісник*. Полтава, 191 с.
- Верховинець, В. (1979). *Весняночка. Ігри з піснями для дітей дошкільного віку та молодших школярів*. Київ : Музична Україна, 172 с.
- Волкова, Е. В. (1988). *Произведение искусства в мире художественной культуры*. Москва : Искусство, 239 с.
- Воронюк, І.В. (2003). *Психологічні особливості реалізації творчого потенціалу молодших школярів*. (Автореф. дис. канд. психол. наук). Київ: Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова, 22 с.
- Выготский, Л. С. (1967). *Воображение и творчество в детском возрасте: психологический очерк*. Москва : Просвещение, 93 с.
- Выготский, Л. С. (1984). История развития высших психических функций. В А. В. Запорожец (ред). *Собр. соч. в 6 т.* Москва : Педагогика, Т. 3, С. 227.
- Выготский, Л. С. (1998). *Психология искусства*. Ростов на Дону: Феникс, 480с.
- Выготский, Л. С. (2008). *Педагогическая психология*. Москва : АСТ, Астрель, Люкс, 671 с.
- Гавран, І. А. (2013). *Особистісні передумови педагогічної майстерності майбутніх учителів мистецьких дисциплін: методичні рекомендації з підготовки здобувачів освіти до диригентсько-хорової діяльності (для*

здобувачів освіти музично-педагогічних факультетів ЗВО).
Хмельницький, 28 с.

- Гаврилова, А. В. (2017). Деякі аспекти професійної художньої творчої компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Нове та традиційне у дослідженнях сучасних представників психологічних та педагогічних наук : Міжнародна науково-практична конференція*. Львів: Громадська організація «Львівська педагогічна спільнота».
- Гаврилова, А. В. (2015). Професійна спрямованість процесу адаптації здобувачів освіти без попередньої музичної підготовки до вивчення фахових дисциплін у педагогічних коледжах. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія : Зб. наук. пр.* Випуск 43, Вінниця : ТОВ «Нілан ЛТД», 456 с.
- Гаврилюк, О. А. (2017). Визначення структурних компонентів художньої творчої діяльності майбутніх учителів мистецьких дисциплін. *Педагогічний пошук: збірник наукових праць здобувачів освіти і молодих вчених*. Випуск 8. Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 164 с.
- Гавриш, О. А. (2017). Психолого-педагогічні аспекти розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін до художньої творчої діяльності. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. Суми, Випуск 6 (70), С. 48-57.
- Гайдабура, Е. М. (2012). Подготовка дирижера-хормейстера на современном этапе : размышления о профессии. *Художественное образование в XXI веке : Проблемы и перспективы*. Чита, С.71-74.
- Галузяк, В.М. (2002). Типологія базових моделей виховання. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: «Педагогіка і психологія»*. Вип. 7. Вінниця. Нілан ЛТД. С. 94-102.
- Гальперин, П. Я. (1985). *Методы обучения и умственное развитие ребенка*. Москва : Педагогика, 45 с. URL: http://pedlib.ru/Books/1/0062/1_0062-

[225.shtml#book_page_top](#)

- Гардинер, П. (2003). *Артур Шопенгауэр. Философ германского эллинизма* (пер. О. Б. Мазуриной). Москва : ЗАО Центрполиграф, 414 с.
- Гарлюк, С. К. (2018). Художньо-творча діяльність як педагогічний засіб формування творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін. *Вісник науково-методичних досліджень Вінницького гуманітарно-педагогічного коледжу*. Вінниця: Вінницька міська друкарня, Випуск (26), С. 26-33.
- Гарнаєва, А.Ю. (2007). Вікові аспекти динаміки розвитку креативності. *Психологія і соціологія*, С. 23-25.
- Гегель, Г. В. (1968). *Эстетика : в 4 т. Т.1 : Идея прекрасного в искусстве или идеал*. Москва : Искусство, 311 с.
- Герасименко, С. С. (ред.). (2000). *Статистика : підручник*. Київ : КНЕУ, 497 с.
- Геращенко, И.Г. (2000). Педагогическое творчество и формализм. *Школа*, № 1, С.2-5.
- Гилфорд Дж. (1965). Три стороны интеллекта. *Психология мышления*. Москва : Наука, С. 433–456.
- Гирнинов, Г. (1979). *Наука и творчество*. Москва, С.67.
- Гіптерс, З. В. (1998). *Художня творча діяльність студентів вищих навчальних закладів України (1960-1995)* (Автор. дис....канд. пед. наук : 13.00.01.) Київ.
- Гладишева, А. О. (2003). *Сценічна мова. Основні поняття та їх тлумачення : [Навч. посіб]*. Київ : КДІТМ, 92 с.
- Глазков, В. В. (2007). *Личностные компоненты психической регуляции художественно-творческой деятельности подростка*. (Дис.... канд. псих. наук: 19.00.13). Владимир : РГБ, 203 с.
- Глазков, В. В. (2017). *Психологические особенности художественно-творческой деятельности*. URL: http://superinf.ru/view_helpstud.php?id=1019 (дата звернення: 02.10.2017).
- Гончаренко, М. М. (2013). Формування творчої активності на уроках музичного

- мистецтва : виховання творчої особистості. *Мистецтво в школі*, № 2, Фаховий сервер, № 5, С. 16 (6-8).
- Гончаренко С. У. (1997). *Український педагогічний словник*. Київ: Либідь, 272 с.
- Гончаренко, С. & Мальований Ю. (2001). Гуманізація і гуманітаризація освіти. *Шлях освіти*, №2, С. 2-56.
- Горбунова, Н. (2005). Театралізована діяльність дошкільників. *Дитячий садок*. Київ, №38, С 4-15.
- Горлач, М. І., Кремень, В. Г., & Рибалка, В. К. (ред.). (2000). *Філософія: підручник*. Київ, Харків : Консум, 548 с.
- Горноста́й, П. П. (1988). *Формирование психологической готовности старшеклассников к педагогической деятельности*. (Автореф. дис. ... канд. психол. Наук). Киев.
- Гороль, П.К., Гуревич, Р.С., & Подоляк, В.О. (1993). *Технічні засоби навчання на уроках музики: посібник для студентів*. Вінниця, 312 с.
- Горюнова, Л. В. (1988). На пути к педагогике искусства. *Музыка в школе*, № 2, С. 7–9.
- Грачева, А.В. (2016). Исследование современных подходов к понятию креативного мышления в образовательной системе. *Территория науки*, №6.
- Гриббэн, Т. (1996). *Не в пижаме дело, или то, что действительно нужно вашему малышу*. Київ : Грант, 48 с.
- Грищенко М. (ред.) (2016). Нова Українська школа : Концептуальні засади реформування середньої школи. МНОУ, 134 с.
- Грінченко, Т.Д. (2012). Підготовка майбутніх учителів мистецьких дисциплін до мистецько-педагогічної діяльності. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського: зб. наук. праць*. Вип. 36, С. 352 – 355, Вінниця : ТОВ«Нілан ЛТД».
- Грінченко, Т. Д. (2011). *Формування мистецького досвіду майбутніх учителів мистецьких дисциплін в процесі фахової підготовки*. (Дис..... канд. пед. наук :13.00.04). Вінниця, 312 с.

- Гродзенская Н.А. (1969). Школьники слушают музыку. Москва: Просвещение, С. 18.
- Груніна, Г.М. (2013). Організація творчої та пошукової діяльності учнів. *Завучу. Все для роботи*, №13-14, С. 18-23.
- Гузеев, В. В. (2001). Просто и технологично о методах обучения. *Химия в школе*, №10, С. 16-22.
- Гузій, Н. (2007). Діяльнісно-орієнтовані методологічні засади педагогічного професіоналізму. *Проблеми сучасної педагогічної освіти : [зб. ст]*, Вип. 15, С. 118–125. Ялта.
- Гуменюк, П. О. (2008). *Парадигма гри в українському фольклорі (семантичний та функціональний аспекти)*. (Автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.07). Київ, 16 с.
- Гуревич, Р. С. (1999). *Теоретичні та методичні основи організації навчання у професійно-технічних закладах*. (Автореф. дис... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. Київ, 42 с.
- Гуров, С. Ю. (2008). *Формування художнього смаку майбутніх учителів мистецьких дисциплін у процесі професійної підготовки*. (Дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04). Вінниця, С. 163–189.
- Давыдов, В. В. (1995). О понятии развивающего обучения. *Сборник статей*. Томск: Пеленг, 144 с.
- Давыдов, В. В. (1996). *Теория развивающего обучения*. Москва : ИНТОР, 544 с.
- Данильченко, В.М. (2003). *Педагогічні умови індивідуально-творчої підготовки майбутніх учителів: монографія*. Київ: Аконіт, 250 с.
- Даній, В., Несен, Г.М., Сохань, Л.В., & Єрмаков І.Т. (1996). *Психологія і педагогіка життєтворчості: Навчально-методичний посібник*. Київ, - 792 с.
- Данько, Н. (2013). Розвиток творчих здібностей молодших школярів. *Початкова школа*, № 4, С. 1-2.
- Дем'янюк, Н. Ю. (1997). *Етнографічно-дослідницька діяльність Василя*

- Миколайовича Верховинця*. Полтава, 32 с.
- Дитячі пісні та речитативи (1991). Довженко, Г. В., & Луганська, К. М. (упор.). Київ : Наукова думка, 448 с.
- Дичківська, І. М. (2001). *Основи педагогічної інноватики : навчальний посібник*. Рівне : РЛГУ, 233 с.
- Доніна, О.І. (2010). Розвиток креативності в умовах сучасної особистісно-орієнтованої освіти. *Педагогічна наука: історія, теорія, практика, тенденції розвитку*, №3.
- Доронова Т., & Доронова Е. (1997). *Развитие детей в театрализованной деятельности : пос. для воспитателей*. Москва, 27 с.
- Дмитренко, П. В. (2000). *Основи наукових досліджень : Навч. посіб. для вищих педагогічних закладів освіти*. Київ: РННЦ «ДІНІТ», 258 с.
- Дмітрієва, О. А. (2010). Сучасні підходи до вивчення феномену обдарованості. *Шкільному психологу. Все для роботи*, №1, С. 7-10.
- Дубина, Л. Г. (2001). Театральна педагогіка як складова успіху майбутніх учителів початкової школи. *Проблеми сучасної педагогічної освіти : зб. Статей*, Ч. 2, С. 65. Київ : Пед. преса,
- Дубровский, Д. Ю. (1999). *Компьютер для музыкантов-любителей и профессионалов : практ. Пособие*. Москва: Триумф, 352с.
- Дунаєва, О.М. (2005). Актуальні проблеми формування педагогічної креативності майбутніх вчителів. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 16. Творча особистість вчителя: проблеми теорії і практики: зб. наук. праць*. Вип. 3(13), С. 23—26. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова.
- Дурай-Новакова, К. М. (1983). *Формирование профессиональной готовности здобувач освіти до педагогической деятельности*. (Дис. ... докт. пед. наук. : 13.00.04). Москва, 356 с.
- Дьяченко, М. И., & Кандыбин, Л. А. *Психология высшей школы : Особенности деятельности здобувач освіти и преподавателей вуза*. Минск : Изд-во БГУ, 1978, С. 79-84.

- Енциклопедія освіти* (2008). Кремень, В.Г. (ред.) Київ: Юрінком. 1036 с.
- Эйзенштейн, С. М. 1956. *Избранные статьи*. Москва : Искусство, 456 с. URL: http://teatr-lib.ru/Library/Eisenstein/Select_5/
- Энгельмейер, П. К. (2010). *Теория творчества*. Москва : Книжный дом «Либроком», 208 с.
- Ємчик, О. Г. (2018) *Розвиток творчого потенціалу магістрів дошкільної освіти у процесі професійної підготовки*. (Автореф. дис. канд. пед. Наук) Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк, 2018.
- Желюк, О. Л., & Желюк, Н. Г. (2001). Діяльнісний підхід до розвитку творчих здібностей особистості. *Директор школи*, №35, С. 9-14.
- Желябіна, Н. К. (2007). *Інноваційні комунікативні технології в роботі куратора академічної групи: метод. реком.* Запоріжжя: ЗДІА, 36 с.
- Жигінас, Т. В. (2014). *Методика підготовки майбутніх учителів музики до концертно-освітньої діяльності : навчально-методичний посібник*. Київ, 178 с.
- Завіна, В. (2010). Методи навчання як способи формування пізнавальної компетентності майбутніх учителів початкових класів. *Збірник наукових праць*. Херсон, Вип. 88, С. 24–28.
- Загвязинский, В.И. (1987). *Педагогическое творчество учителя*. Москва: Педагогика, 159 с.
- Загребельна, О. О. (2008). Дослідження проявів інтелектуальної і творчої обдарованості: теоретичний аналіз. *Обдарована дитина*, №8, С.63-67.
- Закон України. Про вищу освіту* (2014). Відомості Верховної Ради (ВВР). № 37-38. С. 2004.
- Закон України Про освіту* (2017). *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. № 38-39. С. 380. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 02.10.2017).
- Занков, Л. В. (1999). *Избранные педагогические труды*. Москва: Дом педагогики, 608 с.

- Закс, Л. А. (1990). *Художественное сознание*. Свердловск : СГУ, 212 с
- Захарова, О.Г. (2018). Диагностика креативности как психолого-педагогическая проблема. *Инновационные педагогические технологии: материалы VIII Междунар. науч. конф.*, Казань: Молодой ученый, С. 3-6.
- Земліна, Ю. В. (2013). Структура та компоненти розвитку творчого потенціалу фахівців з туризму. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія*. Вінниця, Вип. 40, С. 207-211.
- Зимняя, И. А. (2004). *Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании*. Москва: ИЦПКПС, 42 с.
- Зись, А. (1975). *Искусство и эстетика. Традиционные категории и современные проблемы*. Москва : Искусство, 448 с.
- Зись, А. Я. (1979). *Виды искусства*. Москва: Знание, 127 с.
- Зуб, К. К. (2010). Роль художньо-творчої діяльності у формуванні педагогічної майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Наук. вісн. Миколаїв. держ. ун-ту ім. В. О. Сухомлинського : зб. наук. пр.* Миколаїв, Вип. 1. 29, С. 193–201.
- Зуб, К.К. (2011). Художньо-творча діяльність майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Наук. вісн. Миколаїв. держ. ун-ту ім. В. О. Сухомлинського. Серія : Педагогічні науки*. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdup_2011_1.
- Зязюн, І. А. (ред.)(1997). *Педагогічна майстерність*. Київ, 349 с.
- Зязюн, І. А. (ред.) (2004). *Педагогічна майстерність : підручник*. Київ : Вища шк., 422 с.
- Іванова, Л. (1982). Педагогічні ідеї М. Леонтовича. *Музика в школі*. Київ, Вип. 8, С. 58-61.
- Іванова, Т. В. (1983). *Особенности развития психологической готовности студенчества к педагогической деятельности*. (Дис. ... канд. психол. наук : 09.00.01) Моск. обл. пед. ин-т им. Н. К. Крупской. Москва.
- Іванюк, Г. І. (2010). Освітні ідеали людини на зламі епох. *Педагогічний процес :*

теорія і практика. Педагогіка. Психологія : зб. наук. пр. Вип. 3, Ч. I, С. 178–188. Київ.

- Ильин, В. С. (2012). Средства формирования всесторонне развитой личности как педагогическая категория. *Известия Волгоградского государственного педагогического университета*. Волгоград, № 7, С. 4–8.
- Каган, М. С. (2005). Деятельность. *Теоретическая культурология*. Москва – Екатеринбург : Академический проект – Деловая книга, РИК, С. 339-340.
- Каган, М. С. (2018). *Морфология искусств : учебное пособие для вузов*. Москва : Юрайт, 388 с.
- Каган, М. *Художественно-творческий процесс – произведение искусства – художественное восприятие* URL: <http://www.opentextnn.ru/music/Perception/?id=937> дата звернення: 09.11.2017).
- Каган, М. С. (1974). *Человеческая деятельность*. (Опыт системного анализа). Москва, 328 с.
- Кант І. Естетика* (пер. з нім. Богдана Гавришківа) (2007). Львів: Аверс,. 360 с.
- Каленюк, О.М. (2005). *Дидактичні засади формування фахових знань у майбутніх учителів образотворчого мистецтва*. (Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.09). Луцьк, 20 с.
- Калюжная, Е. Г. (2015). Роль художественно-творческой деятельности в профессиональной подготовке здобувач освіти вуза. *Педагогическое образование в России*. Москва, № 9, С. 82-86
- Кан-Калык, В. А. & Никандров, Н. Д. (1987) *Педагогическое творчество учителя*. Москва. 159 с.
- Капська, А. Й. (1997). *Педагогіка живого слова : навч.-метод. посіб.* Київ : ІЗМН, 140 с.
- Каптерев, П. Ф. (1982). В *Избранные педагогические сочинения А. М. Арсеньева* (ред.). Москва : Педагогика, С. 704.
- Карнелович, М. М. (2009). *Рефлексия учителей на этапе послевузовского*

образования : пособие. Гродно : ГрГУ, 67 с.

Клаперед, Е. (1932). *Психология ребенка и экспериментальная педагогика*. Москва – Ленинград, С. 56-79.

Ковалев, А. Г. (1965) *Психология личности*. Москва : Просвещение, 288 с.

Князева, Е. Н., & Курдюмов, С. П. (2002). *Основание синергетики. Режимы с обострением, самоорганизация, темпомиры*. С. 364-365.

Коваленко, Є. І. (ред.) (1997). *Русова С. Ф. Вибрані педагогічні твори : кн. 2*. Київ : Либідь, 272 с.

Ковальова, С. В. (2007). *Розвиток творчої активності вчителів музики в системі підвищення кваліфікації*. (Дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04). Київ.

Ковальчук, І. А. (2016). *Виховання у здобувачів освіти педагогічних університетів світоглядної культури засобами художньо-трудової діяльності*. (Автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07) ВДПУ ім. М. Коцюбинського. Віниця.

Ковалев, А. Г., & Бодалев, А. А. (1958). *Психология и педагогика самовоспитания*. Ленинград, 87 с.

Ковалев, А. И. (2001). *Формирование творческой активности будущих учителей музыки*. (Автореф. дис. ...канд. пед. наук : 13.00.08) Белорусский государственный ун-т Максима Танка. Минск, 17 с.

Коджаспиров, Г. М., & Коджаспиров А. Ю. (2005). *Словарь по педагогике*. Москва, Ростов н/Д : Март, 448 с.

Козир, А. В. (2008). *Професійна майстерність учителя музики: теорія і практика формування в системі багаторівневої освіти : монографія*. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 380 с.

Коменский Я. А., Локк Д., Руссо Ж.-Ж., Песталоцци И. Г. *Педагогическое наследие*. (1989). Москва: Педагогика, 416 с.

Кондратенко, Г. Г. (2006). *Формування творчої активності здобувачів освіти педагогічного коледжу в процесі музично-сценічної діяльності*. (Дис. ...канд. пед. наук : 13.00.02). Київ, 235 с.

- Коньшева, Н. М. (1979). *Формирование профессиональной готовности учителя к эстетическому воспитанию младших школьников в процессе его подготовки в педагогическом институте*. (Автореф. дис. ... канд. пед. наук :13.00.01). Москва.
- Концепція національного виховання учнівської молоді (2009). *Освіта і управління*, Т. 12, № 2, С. 80–82.
- Кораблина, Е. П. (2005). *Психология подготовки к профессиональной деятельности психолога-консультанта*. (Дис. ... д-ра психол. наук : 19.00.03). Санкт-Петербург, 434 с.
- Космолінська, Н. (2011). *Фестиваль дитячої творчості та мистецтва : Львівський міжнародний дитячий фестиваль, 28-30 квітня*. Львів : Форум видавців, 2011. – 65 с.
- Костолович, М.І. (2010). *Педагогічні умови активізації творчого потенціалу підлітків у процесі краєзнавчої роботи загальноосвітньої школи*. (Автореф. дис. канд пед. наук). Миколаїв: Миколаївський державний університет ім. В.О.Сухомлинського. 23 с.
- Костюк, О. Г. (1965). *Сприймання музики і художня культура слухача*. Київ : Наукова думка, 117 с.
- Костюк, Г. С. (1988). *Избранные психологические труды*. Москва : Педагогика, 304 с.
- Костюков, В. В. (2017). *Методика формування педагогічно-артистичних умінь майбутніх вчителів музики на заняттях з постановки голосу*. (Автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02). Київ.
- Кравчук, П. Ф. (1984). *Формирование развитой творческой личности здобувачосвіття (философско-социологический и методический анализ)*. Киев : Вища школа, 154 с.
- Краевский В. В., & Лернер, И. Л. (ред.) (1983). *Теоретические основы содержания общего среднего образования*. Москва: Педагогика, 352 с.
- Краткий психологический словарь* (1985). Москва. 351 с.
- В. Г. Кремень, & В. В. Ільїн (2005) *Філософія: мислителі, ідеї, концепції*:

Підручник Київ: Книга, 528 с.

Кремень, В. Г. (2010). *Філософія людиноцентризму в освітньому просторі*.

Київ: Т-во «Знання» України, 520 с.

Кривоносов, А. Т. (2012). *Философия языка*. Москва ; N-York : Издательский центр «Азбуковник», С. 20.

Крутецкий, В. А. (1972). *Основы педагогической психологии*. Москва, 253 с.

Ксензова, Г.Ю. (1999). *Оценочная деятельность учителя : учебно-методическое пособие*. Москва, 121 с.

Кудикіна, Н. В. (2000). Історико-культурні джерела ігор-драматизацій і театралізованих ігор. *Торетико-методичні проблеми навчання і виховання : збірник наукових праць*. Київ : Фенікс, С. 60-69.

Кудрявцев, Т. В. (1988). *Исследование психологических особенностей профессионального становления*. Москва, С. 18-34.

Кузьменко, И. Л. (2012). Формирование профессиональных компетенций учителя музыки. *Художественное образование в XXI веке : проблемы и перспективы: тезисы международной научно-практической конференции*. Чита, С.58-60.

Кузьмина, Н. В. (1970). *Методы исследования педагогической деятельности*. Ленинград : Изд-во ЛГУ, 115 с.

Кулагина, И. Ю. (2004). *Возрастная психология*. Москва: ТЦ «Сфера», 464 с.

Кулаченко, О.В., & Молодушкіна, І.В (2012). *Теорія і практика формування дитячого колективу*. Харків:. Вид. група «Основа». 125 с.

Кулдиркаєва, О. В. Професійна підготовка майбутніх вчителів музики у контексті поглиблення художньо-естетичного досвіду (за матеріалами дисертаційного дослідження). *Вісн. Луган. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/vlup_2013_18\(2\)](http://nbuv.gov.ua/UJRN/vlup_2013_18(2)) 15.

Курбас, Л. (1988). *Статьи и воспоминания о Л. Курбасе*. Литературное наследие. Москва, 464 с.

Курило, Л. С. (2009). Розвиток творчого потенціалу дошкільника. *Культура і*

розвиток особистості: міфи та реалії в психології та педагогіці : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (24-25 червня 2009 р.), С. 190-194. Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки.

Лабунська, В. (2008). Наш пріоритет – творча обдарованість. *Рідна школа*, №7/8, С. 47-48.

Лавріненко, О.А. (2012). Сценічна мова у вимірах педагогічної майстерності. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми*. Київ, Вип. 29, С. 80-86.

Левит, С. Я. (уп.) (1998). *Фромм Э. Психоанализ и этика*. Москва : АСТ, 568 с.

Левченко, М. В. (1976). *Психологические особенности готовности абитуриентов к учению в педагогическом вузе*. (Дис. ... канд. психол. наук :19.00.07). Киев.

Лєвшин, М. (2007). Оновлення змісту багаторівневої професійно-педагогічної підготовки фахівців. зб. наук. пр. –*Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету ім. Григорія Сковороди*, Вип. 22-23, С. 24-30.

Леонтьев, А. Н. (2005). *Деятельность. Сознание. Личность*. Москва : Смысл, Академия, 352 с.

Лимаренко, Л. І. (2004). *Формування педагогічної майстерності майбутніх учителів художньої культури (на прикладі вивчення циклу театральних дисциплін)*. (Автор. дис.... канд. пед. наук : 13.00.04). Київ.

Лиферов, А. (1997). *Основные тенденции интеграционных процессов в мировом образовании*. (Дис ... докт. пед. наук. : 13.00.01). Рязань, 336 с.

Лободанов, А. П. (2007). *Основы семиотики. Семиотика искусства*. Москва, Вып. 1, С. 27.

Лозова, В. І. (2002). Стратегічні питання сучасної дидактики. *Розвиток педагогічної і психологічної науки в Україні*. Харків: ОВС, Ч. 1, С. 96–97.

Лозовая, В. И. (1990). *Целостный подход к формированию познавательной активности школьников*. (Автореф. дисс. ... д-ра пед. наук :13.00.01). Тбилиси, 38 с.

- Луговий, В. І. (1977). *Управління освітою : навчальний посібник*. Київ : Видавництво УАДУ, 302 с.
- Луніна, В. Ю. (2016). Творчий потенціал учителя: компонентно-критеріальна характеристика. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 16 : Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики*, Вип. 28, С. 30-35. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_016_2016_28_9.
- Лю Цяньцянь. (2010). *Формування художньої компетентності майбутніх учителів музики та хореографії в педагогічних університетах України і Китаю*. (Дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02). Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. Одеса.
- Ляшенко, О. Д. (2001). *Художньо-педагогічна інтерпретація музичного твору в професійній підготовці вчителя музики*. (Дис. ... канд. пед. наук:13.00.04). Київ.
- Макаренко, А. С. (1987). *Художественная литература о воспитании детей*. Москва : Правда, Т.4. С. 388–420.
- Максименко, С. Д. (2000). *Загальна психологія : навч. посіб.* Київ : Форум, 543с.
- Малихін, А. О. (2011). Синергетичний підхід до методичної підготовки майбутнього вчителя технології. *Гуманізація освітнього процесу*. Вип. LVI, С. 131-138.
- Манчинська, Н. І., Сисоєва, С. О. (ред). (2013). *Педагогічна освіта магістрантів вищих навчальних закладів непедагогічного профілю : [монографія]*. Львів: ЛДУВС,– 416 с.
- Маркова, А. К. (1993). *Психология труда учителя*. Москва: Просвещение, 192 с.
- Марков, П. А. (ред.) (1964). *Театральная энциклопедия*. Москва: Сов. энц., 1086 с.
- Марков, С. (2003). Основні принципи творчої випереджальної вищої освіти. *Науковий вісник Чернівецького університету. Педагогіка та психологія*. Чернівці : Рута, Вип. 185. С. 44–53.
- Марчук, М. Г. (2001). *Ціннісні потенції знання*. Чернівці: Рута, 319 с.
- Масол, Л. М. (1994). К проблеме формирования творческой личности.

- Талановита особистість. Сім'я. Школа. Держава: тези доп.* Київ : УЦТ ДЮ, Т. 2, С. 13–16.
- Масол, Л. М., Гайдамака, О. В., Белкіна, Е. В. (2006). *Методика навчання мистецтва у початковій школі : посібник для вчителів.* Харків: «Ранок», 256 с.
- Масол, Л.М. (2014). *Мистецтво (інтегрований курс) : підруч. для 6 кл. загальноосвіт. навч. закл.* Київ: Видавництво «СВІТОЧ», 208 с.
- Мейлах, Б. С. (1985). *Процесс творчества и художественное восприятие : комплексный подход : опыт, поиски, перспективы.* Москва : Искусство, 318 с.
- Мелик-Пашаев, А. А. (1988). *Об источнике способности человека к художественному творчеству.* Москва, № 1, С. 76-82.
- Мельничук , О. С. (ред.) (1975). *Словник іншомовних слів.* Київ : Гол.ред. УРЕ АН УРСР, 775 с.
- Ментюков, А. & Устинов, А. (1986). *Музыка і НТР: деякі проблеми.* Рад. Музыка, №3, С. 68-76.
- Мировська, Ю. (2013). Створення творчого середовища як умова мотивації до формування художньо-комунікативних умінь майбутніх учителів музики і хореографії. *Проблеми підготовки сучасного вчителя : збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.* Випуск 8, Ч. 1, С. 214–220. Умань : ФОП Жовтий О.О.
- Миропольська, Н. Є. (2003). *Формування художньої культури здобувачі освіти загальноосвітньої школи засобами мистецтва слова.* (Автореф. дис. ... докт. пед. наук : 13.00.01). Інститут педагогіки АПН України. Київ.
- Миропольська, Н., Ничкало, С., Рагозіна, В. (2006). *Уроки художньо-естетичного циклу в школі : навчання і виховання : навчальний посібник.* Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 240 с.
- Митина, Л. М. (2014). *Психология личностного профессионального развития субъектов образования.* Москва – Санкт-Петербург : Нестор- История, 376 с.

- Мозгальова, Н. Г. (2014). Творчо-професійний потенціал формування успішної особистості майбутніх учителів музики. *Педагогічна освіта : теорія і практика*. Вип. 16, С. 304-308. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppo_2014_16_58
- Мойсеюк, Н.Є. (2003). *Педагогіка : навч. посібник*. Київ, 615 с.
- Моляко, В.О., & Музика, О.Л. (ред.) (2006). *Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень: колективна моногр.* Житомир: Рута, 320 с.
- Моляко, В. О. (кер.) (2008). *Психологічне дослідження творчого потенціалу особистості : монографія*. АПН України, Інститут психології ім. Г. С. Костюка. Лабораторія психології творчості. Київ : Педагогічна думка, 207 с.
- Момот, О. В. (2016). Підготовка майбутніх викладачів вищих навчальних закладів до педагогічної діяльності в умовах магістратури: дис.... кандидата пед. наук: 13.00. 04.
- Морева, Н. А. (2008). *Педагогика среднего профессионального образования : учебник для студ. Высш. Учеб. Заведений: в 2т. Т. 2 : Теория воспитания*. Москва: Издательский центр «Академия», 192 с.
- Морозова, С. Н. (1990). *Основные направления и приемы развития детского творчества в педагогической деятельности Б. Л. Яворского и его учеников*. Москва : Просвещение, С. 113-120.
- Назайкинский, Е. В. (1978). Проблемы комплексного изучения музыкального произведения. *Музыкальное искусство и наука : сб. статей*. Москва, Вып. 3, 230 с.
- Національна стратегія розвитку освіти в Україні. URL : http://meduniv.lviv.ua/files/info/nats_strategia.pdf 37 с.
- Нейгауз, Г. Г. (1967). *Об искусстве фортепианной игры*. Москва, С.198
- Нейгауз, Г. Г. (1988). *Об искусстве фортепианной игры*. Москва: Музыка, 120.
- Никитин, А. (2018). *Художественная одаренность и ее развитие в детском возрасте : учебное пособие : стандарт третьего поколения*. Санк-

Петербург : Питер, 352 с.

- Ничкало, Н. Г. (ред.) (2011). *Творчий розвиток особистості засобами мистецтва : навчально- методичний посібник*. Чернівці : Зелена Буковина, 255 с.
- Ніколаї, Г. Ю. (2007). *Музично-педагогічна освіта в Польщі : історія та сучасність : монографія*. Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 396 с.
- Новиков, Д. А. (2004). *Статистические методы в педагогических исследованиях (типовые случаи)*. Москва: МЗ-Пресс, 67 с.
- Новиков, А.М. (2008). *Методология художественной деятельности*. Москва : Изд-во «Эгвес», 72 с.
- Овсянников, М. Ф. (1966). *Эстетическая концепция Шеллинга и немецкий романтизм*. Москва : Мысль, С. 21.
- Овчаренко, Н. А. (2016). *Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх учителів мистецьких дисциплін до вокально-педагогічної діяльності*. (Дис. ... докт. пед. наук : 13.00.04). Кривий Ріг.
- Огурцов, А. П., & Юдин Э. Г. (2010). Деятельность. *Новая философская энциклопедия*. 2-е изд., испр. и до-пол. Т. 1. М. : Мысль, С. 389
- Онофрійчук, Л. М. (2009). *Формування творчих умінь підлітків засобами музичного театру ляльок*. (Дис.... канд. пед. наук : 13.00.02). Вінниця.
- Олексюк, О. М. (1999). Духовні почуття в структурі творчої особистості майбутнього фахівця-музиканта. *Творча особистість учителя : Проблеми теорії і практики : зб. наук. Праць*, Вип. 2. Київ : КПНУ, С. 50–54.
- Олексюк, О. М. (2006). *Музична педагогіка : навчальний посібник*. Київ : НУКІМ, 188 с.
- Опарин, Г. А. (2013). Художественная деятельность молодежи в сфере досуга. *Культура и искусство : традиции и современность : материалы Международной очно-заочной научно-практической конференции*. Чебоксары, С. 286-292.
- Отич, О. М. (2009). *Мистецтво у системі розвитку творчої індивідуальності майбутнього педагога професійного навчання*. (Автореф. дис.... док. пед.

наук : 13.00.04). Київ.

- Павлютенков Е. М., & Крижко В. В. (1993). *Рабочая книга руководителя школы. Научные основы управления школой*. Запорожье : ЗОИУУ, С. 19.
- Падалка, Г. М. (2008). *Педагогіка мистецтва (теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) : монографія*. Київ : Освіта України, 274 с.
- Палій, А. А. (2010). *Диференціальна психологія : навч. посіб.* Київ : Академвидав, 429 с.
- Педагогика: Большая современная энциклопедия.* (2005). Рапацевич, Е. С. (сост.). Минск : Современное слово, 720 с.
- Петерс, Й. (2001). *Архитектура и антропософия. Архитектура и антропософия*. Москва : Изд-во КМК, 268 с.
- Петровский, А. В. (ред.). (2005). *Общая психология: словарь*. Москва, 495с.
- Петровский, Ф. А. (ред.) (1957). *Аристотель. Поэтика об искусстве поэзии*. Москва : Художественная литература, 182 с.
- Петровский, А. В. (1982). *Личность. Деятельность. Коллектив*. Москва: Политиздат, 255 с.
- Петрушин, В. И. (2008). *Музыкальная психология : учебное пособие для вузов*. Москва: Академический Проект ; Трикста, 400 с.
- Пікалов, В. Л. & Глуха, Г. Я. (2017). Формування та розвиток професійного творчого мислення менеджерів: методологічний аспект. *Європейський вектор економічного розвитку*, №2 (23), С.49-64.
- Платонов, К. К., & Голубев Г. Г. (1977). *Психология*. Москва : Высшая школа, 247 с.
- Поворозник, Н. С. (2012). Ранній розвиток здібностей: проблеми і перспективи: [метод. рекомендації]. *Почат. навчання та виховання*, № 16-18, С. 49-55.
- Подимова, Л.С. (2005). *Підготовка вчителя до інноваційної діяльності*. Київ: КПУ, 170 с.
- Полатайко, О. М. (2010). *Формування художньо-образного мислення майбутніх учителів мистецьких дисциплін у процесі інтерпретації творів мистецтва*. (Дис.... канд. пед. наук : 13.00.02). Нац. пед. ун-т ім. М. П.

- Драгоманова. Київ, 245 с.
- Поляков, С.Д. (2016). *Коллективное творческое воспитание: перезагрузка*. Москва: Национальный книжный центр, ИФ «Сентябрь». 176 с.
- Полубоярина, І. І. (2014). *Теоретичні і методичні засади професійної підготовки обдарованих здобувачів освіти музичних спеціальностей у вищих навчальних закладах*. (Дис. докт. пед. наук : 13.00.04). Харків, 515 с.
- Поніманська, Т. І. (1998). *Основи дошкільної педагогіки*. Київ : Абрис, 446 с.
- Пономарева, Я.А. (ред.) (1990). *Психология творчества*. Москва, С.350.
- Поспелов, Г. Н. (1960). *О природе искусства*. Москва, 204 с.
- Поташник, М.М. (1988). *Педагогическое творчество: проблемы развития и опыт: пособие для учителя*. Київ, С.5-60.
- Приходько, Ю. О., & Юрченко, В. І. (2012). *Психологічний словник-довідник : освітній посібник*. Київ : Каравела, 328 с.
- Про затвердження положення про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту)* (редакція від 21.08. 2013.). Постанова Кабінету Міністрів України від 20 січня 1998 р. N65 Київ
- Проценко, О. Б. (2011). Професійна підготовка викладача вищої школи у магістратурі в Україні. *Наука та освіта в сучасному університеті в контексті міжнародного співробітництва : зб. Матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (23-25 травня 2011 р.)*. Маріуполь : Маріуполь. держ. ун-т, С. 299-300.
- Прушковская, Н. Н. (1983). *Формирование в ученико умений анализировать музыкальное произведение как составная часть их профессиональной подготовки*. (Дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01). Киев, 150 с.
- Рабинович, Д. А. (1979). *Исполнитель и стиль. Избранные статьи*. Москва: Советский композитор, Ч. 1. 320 с.
- Ражников, В. Г. (1989). *Диалоги о педагогике*. Москва, 141 с.
- Разлогов, К. Э. (ред). (2011). *Художественное образование в Российской Федерации : развитие творческого потенциала в XXI веке : анализ*.

Доклад. Москва, 72 с.

- Раутен, В. (1991). *Деятельность социального педагога по социокультурной адаптации учащихся иностранцев. Методологические основы социальной работы.* Москва : Просвещение, 362 с.
- Рекомендація 2006 / 962 / ЄС Європейського Парламенту та Ради (ЄС) (2006). *Про основні компетенції для навчання протягом усього життя від 18 грудня 2006 року.* URL : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_975
- Решетников, П.Е. (2000). *Нетрадиционная технологическая система подготовки учителей: Рождение мастера: Кн. для преподават. высш. и средн. пед. учеб. заведений.* Москва: Владос, 304 с.
- Рибалка, В. В. (1996). *Психологія розвитку творчої особистості : навчальний посібник для студ. вищ. навч. закладів.* Київ : ІЗМН, 236 с.
- Рибалка, В. В. (1998). *Особистісний підхід у профільному навчанні старшокласників.* (Дис. д-ра псих. наук : 19.00.07). Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. Київ, 465 с.
- Рогальська, Н. В. (2005). *Розвиток надбань української народної етнопедагогіки та їх використання в сучасному дошкільному закладі.* Київ: Міленіум, 124 с.
- Роджерс, К. Р. (1994). *Взгляд на психотерапию. Становление человека.* Москва: Издательская группа «Прогресс», «Универс», 480 с.
- Рождественская, Н.В. (1991). Развитие творческого потенциала личности средствами драматического искусства. *Проблемы освоения театральной педагогики в профессионально-педагогической подготовке будущего учителя: материалы Всесоюзной научно-практ. конференции.* Полтава, С. 120- 122.
- Розенштейн, М. *Театральное искусство в педагогической практике.* Харьков: Путь просвещения, 1923. Т. 29. № 11-12. С. 7-11.
- Ростовський, О. Я. (1993). *Педагогічні основи керування процесом музичного сприймання здобувачі освіти.* (Автореф. дис. ... докт. пед. наук : 13.00.01) Інститут педагогіки АПН України. Київ, 48 с.

- Рубинштейн, С.А. (1976). *Проблемы общей психологии*. Москва.
- Рубинштейн, С. Л. (1982). *Проблемы общей психологии*. Москва, 212 с.
- Рубинштейн, С. Л. (1986). Принцип творческой самодеятельности. *Вопросы психологии*, № 4, С. 101–107.
- Рубинштейн, С. Л. (2000). *Основы общей психологии*. СПб. : Издательство «Питер», 712 с.
- Рувинский, Л.И. (1973). *Теория самовоспитания*. Москва, 263 с.
- Рудницька, О. П. (1983). *Вчись цінувати прекрасне. Естетична оцінка в музично-педагогічній практиці*. Київ : Муз. Україна, 112 с.
- Рудницька, О.П.(ред.) (2010). *Мистецька освіта в Україні: теорія і практика*. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 255 с.
- Савенкова, Л. Г. (2006). Полихудожественное образование как фактор развития детей и юношества. *Педагогика*. Москва, № 5, С. 17-23.
- Савченко, О. Я. (1997). *Дидактика початкової школи : [підруч. для студ.пед. факультетів]*. Київ: Абрис, С. 39.
- Сагатовский, В. Н. (2012). Аксиология творчества. *Наука. Искусство. Культура*, №1, С. 58-63.
- Садовський М. К. Мої театральні згадки, 1881-1917. Харків ; Київ: Держ. вид-во України, 1930. 120 с.
- Саєнко, Т. (2007). Формування творчої активності майбутнього вчителя. *Рідна школа*, № 9, С. 22-24.
- Саксаганський П. К. До театральної молоді. Київ, 1952. С. 98.
- Самохіна, Н. М. (2013). *Професійно-творча самореалізація МУМ в освітньо-виховному середовищі вишу : монографія*. Луганськ : ЛНУ ім. Тараса Шевченка, 371 с.
- Семиченко, В. А. Проблеми і пріоритети професійної підготовки. *Педагогічний дискурс*. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/peddysk_2007_1_28
- Сериков, В. В. (1997). *Личностный подход в образовании: концепции и технологии*. Волгоград : Издат. Перемены, 152 с.
- Сериков, В. В. (1988). *Формирование у учащихся готовности к труду*. Москва :

Педагогика, С. 192.

- Серигов, В. В. (2000). Подготовка учителей к профессиональной деятельности в условиях личностной ориентации образования. *Среднее профессиональное образование*. Москва, № 7, С. 5–10.
- Сидоренко, Е. В. (2003). *Методы математической обработки в психологии*. Санкт-Петербург : ООО «Речь», 350 с.
- Сидоренко, Т. (2001). Творчість у діяльності вчителя. *Рідна школа*, № 5, С. 55-57.
- Сисоєва, С.О., Барко, В.І., & Бушовський, І.В. (укл.) (1991). *Основи педагогічної творчості вчителя: Навчально-тематичний план і програма курсу для педагогічних спеціальностей вищих навчальних закладів*. Київ, 32 с.
- Сисоєва, С.О. (1994). *Основи педагогічної творчості вчителя: навчальний посібник*. Київ: ІСДОУ, 112 с.
- Сисоєва, С.О. (1996). *Підготовка вчителя до формування творчої особистості учня*. К.: Поліграфкнига, 405 с.
- Сисоєва, С.О. (1998). Педагогічна творчість учителя: Визначення, теоретична модель, функції підготовки. *Педагогіка і психологія*. Київ: Педагогічна думка, 255 с.
- Сисоєва, С. О. (1998). *Теоретичні і методичні основи підготовки вчителя до формування творчої особистості учня*. Київ, С. 365.
- Сисоєва, С. О. (2001). Творчий розвиток учнів у контексті особистісно орієнтованого навчання. *Гуманітарні науки*, № 1, С. 110-118.
- Сисоєва, С. О. (2005). Сучасні аспекти професійної підготовки вчителя. *Педагогіка і психологія*, №4, С. 60–66.
- Сисоєва, С. О., & Поясок, Т. Б. (2005). *Психологія та педагогіка: [підруч. для студ. вищих навч. закладів не пед. профілю традиц. форми навчання]* Київ: Міленіум, 520 с.
- Сисоєва, С. О. (2006). *Основи педагогічної творчості : підручник*. Київ : Міленіум, 344 с.
- Сисоєва, С. О. (2009). Формування педагогічної компетентності викладача ЗВО

непедагогічного профілю : постановка проблеми і напрями її вирішення.
Реалізація Європейського досвіду компетентісного підходу у вищих школах України : матеріали методологічного семінару. Київ: Педагогічна думка, С. 310-321.

- Сисоєва, С. О., & Соколова, І. В. (2010). *Проблеми неперервної професійної освіти : тезаурус наукового дослідження.* Київ: ЕКМО, 362 с.
- Сисоєва, С.О. (2014). *Творчий розвиток фахівців в умовах магістратури : Монографія* Київ: ТОВ «Видавниче підприємство «ЕДЕЛЬВЕЙС», 400 с.
- Скотт, П. (2001). Реформи вищого образования в странах центральной и Восточной Европы : попытка анализа. *Вестник высшей школы.* Москва, № 10. С. 44–48.
- Ситаров, В. А., Сластенин, В. А.(ред.) (2002). *Дидактика : [учеб. пособ. для студ. высш. пед.учеб. заведений].* Москва: Академия, 368 с.
- Сікорський, П. (2009). Техніко-методологічні засади підготовки викладача вищої школи в контексті європейської інтеграції. *Вісник Львів. ун-ту. Серія педагогічна*, Вип. 25, Ч.1, С. 3-8.
- Скотт, П. (2001). Реформи высшего образования в странах центральной и восточной Европы: попытка анализа. *Вестник высшей школы*, №10, С.44-48.
- Скребнева, Н. Р. (2005). *Формирование готовности педагогов-музыкантов к художественно-творческой деятельности.* (Дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08). Российская академия образования Институт Художественного образования. Москва, 152 с.
- Сластенин, В. А. (1976). *Формирование личности учителя советской школы в процессе профессиональной подготовки.* Москва, 160 с.
- Сластенин, В. А. (1991). Профессионально-педагогическая подготовка современного учителя. *Педагогика.* Москва, № 10. С. 42-84.
- Сластенин, В. А. (2001). *Психология и педагогика : учеб. пособ. для студ., обучающихся по непер. спец.* Москва : Академия, 477 с.
- Сластенин, В. А., & Перевалов, С. Г. (2005). Педагогическая деятельность как

- творческий процесс. *Педагогическое образование и наука*, № 1, С.25-34.
- Сметанський, М., & Галузяк В. (2011). Проблема виховання особистості в колективі в теоретичній спадщині А.С. Макаренка та В.О. Сараєва О. Погляди А.С. Макаренка на формування дитячого колективу в світлі сучасних підходів. *Витоки педагогічної майстерності*, Вип. 11. С. 295-299.
- Смолій, В. А. (2005). *Енциклопедія історії України*. Київ : В-во «Наукова думка», 672 с.
- Соболь, Н. В. (2016). *Методика формування художньо-творчої толерантності МУМД у процесі фортепіанної підготовки*. (Дис.... канд. пед. наук : 13.00.02). Київ, 242 с.
- Соколова, І., Сисоєва С. О. (ред.) (2008). *Професійна підготовка майбутнього викладача-філолога за двома спеціальностями : [монографія]*. Маріуполь: АРТ-ПРЕС, 400 с.
- Соснин, Э.А., & Пойзнер Б.Н (2011). Из небытия в бытие: творчество как целенаправленная деятельность. Томск: СТТ, 52 с.
- Сосновенко, Н. (2011). Згуртованість педагогічного колективу навчального закладу – запорука його успішної діяльності. *Практика управління дошкільним закладом*, №4, С. 24-
- Спиноза Б. *Избранные произведения в 2-м* (1957). Т 1. Москва.303 с.
- Станиславский К. С. Работа актёра над собой. Москва : Художественная литература, 1938. 264 с. URL:<http://www.mtlib.org.ua/stanislavskiy.html>
- Станиславский К. С. Театр и жизнь. Москва : Искусство, 1961. Т. 4. С. 231–278. URL: <http://www.mtlib.org.ua/stanislavskiy.html>
- Старовойтова, Н. А. (1988). *Музыкальное творчество как объект эстетического анализа*. (Автореф. дис. ... канд. филос. наук : 09.00.04). КГУ им. Т.Г. Шевченка. Киев, 16 с.
- Старчеус, М. С. (2005). *Слух музыканта: психолого-педагогические проблемы становления и совершенствования*. (Дис. ... докт. пед. наук : 13.00.08, 19.00.01). Москва, 433 с.

- Степанова, О. (2012) П'ять форм пошукової діяльності для розвитку креативності учнів. *Почат. освіта.*, № 28, Вип. 7, С. 15-19.
- Столетов, В. М. (гол. редкол.) (1983). *Ушинський, К. Д. Вибрані педагогічні твори : в 2-х т.* Київ : Рад. Школа, С. 253–255.
- Столлович, Л. (1959). *Эстетическое в действительности и в искусстве.* Москва : Госполитиздат, 256 с.
- Стратан-Артишкова, Т. Б. (2014). *Творчо-виконавська підготовка майбутніх учителів мистецьких дисциплін: теорія і практика : монографія.* Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 440 с.
- Ступарик, Б., & Шемпрук, Й. (2001). Підготовка педагогів-магістрів. *Вісник Львівського ун-ту. Серія Педагогічна.* Вип. 15, Ч. 1, С. 79-83.
- Сухомлинский, В. А. (1981). *Потребность человека в человеке.* Москва : Советская Россия, 94 с.
- Сушицька, О. (2012). Розвиток творчих здібностей молодших школярів. *Почат. Освіта*, № 28, Вип. 7. С. 15-19.
- Теплов, Б. М. (1985). *Психология музыкальных способностей.* Москва : Наука, Т. 1, 368 с.
- Тихенко, Л.В. (2008). *Формування творчих здібностей старшокласників у процесі дослідницької діяльності в Малій академії наук України.* (Автореф. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.07). Київ, 20 с.
- Тутолмин, А. В. (2006). *Формирование профессионально-творческой компетентности педагога начального образования : методика и анализ эксперимента : монография* Глазов. гос. пед. ин-та. Глазов, 256 с.
- Тутушкин, М. К. (1998). *Практическая психология.* Санкт- Петербург, С. 198.
- Тушева, В. В. (1997). *Формування творчої активності здобувачі освітніх молодших класів у процесі виконання завдань художньо-естетичної спрямованості (на матеріалі музичного мистецтва).* (Автореф. дис. канд. пед. наук : 13.00.01). Київ, 18 с.
- Тушева, В. В. (2015). *Формування науково-дослідницької культури майбутніх учителів мистецьких дисциплін в процесі професійної підготовки :*

- теорія і практика : монографія.* Харків : «Майдан», 450 с.
- Тюріна, В. О. (1993). *Пізнавальна самостійність учнів.* Харків : ХДП, 140 с.
- Узнадзе, Д. Н. *Экспериментальные основы психологии установки.* URL : <http://ethnopsyhology.narod.ru/libr/U/uznadze2.htm>
- Уледов, А. К. (1980). *Духовная жизнь общества.* Москва, 271 с.
- Ушинский К. Д. *Педагогические сочинения.* (1990) Москва : Педагогика,. Т. 6. 527 с.
- Форостюк, І.В. (2010). *Розвиток творчого потенціалу студентської молоді засобами українського народного мистецтва.* (Автореф. дис. канд. пед. наук) Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля. Луганськ: – 24 с.
- Франко І. Я. *Старе й нове в сучасній українській літературі.* (1982). Київ. Т.35. С. 110.
- Фрицюк, В. М. (2012). *Розвиток творчого мислення майбутніх учителів мистецьких дисциплін в процесі фахової підготовки. Теорія та методика фахової підготовки вчителя музики : зб. наук. пр.* Вінниця, С. 187–193.
- Фребель, Ф. (2001). *Будем жить для своих детей.* Москва: Изд. Дом «Карпуз», 288 с.
- Фролов, И. Т. (1986). *Философский словарь.* Москва : Политиздат, 590 с.
- Харченко, П. В. (2004). *Розвиток творчого потенціалу до професійного саморозвитку у майбутнього педагога-музиканта.* (Дис ... канд. пед. наук :13.00.04). Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. Київ, 246 с.
- Хлебникова, Л. А. (1991). *Музыкальная деятельность и творческое развитие личности.* В В. Г. Бутенко (ред.) *Формирование эстетического отношения к искусству : в 6-ти т.* Москва : АПН, Т.2. С. 265-270.
- Хмельковська, С. В. (2005). *Формування творчого потенціалу майбутніх учителів іноземних мов у процесі фахової підготовки.* (Автореф. дис ... канд. пед. наук : 13.00.04). Південноукраїнський держ. педагогічний ун- т ім. К. Д. Ушинського. Одеса, 20 с.

- Холковська, І.Л. (2018). *Методика виховної роботи з обдарованими дітьми*. Вінниця: ТОВ Нілан ЛТД, - 172 с.
- Хомич, Л. О. (1998). Професійно-педагогічна підготовка вчителя початкових класів: теорія і практика: [монографія]. Київ: Магістр-5, 200 с.
- Храмышкина, Р. Н. (2001). *Педагогические условия развития художественно-творческой деятельности учеников*. (Дис. ... канд. пед. наук :13.00.08). Магнитогорск, 191 с.
- Цапок, В.А. (1989). *Творчество (Философский аспект проблемы)*. - Кишинев, С.7.
- Чайковська, О. (2004). Комп'ютерні технології в практиці музичного навчання загальноосвітньої школи. *Рідна школа*, №10, С. 25-34.
- Черкасов, В. Ф. (2014). *Теорія і методика музичної освіти : навчальний посібник*. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 472 с.
- Чубаров, Л. А. (1991). Импровизация в искусстве и воспитании. *Проблемы освоения театральной педагогики в профессионально-педагогической подготовке будущего учителя : материалы Всесоюзной научно-практической конференции..* Полтава, 384 с.
- Шадриков, В. Д. (1982). *Проблема системогенеза профессиональной деятельности*. Москва, С. 6.
- Шакуров, Р.Х. (1985). *Творческий рост педагога*. Москва, 80 с.
- Шандрук, С. К. (2002). Специфіка підготовки практичних психологів до професійної діяльності. *Проблеми підготовки і підвищення кваліфікації практичних психологів у вищих навчальних закладах*. Київ : Ніка-Центр, С.32–34.
- Шацкий, С. Т. (1980). *Избранные педагогические сочинения : в 2-х томах*. Москва : Педагогика, Т. 1. 304 с.
- Шевченко, Г. П. (1985). *Эстетическое воспитание в школе*. Киев : Рад.шк., 144 с.
- Шевченко, Л. Н. (2003). *Проблема эстетической когнитивности социальных отношений*. (Автореф. дис. ... канд. филос. наук : 09.00.01). Краснодар,

22 с.

- Шевченко, Ю. А. (2009). Роль та функції професійно-педагогічної освіти в підготовці майбутніх учителів музики до організації художньої творчої діяльності дитячих музично-інструментальних колективів. *Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології* : зб. наук. пр. Херсон. нац. техн. ун-ту. Херсон, Вип. 1, С. 376–385.
- Шейко, В. (2006). *Організація науково-дослідницької діяльності*. Київ : Знання, 307 с.
- Шинтяпіна, І. В. (2005). *Формування художньо-творчих умінь майбутніх вчителів музики в процесі диригентсько-хорової підготовки*. (Автореф. дис.... канд. пед. наук : 13.00.02). Київ, 20 с.
- Ши Цзюнь Бо. (2007). *Методика формування мистецької компетентності майбутніх учителів музики в процесі фортепіанної підготовки*. (Автореф. дис.... канд. пед. наук. : 13.00.02). Київ, 22 с.
- Шумилин, А. Т. (1989). *Проблемы теории творчества : монография*. Москва : Высш. Шк., 143 с.
- Щедролосєва, К. О. (2005). *Формування професійної майстерності майбутніх учителів музики і художньої культури*. (Автор. дис.... канд. пед. наук : 13.00.04). Київ, 24 с.
- Щербакова, К.І. (1990). *Вступ до спеціальності: Освітній посібник*. Київ, 166 с.
- Щербань, П. М. (2002). *Прикладна педагогіка : навч.- метод. Посібник*. Київ: Вища школа, 215 с.
- Щолокова, О. П. (2007). Модернізація фахової мистецької освіти у контексті сучасних гуманістичних ідей. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти* : зб. наук. пр. Київ : НПУ, Вип. 4, С. 13.
- Щолокова, О. П. (2009). *Методика викладання світової художньої культури : підручник*. Київ : Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 288 с.
- Щолокова, О. П. (2009). Теоретико-методологічні засади модернізації мистецької освіти. *Науковий часопис Національного педагогічного*

університету імені М.П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти : зб. наук. праць. Київ : НПУ, Вип. 7 (12), С. 9–13.

Ярошенко, А. О. (2004). *Ціннісний дискурс освіти : [монографія]*. Київ: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 156 с.

Ярмаченко, М. Д. (1997). Стимулювання інтелектуального розвитку – важлива теоретична проблема й практичне завдання. *Педагогіка і психологія*, Вип. 2, С. 243.

Ясінська, Х. (201). Інноваційні технології в роботі з обдарованими дітьми. *Психолог довкілля*, №10, С. 35-39.

Alexadner, T. M. & John Dewey's. (1987). *Theory of Art, Experience and Nature: The Horizons of Feeling*. N.Y., 329 с.

Berman, A. (1984). *L'épreuve de l'étranger. Culture et traduction dans l'Allemagne romantique : Herder, Goethe, Schlegel, Novalis, Humboldt, Schleiermacher, Hölderlin*. Gallimard, 252 с.

Cattell, J.M. *Mentaltests and measurements*. URL :
<https://psychclassics.yorku.ca/Cattell/mental.htm>

Maslow, A. H. (1968). *Toward a Psychology of Being*. Litton Education Publishing. New York : Van Nostrand, 140 p.

Torrance, E. (1964). *Guiding creative talent – Englewood Cliffs*. N.Y. : Prentice-Hall, 128 с.

Hartt, Fr. (1970) *A History of Italian Renaissance Art: Painting, Sculpture, Architecture*. London : Thames and Hudson, 636 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

**Компоненти, критерії і показники розвитку творчого потенціалу
майбутніх учителів мистецьких дисциплін гуманітарної гімназії**

Компоненти / Критерії	Показники
Мотиваційно-пізнавальний	- спрямованість на творчу самореалізацію; - сформованість внутрішньої мотивації творчої діяльності; сформованість пізнавальної потреби, допитливості як прагнення до нового та незвичайного; - прагнення до успіху при вирішенні творчих дослідницьких завдань; - потреба в самодетермінації - переконаність у громадській значущості творчої діяльності, активна життєва позиція. - гнучкість, оригінальність, нестандартність мислення; - критичність мислення, здатність до оцінних суджень; - здатність до неординарних асоціацій, - сформованість інтелектуально-логічних умінь (аналізувати, узагальнювати, виокремлювати головне, порівнювати, логічно зв'язно описувати явища, давати визначення, аргументувати, класифікувати і систематизувати, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки); - сформованість інтелектуально-евристичних умінь (генерувати ідеї, встановлювати асоціативні зв'язки, бачити суперечності, відчувати і визначати проблеми, долати інертність мислення);

	- сформованість якостей дивергентного (креативного) мислення (швидкість, гнучкість, оригінальність, точність, критичність); - самостійність мислення як уміння власними зусиллями розв'язувати проблеми, продукувати оригінальні думки, пошукові стратегії й тактики. - сприйнятливість як чутливість до незвичайних деталей, суперечностей і невизначеності.
Творчо- діяльнісний	- здатність генерувати нові ідеї та реалізовувати їх на практиці; - вміння самостійного перенесення раніше засвоєних знань, умінь, способів діяльності в нову ситуацію; - вміння бачити альтернативу та знаходити різні способи вирішення творчих завдань; - комунікативні вміння; - організаторські вміння (самостійно планувати, організовувати, контролювати власні дії й нести відповідальність за їх результати); - вміння цілеспрямованого систематичного спостереження; - вміння аналізувати, висувати й обґрунтовувати оптимальний варіант рішення; - вміння імпровізувати, здатність швидко змінювати прийоми дій відповідно до нових умов діяльності; - вміння пошуку додаткової інформації з різних джерел; - вміння саморегуляції; - вміння конструктивно взаємодіяти в процесі колективної творчої діяльності;

	- вміння створювати та презентувати власний продукт інтелектуальної діяльності (авторські проекти, твори, моделі, експонати).
Операційно-технологічний	- толерантність до незрозумілого, - позитивна самооцінка, впевненість у собі, переконаність у можливості досягнення успіху в творчій діяльності; - комунікабельність; - міжособистісна толерантність; - цілеспрямованість, наполегливість у реалізації творчих задумів; - працелюбність; - емоційна стабільність і розвинений самоконтроль; - організованість; - оптимізм, життєва цілеспрямованість.

Характеристика особистісних рис творчих людей науковцями

№	Особистісні характеристики	Автори
1.	-готовність до інтелектуального ризику; -імпульсивність і відсутність конформності; -схильність до гри; -оригінальність.	О.Лук
2.	-інтенсивність пошукової мотивації; -чутливість до побічних результатів діяльності.	Я.Пономарьов
3.	-упевненість у собі; -почуття гумору; -підвищена увага до свого «Я»; -обстоювання власної думки.	Е.Торренс
4.	-упевненість у собі; -сміливість; -відчуття свободи; -спонтанність; -прийняття самого себе.	А.Маслоу
5.	-нешаблонність поведінки; -оригінальність; -ініціативність; -самовідданість; -енергійність; -прямота думок; -безпосередність; -незалежність; -критичність; -сміливість; -упевненість; -висока самооцінка.	У.Кала

6.	-сміливість розуму, духу; -сміливість сумніватися в загальноприйнятому; -сміливість руйнувати з метою створення кращого; -сміливість думати так, як не думає ніхто; -сміливість слідувати інтуїції всупереч логіці; -сміливість уяви.	К. Юнг
7.	-незалежність (особисті стандарти важливіші за стандарти групи, неконформність оцінок і думок); -відкритість розуму (готовність повірити своїм і чужим фантазіям, сприйнятливість до нового і незвичайного); -висока толерантність до невизначених і складних ситуацій, конструктивна активність у них; -розвинене естетичне почуття, прагнення до краси.	Х. Швет
8.	-упевненість у собі; -домінування в стосунках з іншими; -ініціативність; -рідко рахується з думкою інших; -не чекає схвалення своєї роботи; -поєднання здивування, уяви і чесності дитини з пізнавальними реалістичними навичками дорослого.	М.Чем берс
9.	-мужність; -усвідомленість; -самоконтроль; -упевненість у собі;	П.Вайнц вайг
10.	-легкість засвоєння нових ідей і знань; -розвинені навички спілкування; -відвертість; -дружелюбність; -жива, безпосередня уява;	А. Доров ський

	-емоційність і чутливість; -активність; -наполегливість; -схильність до ризику; -нетерплячість при виконанні рутинної роботи.	
11.	-незалежність у думках; -відсутність поклоніння перед умовностями і авторитетами; -почуття гумору; -темпераментність.	К.Тейлор

Додаток В

**Сценарій музичної розваги для дітей старшого та середнього віку
«Як зима з весною зустрічається»**

Мета заходу: Познайомити дітей з народними звичаями, з народним обрядом Стрітіння, особливостями святкування. Розвивати інтерес до звичаїв народу, естетичний смак. Формувати вміння зберігати історію українських традицій. Виховувати почуття любові та поваги до культурної спадщини свого народу.

ХІД РОЗВАГИ

(Звучить музика, господиня вдає ніби прибирає)

Господиня: Гарно в хаті я прибрала,

Їсти наварила,

І до себе на гостини

Діток запросила!

(Діти середньої групи заходять під музику)

Господиня: Добрий день, дітки!

Діти: Добрий день!

- Як добре що ви прийшли до мене в гості. Сідайте будь-ласка!

(Чути стукіт)

- Хто ж це стукає у двері?*(прислухається)*. Це мабуть до нас ще хтось поспішає.

(Заходять діти старшої групи.)

- Добрий день, діти! Проходьте, сідайте!

Дітки, ви знаєте яке сьогодні свято? *(Відповіді)*.

Я вам зараз розповім! Сьогодні 15 лютого відзначають свято, яке називається Стрітіння. Це свято коли Діва Марія принесла Ісуса до Єрусалимського Храму. А у народі Стрітіння здавна символізує зустріч Зими з Весною.

Давайте послухаємо, як Весна з Зимою зустрічаються.

Пісня «Стрітення» (Виконують солісти старшої групи)
(Заходить хлопчик з свічкою)

Господиня: Добрий день!

Хлопчик: Добрий день!

Господиня: А звідки ти до нас прийшов?

Хлопчик: Я до церкви ходив, свічку святити носив!

Господиня: Який ти молодець! Сідай, гостем будеш!

Дітки, а ви знаєте, що це за свічка? Це Стрітенська свічка! В це свято люди йдуть до церкви святити свічки. А ще ці свічки називають « Громничними». Їх запалювали, коли на вулиці була гроза та блискавка. І для того щоб гроза не потрапила до оселі, запалювали оцю Стрітенську свічку.

Зараз і ми запалимо нашу свічку, щоб оберігала нас та наші оселі від біди.

(Запалюю свічку)

Господиня: Як я вам вже казала, саме 15 лютого Зима начебто зустрічається з Весною. Зима – чудова пора! Вона подарувала нам багато свят! Давайте пригадаємо, які свята вона нам подарувала? *(Відповіді дітей)*

Діти, ви любите Зиму? *(Відповіді)*. Давайте заспіваємо їй пісню.

Пісня «Зимонька- Зима» (Виконують діти середньої групи)

Діти старшої групи:

1. Ось Зима по наших краї
 На санчатах роз'їжджає
 Сніжок сипле без зупинку-
 Вже засипав всі стежинки.

2. Де не гляну я на дворі-
 Всюди бачу білий колір!

Ліс, і поле, і діброви

Білі одягли обнови.

3. Сніг січе безперестанку-

Зима трудиться із ранку!

І мороз не угаває,

Йому вітер помагає.

4. Не мети, не мети

Зимонько снігами

А приходь ти до нас

Разом із піснями.

Заходить доросла Зима

Зима: Іду- Іду, снігу намету.

З вами разом потанцюю

Бо й ще силу свою чую.

Господиня: Добрий день, Зимонько, ти вже мабуть втомилася від своєї праці, сьогодні ти повинна поступитися молодій Весні.

Зима: Ех ні! Не цього разу! Не цього року! Пригадайте, як довго мені не поступалася Осінь, я побачила, як ви мене чекали. Як ви мені раділи. Я ще не втомлена і не виснажена!

Господиня: Зимонько – чарівнице, тебе ж ніхто не проганяє! Усі тебе люблять! Але ж є ще й закони природи! На Стрітення люди спостерігали за погодою і

пов'язували з цим святом різні прикмети. А які прикмети знаєте ви?

Діти старшої групи:

1. Як горобці на Стрітення купаються в калюжі, то морозу дожидай і стужі.
2. Якщо тепло в цей день і сонячно, то й Весна буде теплою.
3. Якщо відлига – жди пізньої Весни.
4. Якщо на стрісі бурульки довгі, то літо буде дощовим.
5. Якщо на стрісі бурульки малі, то літо буде сухим і сонячним.

Господиня: Діти, у лютому Зима починає втрачати свою силу і першими це відчують звірятка. Ой, діти, подивіться хто тут спить? ***(Відповіді дітей)***

Ми з вами так загрались, що навіть не побачили, що тут спить ведмідь.

Ой рятуйте від біди,

Утікайте, хто куди!

Гра «Ведмідь і Діти»

Господиня: Прокинувся ведмідь від зимового сну, а в народі кажуть: Як ведмідь барліг зруйнував, то Зимі кінець настав.

Дякуємо тобі Зимонько, що завітала до нас і порадувала дітей. Так що, хочеш чи не хочеш Зимонько, а тобі сьогодні доведеться зустрітися з Весною.

Дітки, давайте покличемо Весноньку до нас, адже ми з нетерпінням чекаємо на неї.

Хоровод «Прийди, прийди, весно красна»

(Під музику заходить Весна розсипаючи квіти по залу, за нею йдуть дівчинка-пролісок та хлопчик-струмочок)

Весна: А ось і я – Весна – красна.

Куди ступлю, там сонце сяє,

Усе навколо оживає,

Іду, пробуджую від сну,

Всю землю чарівну!

До вас прийшла я в край краси,

Бо рідні чула голоси.

Зима мабуть втомила вас?

Ви хочете тепла, зеленої травички

Пісень солов'їв та жайворонків

Цвіту на молодих деревцях .

То я готова приступити до своїх обов'язків

І оживити природу вашого краю.

Господиня: А кого ти, Веснонько, нам привела?

Весна: Привела вам струмочок дзвінкий, та пролісок ясний.

Пролісок: Я – перша квіточка весни,

Я – пролісковий цвіт.

Пережила зимові сні

І знов родилася на світ!

У мене очі голубі,

Такі, як неба синь.

З весною в гості я до вас прийшла,

Люблю я сонце й тінь.

Струмочок: Цілу зиму я спав, на тепло чекав.

А тепер прокинувся одразу бігти кинувся.

Я- струмочок весняний, я – струмочок голосний.

Поспішаю до річеньки й до Весни- сестриченьки.

Зима: Ой-ой-ой! Яка ж ти в нас хороша.

Треба мені свою силу зібрати,

щоб з тобою до бою стати.

Насуплю брови – і вітер з морозом повіє

Усе скрізь загине – рятунку нема.

Весна: А я засміюся, – і сонце засяє

Прокинуться луки, лісі, і поля.

Господиня: Зимонько, Веснонько, годі вам сваритись, краще швидше помиріться. А наші, діти, вам допоможуть.

Гра «Мир-миром» (діти старшої групи)

Весна: Ти – не ворог, я – не ворог,

Нам сваритись просто сором

Помирились – помирились,

Щоб ніколи не сварились.

Дівчинка: Друзі, послухайте, прихід весни почала природа!

Прислухайтеся, це ж весняний струмочок співає.

А десь пролісок прокидається від сну. *(Дзвенить у дзвінок)*

Чуєте, як тане бурулька і не дзвенить, падаючи на землю?

Пісня «Капіж» (З грою на музичний інструментах)

Зима : Ну що ж, прощайте, милі діти. Думаю, що мороз і сніг пішли вам лише на користь! Прощай, Весно красна, бо вже чую, як дзвенять твої струмочки, як пробуджується природа. Прощайте! Зустрінемося через рік.

(Зима виходить із залу)

Господиня: Ну що ж діти, Зима зустрілася з Весною і поступилася їй, а це означає, що в недовзі настануть сонячні дні, повіє теплий вітерець, розквітнуть квіти у садку! Давайте шанобливо проведемо зиму хороводом.

Хоровод « Ой минула вже зима»

(Виходить дівчинка з тарою випечених жайворонків)

Дівчинка: Пташок викликаю з теплого краю.

Летіть соловейки, на нашу земельку.

Спішіть, ластівоньки, пасти корівоньки,

Летіть, сизокрилі, ви всі нам милі.

Господиня: Софійко, а що ти нам принесла?

Дівчинка: Ми з моїми друзями жайворонків напекли. З давніх-давен люди вірили, що жайворонки несуть на своїх крилах золоті ключі, якими зиму замикають і весну відмикають.

Господиня: Дякую тобі гарно, що розповіла про ще один звичай. А наше свято підбігло до кінця. До побачення!

(Діти під музику виходять із залу)

Авторська розробка сценарію заходу

Участь здобувачів освіти

**Барського гуманітарно-педагогічного коледжу за підготовки викладача
музики Лісової Алли Володимирівни в творчому заході**

Меморіальний Музей- квартира В.С.Косенка. Мистецький проект «Я йду далі, я
йду до світла». Виступ студентів групи 2- БМ Синюгіної Діани та Олійник
Аліни, акомпанує - Чжоу Геян (аспірантка Національного педагогічного
університету ім.М. Драгоманова)

Діагностика компонентів розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів в педагогічних коледжах

Компоненти/ Критерії	Показники	Методи діагностики
Мотиваційно-пізнавальний	1. Наявність мотивації до творчого самовдосконалення та саморозвитку. 2. Рівень знань з основ художньо-творчої діяльності (мистецька освіченість). 3. Ініціатива самостійної організації діяльності. Потреба в активній творчій діяльності. 5. Зацікавленість художньо-творчим процесом, вміння планувати та організовувати творчу діяльність зі здобувачами освіти.	Спостереження, бесіда, опитування, анкетування, діагностичні методики; діагностика мотивації до творчої діяльності (творчі здібності); визначення мотивації майбутніх учителів музики до активної участі в організації художньо-творчої діяльності .
Операційно-технологічний	1. Наявність музично-виконавського досвіду. 2. Активна участь у конкурсних програмах. 3. Створення власних мистецьких творів. 4. Наявність сценічно-артистичних навичок. 5. Самостійна творча діяльність.	Спостереження, опитування, визначення рівня знань практичного спрямування; використання комплексних творчих завдань; анкетування з метою визначення труднощів, що виникають у процесі формування

		професійної готовності майбутніх учителів музики до художньо- творчої діяльності.
Творчо- діяльнісний	1. Здатність до генерування	Спостереження,
	творчих ідей.	анкетування,
	2. Володіння навичками	використання
	організації концертних програм.	діагностичних методик:
	3. Досвід режисерської роботи	діагностична карта
	у постановках сценічних	педагогічного
	мініатюр.	оцінювання та
	4. Володіння сценарною	самооцінювання
	майстерністю.	готовності до художньо-
	5. Наявність вміння проектувати художньо-творчу діяльність.	творчої діяльності, аналіз продуктів творчої діяльності.

Додаток Е

**Показники рівнів розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів
за операційно-технологічним компонентом**

Високий	Середній	Низький
- високий рівень творчої активності, наявність значного досвіду сценічно-виконавської роботи на коледжному, місцевому, обласному рівнях; - постійна активна участь у художньо-творчих заходах із власної ініціативи; - значний рівень прояву власної творчості (створення музичних творів, пісень, віршів) та їх репрезентація публіці; - наявність досвіду активної участі в постановках фрагментів музичних казок; - ініціативність самостійної творчої роботи, висока активність у репрезентації власних здобутків.	- достатній рівень творчої активності, наявність невеликого досвіду сценічно-виконавської роботи з ініціативи наставників; - обмежена участь у конкурсних програмах за порадою викладачів; - достатній рівень прояву власної творчості без подальшої репрезентації; - наявність досвіду участі у фрагментах музичних вистав, зокрема масових сценах; - часткове виконання самостійної творчої роботи з додатковим стимулюванням.	- слабкий вияв творчої активності, відсутність досвіду сценічно-виконавської роботи у ролі ведучого або сольного виконавця; - індиферентне ставлення до участі у конкурсних програмах, небажання розвивати власних невпевненість у власних творчих здібностях, наявність елементарних навичок створення музичних фрагментів; - відсутність сценічно-артистичних

		навичок, недостатній рівень досвіду активної участі у постановках фрагментів дитячих музичних вистав задовільне ставлення до самостійної творчої роботи, небажання опрацьовувати додатково мистецький матеріал.;
--	--	---

**Сценарій творчого заходу за темою «Як корівоньки по всім світі
Новий рік стрічають».**

Послідовність дій

Вхід. Пісня

Ведуча1.

В чудеса не вірять діти, бо відомо всім давно,
Що чудес ніде не стріти, крім казок і крім кіно.
Але раптом так буває, що в найкращу ніч зими
Чудо в гості завітає, і повірим в нього ми.

Ведуча2

Під ялинкою сьогодні
Все лунають голоси:
Здрастуй, свято Новорічне
Свято радості й краси!

Усміхніться, тато й мами
У такий святковий час.
Новий рік іде з піснями,
Щастя він несе до нас!

На ялинку подивіться
У якій вона красі
То ж давайте веселиться
В хоровод підемо всі!

Хоровод сіли

Ведуча1.

А знаєте? Під Новий рік збуваються дива, (на фоні музики)

І новорічна казочка обійма розкрива.

Сьогодні ми до казочки у гості всі зайдем.

Готові ви, малята? (ТАК!)

Тож зараз і почнем!

Ведуча2.

(інтер'єр господарський двір по якому ходить корівка і гірко зітхає)

Корівонька сумна по двору блукає, а чому сумує? те ніхто не знає.

Корівко-красуне, чому ти сумна?

Корівка

Булаб я весела та думка одна

Не можу я друзі не їсти не спать

Я мрію із святом усіх корівок привітать.

Є в мене сестрички у всім світі живуть

Зелену травичку щасливо жують.

Ведуча1.

О ! Доречі . у травичці

Теж корівкиє сестрички відгадайте загадку діти (загадка про божу корівку)

Так! Це сонечко або ще кажуть « божа корівка»

Корівка

Запрошуємо вас на свято

Нам таночок зтанцювати.

(слова комашок) ми корівноньки-комашки маєм червоні рубашки чорні

крапочки на нас так і сяють і дууужжжже нас прикрашаютьа

ще ми маєм для сестрички

подарунок невеличкий

соковитої травички для нашої сестрички.(віддають корівка дякує і запрошує

залишитись на святі .діти сідають

Корівка

От цікаво дуже мені

А в інших країнах є корівки чи ні?

Ведуча

Є! В країні Індостані

Корівки живуть у великій пошані

Але пливти туди не легко, пливти туди далеко!

Корівка

Знає кожне маля

Навіть в морі є моя рідня..

Ведуча

Морські корівки вибігайте нас із святом привітайте

МОРСЬКІ КОРІВКИ

знає мама знає син

Є у морі ламантини

а ще в народі буває нас сиренами називають

зараз ми вам заспіваєм голоси прекрасні маєм

**АБО ГІМНАСТИЧНИЙ ЕТЮД З ПЕРЛИНАМИ КУЛЬКИ БІЛІ І СИНІ НЕ
ПРОЗОРИ**

Від корівок голосистих прийми сестричко перлове намисто корівка дякує і
запрошує святкувати разом

Ведуча

Ось і Індія країна

Дуже гарна тут місцина

Тут корівки проживають

Від людей повагу мають.

Корівка

Як красиво! Як красиво!

Ці корівки-просто диво

І на щічках в них рум'янець.

Нам дарують східний танець

(корівка-індійка танок джтми або інш. Дарує корівці дзвіночок)

Ведуча

Ну що. Корівенько, всіх подруг на свято скликала?

Корівка

Та мабуть іще ні...

Десь у дальній стороні

Там корівоньки пасуться

Їх пастухт ковбоями звуться

Прибули на наше свято

Покажіть себе хлоп'ята!

Ведуча

Ну у зборі вся родина?

Веселиться Україна

В хоровод скоріш ставайте

Д.М. викликайте

Під музику виходить сім» вовків мама старший син Бувалий і двоє вовченят
Розумничок і Веселунчик

Мама

Так так веселитеся співаєте а в мене ось діти голодні

син Бувалий

і мяском тут пахне!! Телятинкою! Молодою малі нюхають корівку ведучу

Мама

Хватайте і тікайте а я тут відволікать буду

Ведуча

Що це ви тут робите ви хто?

Мама

Мамаша я бачите у моїх діток утрєннік прийшла подивитись а що не можна?

Ведуча

Звичайно можна але навіщо ваші вовченята нашу корівку забрали?

Мама

А то не ваша корівка то їм д.м. такий подарунок приніс

Ведуча

Ану зараз же поверніть нам нашу корівку!!!!

Мама

І не подумаю пускай детішкі іграють адью!!!(йде)

Ведуча

Дітки що ж робитимемо? Швидше кличемо д.м. хай нам допоможе нашу корівку повернути

Хоровод закличка д.м.

ведуча розповіда д.м що вовки корівку вкрали

І ПРОСИТЬ НАПУСТИТИ ХОЛОДУ ЩОБ ВОВКІВ ЗАМОРОЗИТИ

Д.м.

Я це можу! Зараз я їх заморожу!

Вітре ти часу не гай і вовків наздоганяй вони нехай опиняться в цьому залі

Заходять вовки трясуться від холоду ой вмираю замерзаю ваам корівоньку вертаю

Вовченята більш не будем пустувать дозвольтє з вами свято зустрічать ..

Ведуча

Залишайтеся хороводи ігри запалювання вогникув на ялинці вірші подарунки.

Зустріч з відомими особистостями у Барському гуманітарно-педагогічному коледжі

Додаток К

**Рівні розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких
дисциплін до художньо-творчої діяльності (за мотиваційно-пізнавальним
компонентом)**

Показники		Рівні					
		Високий		Середній		Низький	
		к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%
1	Наявність мотивації до творчого самовдосконалення та саморозвитку	0	0,3	5	5,4	4	4,3
2	Рівень знань з основ ХУДОЖНЬО-ТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ (мистецька освіченість)	2	2,2	2	2,5	5	5,3
3	Ініціатива самостійної організації діяльності	4	4,2	4	4,5	1	21,3
4	Зацікавлення художньо-творчим процесом, вміння планувати та організовувати творчу діяльність зі здобувачами освіти	28	28,3	48	48,5	23	23,2
5	Потреба в активній творчій діяльності	36	36,4	26	26,3	37	37,3
	<i>Середнє значення</i>	28	28,3	43	43,4	28	28,3

**Характеристика рівнів творчого потенціалу майбутніх учителів
мистецьких дисциплін до художньо-творчої діяльності (за мотиваційно-
пізнавальним компонентом)**

Високий	Середній	Низький
- пріоритет творчо-сміслових мотивів у художньо-творчій діяльності (яскраво виражена мотивація до творчого самовдосконалення та саморозвитку); - володіння мистецтвознавчим категоріальним апаратом, (мистецьким тезаурусом); - високий прояв ініціативності до самостійної художньо-творчої діяльності, до складання власних творчих проєктів;	- наявність змістовно-спонукальних мотивів у художньо-творчій діяльності (мотиваційна сфера підпорядковується зовнішньому контролю); - достатнє володіння мистецькою інформацією, уміння визначати зв'язки між різними видами мистецтва, знати найвідоміші твори різних видів мистецтва та визначних діячів мистецтва; - фрагментарність у прояві творчої	- відсутня мотиваційна установка на художньо-творчу діяльність; - заплутаність у мистецтвознавчій термінології; - недостатня ініціативність до самостійної творчої роботи. - недостатня зацікавленість у художньо-творчому процесі, до вивчення методичних прийомів

- високий рівень зацікавлення художньо-творчою діяльністю, вміння організовувати власну творчу діяльність, створювати продукти мистецтва; - висока потреба в творчій самореалізації, в активній творчій діяльності. -	ініціативи, у вивченні та репрезентації творів мистецтва, - бажання до самовдосконалення та розширенні знань із методики організації художньо-творчої діяльності ; - невеликий досвід у власній художньо-творчій діяльності.	організації художньо-творчої діяльності ; - відсутність потреби в активній творчій діяльності.
--	---	--

Організація роботи у міні-колективах (творчих групах)

№ п/п	Етапи	Дії викладача	Дії здобувачів освіти
----------	-------	---------------	-----------------------

1	І етап (мотиваційно-стимулюючий)	1.Повідомлення здобувачам освіти про факт проведення художньо-творчого заходу та його виховної мети у вигляді презентації для сприяння мобілізації здобувачів освіти, зосередження уваги на цікавих елементах, змісту заходу та важливості його проведення. 2.Пропонується попередньо складений перелік ідей, сценок, номерів, обумовлюється їх доцільність та виноситься на загальне обговорення здобувачами освіти, спрямовується подальша творча робота групи. 3. Обирається творча група здобувач освітиського колективу до проведення заходу, створюються мікроколективи шляхом голосування для організації окремих номерів.	1.Здобувачі освіти беруть активну участь в обговоренні організаційних питань щодо підготовки до проведення художньо-творчого заходу. 2.Голосуванням обирається творча група та мікрогрупи. 3.Подаються на обговорення ідеї та пропозиції обраній творчій групі, яка узагальнює всі результати, та виносить їх на обговорення зі здобувачами освіти.
---	----------------------------------	--	--

		4.Враховуються думки здобувач освітиського колективу, пропонуються різні підходи до організації заходу (пошук варіантів проведення, визначення етапів планування, проведення конкурсу ідей серед здобувачів освіти). 5.Разом зі здобувач освіти виносяться пропозиції на загальне обговорення. 6.Підсумовуються результати обговорення, здобувач освіти дається завдання творчого характеру, не обмежуючи у способах його виконання.	4. Обговорюються пропозиції щодо організації художньо- творчого заходу, Визначаються напрями пошуку ідей. 5. Проводиться робота над етапами планування заходу, використовуються пропозиції товаришів, батьків, наставників. 6. Збираються матеріали з різних джерел: у бібліотеках, проводиться пошук інформації в Internet-ресурсах.
--	--	---	--

2	II етап (планувальний)	1. Проводиться установка щодо планування та організації художньо-творчого заходу. 2. Разом із творчою групою здобувачів освіти аналізуються	1. Творчою групою опрацьовуються ідеї і пропозиції здобувачів освіти, вносяться корективи, обговорюється зі здобувач освіти план дій, ведеться робота над написанням сценарію. 2. Здобувачами освіти обговорюється подальша організаційна
		пропозиції щодо організації художньо-творчого заходу, вносяться корективи, які погоджують із усіма учасниками майбутньої діяльності. Надається допомога у формуванні остаточного варіанту сценарію та визначенні ролей. 3. Надається допомога у пошуку необхідних мистецьких матеріалів для забезпечення заходу, а також в інтерпретації та обробки музичних творів. 4. Визначаються попередні критерії оцінювання заходу для заохочення до перспективи	робота над художньо-творчим заходом, відбувається ознайомлення зі своїми ролями, спрямовується робота на індивідуальний творчий підхід в удосконаленні сценічного образу. 3. Репертуарний підбір мистецьких творів для проведення заходу. Створення інтерпретацій номерів.

		досконалого його проведення.	4. Критично оцінюється перспектива виступу для уникнення негативних результатів.
		5. Відбувається колективне обговорення труднощів, які виникли в процесі організаційної роботи.	
3	III етап (організаційний)	1.Спостереження за процесом підготовки художньо-творчого заходу, коригування, внесення пропозицій, ідей, варіативності деяких моментів організації, обговорення найменших деталей сценарію зі здобувач освіти. 2. Спостереження за роботою мікроколективів різного спрямування.	1.Здобувач освіти виконується власна частина роботи, згідно обраної ролі у сценарії (робота над словесним або музичним текстом, сценічним образом) 2.Творчою групою здійснюється контроль проведення репетицій, вносяться корективи.

		Відбувається активна взаємодопомога у вирішенні поточних організаційних питань (виготовлення реквізиту та сценічних костюмів). 3. Визначається дата проведення заходу.	3. Виготовлюються та розповсюджуються запрошення для адміністрації, викладачів та гостей заходу.
		4. Колективний підсумок результатів проведеної роботи організаційного етапу.	

Додаток Н

**Рівні розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких
дисциплін до художньо-творчої діяльності (за творчо-діяльнісним
компонентом)**

Показники		Рівні					
		Високий		Середній		Низький	
		к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%
1	Здатність до генерування творчих ідей	18	18,2	54	54,5	27	27,3
2	Володіння навичками організації концертних програм	16	16,2	28	28,3	55	55,6
3	Досвід режисерської роботи у постановках сценічних мініатюр	15	15,2	25	25,3	59	59,6
4	Володіння сценарною майстерністю	12	12,1	26	26,3	61	61,6
5	Наявність проектувати	14	14,1	22	22,2	63	63,6
	<i>Середнє значення</i>	15	15,2	31	31,3	53	53,5

Додаток П

**Реалізація професійної підготовки майбутнього учителя мистецьких
дисциплін педагогічного коледжу протягом всього навчання**

№	Напрями підготовки	Дисципліни, які забезпечують професійну підготовку	Кількість годин за період навчання 3 роки 10 місяців	Всього годин	%
1	Культурологічний	Етика, естетика	28	28	1,07 %
2	Психолого-педагогічний	Психологія	66	260	9,96 %
		Педагогіка	164		
		Основи педагогічної майстерності	30		
3	Методично-практичний	Методика музичного виховання	160	416	15,91 %
		Методика виховної роботи	17		
		Методика організації свят та розваг	31		
		Педагогічна практика	208		
4	Музично-теоретичний	Елементарна теорія музики	78	680	26,01 %
		Гармонія	101		
		Сольфеджіо	140		
		Аналіз музичних форм	30		
		Історія музики	224		

		Українська народна музична творчість	60		
		Хорознавство	33		
		Аранжування	14		
5	Практично-виконавський	Постановка голосу	123	1230	47,05 %
		Хорове диригування	203		
		Хоровий клас	241		
		Основний та додатковий музичний інструмент	420		
		Акомпанемент	63		
		Оркестровий клас	134		
		Ритміка та основи хореографії	46		
	Всього годин за напрямками			2614	100%

**Змістовна компонента розвитку творчого потенціалу майбутнього
учителя мистецьких дисциплін у процесі художньо-творчої діяльності**

- Організація та проведення занять з музичного мистецтва
- Використання активних художньо-творчих методів навчання
- Організація позанавчальної музичної діяльності в загальноосвітньому закладі
- Сценарна робота та режисура різновидів художньо-творчих заходів
- Робота шкільного музичного (хорового) гуртка або гуртка художньої самодіяльності.
- Постановка музичних вистав
- Робота з музично обдарованими дітьми та надання їм педагогічної підтримки
- Використання творчих вправ, тренінгів для розвитку творчих здібностей здобувачів освіти
- Виконання творів педагогічного репертуару вокального, хорового та інструментального жанрів
- Володіння основами сценічної та виконавської інтерпретації
- Акомпанування дитячому складу виконавців
- Володіння основами музичної імпровізації в окремих жанрах та стилях
- Аранжування творів педагогічного репертуару
- Створення музичних творів малих форм та пісень шкільного репертуару
- Визначення та оцінка результативності навчання музиці та музичної освіти вихованців
- Використання методів інтроспекції для самооцінки власних творчих здобутків
- Обрання навчально-методичного комплексу та розробка методичних матеріалів на основі освітнього стандарту

Створення власних програм художньо- творчого розвитку на основі
Державного освітнього стандарту

Оформлення педагогічних розробок у вигляді звітів, рефератів, виступів.

Участь у дослідницькій та проектній діяльності у сфері художньо-
творчого розвитку молоді

**Показники рівнів розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів
мистецьких дисциплін за творчо-діяльнісним компонентом**

Високий	Середній	Низький
- високий прояв оригінальних ідей для проведення художньо-творчих заходів із використанням різних засобів виразності; здатність самостійно організувати концертну програму та високому рівні; - наявність досвіду режисерської роботи, вміння організувати музичні, лялькові вистави, різножанрові сценічні мініатюри; - висока творча активність у самостійному створенні сценарію художньо-творчого заходу; - вміння планувати етапи організації та проведення художньо-творчого заходу.	- наявність творчого мислення на репродуктивному рівні, шаблонність ідей; - володіння досвідом організації окремих концертних номерів та проведення репетицій; - часткове володіння знаннями з організації сценічно-театралізованих мініатюр; - володіння досвідом обробки сценарних матеріалів для концертних програм; - не чітке конструювання алгоритмів дії в плануванні та організації художньо-творчого заходу.	- незначний показник прояву творчих ідей, низький рівень оригінального мислення; - пасивність у виконанні дорздобувач освіти щодо організації художньо-творчих заходів; - обмежений досвід режисерської роботи; - демонстрація репродуктивного характеру сценарної роботи; - невміння планувати творчий процес, формальність у виконанні поставленого завдання.

Структурні компоненти розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін в педагогічних коледжах

№	Компоненти	Зміст
1	Мотиваційно-пізнавальний	сформованість мотивації до майбутньої професійної діяльності, зацікавленість процесом художньо-творчої діяльності ; потреба в творчому саморозкритті та самовираженні, активній участі в художньо-творчих заходах; здатність до самопізнання та самореалізації творчого потенціалу; вміння аналізувати власну творчу діяльність; оволодіння теоретичними знаннями з основ художньо-творчої діяльності, розширення мистецького тезаурусу.
2	Творчо-діяльнісний	сформованість музично-виконавських, сценічно-артистичних умінь, а також художньо- інтерпретаційних та музично-інтерпретаційних навичок у процесі виконання різноаспектних творчих завдань; розвиток навиків інсценізації пісень дитячого репертуару, активна творча участь у ролі виконавця театралізованих вистав, у постановках музичних казок, оперет, активна участь у конкурсних програмах; розвиток композиторських навичок у створенні дитячих пісень.

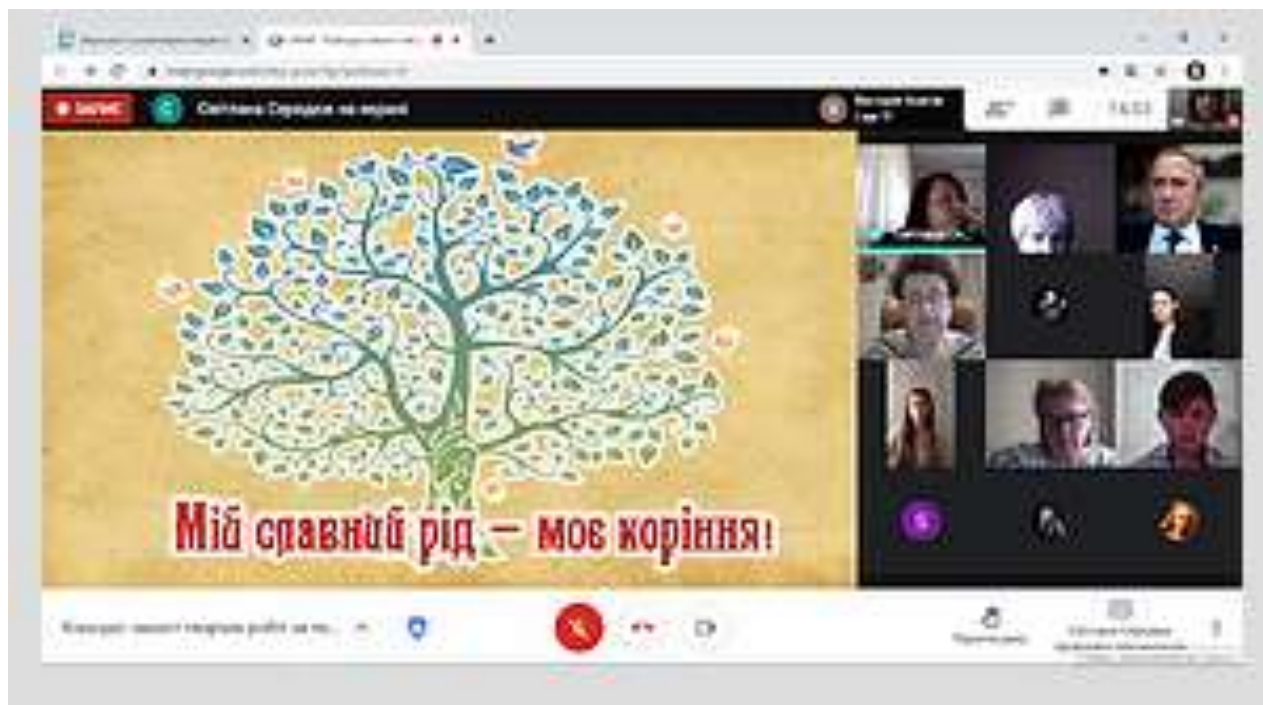
3	Операційно-технологічній	сформованість комплексу професійних знань, умінь і навичок (конструктивних, організаційних, комунікаційних, професійно-технологічних), що проявляються у використанні засобів художньо-творчої діяльності у процесі написання оригінальних сценаріїв, режисури сценічних мініатюр; у самостійному створенні творчих завдань (дитячих творчих ігор, вправ на розвиток творчої уяви), інтерпретуванні творчих вправ; умінні самостійно проектувати художньо-творчі заходи; у використанні сучасних музичних технологій та програм із освітньою метою; у розвитку комунікативних навичок, взаємодії з партнерами художньо-творчого процесу.
---	--------------------------	---

Додаток У

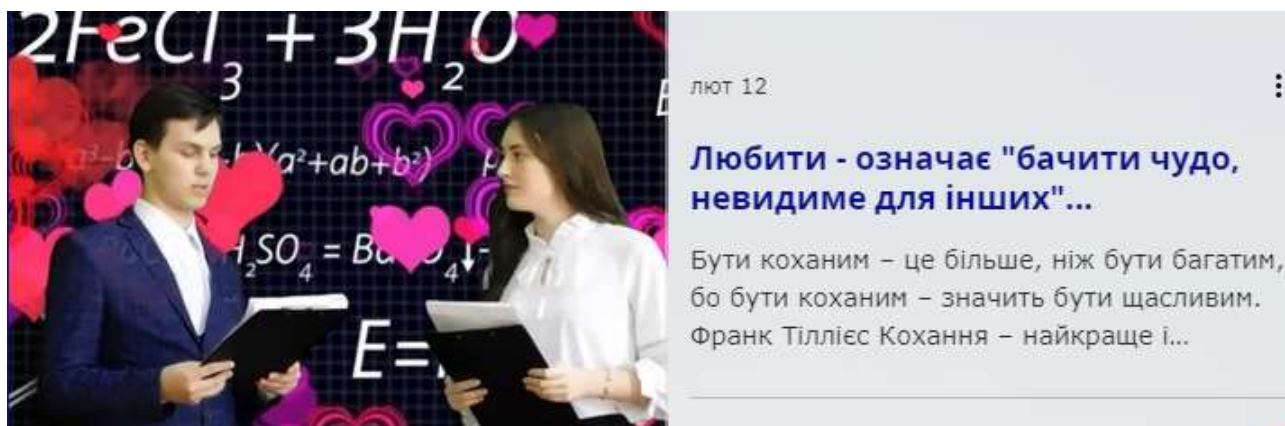
**Рівні розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів
мистецьких дисциплін до художньо-творчої діяльності
(за творчо-діяльнісним компонентом)**

Показники		Рівні					
		Високий		Середній		Низький	
		к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%
1	Наявність музично-виконавського досвіду	23	23,2	47	47,5	29	29,3
2	Активна участь у конкурсних програмах.	24	24,2	43	43,5	32	32,3
3	Створення власних мистецьких творів.	19	19,2	52	52,5	28	28,3
4	Наявність сценічно-артистичних навичок.	25	25,3	48	48,4	26	26,3
5	Самостійна творча діяльність.	29	29,3	45	45,4	25	25,3
	<i>Середнє значення</i>	24	24,2	47	47,5	28	28,3

Фотогалерея художньо-творчої діяльності здобувачів освіти Барського гуманітарно-педагогічного коледжу

Презентація творчих робіт у конкурсі «Мій славний рід – моє коріння»

Підготовка і проведення заходу у Барському гуманітарно-педагогічному коледжі до Дня закоханих майбутніми учителями мистецьких дисциплін

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ВЕБІНАР «Софія Русова: апостол правди і науки»

Модератор:

Саврій Юлія Федорівна

Кандидат педагогічних наук, викладач циклової комісії викладачів дошкільної педагогіки, психології та фахових методик

24 березня

Початок роботи: 13.30

Режим доступу: online

QR-код для входу

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ВЕБІНАР «Шалва Олександрович Амонашвілі: гуманізм серця і душі»

Автор творчого проєкту:

Федорчук Наталія Анатоліївна

Кандидат педагогічних наук, завідувач кафедри педагогіки, психології та фахових методик

Модератор:

Потримай Наталія Серіївна

Магістр, викладач циклової комісії викладачів спеціальної педагогіки, психології та фахових методик

24 березня

Початок роботи: 14.30

Режим доступу: online

QR-код для входу

ТВОРЧА ЗУСТРІЧ ІЗ Т.ПАРАЩУК, співзасновницею і головною редакторкою проєкту «Аудіоказки українською» «У дивосвіті казки»

Модератор:

Кузнецова Людмила Василівна

Магістр, голова циклової комісії викладачів спеціальної педагогіки, психології та фахових методик

25 березня

Початок роботи: 14.30

Режим доступу: online

QR-код для входу

УРОК ЩАСТЯ «В рамках проведення Всеукраїнського проєкту «Тисяча уроків щастя» до Міжнародного Дня Щастя»

Автор творчого проєкту:

Марчук Світлана Віталіївна

Завідувач практик КЗВО «Барський гуманітарно-педагогічний коледж імені Михайла Грушевського»

26 березня

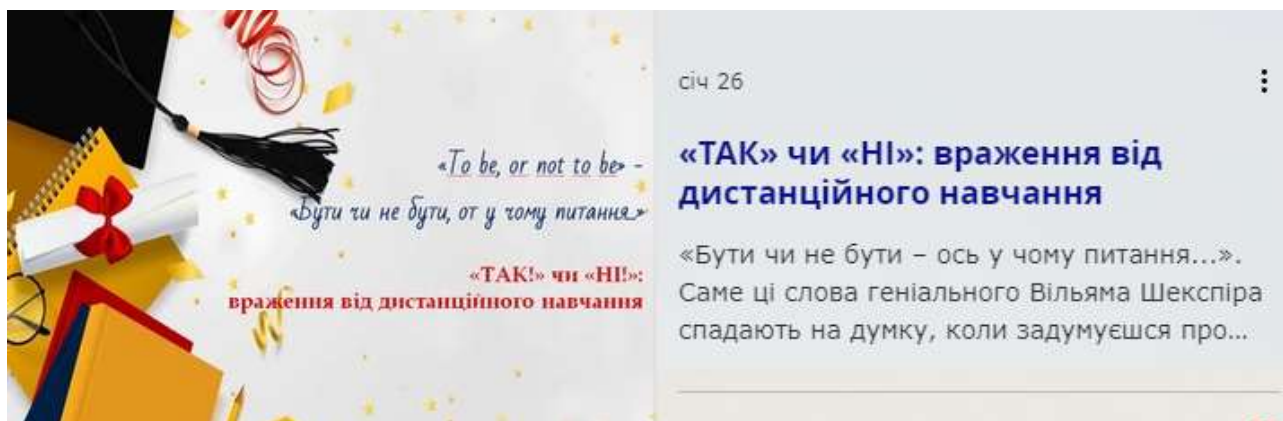
Початок роботи:

10.00

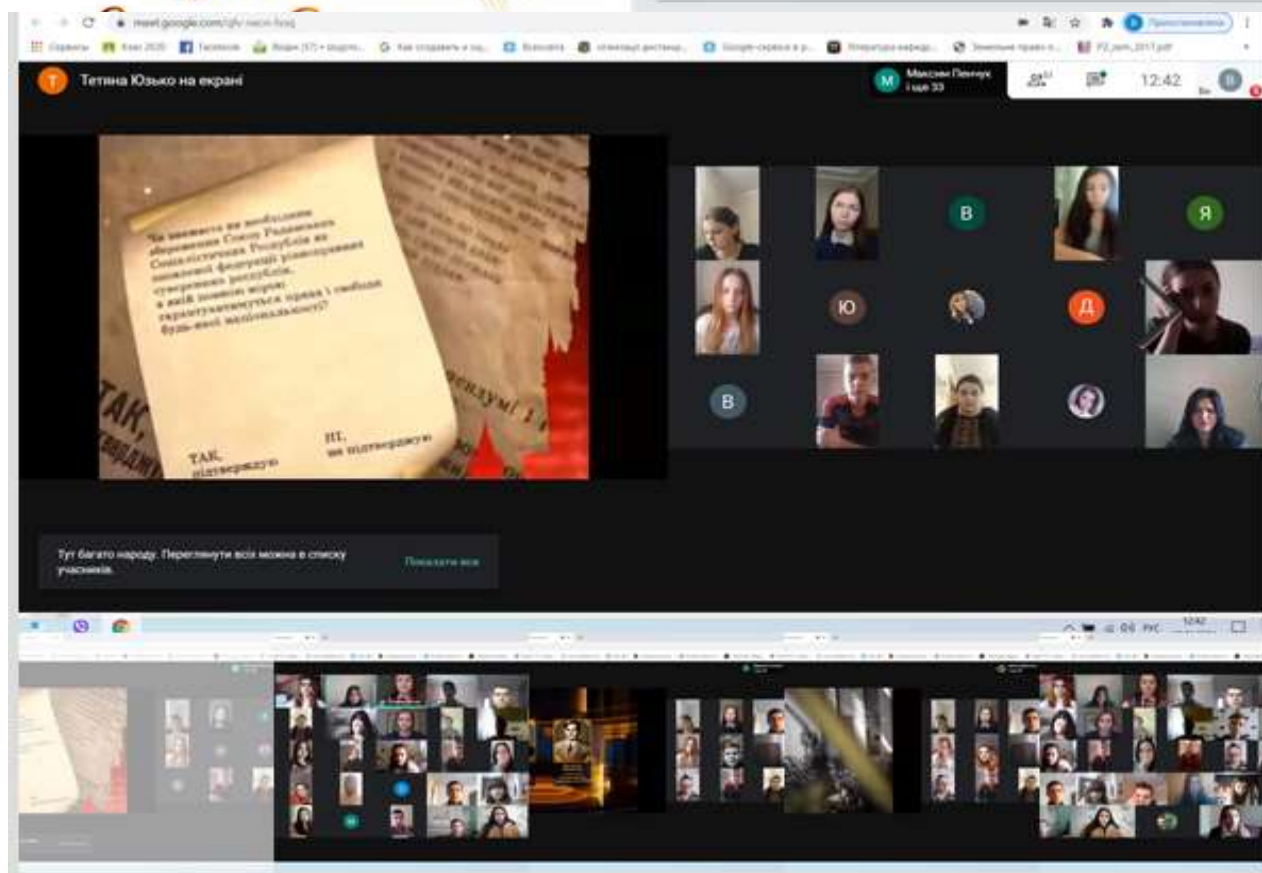
Режим доступу: online

Участь здобувачів освіти у вебінарах на базі Барського гуманітарно-педагогічного коледжу

Участь студентів у проекті з організації дистанційної форми навчання

Проведення заходу до Дня Соборності України

Новорічний вогник-2021

Свято наближається, а це означає, що вже зовсім скоро в наших оселях та серцях пануватиме особлива атмосфера....

Підготовка Новорічного вогника здобувачами освіти

Пригоди Миколая

День святого Миколая – одне з найсвітліших і найулюбленіших свят для малечі і дорослих. Із його приходом кожен...

Автор сценарію: Дар'я Дмитришена.

Режисер-постановник: Дар'я Дмитришена.

Оператор: Тарас Щерба.

Відеомонтаж: Надія Белецька.

У ролях:

Святий Миколай: Андрій Мілінчук;

Ангел: Діана Шпаковата;

Миколайчик: Олександр Капличний;

Мама: Людмила Каплична;

Чортеня: Злата Кімаківська;

Лісові звірі: Соломія Суконник, Каріна Христофор, Мілена Дмитришена.

Вокальний ансамбль «Промінчики», керівник – Дар'я Дмитришена.

Людмила Каплична, куратор 11-Д групи

Підготовка і проведення заходу «Пригоди Миколая»

День слов'янської писемності святкувати – нагода про роботу звітувати

Уже стало гарною традицією в Україні та інших братніх державах щорічно 24 травня відзначати День слов'янської писемності і...

Проведення заходу до «Дня слов'янської писемності».

22 січня 2020 р.

ВИХОВНА ГОДИНА ДО ДНЯ СОБОРНОСТІ УКРАЇНИ

Сьогодні, 22 січня, Україна святкує День Соборності. Це ключова подія у вітчизняній історії, що визначила впевнений поступ...

Проведення виховної години до Дня Соборності України»

Ігрова програма для дітей «Новорічні несподіванки»

Саме з початком новорічних ранків та розваг для дітей у наших серцях прокидається особливе відчуття щастя. І всі ми, дорослі й...

Проведення новорічного заходу на базі Барського гуманітарно-педагогічного коледжу імені Михайла Грушевського у форматі ігрової програми «Новорічні несподіванки».

Опитувальники для проведення експериментального дослідження**Анкета**

Просимо відповісти на запитання щодо розвитку Вашого
творчого потенціалу до здійснення художньо-
творчої діяльності

1. Чи є Ви учасником хорового, інструментального або інших
колективів художньої самодіяльності?

- 1) Так;
- 2) Ні.

2. Чи виступали Ви як виконавець - соліст вокального, інструментального або
інших жанрів мистецтва?

- 1) Так;
- 2) Ні.

3. Чи брали участь у конкурсних програмах?

- 1) Так;
- 2) Ні.

4. Чи відвідуєте Ви художньо- творчі заходи за власним бажанням?

- 1) Так;
- 2) Інколи;
- 3) Ні.

5. Чи випробовували себе у ролі ведучого?

- 1) Так;
- 2) Ні.

6. Чи були учасником театралізованої вистави?

- 1) Так;
- 2) Ні.

7. Чи намагалися Ви писати сценарії до різновидів художньо-творчих заходів?

- 1) Так;
- 2) Частково;
- 3) Ні.

8. Чи маєте досвід роботи режисера у постановці сценічних мініатюр?

- 1) Так;
- 2) Частково;
- 3) Ні.

9. Чи з ініціативою виконуєте творчі завдання у різних видах художньо-творчої діяльності?

- 1) Так;
- 2) Інколи;
- 3) Ні.

10. Чи створюєте власні твори (пісні, музичні композиції, вірші або твори інших видів мистецтв)?

- 1) Так;
- 2) Ні.

11. Чи вмієте інтерпретувати музичні чи художні твори?

- 1) Так;
- 2) Намагаюся;
- 3) Ні.

12. Чи інсценізували Ви пісні дитячого репертуару?

- 1) Так;
- 2) Ні.

13. Чи створюєте творчі ігри для школярів?

- 1) Так;
- 2) Намагаюся;
- 3) Ні.

14. Чи імпровізуєте у проблемних ситуаціях під час проведення уроків музичного мистецтва або позакласних занять на педагогічній практиці?

- 1) Так;
- 2) Іноколи;
- 3) Ні.

15. Чи здійснюєте Ви самоаналіз проведеного уроку музики або концертного виступу?

- 1) Так;
- 2) Іноколи;
- 3) Ні.

16. Чи займаєтеся самостійною творчо-пізнавальною діяльністю поза навчанням (вивчаєте не програмові твори мистецтва)?

- 1) Так;
- 2) Іноколи;
- 3) Ні

Опитувальник
для викладачів мистецьких дисциплін та керівників гуртків художньої
самодіяльності для визначення загальної думки з питань стану розвитку
творчого потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін до
здійснення художньо-творчої діяльності в педагогічному коледжі

Дайте, будь-ласка, відповіді на запитання:

1. Прізвище, ім'я, по-батькові.

2. У якому навчальному закладі Ви працюєте?

3. Чи часто Вам доводиться організовувати та проводити різноманітні художньо-творчі заходи зі здобувачами освіти?

4. Чи повною мірою навчально-методичне забезпечення відповідає вимогам та змісту організації процесу професійної підготовки майбутніх учителів мистецьких дисциплін для здійснення художньо-творчої діяльності?

5. З якими труднощами найчастіше стикаєтеся під час підготовки здобувачів освіти до активної участі у художньо-творчих заходах?

6. Чи залучаєте Ви студентів до створення сценаріїв художньо-творчого заходу та до процесу його підготовки?

7. Чи можуть випускники музично-педагогічного відділення самостійно організовувати художньо-творчу діяльність (підготувати та провести художньо-творчий захід) на високому професійному рівні, використовуючи художні засоби виразності різних видів мистецтв?

8. Які Ви бачите шляхи удосконалення підготовки майбутніх учителів мистецьких дисциплін до самостійного здійснення художньо-творчої діяльності в педагогічному коледжі, а в майбутньому в освітніх закладах зі здобувачами освіти?

Дякуємо за співпрацю!

Додаток Ш
Сертифікат участі автора дисертаційного дослідження
в мистецькому заході

БАРСЬКИЙ ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ КОЛЕДЖ ІМЕНІ МИХАЙЛА ГРУШЕВСЬКОГО
 НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДОГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ М.П.ДРАГОМАНОВА
 ФАКУЛЬТЕТ МИСТЕЦТВ ІМЕНІ АНАТОЛІЯ АВДІЄВСЬКОГО
 НАЦІОНАЛЬНА МУЗИЧНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ ІМЕНІ П.І.ЧАЙКОВСЬКОГО
 МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
 КАФЕДРА СПІВУ, ДИРИГУВАННЯ І МУЗИЧНО-ТЕОРЕТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН
 МЕМОРІАЛЬНИЙ МУЗЕЙ-КВАРТИРА В.С.КОСЕНКА

СЕРТИФІКАТ

учасника мистецького проекту

“Я йду далі, я йду до СВІТЛА”
(до дня народження В.С.Косенка)

Лісової Алли Володимирівни

Завідувач Меморіального
музею-квартири В.С. Косенка

В. Г. Мудрик

Директор Барського
гуманітарно-педагогічного коледжу
імені Михайла Грушевського,
кандидат педагогічних наук

П. Н. Савчук

Фрагмент програмного документу
з мистецького заходу

Київ, 2019

**Сценарій свята «Новорічний експрес»
(авторська розробка мистецького заходу)**

Звучить музика

I ведуча. Знов прийшло до нас, малята,
Новорічне славне свято.
Гарно так ялинка сяє
З Новим роком вас вітає!

II ведуча. Ялинка сяє від прикрас
І зал горить вогнями.
Всіх друзів просимо до нас
Стрічати свято з нами!

I ведуча. Заспіваєм, посміхнемось,
Пригадаємо вірші,
До ялиночки зідемося
Потанцюєм від душі.

II ведуча. Ваші рідні поруч з нами
Хай вас смуток не торка!
Тут дідусь, бабуся, мама,
Добра татова рука.

I ведуча. Грай, ялиночко, вогнями,
Сяйте кульки в промінцях,
У добрі і дружбі з нами
Буде щастя у серцях.

II ведуча. Стріньмо радісну годину

У співучу, й голосну
В колі доброї родини
У веселому танку.

Пісня

(Звучить весела музика).

Вибігають два зайчики.

I зайчик. За вікном біліє сніг,
Падають сніжинки
А у залі гомін, сміх
Бо ж прийшла ялинка.

II зайчик. Ця красуня лісова
Від іграшок сяє,
Увесь зал з нами співа
Рік Новий стрічає.

I зайчик. Ох ялинка!
Ох краса!
Але вогників нема...

II зайчик. Ялинко, ялинко,
Вогні засвіти!
Малята до тебе
У гості прийшли!

Раз, два, три – сій ялинко і гори! (3 рази)

Ялинка засвічується.

I ведуча. Ялиночка – красуня в казковому вбранні

Для діточок засвічує ліхтарики – вогні.

Ліхтарики, ліхтарики горять мов зірочки

Чарівним цим ліхтарикам радіють малюки.

II ведуча. Підійдем до ялиночки, зупинимось на мить

Розглянемо ліхтарики і пісня хай дзвенить!

І щоб ялинці радісно та добре було в нас

Ми новорічну пісеньку їй заспіваєм враз!

(Пісня про ялинку).

I ведуча. Гей, Зима і всі сніжинки,

Де ви, покажіться!

З білим вітром без зупинки

В залу нашу закружіться.

(Звучить музика. До залу в супроводі сніжинок заходить Зима).

Зима. Коли листя вже немає,

Всі дерева голі,

Я тоді іду до краю –

Сніг стелю у полі.

Щоб земля у холод грілась,

Рідна наша мати.

Щоб зерно на ній родилось,

І всього багато.

Я – зима! Я йду до краю,

Щоб жили всі в щасті,

Ще й сніжок розсипаю

Білий і пухнастий.

1 – сніжинка. Ми – сніжиночки легенькі,
Білі, гарні і м'якенькі,
Як на землю опадаєм
Враз тихенько засинаєм.

2 – сніжинка. Часом вітерець гуляє
У танок нас закликає
І тоді ми знов літаєм
І сміємся і кружляєм.

3 – сніжинка. Летять сніжинки, наче біле диво,
Мете пороша, бо її пора,
У лісі, в полі стало так красиво,
У казці цій радіє дітвора.

4 – сніжинка. Закружляли скрізь сніжинки як метелики
прудкі,
Прилетіли до ялинки, почепились на гілки,
Голі кущики прикрили, притрусили поріжок,
І доріжку побілили - зовсім іншим став лужок.

Сніжинки виконують танець, потім стають біля ялинки.

5 – сніжинка. Поглянь, як навколо красиво,

Змінився і сад наш, і луг ...

Летить і летить біле диво,
Все стало чарівним навкруг.

6 – сніжинка. А сніг і легкий, і лапатий,
Чарує, летить і летить
Не клич нас, матусю, до хати
Бо ми відкриваємо світ.

Сніжинки залишають зал.

I ведуча. Ходила лісом казочка у білім козушку,
І забіліла стежечка від білого сніжку.
Гілля завітло інеєм, і заіскрився лід,
Ходила казка в білому, лишала білий слід...

II ведуча. Що ж, діти, давайте разом помандруємо Новорічним експресом до
Зимової казки.

Вибігають Зайці:(по черзі)

-Подивись! Нема нікого! Новий Рік вже зовсім скоро! Де ж це друзі?

-Мабуть до свята готуються , той запізнюються.

-Ну нічого! І у двох пострибаємо! Одне одного привітаємо .

-З Новим Роком! З Новим Роком!

(Обнімають один одного, і дарують морквинки.)

-А ходімо, глянем, брате, хто до нас прийшов на свято?
(підбігає до батьків)

-Добрий день !З чудовим святом !
(батьки відповідають)

-Всіх запрошуєм на бал-Новорічний карнавал!

Діти: (по черзі)

Гляньте всі яка ялинка.
Завітала у наш зал
В ясних блискітках-сніжинках ,
На веселий карнавал.
Будуть ігри, будуть танці
Подарунки для дітей

Діти: (разом)

Станьмо разом круг ялинки
Привітаємо гостей

(муз.супровід, пісня «Нічка новорічка»)

І ведуча У дива не вірять діти ,
Бо відомо всім давно
Що чудес ніде не стріти,
Крім казок, і крім кіно.
Але раптом так буває

II ведуча Що в найкращий день зими ,
Диво в гості завітає,

І повірим в нього ми .
 Будем друзів ми шукати
 На веселе наше свято
 Будем плескати в долоні,
 Щоб прийшов наш любий клоун.
 Клоун Трік до нас прийде.
 Друга Трака приведе .

(діти плескають в долоні. С під ялинки чути звук хлопалки, до зали заходить клоун Трік)

Трік: Добрий день! Мене звуть Трік , ви мене впізнали?Як добре що ми пам'ятаємо одне одного. Радий вас бачити друзі!

(вітається з дітьми за руку)

А де мій найкращий друг Трак? Він тут- так чи не так?

Трак: Так, добрий день ! Усіх зі святом ! Хай дзвенить пісень багато, щастя світиться на личках в мами ,тата, у сестрички , і у братика, дідуся , в тітки , дядечка , в бабусі .

Трік: друзів наших і знайомих , в перехожих, не відомих , і в усіх-усіх дітей

Клоуни (разом):

На землі-в усіх дітей!

(посилають повітряні поцілунки)

Трік: Знову ми до вас прийшли ,

Нові жарти принесли!

Трік: Хіба ти щось ніс? Ти йшов з порожніми руками!

Трак: Ти , Трік , бува, не захворів? Як жарти можна нести у руках. Це ж неможливо!

Трік: Отож і я кажу , що в тебе були порожні руки. А в мене є ось що!
(Дістає бубон , грає. Трак бігає навколо нього, хоче забрати бубон , пограти).

Трак: Тріку, припини дзвеніти,
Бубон дай мені і дітям.

(Трік не віддає інструмент)

Хочеться мені й малятам
З цим веселим бубном грати

Трік: Та невже з бубном можна гратися? Я думав , ним можна тільки дзвеніти.

Трак: Малята, з бубном в колі вмієте гратися?Ставайте скоріше, будемо Тріка вчити.

(Гра « Веселий бубон»)

Під ялинкою клоуни знаходять цукерку, знімають її , тягнуть у різні боки.

Трік: Я перший побачив цукерку!

Трак: (тупає). Ні я перший!

Трік: Поділимо її . Розпиляймо !

Трак: Іди, Трік за пилкою!

Трік: Ба , який хитрий – сам іди! А то я піду, а ти її з'їси.

(Тягають цукерку, поки не розірвуть її. З-під обгортки висипаються кольорові бантики із загадками).

Трак:(розгублено). От тобі : твоя, моя...

Трік: Вже цукерка нічия! Вибач, я більше нічого в тебе не відбиратиму!

Трак: І ти вибач! Вибач , я завжди з тобою ділитимуся! А це ось що таке? Загадкові бантики якісь...

Трік: Оце так! Загадкові? То позагадуй нам з малятами загадки , а ми повідгадуємо.

(читають записані на бантиках зимові загадки. Бантиками з відгаданими загадками клоуни прикрашають ялинку)

Трак: (знаходить лист).А це що таке? Хто зуміє таке прочитати? (Біжить до ведучої). Прочитайте, будь ласка! (Ведуча читає листа).

Лист від Діда Мороза
Я, Дід Мороз, вітаю всіх!
Я радий чути спів і сміх,
Прийшов би я до вас раденько,
Та маю справ ще багатенько.

Тож пропоную вам малята ,
 До мене в гості завітати.
 Сідайте разом на експрес північний-
 І вирушайте в казку новорічну.
 Через півсвіту потяг цей умить
 Украй казковий друзі , вас домчить.

Трік: Ой, мабуть, вже час їхати! Котра година?

(Годинник показує – 23:30. Звучить стук коліс та гудок потяга. Заходить
 Машиніст (хлопчик), дзвонить у великий дзвіночок.)

Машиніст:

Увага! Увага!
 Чекає на всіх нас розвага!
 В дорозі чекають пригоди,
 Веселі пісні й хороводи.
 Покажіть свої таланти,
 Танцюристи й музиканти!
 Тож часу не гаймо
 І друзів скликаймо.
 Ми чекаємо чудес!
 І сідаємо в експрес!

Засць: Куди подівся ведмідь? По всьому лісу його
 шукаю.(Кричить).Ведмедику агов!(Іде до барлога ведмедя, читає напис
 на барлозі). О, « не будити до літа». Он вона як...Ведмедику, виходь вже!
 Запізнишся на новорічний експрес. А нам ще треба придумати номер для
 Діда Мороза!

Ведмідь: (визирає з барлогу , позіхає). Ти чого репетуєш? Зараз же зима!
Я сплю!

Заєць: Годі спати! Їдьмо на свято!

Ведмідь: Я повинен взимку спати , а не з вами подорожувати, я ж ведмідь.

Заєць: По-перше, ти не ведмідь, а ведмежа. По-друге, ти ведмежа казкове, і тому тобі спати не обов'язково.

Ведмідь: Ти це точно знаєш?

Заєць: Без жодних сумнівів.

Ведмідь: (потягується) тоді згоден , їду...

Трак: (підходить до звірят). Молодець , зайчику, про друга згадав!
Поважаю!(Потискає зайчикові лапку). Але треба всіх гостей, лісових, казкових звірят із собою взяти.

Вибігають звірята(діти в костюмах лісових тварин),виконують пісню «Метелиця-хурделиця», танцюють польку (музичний супровід-полька «Трік-трак» І.Штрауса , рухи- за вибором музкерівника).По завершенню танцю звучить бій годинника , стрілка показує 23:40.

Трік: Вітаю вас, лісовий народе! Танцюйте , не відставайте , у потяг казковий сідайте.

Звірята займають місця

Трік: Слухай, Трак, а як ти вважаєш, казкові персонажі теж до Діда Мороза поїдуть?

Трак: Я гадаю, що поїдуть. Незалежно від того , чи вони живуть у сусідніх казках, чи далеко оде від одного, всі люблять Діда Мороза і Зиму так само, як справжні діти.

Трік: То покличмо їх у потяг!

Трак:(гукає) Гей, казкові персонажі ! Поспішайте сісти у новорічний експрес!

До ялинки виходять діти у костюмах казкових персонажів, виконують пісню про зиму (за вибором музкерівника)

Виходять Вовк і Червона Шапочка .

Вовк: Що сталося ? Чому плачеш?

Чер. Шап: Ой, мені так шкода старого року- він же більше до нас не повернеться!

Вовк: Так, я до нього також звик-за рік з ним подружився , і чітко вимовляти «Р» в цім році я навчився.

Трак: Не треба сумувать :
цей рік із вами лишиться навік
, а зараз, люба дітвора,
погратися нам всім пора !

Трак і Трік закликають дітей до гри-естафети зі сніжками. По завершенню естафети звучить бій годинника , на якому 23:45.

Трік: А що, малята , як гадаєте, колядників у подорож теж треба брати?
Бачили , як вони вправно грали і ще , мабуть, багато чого вміють? Які
таланти у вас є?

Трак: Трак, ти ще питаєш! Звісно, беремо всіх. З нам у дорозі буде
спокійніше й веселіше .

Колядник 1 :

Поспішає на поріг
Новий рік
І кладе нам всім до ніг
Щастя – радості потік

Колядник 2 :

Хай дзвенить ясным струмочком
Для батьків, синів і дочок,
Хай приносить у засіки
Добро, злагоду без ліку.

Колядник 3 :

Свіжий подих новорічний
Хай приносить щось незвичне,
Тільки друзі, старі друзі
Вічно будуть у заслuzі
Хай вони зі старим роком
Йдуть в Новий надійним кроком!

Трік: Тож ставайте , поряд з нами
Поряд з нами й малюками,

Із таночком наш експрес
 Попрямує до чудес!

Всі стають у коло і виконують новорічний танок (за вибором муз керівника), рухи якого показують Трак і Трік, потім сідають на стільчики. Звучить завивання завірюхи. Ялинка гасне.

Трік: От ми майже й на Півночі. Ач, як завірюха завиває...

Трак: Ага, і сніг лапатий іде.

Трік: Мені вже навіть холодно стало. (кружляє, стрибають на одній нозі)

Трак: (запиняє його). Тріку, ти не помилився- ми вже близько! Дивися, хто до нас іде!

З-за ялинки виходять сніговички (дівчатка), вивозять на імпровізованих санчатах сніжинок (дівчаток), грають з ними в сніжки. Зупиняються попарно. По черзі виконують куплети пісні «Діалог сніговиків та сніжинок».

Трік: (показує на сніговичків). Чудові хлопці! Кумедні такі.

Трак: (до сніговичків). Поїхали з нами до Діда Мороза на свято!

Трік: І подружок беріть! Нехай за нами летять.

Хлопчики йдуть за ялинку, а дівчатка ведуть танок сніжинок (музика- «пісня сніжинок», рузи за вибором муз керівника)

Машиніст: (дзвонить у дзвіночок) Шановні пасажери! Кінцева зупинка!

Годинник б'є 23:50

Трік: Ну, от ми і приїхали на північ.

Трак: А нас тут ніхто не зустрічає...

Трік: Хоча... Чуєте? Десь в далині чути ніжні передзвони новорічних дзвіночків...

Трак: І я чую ...

Під музику до зали заходить Снігуронька, вітається , дякує Тріку і Траку за те, що допомогли дітям дістатися далеко на північ.

Снігуронька:

Я зі святом всіх вітаю,
Зачищу щастя і бажаю
Щоб збудися наші мрії
Світлі й радісні надії
Щоб найкраще все збулося
І щоб добре всім жилося!

Діти та дорослі дякують за вітання.

Снігуронька: (прислухається) Що це за рипіння чути? Хто б це міг бути?(відповіді дітей)

До зали заходить Дід Мороз . Дякує , що відгукнулися на його прохання . Вітає всіх із святом. Діти виконують пісню- танок з Дідусем Морозом.

Снігуронька: Діду Морозе, поглянь, а наша ялинка досі без вогників.

Дід Мороз: Точно. Так зустрічі зраділи, що й вогнів не запалили.

Запалюються вогники

Дід Мороз: Яка тепер ялинонька! Посиджу під нею , на малят помилуюся.
(Сідає- вогники на ялинці згасають).

Снігуронька: Дідусю, поглянь, вогники на ялинці згасли!

Дід Мороз : Як згасли?(Встає , вогники вмикаються).Горять!

Снігуронька: Вибач , Дідусю.(Відвертається. Дід Мороз сідає. Вони знову гаснуть).

Снігуронька: Дідусю, дідусю, не горять...

Дід Мороз: Як так? Не розумію!

Снігуронька: А я , здається, здогадалася. Діти, а ви?

Хтось із дітей:

Пісню для ялиноньки

Треба заспівати-

Буде наша гостя

Радісна стояти.

(пісня «Карнавал»)

Дід Мороз: Ох і жарко мені стало. Треба перепочити , під ялиночкою посидіти, на малят подивитися та загадки вам позагадувати. Гей ,
Снігуронько, загадуй, та складні , бо тут діти дуже розумні та кмітливі.

Хтось з дітей: Дідусю, а спробуй тепер нашу загадку відгадати: «Він так морозить, так старається , що сам від холоду здр-р-ригається!».

Дід Мороз: Так це ж я ! Дід Мороз! Буває, як морозу напушу , то й сам замерзаю.

Снігуронька: Ой, ні , Дідусю, неправильно! Діти , яка відгадка?(Холодильник).

Дід Мороз: Молодці ! А я , бач, і не подумав, що, крім мене, ще хтось морозити вміє.

Снігуронька : Дідусю Морозе, всі знають – ти чарівник. А можеш виконати будь-яке прохання малят?

Дід Мороз: Так . Так.

Снігуронька: А про що ти сам мрієш? Чи збуваються твої мрії?

Дід Мороз: Вони збуваються один раз на рік, бо найбільше я мрію зустрітися з малятами , потішити їх , повеселити, подарувати всі подарунки...

Снігуронька: Дідусю, мені здається, що наші гості хочуть і тебе повіншувати й колядками подивувати . (колядки щедрівників , та вірші – побажання)

Колядник:

Дозвольте вам бажать в світлиці

Побільше щастя в руки

Хай підростають круглолиці
 Синочки , дочки та онуки
 Ми , всі разом живем правдиво,
 І наша правда разом з нами
 Ми вам повідать хочем диво,
 Що освятилось небесами.

Дід Мороз: Щиро дякую вам, мої дорогенькі !

А тепер вже час, малята,
 Всім вам вірші розказати.
 Ось Снігурочка чарівна
 Ніби справжня королівна.
 На кого вона покаже –
 Той і віршика розкаже.
 Хто захоче – затанцює
 І усіх нас подивує.
 (Діти розповідають вірші).

Дід Мороз. А тепер, малята,

Будемо в зимові ігри грати!

(Ігри: „Заморожу”, „Дожену”, Неслухняний шнурочок”.

Конкурси: „Хто швидше змотає мотузку”, „хто з’їсть бублик”, „Перенеси предмет”, „Відрізання призів”).

Снігуронька: Дідусю Морозе, малята, батьки, а зараз нумо всі разом загадаємо бажання , про які кожен з нас мріє , і побажаємо наступного року нової зустрічі на Новорічному святі!

Дід Мороз : Отже, наші бажання неодмінно здійсняться! А тепер моя черга порадувати вас. (показує посох). Посох маю незвичайний. Хай

підійде хтось до мене. (Звертається до зайчика). Ось хоч ти – ходи , скоріш. Стій біля мене і дивись . Велика у вас ялинка, пишна. А десь на гілочці висить чарівний ключ. Тож треба нам його знайти . Посох мій , допоможи, де ключ чарівний підкажи!(Дід Мороз проводить посохом біля ялинки , дістає з гілки ключик).

Дід Мороз: Цей ключик не простий , а чарівний : він відмикає мою скриню з подарунками . Але спочатку треба здійснити маленьке чаклунство. Ану, хто мені, старому, в цьому допоможе?

Дід Мороз: А тепер торкнись пенька моїм чарівним посохом та скажи такі слова :»Чари , чари, чарівні , подаруночки смачні!«. А ви , друзі, допоможіть нам. (Діти виконують прохання Діда Мороза, він підхоплює покривало та пеньок і ховає їх за ялинку. Перед глядачами залишається скриня. Снігуронька бере ключ і відмикає її. Дід Мороз дістає подарунки, дарує їх дітям , малята дякують .

Дід Мороз. Пригощайтесь і смакуйте,

Нерви родичам не псуйте,

Будьте чемні, не лініться –

Завжди старанно учіться!

Снігуронька. Хай вам сонечко всміхнеться

І наука хай дається

Не привчайтесь у роботі

Відкладати все на потім!

Щоб здоровими були,

Щоб розумними росли

Хай щастить вам, діти, всюди

Хай ростуть з вас гарні люди.

Дід Мороз:

Любі діти, милі діти!
Виростаєте , наче квіти,
Білочубі , чорноброві,
Підростаєте ви здорові.

Снігуронька:

І на радість всій родині,
І на славу Україні
Процвітає хай ваш рід!
Щастя всім на цілий рік!

І ведуча :

Хай дорога до сонця вам стелиться
Хай тепло у долонях примножиться
Все проблемне в житті- перемелеться
А усе недосяжне – хай зможеться

2 ведуча :

Хай Господь вам дорогу указує ,
За стопами Його вірно слідуєте,
Із Різдвом осяйним вас вітаємо !
Хай відкриється зору незвідане,

1 ведуча:

Хай збудеться те , що не скалося ,
Хай вдається все те, про що мріялось ,
Щоб сміялося , гарно співалося,
Щоб врожайлось , жалось і сіялось.

2 ведуча :

Вашу хату зерном засіваємо ,
Хай коріння з роками міцніє,
Бережімо усе , що ми маємо.
І зберімо усе , що засіємо!

Додаток Ю

Мета: виховання у молодого покоління патріотичного ставлення до історії Батьківщини, поваги до подій минулого; виховання громадянської гідності, відповідальності за майбутнє своєї країни.

Перебіг заходу

Вступне слово вчителя

— Доброго дня! 22 січня Україна відзначає річницю від дня проголошення Акту Злуки Української Народної Республіки та Західноукраїнської Народної Республіки. Ми вас вітаємо зі святом і сподіваємося, що слова, які пролунають сьогодні, дійдуть до вашої душі, наповнять кожен куточок вашого серця гордістю за нашу Батьківщину!

Звучить Державний Гімн України.

Ведуча

Україно, соборна державо,
Сонценосна колиско моя,
Ще не вмерла й не вмере твоя слава,
Завойована в чесних боях!
Живи та міцній, Українська державо!
Вмирили у битвах мільйони бійців,
Щоб стяг синьо-жовтий піднявсь величаво
Й над Києвом стольним віки майорів!
Любіть Україну, злotosяйну і вічну,
Любіть Україну, всім серцем любіть.
У день її народження не свічку —
Серця без коливання запаліть.
Зацвітає калина, зеленіє ліщина,
Степом котиться диво-луна.
Це — моя Україна, це — моя Батьківщина,
Що, як мама, як тато, одна.
Пісня «Країна» у виконанні учнів супроводжується презентацією «Історичні символи України».

На сцену виходять дві сестрички-українки.

1-ша українка

Мені сестричка нині розказала,
Як взимку на майдані сонце засіяло,
Вийшли люди, хтось сказав,
Що славетний день настав.

2-га українка

Хтось сказав, і всі почули люди —
З Києва аж по самі Карпати:
«Україна є, була і буде!
Вже її нікому не здолати!»

Фрагмент документального фільму із циклу «20 кроків до мрії». Під час перегляду з'являється делегація.

1-й делегат

Ми вірим в майбутнє твоє, Україно!
Говорять сьогодні дорослі й малі,
Бо ти в нас — найкраща, бо ти в нас — єдина,
Немає такої, як ти, на землі.

2-й делегат. Отже, настав день, за який українці боролись упродовж багатьох століть. Уранці 22 січня біля святої Софії було велелюдно. Вхід із Володимирської вулиці прикрашала тріумфальна арка з гербами історичних земель України. Під звуки оркестру крокували військові підрозділи. Урочистості розпочав заступник президента ЗУНР Лев Бачинський, який нагадав про традицію «одного нерозривного тіла» від Володимира Великого до «великих гетьманів». Держсекретар Лонгин Цегельський оголосив вірчу грамоту президії Української Національної Ради й передав її голові Директорії Володимиру Винниченку, який привітав галицьких делегатів, наголосивши на непересічному значенні Акту соборності.

3-й делегат. Представник Директорії Федір Швець виголосив такі слова: «Віднині зливаються в одно віками відділені одна від одної частини України — Галичина, Буковина, Закарпаття і Придніпрянська Україна — в одну Велику Україну... Віднині український народ, звільнений могутнім поривом своїх власних сил, має змогу об'єднати всі зусилля своїх синів для створення нероздільної незалежної Української Держави на добро і щастя українського народу».

4-й делегат. Перший Президент Української Народної Республіки Михайло Грушевський зазначав: «Які б тяжкі проби не судила переходити Україні й українському народові історична доля, які пертурбації не лежали б ще перед ними, великі часи Української Центральної Ради та її акти зостануться великою епохою їх розвою, твердою підставою національного будівництва».

5-й делегат. Ніби звертаючись до нас, один із творців Акту Злуки, державний секретар ЗУНР Лонгин Цегельський говорив про день 22 січня: «Це така дата, що її виучувати будуть напам'ять українські діти грядущих поколінь побіч таких дат, як дата Хрещення Русі, як битва над Калкою, як битва під Полтавою або зруйнування Січі». Його слова стали справді пророчими.

1-й делегат. Акт Злуки, закріплений в Універсалі Директорії УНР, унормовував омріяні попередніми поколіннями ідеали української соборності, визначивши: «Збулися віковічні мрії, якими жили і за які вмирали кращі сини України. Однині є єдина незалежна Українська Народна Республіка. Однині народ Український, визволений могутнім поривом своїх власних сил, має змогу об'єднаннями дружніми зусиллями всіх своїх синів будувати нероздільну, самостійну Державу на благо і щастя всього її трудового народу».

Ведуча

Велична і свята, моя ти Україно,
Лише тобі карать нас і судить.
Нам берегти тебе, соборну і єдину,
І нам твою історію творить!
Хай сонце сяє в нашій пісні
І світом котиться луна.
Ми в чомусь, може, трохи різні,
Та Україна в нас одна.
Танок маленьких українок.

1-й делегат. Це свято відзначають щороку в день проголошення Акту возз'єднання Української Народної Республіки й Західноукраїнської Народної Республіки, що сталося 1919 року. Вперше державним святом День соборності України було оголошено Указом Президента від 21 січня 1999 року.
На сцену виходять усі учасники заходу.

1-й учень

Де Україна?

Україна в давній славі,
В козацьких пригодах,
На завітчаних левадах,
В рідних синіх водах.

2-й учень

Україна в тих долинах
І високих горах,
На степах буйних, широких
У гаях, у борах.

3-й учень

Україна в білих селах,
У густих садочках,
У хрещатому барвінку,
У синіх квіточках.

4-й учень

Україна на яворах
Пташкою співає;
На стрілецькій могили
Голову схиляє.

5-й учень

Україна в чорноземі,
Що родить пшеницю,
В глибинах, що дають нафту
І сіль-сировицю.

6-й учень

Україна в рідній мові
І в пісні прекрасній, —
Україна в рідній школі,
В майбутності ясній.

7-й учень

Україна в чистих хатах
І в сільській церковці, —

У дитячому серденьку,
В розумній головці,
Україна в ясних зорях,
В сонці, що над нами, —
І в очах добрячих, ясних
Рідненької мами.

8-й учень

Одна Батьківщина, і двох не буває,
Місця, де родилися, завжди святі.
Хто рідну оселю свою забуває,
Той долі не знайде в житті.
Фінальна пісня.

Звучить Державний Гімн України.